

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

VIII. évfolyam 1. szám

2003. tavasz

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

Ligeti György
nyolcvanéves

Új rovatok: Dosszié,
Kaleidoszkóp, Talentum

A Cannes Classical
Awards győztesei

Vendégünk

Vladimir Ashkenazy

és az Európai Unió Ifjúsági Zenekara

ISSN 1416-1109

771416 110003

OLÁH „CUMÓ” ÁRPÁD, SZABÓ SZ. DÁNIEL
BACSÓ KRISTÓF, ZANA ZOLTÁN
PUSZTAI ANTAL
BOROS JÚLIA
LAKATOS ANDRÁS, NÉMETH FERENC

ZONGORA,
SZAXOFON,
GITÁR,
ÉNEK,
DOB,

VALAMINT A BÖGŐ ÉS A BASSZUSGITÁR VERSENY GYŐZTESE

JEGYEK VÁLTHATÓK:
BUDAPEST KONGRESSZUSI KÖZPONT (XII., JAGELLÓ ÚT 1-3., TEL.: 372-5429),
MATÁV JEGYIRODA (VI., NAGYMEZŐ U. 19., TEL.: 302-3841),
CD-BÁR (VIII., KRÚDY GYULA U. 4-6., TEL.: 486-0572)
ÉS A 06/30-570-0625-ÖS TELEFONSZÁMON

CSAK
BUDAPESTEN
ELŐSZÖR ÉS
UTOLJÁRA!

MATÁV WESTEL
BUDAPEST 2003.
KONGRESSZUSI KÖZPONT MÁJUS 31.
JAZZGÁLA

PAT
METHENY

JACK
DEJOHNETTE

JOHN
PATITUCCI

matáv

Magyar Rádió

Atlantisz
YAMAHA
MUSICAL INSTRUMENTS COMPANY

HTSART

TRAVEL 1

Westel
a Kapcsolat

BMC CD 075

Franz Schubert zongoradarabok

Moments musicaux, Op. 94, D. 780
Impromptus, Op. 142, D. 935
A-dúr zongoradarab D. 604

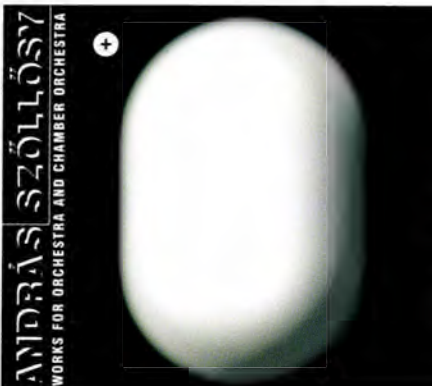
Csalog Gábor

BMC CD 069

Sály László - Tánczene

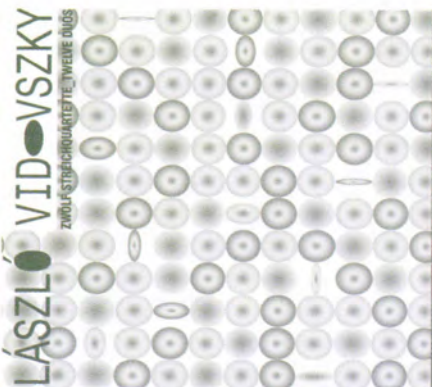
Magyar Tánc '95 > Blues I. > Echo Rag I. > Keringőféle Esterháznak
Emlék > Tangó > Echo Rag II. > Blues II. > Broadway boogie-woogie
Echo Rag III. > Blues III. > Nagymama tánca > Lassú és friss

BMC CD 080

Szóllósy András - Zenekari és kamarazenekari darabok

Musica Per Orchestra (1972)
Sonorità (1974)
 BBC Symphony Orchestra, karmester: Eötvös Péter
Musica Concertante (1973)
Elegia (1993)
 Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok, karmester: Wilhelm András

BMC CD 075

Vidovszky László - Zwölf Streichquartette_Twelve duos

Tizenkét vonósnégyes (2000)
 Auer Quartet
Tizenkét duó (1987-89)
 Keller András, Gál Zoltán

A BMC LEMEZEIT KERESSE AZ ALÁBBI ÜZLETEKBEN: > **Agria Audio**, 3300 Eger, Arany János u. 1. > **Asylum Antikvárium**, 2890 Tata, Csapó u. 2-4. > **Bibliofilus Kft.**, Főtéri Könyvesbolt, 8300 Tapolca, Fő tér 10. > **BMC lemezbolt**, 1093 Bp. Lónyay u. 41. > **CD Bár**, 108 Bp. Krúdy Gyula u. 6 > **CD Bár - Buda**, 1027 Bp. Kacska u. > **CD Box Kft.**, 7400 Kaposvár, Fő u. 8. > **CD Café**, 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5. > **Concerto Records**, 1074 Bp. Dob u. 33. > **Deák Könyvesház**, 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2. > **Fonó Budai Zeneház**, 1116 Bp. Sztregova u. 3. > **Fonó Records Palota Könyveskert**, 1053 Bp. Károlyi M. u. 16. (Károlyi Palota) > **Fotex Records** - 1. sz. bolt, 1052 Bp. Szervita tér 2. > **Fotex Records - MOM Park**, 1123 Bp. Alkotás u. 53. > **Hungaroton Records - Virgin Megastore (Duna Plaza)**, 1138 Bp. Váci út 178. > **Írók Boltja**, 1061 Bp. Andrassy út 45. > **KO 2002 Music Kft.**, 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3. > **KO 2002 Music Kft.**, 9700 Kőszeg, Városház u. 1. > **KO 2002 Music Kft.**, 8900 Zalaegerszeg, Kossuth u. 22. > **Kodály Zoltán Zeneműbolt**, 1053 Bp. Múzeum krt. 21. > **Korong Hang-Kép Sarok**, 7621 Pécs, Mátyás király u. 2. > **Lira és Lant Rt. Fókusz Könyvárúház**, 7621 Pécs, Jókai u. 25. > **Lyra Könyvesbolt és Kereskedelmi Kft.**, 2600 Vác, Piac utca > **Ludwig Múzeum Könyvesbolt**, 1014 Bp. Budavári palota A ép. > **MCD Amadeus Zeneszalón**, 1051 Bp. Szende Pál u. 1. > **MCD Zeneárúház**, 1066 Bp. Jókai u. 40. > **MCD Zeneszalón**, 1051 Bp. Vörösmarty tér. 1. > **Music Box**, 5000 Szolnok, Hild János tér 1. > **MUSIC DR.**, 8360 Keszthely, Kossuth L. u. 23. > **Muzeumi Könyvesbolt**, 2100 Gödöllő, Szabadság tér 5. > **Művész Mozi könyvesbolt**, 1066 Bp. Teréz krt. 30. > **Nyitott Műhely**, 1123 Bp. Ráth György u. 4. > **Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt**, 9022 Győr, Árpád u. 44. > **Roger's Music**, 4024 Debrecen, Batthyány u. 22. > **Rózsavölgyi Zeneműbolt**, 1052 Bp. Szervita tér 5. > **Új Színház**, 1061 Bp. Paulay Ede u. 35 > **Unicus Antikvárium**, 9400 Sopron, Szt. György u. 14. > **Üde Színpont**, 8000 Székesfehérvár, Koronázó tér 3. > **Vince Kiadó - Mücsarnok Könyvesbolt** > 1146 Bp. Dózsa György út 37. > **White-Fül Bt.** > 1024 Bp. Lövőház u. 29. > **Zeneakadémia** > 1061 Bp. Liszt Ferenc tér 8. > **Zenebona Internet CD bolt**, www.zenebona.hu

GRAMOFON DOSSZIE

Ligeti György 80 éves 6

KALEIDOSZKÓP

A Cannes Classical Awards idei győztesei 12
 José Cura – Új utakon a tenorista 12
 A Budapesti Fesztiválzenekar és világhírű szólistái 13
 Bécs négy arca – 1. rész
 A Konzerthaus 14
 Egy amerikai a Duna partján (Geoffrey Thomas csembalóművész) 16
 Tisztelgés Hector Berlioz előtt (a Nemzeti Filharmonikusok tavaszi terveiről) 17
 Kulturális weboldal és szállítható orgona (Lengyel Zoltán zongoraművész) 18
 Zene és internet 20

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Tavaszi Fesztivál az évfordulók jegyében 23
 A zeneszerző-génusz és a porcelánbaba (Levay-Kunze: Mozart) . . . 24
 Az egységesülő földrész eminensei – az EU Ifjúsági Zenekara . . . 25
 Klasszikus és jazzkülönlegességek a fesztivál programjából . . . 26

TALENTUM

Új rovat a zenei nevelésről, ismeretterjesztésről és az ifjúsági zenekultúráról
 Világhírű jazzkomponisták Portertől Legrand-ig 32
 Kiugrási lehetőség a tehetségeknek 33
 Gyerekkoncertek: buktatók és dilemmák 34

6 **Ligeti György: 80 éves „Magyarul álmodom és magyarul számolok”**

26 **Lorin Maazel március 15-én Budapesten dirigál**

47 **A kékszakállú herceg vára új felvétele, Eötvös Péterrel**

ZENÉS SZÍNHÁZ

„Minden körülmények között sikerült megőriznem a függetlenségemet” (Békés András Kossuth-díjas rendező) 36
 „Vigyázni szeretnék az énekesekre” – Találkozás Petrovics Emillel 38
 Meláth Andrea és a korszakok párbeszéde 41
 A hétköznapok drámái (a Faust Szegeden) 42
 A Budapesti Kamaraopera Monteverdi-bemutatója 42
 Boldog órák és kriminális jelenetek három síkon (Maw: Sophie's Choice) 43

KLASSZIKUS

Egy szerény karmester színes élete – Beszélgetés Kovács Lászlóval 44
 Kritika 47

JAZZ

Kritika 62
 Megjelenés előtt Herbie Mann második „magyar” lemeze . . . 66
 Kritika (folyt.) 66

WORLD MUSIC ÉS CROSSOVER

Kritika 74

GRAMOFON-HANG

A kaktusz zenéje 80
 A muzsika és a technika határmezsgyéjén 81

„Magyarul álmodom és magyarul számolok”

*„Rengeteg tervem és kevés időm van” – olvashatjuk Ligeti György 1964-ben, Ove Nordwallnak írt levelében. Az azóta eltelt négy évtizedben az idő nem lett több, és a tervek száma sem csökkent. Ligeti töretlen lendülettel és energiával komponál: „komponálok, mert kedvem van hozzá” – vallja. A Budapesti Tavasz Fesztivál Pierre-Laurent Aimard zongorastíjével köszönti a zeneszerzőt, az Európai Ifjúsági Zenekar koncertjén pedig elhangzik nagyhatású zenekari műve, a *Lontano*.*

Az idén nyolcvanéves Ligeti György nyilatkozataiból úgy tűnik, hogy a komponista életének meghatározó élménye az időzavar, mely részben a történelem számlájára írható. „Olyan sok idővesztéssel járt az életem. Először Hitler, aztán Sztálin miatt, és hogy menekültként kezdtem Nyugaton – ez is csak idővesztés volt. Pénzt kellett keresni, csupa lényegtelen dologgal foglalkozni, nem tudtam annyit és úgy komponálni, ahogy akartam volna” – emlékezett vissza hetvenöt évesen.

A körülmények szorítása mellett termékeny időzavarának másik oka az állandó megújulás szenvedélyes igénye, a folyamatos és ki-

méletlen önkritika, a saját nyelv keresése. „Szeretnék megtalálni egy nyelvet, ami tényleg ér valamit” – mondta olyan kompozíciókkal a háta mögött, mint például az *Atmosphères*, a *Requiem*, a II. vonósnygyes, a *Le grand macabre*, a *Zongoraverseny* vagy a *Hegedűverseny*. Ligeti kritikusan szemléli a zenetörténeti múltat, nem ismer el semmilyen tekintélyt, legyen szó Debussyról, Wagnerről vagy éppen Stockhausenról. De legkíméletlenebbül mindig önmagáról, illetve műveiről nyilatkozott. Tudta, hogy például az 1960-as évek első felét meghatározó művek (*Apparitions*, *Atmosphères*, *Requiem*) stílusát fel kell adni, mert különben klisévé válna, vagy a *Grand macabre* (1974–77) és *Kürttrío* (1982) – Ligeti interpretációjában – zsákutca.

A megújulásra való készségének és képességének köszönhetően mindig elkerülte a divatokat, ellenállt a „korszellem” nyomásának, de ennek ellenére, vagy éppen ezért, mindig megmaradt eredetinek, modernnek, haladónak. Persze a szaktudomány nem tudta mindig követni ezt a fejlődést. Ligeti egyik oldalán avantgárdként, másik oldalán pedig az avantgárdot megtagadó tradicionalistaként jellemezték. Hermann Sabbe a két álláspontot meghaladó módon, igen találóan, Ligeti egész életművét a „kritikai tradíció” fogalmával jellemezte: „Ligeti kezdettől fogva napjainkig, ha nem is meghatározott, de meghatározható tradíciónak engedelmességet; s akárhogy is határozzuk meg ezt a hagyományt, ahhoz mindig kritikus módon viszonyult. Más szavakkal: e kritika e hagyomány alapvető eleme. Az általam képviselt nézet nem tagadja a Ligeti stílusában végbe-

Fotók: Gramofon-archív

„A művészet legyen modern”

Frankfurt városa 1977-ben alapította a Theodor W. Adorno Díjat. Az elismerést filozófus, zenész, filmes vagy színházi ember kaphatja. Az ötvézezer eurós díjat 2003-ban Ligeti Györgynek ítelték oda. A jubileumi díjátadásra Adorno születésének századik évfordulóján, 2003 szeptemberében kerül sor a Frankfurter Operában. A korábbi zenész díjazottak között találjuk Michael Gielent (1986) és Pierre Boulezt (1992).

A közelmúltban díjazott volt a francia filmrendező, Jean-Luc Godard (1995) és a filozófus Jacques Derrida (2001). Petra Roth, Frankfurt polgármester asszonya, aki egyben az Adorno Díj kuratóriumának elnöke, indoklásában kiemelte, hogy „Ligeti kiemelkedő képviselője a zenei avantgárdnak, szorosan kapcsolódik Adorno zeneesztétikájához”.

„A művészet legyen modern” – ez a követelmény Theodor Adorno gondolkodásában a művészet társadalomkritikai feladatából származik. A fejlett nyugati társadalom Adorno szerint a legapróbb rezdülésekig meghatározza az emberi élet minden dimenzióját, mégpedig azért, hogy mindent

a működő rendszer részévé tesz. E befolyásolás alól egyedül a művészet képes kivonni magát, s ezért látja benne Adorno a fennálló viszonyokkal szembeni utolsó menedéket. E viszonyok tagadásával a művészetnek egy jobb jövő reményét kell fenntartania, s ennyiben a művészet mindig utópia. Hogy kiszakadjon a társadalom szívóhatása alól, mely az éppen létező viszonyok igazolójává tenné, a művészetnek el kell határolódnia a fennálló valóságtól. A művészet erre elsősorban formailag, formanyelvével képes, azáltal, hogy nem tesz eleget a fennálló viszonyokból eredő elvárásoknak: nem akar érthető, szép, esztétikus lenni, hiszen ezzel nem teljesítheti feladatát.

A műalkotás rejtély, enigmatikus jellegű, eloldódik minden megszokott vonatkozási rendszertől, tárgyiságtól, egy történet egységétől, s ezt különösen a modern művészet mutatja világosan. Adorno meggyőződése, hogy létezik haladás a művészetben, ami a formanyelv, az esztétikai anyag kezelésében mutatkozik meg. Az esztétikai formák fejlődési logikája határozza meg a műalkotások értékét is, s ezzel Adorno a modernitás művészetre vonatkoztatott fejlődés-kredóját fogalmazza meg.

ment változásokat, szembeáll viszont azzal a véleménnyel, miszerint ezek mélyén állítólag a tradícióhoz való alapvetően megváltozott viszony húzódna.” Az általa képviselt következetes kritikai attitűd tette és teszi őt képessé arra, hogy megfeleljen az adornói feltétlen modernitás parancsának. Nem véletlen, hogy a jubileumi Adorno Díjjal őt jutalmazták, nem is kerülhetett volna méltóbb kezekbe.”

Jegyzetek a Hegedűverseny fináléjához

Gyakran kérdezik Ligetit külföldön, hogy milyen nemzetiségű szerzőnek tartja magát. „Magyarul álmodom és magyarul számolok” és „nagyon szorosan kötődöm az anyanyelvemhez, ma is jobban beszélek magyarul, mint bármilyen más nyelven, s biztos vagyok benne, hogy ez a zenémre is hatással van. A fiatalkori népdalfeldolgozásoktól eltekintve a direkt idézetektől tartózkodtam, de a ritmika, az artikuláció, a hanglejtés óhatatlanul magyar. Az elmúlt korok zeneszerzői közül azok a példaképeim, akik eredeti műveket, egyetemes értéket hoztak létre, de művészetükben mégis tükröződik az a szellemi környezet, amelyben felnőttek. Ilyen számomra a cseh Janacek, a francia Debussy, az orosz Stravinsky vagy éppen Bartók, akinek életművéből rám leginkább az 'egyszerűbb' darabok – hegedűduók, egynemű karok – hatottak.”

Zeneszerzővé a háború utáni Budapesten vált. Gyalog és teherautókkal érkezett Kolozsvárról Budapestre, ahol Kurtág Györggyel együtt felvételizett a Zeneakadémiára. Veress Sándor („Bartók földi

helytartója”) osztályába került. Rövid ideig Járdányi Pálnál is tanult, és bejárta Kadosa Pál zongoraóráira. „Zongoristaként igen gyenge voltam” – vallotta egy korábbi interjúban, de úgy tűnik, hogy Ligetinél még a pianisztikus „fogycsakosságokból” is darabok egész sorozata keletkezhet. Évtizedekkel később komponált zongoraetűdjeinek egyik magyarázatát is ebben kereshetjük. Ligeti a rá jellemző szellemességgel és öniróniával

jellemezte páratlanul nehéz darabjainak genesisét: „Hogyan jutott eszembe virtuóz zongoraetűdöket komponálni? Fő indítékom saját alkalmatlan zongoratechnikám. Ügytelenségemet szeretném professzionalizmussá transzformálni.”

Veress Sándor 1948-ban Svédországba, majd Svájcba emigrált, és Ligeti György Farkas Ferenc zeneszerzés osztályába került. „Farkas Ferencet is nagyra becsültem: kitűnő tanár volt, aki otthonosan mozgott az alkalmazott műfajokban, a színpadi és filmzene világában is. Ennek köszönhető, hogy rengeteg olyan praktikus tanáccsal látott el, amiket egész pályám során hasznosítani tudtam.” Bámulatos elemzőképességének köszönhetően Ligeti 1950-től összhangzattant és ellenponttant tanított a Zeneakadémián. (1954-ben Klasszikus összhangzattant címen akadémiai tankönyvet is írt.) 1956-ban elhagyta Magyarországot, mivel semmi esélyt nem látott a „rendszer belátható időn belüli megváltozására.”

Zeneszerzői mesterkurzus Darmstadtban, 1976-ban

Háromezer dollár az Atmosphères-ért

A 2001 Űrodüsszeia Stanley Kubrick filmtörténeti jelentőségű alkotása. Ez a film azzal is iskolát teremtett, ahogy ismert vagy kevésbé ismert zeneműveket filmzeneként alkalmazott. Eljárása megosztotta a közönséget: lelkes rajongást és éles bírálatokat váltott ki. A 2001 Űrodüsszeiában Richard Strauss (Zarathustra), Johann Strauss (Kék Duna keringő), Hacsaturján (Gayane) és Ligeti műveinek (Requiem, Lux Aeterna, Atmosphères) részletei szerepelnek. Később a film zenéjéből készült lemezek legalább akkora sikert arattak, mint maga a film, és sokan a filmen keresztül ismerték meg ezeket a kompozíciókat. A felhasznált zenék dramaturgiai szerepéről azóta önálló esztétikai értekezések születtek.

A legnagyobb hatása kétségkívül Ligeti zenéjének volt, s paradox módon a filmzene-komponálástól elzárkózó szerző széleskörű nemzetközi ismertségét éppen egy filmnek köszönhette. Kubrick későbbi munkáiban is (Ragyogás, Tágra zárt szemek) előszeretettel élt Ligeti zenéjével. Ám sem a rendező, sem a filmet gyártó MGM soha nem kérte Ligeti véleményét vagy beleegyezését. „Lelkes rajongója vagyok Kubricknak. Ő pedig lelkesen rajongott értem, csak nem tudtam róla” - jegyezte meg Ligeti ironikusan egy tavaly készült interjúban (Crescendo, 2002. április) a nem sokkal korábban elhunyt rendezőről. Idén pedig a Die Welt (2003. február 1.) közölt egy hosszabb beszélgetést, melyben Ligeti részletesen elmondta Kubrickhoz fűződő viszonyát. A „3000 dollár az Atmosphères-ért” címmel megjelent beszélgetésből megtudhatjuk, hogyan lett vége az MGM és a Ligeti közötti - szerzői jogi unikumként nyilvántartott - jogdíjvitának.

„1968 tavaszán egy levelet kaptam New York-i ismerősömtől. Ebben az állt, hogy van egy hihetetlen sci-fi film Kubricktól, melyben az én zeném is szerepel. Kubrickkal személyesen sohasem találkoztam, noha később is használta zenéimet. Kubrick zseniális ember volt, és tulajdonképpen hálás is vagyok neki. De az a mód, ahogy velem (illetve zenémmel) bánt, az nem volt helyénvaló. Jóval később olvastam, hogy Alex North volt megbízva a 2001 Űrodüsszeia filmzenéjének kompo-

„Első hónapjaim gyötrelmesen teltek, mert tanári állást csak akkor kaptam volna - főleg Amerikában, ahová először menni akartam - ha doktorátussal rendelkezem, zeneszerzőként pedig teljesen ismeretlen voltam, s az, hogy Magyarországon mit csináltam, senkit sem érdekelt. Az Universal kiadótól kaptam korrektori munkát, éjszakánként ezen dolgoztam, nappal pedig a követségeket jártuk, hogy valahol megkaphassuk a menekült-státust, de nem sikerült. Néha azért utasítottak el, mert nem vettem részt aktívan a forradalomban, máskor pedig végigkérdezték, hogy nincs-e tébécém, szifiliszem és nem vagyok-e kommunista, majd közölték, hogy már ügyis minden hely betelt. 1957 elején aztán kaptam egy ösztöndíjat, így kerültem Kölnbe, a Stockhausen-féle világhírű elektronikus zenei stúdióba. Az első rendes tanári állásomra viszont 1973-ig kellett várni: akkor neveztek ki Hamburgban a zeneszerzés tanszék professzorává.”

Nehéz anyagi helyzete ellenére sem vállalt el olyan munkát, melyről úgy gondolta, hogy megalkuvás. Az 1960-as évek közepéig,

nálásával. De North zenéjét Kubrick végül nem használta fel. Hallott tőlem darabokat lemezen, és megmutatta North-nak, hogy ő is ilyet komponáljon. De North nem készült el, és akkor az eredetihez nyúltak. Mivel az MGM kifizette már egyszer a zenét, meg sem fordult a fejükben, hogy ezt nekem is meg kellene tenniük.”

Arra a kérdésre, hogy tetszett-e a film Ligetinek, így válaszolt: „A középső részt, a repülést a Jupiterhez, fantasztikusnak találtam, elsősorban a végét, az időutazással. Azt a módot is, ahogy Kubrick a zenémet felhasználta. Csodálatos volt. Az már kevésbé, hogy nem is kérdeztek meg, s nem is fizettek érte. Vannak olyan részletek is ebben a filmben, amelyeket nem kedvelek és nem is értek: például az elejét és a végét. Ezek misztikus dolgok a túlélésért folytatott darwini küzdelemről. Egyéb-ként kitűnően helyezték el a zenéket. A darabok komponálásakor én ugyan nem gondoltam kozmikus dolgokra, az Atmosphères csak a levegőt jelenti. Zeném - Kubrick válogatásában - azonban ideálisan illik ezekhez a világűr- és sebesség-fantáziákhoz.”

„Tisztelem Kubrick művészetét, de egoizmusát és az emberek semmibevételét nem” - szögezte le a Die Weltnek nyilatkozva Ligeti. „A kiadómmal pert is indítottunk az MGM ellen. Azt válaszolták, hogy Ligeti inkább örüljön, hogy e film által ismertté vált az USA-ban. Kubrick is bizonyára hallott erről, és egy örülten agresszív levelet írt nekem. Ebben az állt, hogy hivatalosan vonjam vissza a keresetet. Mire én visszaírtam: Mr. Kubrick! Küldene egy fénymásolatot a szerződésről? Erre aztán nem kaptam választ. Később egyszer azt mondta az MGM egyik fiatal ügyvédje, hogy az én esetem nagyon híres lett, s annak idején az MGM-nél megmosolyogták berlini ügyvédem naivitását. Amikor elkezdődött volna a per, a követelt összeg 30 ezer dollár volt. Az MGM azt mondta, hogy ezt a pert megnyerhetném Frankfurtban, Bécsben vagy Londonban, de Los Angeles-ben akár húsz évig is el lehet húzni. Nem akarok-e inkább most ezer dollárt? Végül háromezret fizettek.”

Ligeti zenéje a világ koncerttermeiben

Ligeti György az egyik legjátszottabb kortárs zeneszerző. 2002 decemberében és 2003 januárjában átlagosan minden második nap elhangzott a világ valamelyik koncertszínpadán Ligeti-kompozíció. Két hónap alatt harminc koncerten játszottak valamilyen művet vagy műveket tőle. E két hónap alapján – bár a minta reprezentatív nem tekinthető – kirajzolódik, hogy mely művek épültek be a standard koncertrepertoárba.

Az idei Budapesti Tavasz Fesztiválon is elhangzó *Lontano* három különböző zenekar előadásában csendült fel, Hágában, Strasbourgban és Hamburgban. Az *Atmosphères* ugyanebben az időszakban kétszer hangzott el Mainzban. A *San Francisco Polyphony* két zenekar előadásában, összesen ötször szerepelt műsoron. A *Hegedűverseny*t kétszer játszották Európában (Barcelona, Lisszabon). Utóbbi helyen *Peskó Zoltán* vezényelt. A *Zongoraverseny* is két előadást élt meg, egyet Sydney-ben és egyet Madridban. Madrid egyébként szokásos januári kortárszenei fesztiválján két koncerttel is ünnepelte Ligetit. Valószínűleg a spanyolok nyitották a 2003-as koncertszezt meg-

tározó „hommage”-koncertek sorát, bár Ligeti csak május 28-án lesz nyolcvanéves.

Igen népszerű darab volt ebben a két hónapban a fúvósötösre komponált *Hat bagatell*, mely négyszer (négy különböző együttes előadásában) hangzott el. Három előadása volt a *Hegedű szólószonátának*. A zongoraetüdkből kétszer játszottak részleteket. Amire *Pierre-Laurent Aimard* vállalkozik a *Tavaszi Fesztiválon* – az eddig elkészült tizenhét etüd egy koncerten való megszólaltatása – igen ritka a nemzetközi koncertéletben. Szintén kétszer adták elő a *Kürttriót*, s egyszer-egyszer hangzott el a *Mysteries of the Macabre*, a *Musica Ricercata*, a *Tíz darab fúvósötösre*, a *Monument – Selbstportrait – Bewegung* ciklus, a *Poème Symphonique* és a *Kamarakonzert*.

A „legsűrűbb” nap december 13. volt, ekkor Hágában, Bécsben és Milánóban játszottak Ligeti-műveket. Erre a két hónapra jellemző volt az is, hogy Ligeti műveit elsősorban nem kortárszenei specialisták adták elő: ez is jelzi, hogy Ligeti mára klasszikussá vált.

Ligeti a *Poème symphonique* című művet ihlető és „előadó” száz metronómmal

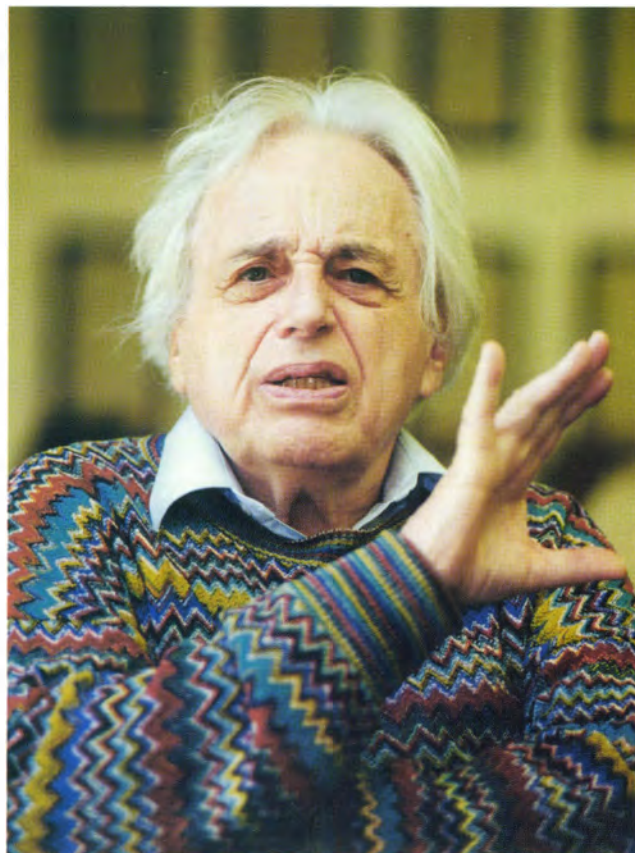
„attól, hogy párszor előadták darabjaimat, tulajdonképpen teljesen bohém, clochard módra kellett élnem. De akkor is nem mondtam a filmzenére, pedig tisztességesen fizettek volna. Féltem a filmzenétől, mert az volt az érzésem, hogy kompromisszumot kötök. Teljesen radikális akartam lenni, azt csinálni, ami megfelel elképzeléseimnek. Ez talán most nagy szónak tűnik, de erre adtam egész életemet. És amikor a hatvanas évek elején úgy írhattam volna filmzenét, hogy stílusosan kötetlen maradhattam volna, akkor sem tettem. Féltem bekerülni a filmesek közé, mert az volt az érzésem, hogy ez a környezet nagyon gyorsan korrumpál. Ha az ember ír egy filmzenét, akkor ír egy másodikat is. És nagyon gyorsan rászokik arra, hogy itt ilyen meg olyan hangulat kívánatik, ilyen meg olyan aláfestés kell és stopperórával, másodpercekben kell komponálni, s ez valahogy korrumpál. Nem hiszem, hogy Mozart megírhatta volna a Haydnnak ajánlott vonósnégyeseket, ha előtte filmzenét írt volna.” Ligeti, akarata ellenére mégiscsak filmtörténetet írt, akár esztétikai, akár jogtörténeti szempontból is vizsgáljuk a méltán nevezetes 2001 ürodüsszeia esetét (ld. Hármezer dollár az Atmosphères-ért című keretes írásunkat).

Az 1970-es évek eleje óta vissza-visszajár Magyarországra. Egy-szer „egy kamarazenei verseny zsűrijébe is meghívást kaptam, ahol régi tanárom, Farkas Ferenc elnökölt. Ez a zsűritagság azonban tragikomikusra sikerült, mert mindenki azt hitte a másiktól, hogy KGB-ügynök, ezért jóformán egy szót sem mertünk beszélgetni. 1979-ben, egy másik zsűriben is részt vettem, s ez idő tájt már egy-két darabomat is előadták, változó színvonalon – de a Mihály András vezette Budapesti Kamaraegyüttes például kitűnően. 1984-ben megkaptam a Bartók-Pásztory díjat, aminek nagyon örültem, mert a szakma elismerése; a 'hivatalos' álláspontot azonban jelezte, hogy Aczél György nem volt hajlandó kezét fogni velem a díjátadáson.”

Nagyobb előadói apparátust igénylő Ligeti-kompozíciók (zenei művek, versenyművek) gyakorlatilag nem szerepelnek hazai zenekaraink repertoárjában. A világ más részein viszont a Ligeti-művek jelentős része beépült a törzsrepertoárba. Itthon egyelőre a hangfelvételekre szorúlnak azok, akik Ligetit szeretnék hallgatni. Szerencsére sok felvétel létezik, a Sony Classical pedig elindított egy életműsorozatot, ami a közelmúltban, „nyolc lemez után sajnos félbeszakadt, mert az újabb felvételek nem érték el azt a színvonalat, ami számomra elfogadható lett volna. A szóló- és kamaraművekkel összességében elégedett vagyok, akárcsak a Le grand macabre interpretációjával, de az összkiadás készítése során mégis folyamatosan kisebb-nagyobb kompromisszumokat kellett kötnöm, amiket utólag nagyon megbántam, és elhatároztam, soha többet.” Nemrégiben a Teldec indított el egy Ligeti-sorozatot: „remélem, hogy itt nem lesznek hasonló problémák”.

Az elmúlt évtizedben gyakrabban látogat Magyarországra. „Ezek a látogatások inkább egyes személyekhez, baráti kapcsolatokhoz kötődnek. Többször tanítottam a szombathelyi Bartók Szemináriumon, megismertem Kocsis Zoltánt, Eötvös Pétert, Keller Andrást, később Károlyi Katalint és az Amadinda Ütőegyüttest. Összességében mégis csupán ritka vendég vagyok itthon, és fogalmam sincs, hogy mennyire ismernek Magyarországon, s hogy milyen gyakran játsszák a darabjaimat” – mondta a 2000-ben a Magyar Hírlapnak.

Összeállította: *Molnár Szabolcs*

Életrajz, műjegyzékek, zenei részletek a neten

Egy átlagos kereső több mint 16 ezer találatot regisztrál, ha Ligeti György nevét írjuk be. A találatok alapján többnyire kereskedelmi site-ok oldalait tölthetjük le. Lemezek, könyvek és koncertek adatai (és ajánlatai) zúdulnak a gyanútlan böngészőre. E sorok írója korábban gyakran kereste fel Ligeti kiadójának internetes oldalait, ha például a műjegyzék adataira volt kíváncsi (www.schott-online.com). A Schott - érthető okok miatt - új site-ot készített Ligetinek (www.gyoergy-ligeti.de), s minden Ligeti iráni érdeklődő látogatóját erre a címre küldi tovább. Természetesen itt is megtaláljuk a művek jegyzékét; sajnos nem a legrészletezőbb feldolgozásban. Találunk sajtóválogatást (nem a legfrissebbet), információkat a várható koncertekről, bemutatókról. A site elsősorban német nyelvű, de az életrajz angolul is elolvasható. Az oldalon találunk fotogalériát, hangmintákat és kottarészleteket. A zenehallgatáshoz és a kottanézetéshez a megfelelő segédprogramok szükségesek, de azok könnyen letölthetők. Belehallgathatunk az Atmosphèresbe, a Kürt trióba, vagy a Grand Macabre híres autóduda-nyitányába. Az Arditti Vonósnégyes előadásában az I. és II. kvartett egy-egy tétele tölthető le. Bepillantathatunk a Ramifications vagy a Concert Románesc partitúrájába.

Linkgyűjteményt ezen az oldalon ne keressünk. Aki friss adatokat, híreket keres, annak marad a böngészés. Jó hír viszont, hogy angolul, franciául és spanyolul is sok informatív oldalt találni.

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu

Hívja a 06 40 48 48 48-as telefonszámot!

A Cannes Classical Awards idei győztesei

A világ talán legjelentősebb zenei szakkiállításán, a franciaországi Cannes-ban évről évre megrendezésre kerülő MIDEM-en idén is kiosztották a Cannes Classical Awards (CCA) díjait. A CCA zsűrijében második alkalommal vehetett részt teljes jogú tagként Retkes Attila, a Gramofon főszerkesztője. A zsűri két társelnöke David Hurwitz (ClassicsToday.com – USA) és Christophe Huss (Repertoire – Franciaország) volt, további tagjai: David Vernier (ClassicsToday.com – USA), Sören Meyer Eller (Klassik Heute – Németország), Juan Manuel Viana (Scherzo – Spanyolország), Stephen Hastings (Musica – Olaszország), Bernadette Beyne (Crescendo – Belgium) és Franz Patay (International Music Centre – Ausztria). Az alábbiakban közöljük az egyes kategóriák győzteseit.

RÉGIZENE

Paolo da Firenze:
Narcisso Speculando
(előadó: Memelsdorff,
kiadó: *Harmonia Mundi*)

XVII-XVIII. SZÁZADI

VOKÁLIS ZENE

Zelenka:
Melodrama De Sancto Wenceslao
(Stryncl, *Supraphon*)

DAL ÉS VOKÁLIS SZÓLÓ

Rossini: Áriák (Florez, *Decca*)

BILLENTYŰS ZENE

Kaleidoszkóp (Hamelin, *Hyperion*)

XVII-XVIII. SZÁZADI HANGSZERES SZÓLÓ ÉS KAMARAZENE

Buxtehude: Szonáták op. 1
(Krämer, *Harmonia Mundi*)

XVII-XVIII. SZÁZADI OPERA

Gluck: Orfeo
(Jacobs, *Harmonia Mundi*)

VERSENYMŰ

Brouwer: Gitárverseny no. 5
(Korhonen, *Ondine*)

XVIII-XIX. SZÁZADI

SZIMFONIKUS ZENE

Dvorák: Szimfonikus variációk,
Legendák (Mackerras, *Supraphon*)

XIX. SZÁZADI HANGSZERES

SZÓLÓ ÉS KAMARAZENE

Alkan: Sonata de Concert (Bert-
rand, Amoyel, *Harmonia Mundi*)

XIX-XX. SZÁZADI OPERA

Offenbach: Szép Heléna
(Minkowski, *Virgin Classics*)

XIX-XX. SZÁZADI VOKÁLIS ZENE

Gubaidulina: Szent János passió
(Gergiev, *Hänssler Classics*)

XX. SZÁZADI HANGSZERES

SZÓLÓ ÉS KAMARAZENE

Bax: Vonósnégyesek no. 1, 2
(Maggini Quartet, *Naxos*)

HANGSZERES SZÓLÓ ÉS KAMARAZENE – CD-PREMIER

Biarent: Quintet, Csellószonáta
(Anderson, Drobinsky, Dane
Quartet, *Cypres*)

XX. SZÁZADI SZIMFONIKUS ZENE

Sosztakovics összes szimfóniája
(Barshai, *Brilliant Classics*)

SZIMFONIKUS ZENE

ÉS VERSENYMŰ

– CD-PREMIER

Weigl: V. szimfónia
(Sanderling, *BIS*)

OPERA – CD-PREMIER

Weill: Der Protagonist
(Mauceri, *Capriccio*)

ANALÓG FELVÉTEL

ÚJRAKIADÁSA CD-N

Bruckner: II. szimfónia
(Giulini, *Testament*)

FILMZENE

Korngold: The Sea Hawk
(Previn, *Deutsche Grammophon*)

ARCHÍV/HISTORIKUS FELVÉTEL

Mahler: III. szimfónia
(Kubelik, *Audite*)

DVD – OPERA

Offenbach: Szép Heléna
(Minkowski, *TDK*)

DVD – KONCERT ÉS BALET

Újévi koncert 2002 (Ozawa, *TDK*)

FIATAL MŰVÉSZ

Sharon Bezaly (fuvola)

KORTÁRS ZENESZERZŐ

Sofia Gubaidulina

ÉLETMŰDÍJ

Montserrat Caballé

AZ ÉV FELVÉTELE

Sosztakovics összes szimfóniája
(Barshai, *Brilliant Classics*)

José Cura – új utakon a tenorista

Az idej MIDEM egyik legérdekesebb sajtótájékoztatója volt az a kőtetlen beszélgetés, amit a világszerte ünnepelt argentin tenorista és karmester, José Cura „főszereplésével” rendezett a londoni Avie hanglemezkiadó.

A negyvenesztendős José Curáról ma már egyre többen tudják, hogy karmesterként kezdte pályáját, s az éneklés csak akkor került igazán érdeklődésének fókuszába, amikor a kilencvenes évek elején megnyerte a Pavarotti-versenyt, s ezzel egy csapásra elindult nemzetközi karrierje. Cura ezután sem adta fel a vezénylest, s az elmúlt két-három évben újra egyre többet dirigál, 2001-ben pedig a Sinfonia Varsovia első állandó vendégkarmesteri felkérését is elfogadta.

A lengyel zenekarral készült az a két CD is, amelyek még decemberben kerültek az üzletkebe, de szakmai bemutatójukat a MIDEM keretében tartották. Az egyikben Szergej Rahmanyinov monumentális II. szimfóniája (op. 27) hallható, Cura és a Sinfonia Varsovia tolmácsolásában. A másik, Aurora címet viselő album hagyományos árialemez, amelynek középpontjában az itáliai verizmus (Giordano, Boito, Mascagni, Ponchielli) áll, a címadó darab viszont

az 1900-as évek elején élt argentin zeneszerző, Hector Panizza operája, melyből két részlet is felcsendül.

José Cura sokáig a Warner-csoporthoz tartozó Erato exkluzív művésze volt, de ez a szerződése tavaly megszűnt, s az operaénekes-karmester Cuibar Phono Video néven saját labelt hozott létre. A Spanyolországban bejegyzett kis cég felelős a produkciós munkáért (és természetesen a művészi minőségért), a kiadványok terjesztését, marketingjét viszont a magát Forward Looking Label-nek (vagyis előre tekintő hanglemezkiadónak) nevező, londoni székhelyű Avie Records látja el. „Saját kiadóm megalapításával és az Avie bevonásával teljesen új útra léptem, remélem, sikerül végigmennem rajta” – mondta Cannes-i sajtóbeszélgetésén Cura. Az Avie Records kiadványai egyébként – a Karsay és Társa Kft. terjesztésében – Magyarországon is kaphatók. ReA

A Budapesti Fesztiválzenekar és világhírű szólistái

Körner Tamás igazgató az amerikai turnéről és az együttes kormányzati támogatásáról

A Budapesti Fesztiválzenekar programja a tavaszi hónapokban is változatosnak ígérkezik. Folytatódnak a nagyzenekari estek, a Haydn–Mozart-sorozat, a vasárnapi kamarazenei hangversenyek sorozata és a gyerekek Kakaókoncertjei. A következő külföldi meghívásnak májusban tesz eleget a zenekar.

A januári egyesült államokbeli turné kedvező sajtóvisszhangját és a koncertek sikereit elégedetten nyugtázta Körner Tamás, a zenekar igazgatója: „A kéthetes turné fénypontja a New York-i Carnegie Hall-ban adott két hangverseny volt. Kevés zenekarnak adatik meg ide eljutnia, és nagy büszkeség számunkra, hogy már harmadszor léphettünk itt fel. Ezúttal a Zukunftmusik néven ismert, Liszt, Wagner és Richard Strauss nevéhez köthető zenei irányzatot bemutató, késtetés műsorral szerepeltünk.”

„Tavasszal két, nem szokványos hangversenyt is ad a zenekar – folytatja az ügyvezető igazgató. „Az egyik egy jótékonysági koncert, amelyet a Metro hírújsággal közösen rendezünk április 11-én a Pesti Vigadóban és amelynek teljes bevételét pályakezdő zenészek támogatására fordítjuk. A műsor különlegessége, hogy magyarországi bemutatóként elhangzik Glazunov 1865-ben komponált szaxofonversenye. A másik, némileg rendhagyó koncert pedig az új Budapest Sportaréna megnyitójához kapcsolódik. A három napon át zajló rendezvénysorozat keretében március 14-én este Beethoven IX. szimfóniáját szólaltatja meg a Fesztiválzenekar, Fischer Iván vezényletével. Kilenc magyar kórus összesen több mint 500 tagja mellett olyan nagyszerű énekes szólistákat hallhatunk, mint Helen Donath, Komlósi Ildikó, Reinhard Hagen és a finn Jorma Silvasti.”

Körner Tamás ügyvezető igazgató

Fotó: Gramofon-archív

Fischer Iván zeneigazgató

Márciustól júniusig hét nagyzenekari koncerttel jelentkezik az együttes. Március 22-én és 23-án, a Budapesti Tavaszi Fesztiválon a világhírű hegedűművésszel, Vadim Repinnel játsszák Sibelius hegedűversenyét, a karmester Yakov Kreizberg lesz. A dán dirigens, Michael Schonwandt által vezényelt, április 19-ei és 20-ai koncertek érdekessége, hogy Stravinsky Pulcinellája énekhangokat is alkalmazó balettzene formájában hangzik el. A május 3-ai és 4-ei hangversenyek karmestere Gerard Korsten, szólistája pedig Eva Mei, aki Haydn ritkán hallható hangverseny- és operaáriáiból szólaltat meg néhányat. A május 9-ei és 10-ei zeneakadémiai hangversenyeken variációs művek csendülnek fel; Brahms, Rahmanyinov, Dvořák és Britten szerzeményei. Rahmanyinov híres, Paganini-témára írt Rapszódiajának szólistája a görög Dimitris Sgouros lesz, aki a 2001-es Budapesti Tavaszi Fesztiválon már nagy sikerrel lépett fel a Fesztiválzenekarral. A BFZ idei budapesti évadját olyan koncerttel zárja, melyen ismét világhírű vendégművész, az amerikai Emanuel Ax játssza Brahms d-moll zongoraversenyét. A koncert iránt olyan nagy az érdeklődés, hogy a műsort a zenekar háromszor is előadja, május 30-án, 31-én és június 1-én.

„Folytatjuk az együttes tagjait szólistaként is foglalkoztató, próbatermi Haydn–Mozart kamarazenei sorozatunkat, miként a vasárnap délutáni kamarazenei hangversenyeket és a gyerekeknek rendezett Kakaókoncerteket is” – mondja Körner. „Május második felében olaszországi és svájci turnéra utazunk, júniusban Isztambulban és több német fesztiválon adunk hangversenyt, majd július első felében három rangos európai fesztiválon, az ausztriai Karintiai Nyáron, a németországi Kissingeni Nyáron és a BBC híres londoni Promenád Koncertek sorozatában lépünk fel. A 2003-as év számunkra nagyon fontos fejleménye, hogy a kulturális tárca idén 300 millió forinttal támogatja a zenekart. Nagy öröm számunkra, hogy az állam és a kulturális kormányzat ilyen formában is elismerte azt a fontos szerepet, amit a zenekar a magyar és a nemzetközi zenei életben játszik” – zárta nyilatkozatát a Fesztiválzenekar igazgatója.

Várkonyi Tamás

Az osztrák főváros pezsgő zenei életében a patinás hangversenyterem, a Musikverein, az Operaház (Staatsoper), és a Bécsi Ünnepi Hetek (Wiener Festwochen) mellett a klasszikus zenével együtt a kortárs muzsikát és a jazzt is preferáló programkínálatával sajátos helyet foglal el az idén kilencven esztendőös Konzerthaus.

„Bécsnek szüksége volna egy olyan, több célnak is megfelelő épületkomplexumra, amely a legszélesebb néprétegek igényeit is képes kielégíteni” – fogalmazott még a múlt század elején Ludwig Baumann építész, akinek „Olympion” terve koncerttermet, kerékpárklubot, műjégpályát, sőt egy olyan szabadtéri arénát is tartalmazott, amely egyidejűleg negyvenezer embernek tudott volna helyet biztosítani. A grandiózus ideából végül csak a zeneterem gondolata maradt meg, így aztán Ferdinand Fellner és Hermann Gottlieb Helmer színházépítészek bevonásával 1911 végén el is kezdődött a Konzerthaus építése. Még két év sem telt el, és 1913. október 19-én, I. Ferenc József császár jelenlétében már sor is került az ünnepélyes avatóra, Richard Strauss és Beethoven kompozícióival. Ez a sajátos programösszeállítás – egy kortárs kompozíció és a múlt egy mesterműve – végül is máig irányadó maradt a Konzerthaus vezetői számára, korántsem véletlen tehát, hogy az új zene biztos fórumot kapott a zeneházban, miképp a zeneirodalom népszerű alkotásai is állandó műsoraraboknak számítanak itt. De idővel a jazz is otthontra lelt a Konzerthausban, sőt a barokk zenének is sikerült bizonyos szeletet

Fotó: Gramofon-archív

Maurizio Pollini próbál a Konzerthaus színpadán

kihasítania magának a programokból. Az új hangversenyház avatására természetesen odafigyelt az egész zenei világ, így már az indulás évében olyan világsztárok léptek fel a Konzerthausban, mint Pablo Casals vagy Bruno Walter. 1917-ben, itteni szólóestjén már Bartók Béla is megismerkedhetett a Ház kiváló akusztikájával. A Konzerthaus azonban nem csak neves zenész szólóistáknak kínált fel-

A Konzerthaus tavaszi kínálatából

- március 9. Ian Bostridge dalestje
- március 20. Thomas Moser dalestje
- március 21. Yefim Bronfman zongoraestje
- március 28. Bécsi Szimfonikusok (vezényel: Eötvös Péter)
- március 29. Ivo Pogorelich zongoraestje
- március 31. és április 1. Camerata Salzburg (vezényel: Sir Roger Norrington)
- április 2. Till Fellner zongoraestje
- április 11. Bécsi Szimfonikusok (vezényel: Fischer Ádám)
- április 24. Amadinda Ütőegyüttes
- május 3. Bécsi Filharmonikusok (vezényel: Bernard Haitink)

lépési lehetőséget: 1919 decemberében például Thomas Mann olvastott itt fel a műveiből. A korszak fiatal hegedűstárja, Yehudi Menuhin 1930 végén lépett fel első ízben a Házban, de amerikai emigrációja előtt nem sokkal, 1933 februárjában Arnold Schönberg is tartott egy előadást a Konzerthaus Mozart-termében, amit sajnálatosan drámaian ellenpontosztak – 1938 és 1945 között – azok a náci propagandarendezvények, amelyeket a nemzetiszocialista párt szabadidő-szervezete, a „Kraft durch Freude” tartott a zeneszentélyben. 1947-ben már ismét csak a muzsikáé lehetett a főszerep, az akkori Nemzetközi Zenei Ünnepen Karl Böhm, Olivier Messiaen és Paul Hindemith is közreműködött, rá egy évre pedig itt lépett fel Leonard Bernstein a Bécsi Szimfonikusok élén, egyben szólistaként. A Konzerthaus krónikájának jeles előadói között ott sorakozott még többek között Benjamin Britten, Mszityiszlav Rostropovics, Claudio Abbado, de a jazz királynőjének titulált Ella Fitzgerald, továbbá az osztrák zenei élet prominensének számító Herbert von Karajan, valamint Nikolaus Harnoncourt is.

„Privát egyesület, non-profit szervezet vagyunk, bevételeink mintegy ötven százaléka az általunk szervezett hangversenyekre eladott jegyekből, húsz százalék a Ház termeinek koncertek, bálók, különféle más rendezvények céljaira történő kikülszönzéséből származik, tizenöt százalék hirdetési bevétel, illetve szponzorpenz, a maradék pedig a szubvenció, amely Bécs városától, és a szövetségi államtól érkezik” – informálta a Gramofont bécsi irodájában Christoph Lieben-Seutter. A házat irányító ambiciózus, fiatal főttitkár úgyszólván egy személyben felel a programokért, lényegében impresszáriós feladatokat is ellát. A Ház természetesen nem akar vetélkedni a patinás Musikverein műsoraival, afféle „békés harcban állunk egymással”. A lényeg, hogy az 1998 és 2001 között teljes renováláson átesett Konzerthaus termei ma ismét régi fényükben ragyognak, ráadásul egy negyedik koncertteremmel is bővült a kínálat: a mintegy 1800 hallgató befogadására alkalmas Nagyterem, a kamarazenei estekre szakosodott, és egyedülálló akusztikája miatt különösen kedvelt 700 fős Mozart-terem, és a 330 fős Schubert-terem mellett megszületett a Ház pincéjében a Neuer Saal, vagyis az Új terem, amely leginkább a kortárszene fóruma, de a legifjabb korosztálynak is kínál koncerteket. A Konzerthaus legújabb ékességének nézőtere az igényeknek megfelelően ugyancsak módosítható, és a kísérletező kedvet szolgálja a legkülönfélébb fényviszonyok megteremtésére képes világítási csúcstechnológia is.

Lindner András/Bécs

FP

Digital Piano FP-5

Roland

www.rolandee.hu

Legyen szó akár Jazz-ről vagy klasszikus művekről...

Az új Roland FP-sorozatú digitális zongora stílusos kivitelben és beépített hangszórókkal készült. 88 progresszív kalapácsmechanikás billentyűvel rendelkezik, 64 hangig polifónikus. A hangszerben sztereó mintavételezett zongora minták és további hangszínek széles választéka található. Az FP-5 rendelkezik egy ún. „Session Partner” szekcióval, amely vadonatúj stílusokkal és programozható akkord-kísérettel segíti a gyakorlást. A zongorán három pedál bemenetet találunk. USB-MIDI interfésze révén közvetlenül csatlakoztatható számítógéphez. Külső szekvenszerről vezérelve a hangszer GM2 hangszínekészlete is jól kihasználható.

Roland ZeneGaléria | 1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 9. | Tel.: 06 (1) 239-9756 | E-mail: zenegaleria@rolandee.hu

Mezzo televízió az igényes zene kedvelőinek

Mezzo

A maga nemében egy egyedi
csatorna,
24 órában a kábeltévén !

Klasszikus zene

Jazz

Blues

Világzene

Keresse a csatornát a kábeltelivízió szolgáltatójánál!

Egy amerikai a Duna partján

Geoffrey Thomas, a Budapest Baroque művészeti vezetője

Geoffrey Thomas amerikai csembalóművész a kilencvenes évek elején Fulbright-ösztöndíjjal került Magyarországra, s aztán valahogy itt maradt Budapesten, ahol saját régizenei együttest alapított. A Budapest Baroque nevét azóta Európa-szerte megismerték.

Azt meséli Geoffrey Thomas, hogy a legtöbb ember csodálkozik, amikor megtudja, hogy ő már tizenegy éve él Magyarországon. „De miért maradtál itt – hangzik a döböntés kérdés –, amikor a te hazádban minden szép és jó, itt pedig csak lassan változnak, fejlődnek a dolgok?” Ő maga ezt azzal magyarázza, hogy Braziliától kezdve Ausztriáig több országban megfordult már, de ez az egyetlen hely, ahonnan nem vágyódik máshova. „Megkapó a magyar kultúra mélysége és különösen zeneisége” – fogalmaz.

Fulbright-ösztöndíjjal került a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárképző tagozatára, ahol számos magyar növendéket tanított az autentikus barokk előadásmódra, kamarazene-re. Az énekszakosokat helyes angol kiejtésre és az angol nyelvű repertoár ismeretére oktatta. Aztán lassan bekerült a magyar zenei vérkeringésbe, és megalapította a Budapest Baroque-ot. Elmondása szerint sikerült rugalmas nevet találni, hiszen ez nem jelzi a korhű hangszeren játszó együttes létszámát, amelyet egyébként mindig az adott produkciókhoz mérten bővít vagy szűkít. A kamaracsoport törzsét rajta kívül nyolc magyar zenész alkotja, akik között ott van Paulik László, az Orfeo Zenekar első hegedűse és Petőfi Erika is, aki a Festetics Vonósnégyes tagja. Gyakori közreműködőjük Nancy Argenta egyik tanítványa, Kiss Noémi.

A Budapest Baroque-ot kifejező és keresetlen előadói stílusáért dicsérik a kritikák. „Repertoárunk gerincét Bach, Händel és Vivaldi zenéje alkotja, de gyakran poroljuk le elfeledett művek kottáit is” – fogalmaz Geoffrey Thomas, aki számos ország különféle hagyományú és beállítottságú iskolájában sajátította el a barokk előadói gyakorlatot. „Mint oly sokunkra, rám is Harnoncourt gyakorolta a legnagyobb hatást. Húsz éve már, hogy növendéke voltam a salzburgi Mozarteumban. Elsősorban a zenéhez való kételkedő és vitára éhes hozzáállása ragadott meg: ha valamiben nem vagy biztos, menj el és nézd meg a szerzői kéziratot vagy az egyéb forrásokat” – emlékszik vissza Thomas. „Nem árt tudni ugyanakkor, hogy a XVII–XVIII. századi előadó a kottaszöveget nem tekintette szentírásnak, ami miatt régebben a mainál sokkal változatosabb előadói stílusok léteztek” – vélekedik.

A barokk zenét művelő Geoffrey Thomas előadói példaképei – talán meglepő módon – a XX. század első felének olyan művészegyeniségei, mint Mengelberg, Furtwängler, Luisa Tetrazzini és Gigli. „A metronómszerűen zakatoló játékmód ádáz ellensége vagyok” – állítja. Szerinte Dohnányi és Bartók játéka ilyen szempontból eszményi. „Talán a második világháborúval szakadt el az ariadnei fonál, mely a múlt nagy tradícióihoz kötötte a muzsikuskor játékmódját.” Amit a legjobban hiányol a mai előadókban, az az affektusokban gazdag játék. Szerinte nem elég egy zeneműre ráragasztani például a „tragikus” címkét, hanem ennél sokkal árnyaltabban kell megragadni annak karaktereit.

Az amerikai művész csembalóját néhány éve klavikordra váltotta. „Azért tértem át, mert szerintem ez a legigényesebb billentyűs hangszerek egyike. Ezen, ha nem jól billent az ember, zörejes hang keletkezik, így még jobban meg kell dolgozni minden egyes hangért, mint a csembalón, vagy akár a zongorán.” Véleménye szerint minél nehezebb egy hangszeren játszani, annál könnyebb rajta jól játszani.

Geoffrey Thomas ugyanakkor a lemezstúdióban is otthon érzi magát. Mint producer, zenei rendező és előadó, a mikrofon mindkét oldalán gyűjtött értékes tapasztalatokat, melyek előadóművészetére nagy mértékben hatottak. A Budapest Baroque-kal eddig kilenc CD-t adtak ki, melyek közül kettő saját szólólemeze. Az egyikben például egy olyan billentyűs hangszere – Lautenwerken – játszik, amelyről csak írásos dokumentum maradt fenn. „Az állandó kísérletezés és az új hangzások iránti szüntelen érdeklődés számomra rendkívül fontos. Mindig azon vagyok, hogy a hangzás tisztaságát a lemezstúdióban is megőrizsem” – állítja az amerikai muzsikuskor. A kritikák mindig dicsérőleg nyugtázták eme törekvéseit és elért eredményeit. Geoffrey Thomas lemezfelvételei – jórészt a német The International Music Company (TIM) forgalmazásában – világszerte kaphatók, s szerencsére itthon is hozzáférhető.

Geoffrey Thomas: „a klavikordon még jobban meg kell dolgozni minden egyes hangért, mint a csembalón vagy a zongorán”.

Fotó: Gramofon-archív

Várkonyi Tamás

Tisztelgés Hector Berlioz előtt

A Nemzeti Filharmonikusok tavaszi koncertjei

Lapzártánk idején még javában tart a Nemzeti Filharmonikus Zenekar (NFZ) – a kritikai fogadtatás alapján kiemelkedően sikeres – amerikai turnéja. A Gramofon olvasói számára azonban most nem a koncertkörútról, hanem az idei hangverseny-évad hátralévő részének programjairól kértünk tájékoztatást.

A zenekar kéthónapos, nagyszerű egyesült államokbeli turnéjáról hazatérve ismét változatos műsorösszeállítással áll a hazai közönség elé. Tizenegy szerző tizenhét kompozíciója szólal meg tizenegy koncert keretében – nemcsak Budapesten, de Debrecenben, Szegeden, Szolnokon, Szombathelyen és Veszprémben is. A tizenegyből nyolc hangversenyen a Nemzeti Énekkarral együtt lép fel a zenekar. Megítélésünk szerint továbbra is rendkívül igényesen összeállított koncertműsorok jellemzik az NFZ hangversenyeit. Azokon a koncerteken, amelyeknek programja több zeneműből áll, nagyon jó súlyarányban szerepelnek egymás mellett a játszott alkotások. Mindegyik kompozíció ugyanakkora „helyi értékkel” bír a műsor szerkezetében, egyik sem nyomja el a másikat, és nem találunk „időkitöltő” darabot sem. Kocsis Zoltán együttesének ezen erényét a tavaszi koncertprogram átböngészése után most is megállapíthatjuk.

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar turné utáni első közös hangversenyére a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében kerül sor: március 27-én, Hector Berlioz születésének kétszázadik évfordulója tiszteletére. A modern zenekari hangzást megalapozó francia romantikus zeneszerző előtt a Rómeó és Júlia megszólaltatásával adózik a két együttes. A nagyszabású oratórius alkotást a szerző dramatikus szimfóniának nevezi, utalva ezzel annak műfaji többarcúságára: sem opera, sem szimfónia, de nem is oratórium, és nem szimfonikus költemény. Akármilyen is a műfaja, mindenképpen érdekes és nagyszabású hangversenynek ígérkezik. Aki emlékszik még az énekkar és a zenekar másfél évvel ezelőtti Berlioz-interpretációjára, a Faust elkárhozása előadására, joggal remélheti, hogy ez a hangverseny is szép élményt nyújt.

A zenekar és az énekkar ezt követően április 7-én lép fel, ezúttal is a Zeneakadémia nagytermében. Az est szólistája szintén növeli a várakozás izgalmát, hiszen az a Joshua Bell játssza majd Mendelssohn e-moll hegedűversenyét, aki 1999-ben Kocsissal adott Budapesten nagy sikerű szonátaestet. Elhangzik továbbá Maurice Ravel Nemes és érzelmes keringők című sorozata, mely – a szerző hetvenöt éve tett kijelentése szerint – egyike a legnehezebben összehozható Ravel-műveknek. Dvořák VIII. szimfóniája

előtt hallhatjuk még Rahmanyinov Három orosz dalát is, melyek előadásában a Nemzeti Énekkar közreműködik. E darab műsorra tűzése is nyilvánvalóan része a Kocsis által több éve kifejtett erőfeszítés-sorozatnak, amely arra irányul, hogy a közönség Rahmanyinovról alkotott véleménye megváltozzon, és a koncertlátogató ne tartsa többé az orosz származású zeneszerző zenei világát a szalonzene egyik „bugyrának”.

Kocsis Zoltán főzeneigazgató rendszeresen vezényli a zongora mellől a Filharmonikusokat

Fotó: Gramofon-archív

A következő budapesti fellépésre április 17-én kerül sor, amikor Hamar Zsolt vezényletével, nagyszerű szólisták és a Nemzeti Énekkar közreműködésével Bach János-passióját szólaltatják meg. Előző nap Veszprémben, másnap Szolnokon játsszák el a művet, 19-én pedig az Ifjúsági hangversenysorozat keretében – ez utóbbi alkalommal a már jól bevált műsorvezető-páros, Geszti Péter és Batta András vezeti végig a művet a fiatal közönséget. A hangverseny különlegességének ígérkezik M. Kecskés András pantomimművész közreműködése. Az április utolsó napjaiban megrendezésre kerülő koncertet Igor Stravinsky egy-egy alkotása, a Scherzo à la Russe (Scherzo orosz módra) és a Szimfónia három tételben keretezi. Közte Bartók fiatalkori Négy zenekari darabja és Rahmanyinov Öt études-tableaux című zongoraműve szólal meg, ez utóbbi Ottorino Respighi hangszerelésében. A műsor szívében Ravel Seherézádé című dalciklusa áll, melynek Károlyi Katalin lesz a szólistája. A Párizsban élő művésznek sokoldalúságát és előadói nagyságát talán nem kell bemutatni azoknak, akik hallották előadásában Brahms dalait vagy Ligeti György Sípval, dobbal, nádihegedűvel című kompozícióját.

Május 10-én Hamar Zsolt dirigálja Dvořák Requiemjét a Nemzeti Énekkar és a Nemzeti Filharmonikus Zenekar élén. A június 3-ai évadzáró koncerten Ligeti San Francisco Polyphony című művét, Webern korai Passacagliáját, Ravel G-dúr zongoraversenyét (Jean-Yves Thibaudet szólójával), Stravinsky Tűzijátékát és Sosztakovics IX. szimfóniáját hallhatjuk Kocsis Zoltán vezényletével.

Várkonyi Tamás

Kulturális weboldal és szállítható orgona

Lengyel Zoltán zongoraművész értékmentő kalandozásai

A harminckét éves Lengyel Zoltán azon művészek közül való, akik nemcsak azért muzsikálnak, hogy közlésvágyukat kielégítsék, hanem azért is, mert úgy gondolják: a zenének különlegesen fontos szerepe van az emberek közti kommunikációban. „Az én világom” címmel több lemezes CD-sorozatot készít, és gondolatait, felvételeit saját honlapján osztja meg a világgal, ugyanakkor mélyen foglalkoztatja a társadalom és a zene viszonya.

szes magyar templom számára ingyenes megjelenést biztosít az interneten. „Félreértések elkerülése végett: a templomok.hu nem vallási, hanem kulturális weboldal, és nem is kíván vallási témákkal foglalkozni, hiszen ez az egyházak dolga. Ezt a projektet két éve indítottam útnak, fejlődik, de még korántsincs készen. A weboldallal összefüggésben képet kapunk arról is, hol milyen hangversenyeket érdemes szervezni. Ez a kapcsolatteremtés több szempontból is hasznos lehet” – véli Lengyel. „A saját bőrömon is tapasztalom, milyen kevésbé hatékony annak a zeneművésznak a munkája, aki felkészül egy műsorra, aztán eljuttassa egy, jó esetben két koncerten, majd félreteszi a programot. Sokkal gazdaságosabb volna, és mindenki sokkal többet profitálhatna abból, ha mondjuk, húsz különböző helyszínen adhatná elő azt, amin hónapokon át dolgozott.”

Lengyel Zoltán elképzeléseinek másik célja a vidék intenzívebb bekapcsolása a zenei életbe. „Vannak ugyan Budapesten kívül is színvonalas kulturális rendezvények, de ezek a területek gyakran messze elmaradnak a főváros nyújtotta, valóban gazdag kínálat mögött. Sajnos a helyzetet nehezíti a jó hangszer hiánya. Erre az orgona vonatkozásában találtam egy szokatlan, ám igen praktikus megoldást: egy szállítható orgonát. Nem elektromos orgonáról van szó. Ez egy olyan hangszer, amely hagyományos és maradéktalan orgonahangzást képes varázsolni olyan helyszínekre is, ahol nincs meg a kellő anyagi fedezet jó minőségű, illetve megfelelő nagyságú orgona építésére” – magyarázza Lengyel Zoltán. „A Zeneakadémián szereztem zongoraművészi és tanári diplomát 1995-ben, ám az ezzel járó elfoglaltságok mellett az orgona is zott. Még gyerekkoromban kezdődött ez a szerelem...” – meséli.

Lengyel Zoltán: „a templomok természetes központjai lehetnek nemcsak a vallásos, hanem a zenei életnek is. A zene olyan kommunikációs forma, mely legmélyebb rétegeinkkel teremt kapcsolatot.” Fotó: Gramofon-archív

„Már közhely, hogy az értékek válságának korában élünk, amikor a gyors anyagi hasznot rendszeresen összetévesztik a minőséggel. Kis gondolkodással belátható, hogy hosszú távon ez mennyire káros. Sokak számára ez olyan megváltoztathatatlan tény, amibe legfeljebb csak beletörödni lehet, pedig nem ez az egyetlen lehetőség” – véli Lengyel Zoltán. „Sok az ellentmondás körülöttünk. Egyre nyilvánvalóbb, hogy ma már bárki lehet ismert, és ehhez egyáltalán nem kell különlegeset produkálnia. Tehát az, ha valaki híres, még nem jelenti azt, hogy valóban jó muzsikus is. Továbbá, ha valóban jó, és nevezetes helyszíneken lép fel, ez még nem jelenti azt, hogy ne lehetne ugyanazt a minőséget egy eldugott vidéki faluban is produkálni. Egy hangverseny rangját nem az adja, hol adják elő, hanem az, hogyan” – fogalmaz a zongoraművész.

Ebből az alap gondolatból kiindulva több területen is aktivizálta magát. Az egyik egy weboldal, a www.templomok.hu, amely az ösz-

Hangszerével és a magyarországi templomokat koncerthelyszínek „felfedező” vállalkozásával azt kívánja segíteni, hogy a zene varázsának megtapasztalásából akár egy néhány száz lelkes falu közössége se maradjon ki. „A templomok természetes központjai lehetnek nemcsak a vallásos, hanem a zenei életnek is. Sok helyen rendszeresen szerveznek is koncerteket. A zene közvetlen szépségén túl ennek rengeteg további vonatkozása van, melyek közül csak néhányat említek: érzelmi-lelki egészség és fejlettség, értékrend, széppérezés, elmélyülési képesség. A zene tehát nem »csupán« zene. Olyan kommunikációs forma, mely létünk lényegével, legmélyebb rétegeinkkel teremt kapcsolatot. A visszajelzésekből is tapasztalom, hogy nagyon nagy igény van rá. Minél inkább agresszív, rohanó és követhetetlen a világ, annál inkább vágyunk a nyugalomra és teljességre – és a jó zene, jó hangszeren, jól előadva éppen ezt adja.”

Várkonyi Tamás

*Harmóniában a **matáv**val*

A ZONGORA

2003/2004

Zeneakadémia Nagyterem - Budapest

2003. szeptember 15. (hétfő) 19.30	Vásáry Tamás
2003. szeptember 21. (vasárnap) 11 óra	Schiff András
2003. november 10. (hétfő) 19.30	Bogányi Gergely
2003. november 22. (szombat) 19.30	Gregory Sokolov
2003. december 21. (vasárnap) 19.30	Frankl Péter
2004. január 4. (vasárnap) 19.30	Kocsis Zoltán
2004. január 26. (hétfő) 19.30	Emmanuel Ax
2004. február 1. (vasárnap) 19.30	Várjon Dénes
2004. február 10. (kedd) 19.30	Ránki Dezső
2004. március 1. (hétfő) 19.30	Jandó Jenő

Bérletvásárlás esetén 20% kedvezmény a jegyárakból!

A bérletek megvásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában 2003. március 3. - április 30.

Bérletárak: 7600-11600-15600-22000-27600 Ft

I. bérlet: **Vásáry Tamás, Bogányi Gergely, Emmanuel Ax, Ránki Dezső, Jandó Jenő**

II. bérlet: **Schiff András, Gregory Sokolov, Frankl Péter, Kocsis Zoltán, Várjon Dénes**

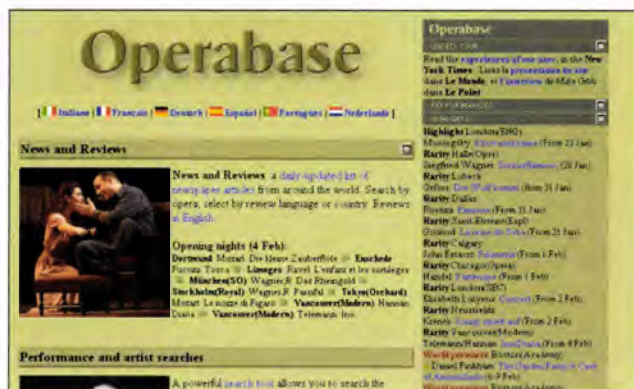
A fennmaradó szólójegyek május 3-tól vásárolhatók meg a Zeneakadémia jegypénztárában.

Jegyárak: 1900-2900-3900-5500-6900 Ft

Az operaimádók Mekkája

Az operaimádók valóságos Mekkája ez az oldal, bizonyítva azt a sejtésemet, hogy a „legelvetemültebb” és legelszántabb komolyzenei rajongótáborral az opera műfaja büszkélkedhet. A hat nyelven kommunikálni képes www.operabase.com nemcsak tengernyi információt tartalmaz, hanem képes azokat a legkülönbözőbb szempontok szerinti lekérdezésekben a látogatók elé tárni. Jó példa erre az előadások – az oldal saját állítása szerint több mint 65 ezer (!) tételt tartalmazó – adatbázisa: kereshetünk, szűrhetünk címre, szerzőre, helyszínre, dátumintervallumra, s külön leghívhatjuk az ősbemutatókat, a ritkaságszámba menő előadások listáját. Az adatbázis ráadásul gyors is: az adott hónap – jelesül 2003. február – operaelőadásait (199 városban 1528 előadás) egy szempillantás alatt a képernyőre varázsolta – bár némi öröm az örömben, hogy Magyarországról csak a február 22-ei Otello volt megtalálható a listában.

Az énekes-adatbázis szintén lenyűgöző méretű, a *b* betűt kivéve nem kevesebb, mint 1224 előadó neve tárult a szemem elé. „Természetesen” bármelyik névre rákattintva elérhetjük az adott énekeshez tartozó valamennyi előadás adatait, azaz hol, mikor, melyik operában, melyik szerepet énekelt, illetve fogja énekelni... Az dalszínházak katalógusa is terjedelmes, ráadásul számos egyéb adatot is megtudhatunk a helyszínekről: pontos címet, telefonos és internetes elérhetőségeket, de sokszor még az ülőhelyek számát és az elfogadott hitelkártyák típusát is! Aki szereti a földrajzot, annak

még a listákkal sem kell bajlódnia, elég rákattintani a térképeken (számos van belőlük) a megfelelő városra. Mindezek után szinte megkönnyebbülésként olvastam a médiakatalógus keresőjénél a szerkesztők szabadkozását, hogy egyelőre „csak” a Decca, az EMI és néhány kisebb kiadó katalógusa található az adatbázisban.

A strukturált és döbbenetesen gazdag linkgyűjtemény, valamint az e témában abszolút etalonnak számító Grove-lexikon teljes évforduló-adatbázisa (!) már csak hab az Operabase digitális tortáján. Az oldalról csupán az nem derül ki, hogy kik, mi módon – és kinek a megbízásából – vadászták össze és vitték fel adatbázisba ezt a rengeteg adatot, de egy biztos: az Operabase vitathatatlanul és magasan a legjobb az operaoldalak között.

Zsoldos Dávid

Tizenöt ország, egy webmester

„Fifteen Nations, One Language” – köszönti a látogatót az Európai Unió Ifjúsági Zenekarának weboldala, amiről – csodák csodája – rögtön az jutott az eszembe, hogy a fenti szlogen első fele valószínűleg hamarosan pontosításra szorul... A Vladimir Ashkenazy zongoraművész-karmester által vezetett zenekar www.euyo.org.uk webcímen található internetes otthona se többet, se kevesebbet nem nyújt, mint egy szokásos bemutatkozó ol-

dal. Azazhogy sajnos inkább kevesebbet... A zenekart és történetét bemutató részből hiányoznak a képek: a helyük ott van, csak épp nem láthatóak – ez különösen akkor mulatságos, ha a kép mellett ott áll, hogy „special thanks to XY for the photo”. Az eseménynaptár meglehetősen kevésbé aktuális: első helyen a tavaly nyári koncertkörút állomásai láthatóak, alatta pedig „Future plans”-ként a 2003. január 9-ei jubileumi koncert és a március közepén kezdődő turné vázlatos adatai olvashatóak. Az utóbbira vonatkozó „Booking details” pedig egyszerűen üres... A 2002-es zenekari taglista még szintén csak ígéret, a „Past members” alatt néhány tag neve árválkodik, valamint egy felhívás, amelyben jelentkezésre kéri a volt tagokat. Némileg túlbuzgó módon Ashkenazy életrajza – egy fekete-fehér fénykép kíséretében – két egymás alatti linkről is elérhető, a felvételi meghallgatások szabályai és követelményei viszont világosan és jól áttekinthetően elérhetőek – és valljuk be, az idelátogató fiatal muzikusoknak ez a legfontosabb információ.

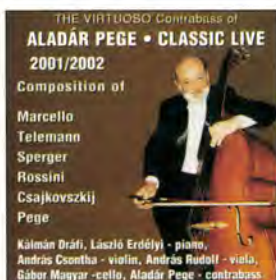
Az oldal technikailag sem túl impozáns, a szponzorok előtti főhajtásnak szentelt oldalon sikerült rábukkannom a webtörténelem egyik legcsúnyább színösszeállítására, a frame-ek használata pedig csak akkor tolerálható, ha az oldal tervezésekor figyelnek arra, hogy soha ne jelenjen meg a függőleges gördítősáv az oldal közepén – ez itt nem sikerült. Így az oldalt bezárva kénytelen voltam idő előtt némileg módosítani a hangzatos szlogent: „Fifteen Nations, One Webmaster”...

ZsD

Pege Aladár: klasszikusok és jazz mindenkinek

Pege Aladár nagybőgőművész – aki a klasszikus zenében épp oly otthonosan mozog, mint a jazzben – a hatvanas évek eleje óta koncertezik, bejárta az egész világot, tavaly Kossuth-díjjal is kitüntették. Az elmúlt hetekben két új lemeze jelent meg: Classic Live 2001/2002, illetve Music for Everybody Vol. 2 címmel. A két albumot – együttműködő szakmai partnereként – a Gramofon is támogatja.

A kilencvenes évek eleje óta Pege Aladár minden évben kiad két lemezt: egy klasszikust és egy jazzt. „Évről évre csak olyan darabokat veszek fel, amelyeket korábban még sohasem játszottam

lemezen” – meséli. „A klasszikus CD mindig élő koncerten készül, így az esetleges hibáim is benne maradnak, de ezt vállalom, nem bánom. A repertoár barokk és klasszikus átíratóktól a XX. századig, saját kompozíciókig és improvizációkig terjed. A jazzlemezen kizárólag saját zenét játszunk, de ez lehet stúdiófelvétel is, nem csak koncert.” Ezek a lemezek saját kiadásában jelennek meg, általában nem is kerülnek kereskedelmi forgalomba. „Nem ismerem a magyarországi lemezkiadóknaál dolgozó embereket, még kevésbé a potenciális szponzorokat, és meg akarom kimélni magam a fölösleges telefonálgatástól. Inkább gyakorolok helyette, azt pedig fontosnak tartom, hogy – főleg a klasszikus zene esetében – valahogy megőrizsem, dokumentáljam a koncertjeimet. Az is biztosan bennem van, hogy csakazértis megmutatom...” – mondja.

A Classic Live 2001/2002 című lemezre Telemann, Marcello, Csajkovszkij, Sperger, Rossini és Pege Aladár kompozíciói kerültek fel. A CD-n közreműködik Dráfi Kálmán és Erdélyi László (zongora), Csontha András (hegedű), Rudolf András (brácsa) és Magyar Gábor (cselló) – valamennyi Pege régi kedves kamarapartneri. A Music for Everybody Vol. 2 négy műfajban (blues, swing, latin, jazz-rock) kalandozik – az összes szám Pege Aladár saját szerzeménye. A felvételeken hallható zenekart Csepregi Gyula és Kollmann Gábor (szaxofon), Fekete Kovács Kornél (trombita, szárnykürt), Révész Richard (zongora) és Sramkó János (dob) alkotja.

ReA

Elhunyt Beck László

Életének 78. évében elhunyt Beck László zenei rendező, a Hungaroton alapító tagja, nyugalmazott művészeti vezetője. A Nemzeti Zenedében, majd a Zeneakadémián – Hammerschlag Jánosnál, Gergely Ferencnél, Vásárhelyi Zoltánnál – orgonát és karvezetést tanult, s 1952-ben lett a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat munkatársa. Olyan, legendás hanglemezek fűződnek a nevéhez, mint A kékszakállú herceg vára mindhárom felvétele (Székely Mihállal, Melis Györggyel és Jevgenyij Nyesztyerenkóval), Liszt Krisztus oratóriuma Doráti Antallal vagy a Beethoven-szimfóniák Ferencsik Jánossal. „Ilgényessége mérce lett a cégnél, neve elválaszthatatlan a Hungaroton fél évszázados sikereitől. A művészek körében is kedvelt zenei rendező volt, mivel magas elvárása higgadsággal párosult” – mondta róla búcsúztatásában Hollós Máté zeneszerző, a Hungaroton igazgatója.

Meghalt Uhrman György

Gyászol a Gramofon szerkesztősége is: hetvenegy éves korában elhunyt Uhrman György nyugalmazott hanglemezgyári szerkesztő, lapunk állandó munkatársa. 1932-ben született Budapesten, s a bölcsészkaron szerzett diplomával zsebében hosszú időn át nyelvtanárként dolgozott. A hetvenes évek közepén lett a Hungaroton munkatársa: tasakszerkesztőként a kiadványok kísérő szövegével, műismertetésekkel, illetve reklám- és propagandaanyagokkal foglalkozott. Nyugdíjba vonulása után zenei szakíróként kamatoztatta rendkívüli műveltségét, hihetetlen lexikális tudását. A Magyar Hírlapban Hangraforgó címmel jelentek meg lemezkritikái, a Gramofonnak pedig a lap alapítása (1996) óta állandó szerzője volt. Halála fájdalmas veszteség, emlékét megőrizzük.

Dés és Snétberger újra együtt

Snétberger Ferenc Berlinben élő gitárművész – a budapesti közönség legnagyobb öröme – rendszeresen fellép a Zeneakadémián, és ilyenkor általában vendégeket mutat be. Muzsikustársait, akik éppen az aktuális projektjeiben részt vesznek, szintén nagy

örömmel fogadta a közönség az eddigi koncerteken. Március 11-én (és a nagy sikerre való tekintettel 13-án) azonban Dés Lászlóval fog muzsikálni, akiről nem csak az idősebb rajongók tudják, hogy társa volt a Trio Stendhalban, a world music elemeket is felhasználó kamara-jazz formációban, mely példátlan sikert mutatott fel közel évtizedes fennállása alatt. A Gramofon érdeklődésére a koncertrendező Bosnyák Ilona rögtön leszögezte, hogy ez a két alkalom nem a Trio Stendhal újjáalakulásának előkészítése. Erről ezúttal nincs szó, Horváth Kornél nem fog csatlakozni kettejükhez. A duózás örömeért játszik Dés és Snétberger, mert nemrégiben újra kettesben adódott alkalmuk zenélni, és ebben lelt örömeiket most már a közönséggel is szívesen megosztják. Az alkalmi koncerteket ne mulassza el senki, mert Snétberger következő idej magyarországi fellépését már nem a régi társakkal tervezi. ZK

SIEMENS

Minden hangszeren

A Siemens a Budapesti Tavaszi Fesztivál mecénása

Siemens. Innovációk világhálózata

www.siemens.hu

Tavaszi Fesztivál az évfordulók jegyében

Ligeti György, a Bartók Kvartett, a Liszt Ferenc Kamarazenekar és a Budapesti Fesztiválzenekar az idei Tavaszi Fesztiválon ünnepelnek – mondja Zimányi Zsófia

Életerős gyökerek nélkül nincsenek friss hajtások – a múlt értékeiből táplálkozik, tradícióinak talajából nő ki a jelen, s épül fel a jövő. A kultúra legújabb jelenségeiben is évezredek művészi tapasztalatanyaga él tovább, vagy támad fel ismét. A reneszánsz egykor az antik szépségideált elevenítette fel, míg a mi évezredünk, úgy tetszik, napjainkban épp a neoromantika és a posztmodern határai közt pásztázva keresi saját stílusát, útját. Iránytűként ebben a problematikus periódusban elsősorban azok a kortársi életművek szolgálnak, amelyek már kiállták az idő próbáját. S persze azok az alkotó- és előadóművészek is, akik személyes kuszavázaikkal erőteljesen hatnak ránk, formálják világunk arculatát.

Közülük számosan az idei évben jubilálnak, ezért az ő ünneplésük kerül ezúttal a Budapesti Tavaszi Fesztivál eseményeinek fókuszába. A 80 esztendő Ligeti György tiszteletére rendezendő koncerten a mester zongoramuzsikájának kiváló tolmácsolója, Pierre-Laurent Aimard lép fel, a 70. születésnapja felé közelgő Vásáry Tamás estjén a belga énekes-csillag José van Dam vendégszerepel. A 45 éve alakult Bartók Vónónégyszófesztivál-hangversenyre gazdag repertoárjának Schubert-fejezetéből válogat, és fennállásának 40. évfordulójához érkezett a Liszt Ferenc Kamarazenekar is. A hazai zenekari kultúra másfél-százados történetét képviselő Budapesti Filharmóniai Társaság ünnepi programján Csajkovszkij mindhárom(!) zongoraversenye elhangzik az ifjú orosz pianistafenomén, Gyenyisz Macujev közreműködésével. A 20

éves Budapesti Fesztiválzenekar jubileumi fényeit ugyancsak orosz nagyságok emelik: a hegedűs Vagyim Repin és a dirigens Jakov Kreizberg. Gesztusértékű viszonzásként magyar művészek adják elő az 50 esztendeje elhunyt Prokofjev hányatott sorsú ötfelvonásos operáját, a mindmáig méltatlanul mellőzött *A tüzes angyalt*. Ugyancsak az operaritkaságok sorában, de oratóriumszerűen viszi közönség elé Kocsis Zoltán az általa vezetett Nemzeti Filharmonikusokkal és francia sztár-énekesekkel a 200 esztendeje született Berlioz *Rómeó és Júliáját*. És nem maradhat említetlen a fesztivál nyitóeseménye sem, amelyen a francia koreográfia két dicsőséges évszázada jegyében a Párizsi, Toulouse-i és a Bordeaux-i Nemzeti Operaház, valamint a Lausanne-i Béjart Balett táncművészei mutatkoznak be, míg a záróesten a 25 éve létrehívott nemzetközi összetételű hangszeres elitszűcsapat, az Európai Unió Ifjúsági Zenekara játszik Vladimir Ashkenazy vezetésével. Végül még egy pirosbetűs bekezdés a jubiléumok és jubileumok ez évi albumának aranyoldalairól: a 145 éve született Hubay Jenő, a nagy magyar hegedűiskola alapító atyja és egyben Liszt kedvelt kamarapartnerre előtt, a virtuóz cigányzenészek generációit felnevelő Rajkó Zenekar hódol magyar szerzők verbunkos tételeiből szerkesztett pompás összeállításával.

De az évfordulóktól független fesztiválprogramok is bőven kínálnak különleges csemegéket. Több kontinens különféle nemzeti kultúráinak színeit olyan nemzetközi nagyságok reprezentálják Budapesten, mint Lorin Maazel a Bajor, Eiji Oue az Észak-Német Rádió, Eötvös Péter a BBC Szimfonikus Zenekara élén, továbbá Krzysztof Penderecki a Litván Nemzeti Zenekarral, Sir Roger Norrington a Salzburgi Cameratával, Sir Neville Marriner a magyar Danubiával. Dalestet ad Nancy Argenta és Matthias Goerne, Walton Hegedűversenyében a nemzetközi versenygyőzelmeit legutóbb Indianapolisban valóságos díjesővel gyarapító Kelemen Barnabás debütál. A tradicionális kínai zenés színház páratlanul látványos és artisztikus világába a Pekingi Opera vendégjátéka kalauzolja a közönséget. A balettrajongókat többek között a Magyar Nemzeti Balett klasszikus Giselle remeklése, a Győri Balett világsikert aratott, klezmer zenére koreografált bibliai témájú táncjátéka, valamint a tüzes mediterrán szenvedélyeket táncnyelven közvetítő Compania Maria Serrano estjei várják. A pesti operett hiteles hangulatával Kálmán Imre örökzöld *Csárdáskirálynője*, a musicalműfaj legfrissebb szenzációjával a Mozart életéről szóló újdonság kecsegtet, ezenkívül külföldi és magyar bábszínházak parádés randevújának is helyszíne lesz Budapest.

Az idei fesztivál kiemelkedő színházi eseménye lesz Kristijonas Donekaitis: Az évszakok című darabja, a világhírű Eimuntas Nekrosius rendezésében. A Meno Fortas színházi stúdió 1998 januárjában alakult mint nonprofit, nem állami közintézmény és jogi személy. Az intézmény egyik alapítója a színházi rendező, Nekrosius. Tevékenységének célja, hogy egyetlen színházi stúdió-klub fedele alá gyűjtse a legkülönbözőbb színházi embereket, népszerűsítse a litván színházat. A Meno Fortasnak nincs saját épülete. Vilnius óvárosában bérelnek helyiséget, ott van az irodájuk és a próbatermük is. A most bemutatásra kerülő produkció az Észak-Görög Nemzeti Színház, a Teatro di Roma, az Európai Színházak Uniója és a Budapesti Tavaszi Fesztivál közös bemutatója. Ami pedig a képzőművészetet illeti, a fába áldomott ősi mitoszok panteonja Szervátiusz Jenő, az európai fejedelmi udvarok XVIII. századi portréja, Mányoki Ádám emlékkiállításán tárul fel, a mai magyar festészet két meghatározó alkotója, Schéner Mihály és Bukta Imre pedig önálló tárlatával színesíti a fesztivál kínálatát.

Hazai és külföldi látogatóinknak maradandó élményeket, jubiláló zeneművészeinknek boldog születésnapot kíván valamennyi munkatársa és a maga nevében

Zimányi Zsófia
fesztiválvezető

A zeneszerző-géniusz és a porcelánbaba

Magyar színpadon Lévy Szilveszter és Michael Kunze sikerdarabja

*Lévy Szilveszter zeneszerzőnek és Michael Kunze szövegíró-
nak sikerült az, amivel korábban jó néhány kollégájuk
reménytelenül próbálkozott: a musical műfajában megtörték
a brit mágus, Andrew Lloyd Webber évtizedes hegemoniáját.
A Lévy-Kunze szerzőpáros legújabb darabja, a Mozart című
musical magyarországi premierjét a 2003-as Budapesti Tavasz
Fesztivál keretében rendezik meg március 21-én a Budapesti
Operett Színházban.*

Lévy Szilveszter zeneszerző, karmester, zongoraművész és producer tizenöt évesen már zeneszerzői versenyt nyert, majd 1962-ben Jugoszláviából az akkori NSZK-ba emigrált. Korrepetitorként és karmesterként különböző operatársulatokkal és szimfonikus zenekarokkal dolgozott, bejárta egész Európát, s időközben a klasszikusok mellett a pop- és rockzenével is megismerkedett. E tudás és tapasztalat birtokában 1972-ben Münchenben telepedett le, ahol zongoristaként, zeneszerzőként és producereként többek között olyan művészekkel dolgozott együtt, mint Udo Jürgens, Katja Ebstein, Penny Mc Lean és Donna Summer. A hetvenes évek közepén megismerkedett Michael Kunze szövegíróval, s egyik első közös szerzeményük, a Fly Robin Fly (a Silver Conventions előadásában) 1975-ben Grammy-díjat nyert.

A hetvenes évek második felében Lévy már Elton Johnnak és a népszerű Sister Sledge együttesnek is írt dalokat. 1980-ban Los Angeles-be költözött, s hamarosan az egyik legelismertebb hollywoodi filmzeneszerző lett: a nyolcvanas években olyan sztárokkal dolgozott együtt, mint Steven Spielberg, George Lucas, Michael Douglas, Sylvester Stallone, Whoopie Goldberg és Peter O'Toole. Sikeres munkájának elismeréseként két amerikai egyetem is felkérte, hogy tartson előadásokat a filmzene témakörében.

Időközben Michael Kunze is egyre jelentősebb eredményeket ért el. Újságíróként kezdte pályáját, később tévéproducerként dolgozott, majd egyre inkább az írásra koncentrált. Több mint ötven aranylemez birtokosa, aki az ORF, az ARD és a ZDF tévétársaságok számára forgatókönyveket is készített, sőt két történelmi monográfiája is megjelent. Nevéhez fűződik a többi között a Macskák, Az Operaház fantomja és a Chorus Line német műfordítása. Lévy és Kunze együttműködése a zeneszerző amerikai tartózkodása idején sem szakadt meg, és a kilencvenes évek elején új, közös műfajt találtak: a musicalt. Már első alkotásuk (Boszorkányok) is jelentős

Kerényi Miklós Gábor rendező és a Mozart-musical budapesti szereplői

Mozart!

A Siemens Nemzeti Vállalat az „igényes kultúra, a kultúra igénye” jegyében immár negyedik éve nagy örömmel támogatja a Budapesti Tavasz Fesztivált. Örömmel, hiszen a Fesztivál olyan eseménysorozat, amely sok embernek okoz „maradandó” emléket.

Ebben az évben a Mozart musicalt választottuk a palettából, elsősorban a fesztiválbarátok figyelmébe ajánlv.

Bár a sok kiemelkedő évfordulós esemény és néhány egészen ritka vendég fellépése „erős versenyt” jelent, de biztosak vagyunk, hogy az Operettszínház ősbemutatóját, Lévy-Kunze Mozart!-ját is nemcsak nagy várakozás előzi meg, de nagy és tartós, a Fesztivál időszakán is túlnyúló siker is lesz.

A Mozart! sikerét több okkal is magyarázzák: Mozart varázslatos egyénisége, az ezúttal másképp megközelített és feldolgozott életrajz, a zenei feldolgozás változatossága és nem utolsósorban az elhangzó több Mozart-idézet, amely természetesen az előadás zenei sajátja, hisz a darab elengedhetetlen része... Mindenki mindig megtalálja, neki miért is tetszik az előadás.

A megújuló Operettszínház felújított épületében ismét igényes előadást tervez – kiemelkedő művészek sora vesz részt a produkcióban. Kik? Legyen a megfajtás egy kis kutatás jutalma! A helyes megfajtók igazi jutalma az, hogy kedvet kapnak elmenni – s akkor egy nagyon szép estére számíthatnak.

Jó szórakozást kívánunk!

Dr. Biró Péter

Stratégiai és kommunikációs igazgató
Siemens Nemzeti Vállalat

sikert aratott Ausztriában és Németországban, de ezt messze felülmúlta a második Lévy-Kunze darab, az Elisabeth. Az itthon is népszerű osztrák császárné, Sisi életét és tragikus halálát bemutató musical premierjét 1992-ben, a Theater an der Wien-ben tartották, a nemzetközi hírű Harry Kupfer rendezésében. Az Elisabeth minden idők legsikeresebb német nyelvű musicalje, amelyet Ausztriában, Japánban, Magyarországon, Svédországban és Hollandiában több mint két és fél millióan láttak. A magyarországi előadásokat (Szeged, Budapest) Kerényi Miklós Gábor rendezte.

Az Elisabeth után hét évvel jött a folytatás: a Mozart című musical, amelynek ősbemutatóját 1999. október 2-án, ugyancsak az osztrák fővárosban, a Theater an der Wien-ben tartották. A musical keretjátéka tizennyolc évvel Mozart halála után, a bécsi St. Marx temetőben játszódik, a zeneszerző sírjánál. A cselekmény során Mozartot mindvégig elkíséri saját árnyéka, másik énje, Amadé, „az örök porcelánbaba”. A Mozart bécsi bemutatóját Harry Kupfer rendezte, a színpadkép felelőse Hans Schavernocho volt, a jelmezeket Yan Tax tervezte. A darabot az elmúlt három évben sikerrel játszották Németországban, Angliában és Japánban. A magyarországi bemutatóra a Tavasz Fesztiválon kerül sor, március 21-én és 22-én, a Budapesti Operett Színházban. Az előadás rendezője ismét Kerényi Miklós Gábor, karmestere Makláry László, koreográfusa Lócsei Jenő.

ReA

Az egységesülő földrész eminensei

Ashkenazy vezényel, Grimaud zongorázik – Budapesten az EU Ifjúsági Zenekara

Karinthy óta az eminens kifejezés – gondoljunk csak Steinmannra, a jó tanulóra – nem csak pozitív jelentést hordoz. Ha azonban az Európai Unió Ifjúsági Zenekaráról (European Union Youth Orchestra, EUYO) azt olvassuk, hogy Európa eminens zenekara, akkor biztosak lehetünk, hogy ebben az esetben csupa jót jelent ez a kifejezés.

Az EUYO-ban 140 fiatal muzsikos dolgozik. Minden évben több mint négyezer, 14 és 23 év közötti zenész jelentkezik a zenekarba az Unió valamennyi országából. A válogatást az EUYO professzoraiból álló testület végzi el. A próba és a koncertidőszak alatt az EUYO teljes ellátást és oktatást biztosít a muzsikuskok számára. A zenei oktatás egyben mesterkurzust és speciális továbbképzést is jelent. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján elmondható, hogy az EUYO-ban dolgozó fiatalok később a világ legjobb zenekaraiban tudnak elhelyezkedni.

Az EUYO előtörténete 1974-ig nyúlik vissza. Ekkor rakta le az Európai Parlament kultúráért és ifjúságpolitikáért felelős bizottsága a zenekar alapjait. Céljuk az volt, hogy megteremtsenek egy olyan zenei műhelyt, melyben Európa tehetséges ifjú muzsikuskai nemzetközileg elismert, nagy karmester-egyénségek irányítása

Címlapon: Vladimir Ashkenazy

A hatvanhatodik évében járó Vladimir Ashkenazy a méltán világhírű orosz zongoraiskolának köszönhetette első sikereit: a moszkvai központi zeneiskolában, majd a Csajkovszkij Konzervatóriumban végezte tanulmányait, s 1955-ben, tizennyolc évesen második díjat nyert a varsói Chopin-versenyen. Ezt még két másik, ugyancsak rangos nemzetközi versenyen való eredményes szereplés követte: 1956-ban megnyerte a brüsszeli Erzsébet királynő zongoraversenyt, 1962-ban pedig a moszkvai Csajkovszkij-versenyt. Három évtizeden keresztül koncertező zongoraművészként bejárta az egész világot. Szólóestjei mellett rendszeresen dolgozott együtt élvonalbeli szimfonikus zenekarokkal és karmesterekkel, kamaramuzsikusként pedig többek között olyan partnerekkel lépett színpadra, mint Itzhak Perlman, Pinchas Zukerman, Barbara Bonney és Lynn Harrell.

Az 1970-es évek közepén karmesterként is bemutatkozott, s azóta a dirigálás egyre fontosabb számára. Zeneigazgatóként vagy állandó vendégkarmesterként kötődött a többi között a londoni Philharmonia Orchestra, a Cleveland Orchestra és a berlini Deutsches Symphonie-Orchester együtteséhez. 1998-ban a Cseh Filharmonikus Zenekar főzeneigazgatója lett.

mellett közösen hoznak létre egy-egy produkciót, hogy azt minden évben több európai nagyvárosban bemutassák. Az Európai Unió megvalósulásával e cél kiegészült azzal, hogy a zenekar munkájával mutasson példát az együttműködésre, demonstrálja az európai fiatalok kreativitását és tettekkészségét. A fennállásának negyedszázados jubileumát idén ünneplő együttes 1978-ban, Claudio Abbado vezényletével adta első jelentős hangversenyeit. Az évek során olyan karmesterek dolgoztak a zenekarral, mint Daniel Barenboim, Leonard Bernstein, James Conlon, Carlo Maria Giulini, Bernard Haitink, Herbert von Karajan, Zubin Mehta, Msztyiszlav Rosztropovics, Gennagyij Rozsgyesztvenszkij, Kurt Sanderling és Solti György. Szólistaként sztárok egész sora adott koncertet az együttesrel, mint például Martha Argerich, Emanuel Ax, Teresa Berganza, Kyung Wha Chung, Barbara Hendricks, Nigel Kennedy, Christa Ludwig, Radu Lupu, Karita Mattila, Lord Yehudi Menuhin, Viktoria Mullova, Anne-Sophie Mutter, Jessye Norman, Murray Perahia, Maurizio Pollini, Margaret Price és Ravi Shankar.

Az együttes zeneigazgatója és a budapesti fellépés (Kongresszusi Központ, március 31.) dirigense Vladimir Ashkenazy, akit a hazai zenebarátoknak nem kell bemutatni. A koncertjükre szólistaként Hélène Grimaud érkezik. A bájos, sőt kifejezetten vonzó francia zongoraművésznőt számos kritikus a XX. század végének legnagyobb tehetségeként tartja számon. Elsősorban a klasszikus-romantikus német repertoárban mozog otthonosan. Gyakran kérdezik tőle, hogy miért nem játszik több francia muzsikát, amire rendszerint azt a kézenfekvő választ adja, hogy bár francia származású, de ez nem jelenti azt, hogy francia szerzők muzsikájával tudja önmagát a legjobban kifejezni. A művésznő pályája nem szokványosan, és viszonylag későn indult el. Kilencéves korában kezdett általában zenével foglalkozni, és hangos versenygyőzelmek sem kísérték művészi kibontakozását. Mégis, 1986-ban, tizenhat éves korában Rahmanyinov-felvételeivel elnyerte a Grand Prix du Disque fődíját. Következő felvételeit már Horowitz, Pollini és Argerich produkcióihoz mérték a lelkes kritikusok. Tizennyolc évesen debütált Párizsban, Daniel Barenboim vezényletével. Azóta számos jelentős zenekar vendége volt. 1991 óta az Egyesült Államokban él. Különös hobbyja van, domesztikált farkasokat tart otthonában.

Molnár Szabolcs

Schubertiáda a Károlyi palotában

Összművészeti fesztivál
a romantika jegyében

Március 29. szombat, Károlyi Palota

A nagy, romantikusnak is tartott zeneszerző, Franz Schubert (1797–1828) halálának 175. évfordulója alkalmából az idei Tavasz Fesztiválon, más nagyszerű Schubert-hangversenyek mellett, összművészeti eseményt szerveznek Almási-Tóth András rendezésében. Olyan produkcióról van szó, amely szakítva az eddigi koncerthagyományokkal, nem egy alkotás lényegét kívánja megismertetni a hallgatókkal, hanem a schuberti korba kíván betekintést nyújtani. Ennek köszönhetően a szinte egész napos (délelőtt tizenegyétől este tizenegyig tartó) rendezvényen találkozhatunk romantikus mesékkel, talán olyanokkal is, amelyeket a gyermek Schubert hallgathatott, bábszínházi

etüdökkel, amely a fiatalok számára is magától értetődő „Folyók, csermelyek, pisztrángok” címet viseli, illetve romantikus divatbemutatóval. A Károlyi Palotában megrendezendő fesztiválon a Színház- és Filmművészeti Egyetem bábszínész, és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem ének tanszakos hallgatói lépnek színpadra Schubert nevében. A délutáni műsor részben a komponista minioperájától kezdve, egy alternatív Schubertiádan keresztül egészen a Hauptbahnhof Schubert (Schubert Főpályaudvar) címet viselő színházi előadásig ível a műsor tematikája. Mindezek a kiragadott részletek csak izelítőt adhatnak abból a színes kavalkádból, amely egyrészt a mai ember szemzőgéből figyelni a romantikus életérzést, másrészt pedig rendhagyó módon tiszteleg Franz Schubert előtt.

Böszö Ádám

Holland–francia–amerikai világpolgár

Lorin Maazel és a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara
Március 15. szombat, Budapest Kongresszusi Központ

Lorin Maazel vizs-zatérő vendége Budapestnek, ahol legutóbb Andrea Bocelli szólóestjét vezényelte mint a világtalan tenorsztár zenekari koncertjeinek kivételesen érzékeny és bravúrosan alkalmazkodó dirigense. (Nota bene: ugyanezekért az erényeiért Fischer Annie is legkiválóbb partnerei közé sorolta a holland eredetű családból származó, Franciaországban született amerikai karmestert – olvashatjuk a zongoraművészet nagyasszonyáról nemrég megjelent képes emlékalbum lapjain.) Pályáját hegedűművészként kezdte, de már kilencévesen a New York-i Filharmonikusok hangversenyét dirigálta, s két év múlva, 1941-től kezdve karmesteri tevékenysége rendszeressé vált. Kamaszkorában hívta életre a Fine Arts Vonósnégyest Pittsburghben, s még akkor is tinédzser volt, amikor a város szimfonikus zenekara élére kérték fel vezető karmesternek. Külföldi karrierje az ötvenes években abszolvált európai turnékon bontakozott ki; londoni bemutatkozása 1960-ban, a BBC zenekarával adott Mahler-est keretében nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltó szenzáció. Ő volt az első amerikai, aki Bayreuthban fellépett: a Lohengrinnel debütált (1960), majd visszahívták a Wieland Wagner rendezte Ringre (1968-

69). Kirobbanó sikert aratott a Metben a Don Giovannival, valamint a berlini Deutsche Oper művészeti vezetőjeként megvalósított Dallapiccola-világpremierrel (Ulisse), ám a Wiener Staatsoper igazgatói székéből két év után felállt, megelégedve az ellene folyó hisztérikus sajtóhadjáratot. A világ számos élvonalbeli zenekaránál volt huzamos ideig főzeneigazgató (többek között a Cleveland Orchestránál is, ahol Széll György utódja lett); jelenleg a Bajor Rádió együttesét vezeti immár tizedik éve, s ezzel a testülettel érkezik most a Budapesti Tavasz Fesztiválra is. A BKK Pátria termében március 15-én, óriási repertoárjának válogatott gyöngyszemeit tűzi műsorra: Brahms Másodikját, Ravel Spanyol rapszódiaját, és Richard Strauss Rózsalovag-szvitjét szólaltatja meg.

Maazel túl a hetvenen is művészi ereje teljében járja a világot, a hegedűt sem tette le (több száz felvételt tartalmazó diszkográfiájában előkelő helyet foglalnak el az English Chamber Orchestrával rögzített Mozart-hegedűversenyek, melyeknek egy személyben szólistája és dirigense), s zeneszerzőként is igen termékeny. Hobbija a tenisz, az úszás és az olvasás, magánéletében pedig igazi pater familias: három fia és négy lánya van.

Kerényi Mária

A vokális régizene specialistája

Nancy Argenta dalestje

Március 21. péntek, MTA Roosevelt téri Díszterme

Nancy Argenta régi kedves ismerőse az early music irodalmához vonzó magyar közönségnek, s fellépései mindig esemény számba mennek nálunk. Legutóbb a jubileumi Bach-évből vendégszerepelt itt, előtte pedig Kuijkenékkal járt Budapesten, amikor is közreműködésével egy Mozart-operalemez (Così fan tutte) anyagát rögzítették közönség jelenlétében a Zeneakadémián. Előadásának közvetlensége, hangjának hajlékonysága és fénye, kifinomult disztitotechnikája, vonzó személyiségének kisugárzása iránt világszerte akkora a kereslet, hogy előjegyzési naptárában csak két-három éves rátartással rezerválható dátum koncertekre, fesztiválokra, hangfelvételekre.

A Kanadában született (1957) szoprán a nyolcvanas évek óta Londonban él, s tudását olyan jeles mesterek irányításával tökéletesítette, mint Peter Pears, Gerard Souzay és Rózsa Vera.

Karrierje az 1983-as Aix-en-Provence-i Fesztiválon indult: Rameau ritkán játszott operájában nyújtott alakítását felsőfokú jelzőkkel méltatta a nemzetközi szaksajtó. Elsősorban a régizene specialistái halmozták el feladatokkal (így korán munkakapcsolatba került a már említett Sigiswald Kuijkenen kívül Sir John Eliot Gardinerrel, Trevor Pinnockkal, Sir Roger Norringtonnal is), de gyakran énekel Mozart-operaszerepeket, Schubert-dalokat, Mahler- és Schönberg-kompozíciókat is. A Tavasz Fesztiválon dalestet ad a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert műveiből; partnere Maggie Cole fortepiano-művész lesz.

KM

Eötvös Péter jazzbarátai

Eötvös Péter, Markus Stockhausen és a BBC Szimfonikus Zenekar
Március 30. vasárnap,
Budapest Kongresszusi Központ

Az 1930 óta működő BBC Szimfonikus Zenekar kezdettől fogva a kortárszene előadásának egyik legjelentősebb együttese. Jól érzékelteti ezt az is, hogy olyan XX. századi szerzők álltak már vele kapcsolatban, mint Bartók, Berio, Richard Strauss vagy Stravinsky. Az ennél még jóval hosszabb sort most Eötvös Péter folytatja, aki saját műveit Debussy legszebb darabjaival egy műsorba szerkesztve vezényli. Eötvös zeroPoints című művének itthoni bemutatóját majd két évvel előzte meg felvételének magyarországi kiadása – a BMC Records gondozásában megjelent CD alapján a

Gramofon kritikusa 2001-ben a Magyar Klasszikus Díjat ítélte Eötvös Péternek. A másik Eötvös-darab, a Jet Stream című trombitaverseny szintén magyarországi bemutató. A szólista, Markus Stockhausen több szállal is kötődik a modern zenéhez. Az elsősorban jazzelőadóként ismert fiatal trombitás az elektroakusztikus zene egyik úttörőjének, Karlheinz Stockhausennek a fia. De talán ennél is fontosabb, hogy Markus a jazzen keresztül értelmezi a kortárszenét: ez a műfaj ugyanis rendkívüli rugalmasságával, befogadóképességével annyira sokszínű zenei dialektusokat képes egységes nyelven artikulálni, hogy sokan a jazzt tartják a kortárszene egyik legjelentősebb irányzatának. Természetesen Eötvös Péter sem maradt érintetlen a jazz hatásától, sőt Paris–Dakar című művét – amelynek előadását a 31. oldalon ajánljuk figyelmükbe – kifejezetten jazzhangszerek számára írta.

H. Magyar Kornél

BBC Szimfonikus Zenekar

Ünnepi játékok zenekara

Sir Roger Norrington és a Camerata Salzburg
Március 29. szombat, Zeneakadémia

Bár Haydn-műsorral lépnek fel Magyarországon, talán nevükből is könnyű kitalálni, hogy repertoárjuk elsősorban Mozart műveire koncentrál. A

zenekar Európa egyik legtekintélyesebb zene-művészeti főiskolájának, a Mozarteumnak növendékeiből alakult 1952-ben, és azóta is ez a folyamatos és kitűnő utánpótlás biztosítja színvonalát. Az évtizedek óta megrendezésre kerülő Salzburgi Ünnepi Játékok pedig kezdettől rendkívül széleskörű és értő közönség előtt nyújtanak állandó fellépési lehetőséget számukra. A világhírnévhez vezető utat olyan magyar művészek is egyengették, mint Anda Géza zongora- vagy Végh Sándor hegedűművész. A budapesti koncertet Sir Roger Norrington vezényli: ő azon karmesterek közé tartozik, akik a régizenei mozgalom legjobb vívmányait szűrték le művészetükben, és a művek tolmácsolása során minden salangot elvetve, az eredeti források tanulmányozása után szólaltatják meg a választott művet. Előadásai sok meglepetést tartalmaznak, amelyek bár a szerzők eredeti koncepcióját tükrözik, az idők folyamán mégis feledésbe merültek. Az est szólistája, Bernarda Fink nem először énekel a salzburgi Camerata kíséretében – repertoárján a korai és az érett barokk mesterek művei szerepelnek a lehangsúlyosabban.

HMK

Kalandozások Oroszországban

Moszkvai Kamarazenekar
Március 16. vasárnap, Zeneakadémia
Moszkvai Zsidó Férfikar
Március 23. vasárnap,
Dohány utcai zsinagóga
Tyerem Kvartett
Március 29. szombat, Pesti Vigadó

Az idei tavaszi fesztivál három olyan orosz együttes koncertjét kínálja, amelyek után nem árnyalatokkal, hanem erőteljes, markáns színekkel gazdagodhat „Oroszország-képünk”. A Moszkvai Kamarazenekar (világjáró sztár-együttes) Bogányi Gergellyel ad koncertet, a különleges élményt ígérő Moszkvai Zsidó Férfikar a Dohány utcai Zsinagógában, a Tyerem Kvartett pedig a nagyszerű orosz bariton, Vlagyimir Csernov társaságában, a Vigadóban lép fel.

A Moszkvai Zsidó Férfikar 1991-ben jött létre. Több nagyhírű énekeskel és kántorral dolgoztak együtt, mint például a New York-i főkántorral, Michael Alexandrovich-csal, Joseph Malovany-val, vagy a pétervári főkántorral, Borisz Finkelsteinnel. Felléptek már Dániában, Svédországban, Norvégiában, Lengyelországban, Németországban, Izraelben, Angliában, Svájcban, Franciaországban is.

A Moszkvai Kamarazenekar a világ egyik legkeresettebb együttese, a neves hegedűművész és karmester, Rudolf Barshaj alapította 1956-ban. Budapesti koncertjükön Barshaj Prokofjev- és Sosztakovics-átírataiból is játszanak. 1991 óta az amerikai zongoraművész és karmester, Constantine Orbelian irányítja az együttest. Budapesti partnerük Bogányi Gergely lesz.

Humor, virtuozitás, hatalmas önrónia. Klasszikusok Bachtól Rimszkij-Korszakovig. Rafinált átiratok tradicionális orosz népi hangszere. Ez jellemzi a Tyerem Kvartett muzsikáját. Amit játszanak, az valamiféle speciális orosz „world music”, avagy keleti „crossover”. Hazájuk zenei anyanyelvén mondanak el mindent, legyen az Csajkovszkij vagy éppen Rossini. Ez az anyanyelv a Tyerem számára az orosz folklór. A tradicionális orosz folklór hangszer-összeállítását követő együttesben két domrás (orosz pengetős hangszer), egy basszus-balalajkás és egy harmonikás játszik. A nem mindennapi személyiségekből álló kvartett karrierje a nyolcvanas évek közepén indult, sikeresen szerepeltek egy igen népszerű leningrádi TV-show-ban. 1988-ban már külföldön is turnéztak, 1989-ben megjelent első hanglemezüik, 1991-ben a world music legrangosabb fesztiváljára, a WOMAD-ra kaptak meghívást.

Molnár Szabolcs

Születésnapos kortárs zeneszerzők

Jeney 60 éves – március 22. szombat, MTA Kongresszusi Terem

Dubrovay László 60 éves – március 25. kedd, Magyar Rádió Márványterem

Láng István 70 éves – március 29. szombat, Magyar Rádió Márványterem

Jeney Zoltán

A tavaszi fesztivál – évfordulók jegyében fogant – programjába szervesen illeszkednek azok a koncertek, amelyek kortárs magyar zeneszerzőket köszöntenek „kerek” születésnapjuk alkalmából. A hatvanéves Jeney Zoltán előtt tiszteleg az az est (március 22., MTA Kongresszusi Terem), amelyen közreműködik Jónás Krisztina, Károlyi Katalin, Kocsis Zoltán, Rácz Zoltán, Serei Zsolt, Wilhelm András, az Amadinda Ütöegyes, a legendás Új Zenei Stúdió, valamint az UMZE Kamaragyűttes. A műsoron Christian Wolff, Johann Sebastian Bach, Bartók Béla és Jeney Zoltán művei szerepelnek. Az igencsak illusztris közreműködői névsor nem véletlen: Jeney a hetvenes évek eleje óta – az Új Zenei Stúdió alapítójaként, a Zeneakadémia tanáraként, hosszú időn át a Magyar Zeneszerzők Egyesülete elnökeként, s mindenekelőtt szerzői életművével – a hazai kulturális élet egyik meghatározó személyisége, zenei „véleményformálója”.

Március 25-én, a Magyar Rádió Márványteremében köszöntik a hatvanéves Dubrovay Lászlót, akinek ez alkalommal hét kamarazenei kompozíciója hangzik el: Solo no.1, Solo no.2, Parafázis, III. rézfúvóskvintett, Négy tétel rézfúvóskvintetre, Valse triste e trés vite, Tárogató-kvintett – ez utóbbi ősbemutató. Négy nappal később, ugyancsak a Márványteremben Láng István hetvenedik születésnapját köszöntik – elsősorban elektroakusztikus alkotások segítségével. Az est főszereplője ennek megfelelően – jó néhány énekes és hangszeres szólista mellett – a Sugár Miklós vezette EAR Együttes és Horváth István hangmérnök lesz. ReA

Hetvenéves a lengyel zene élő klasszikusa

Krzysztof Penderecki

és a Litván Nemzeti Zenekar

Március 28. péntek, Zeneakadémia

Krzysztof Penderecki a magyar koncertélet visza-visszatérő vendége. Mint azt már megszokhattuk, nemcsak darabjait hozza, hanem karmesteri pálcáját is. Penderecki a nyolcvanas évek eleje óta szívesen vezényli Haydn, Schubert, Mendelssohn, Sosztakovic és saját műveit is. Néhány éve Lukács-passióját vezényelte Budapesten, nem sokkal utána pedig éppen azt a hegedűversenyét, amelyet most is hallhatunk majd. A március 28-ai ünnepi hangversenyen, mely a zeneszerző hetvenedik születésnapja előtt tiszteleg, Julian Rachlin hegedűművész és a Litván Nemzeti Zenekar lép fel. A Zeneakadémia nagyszínházban Penderecki ezúttal Mendelssohn Harmadik (Skót) szimfóniája előtt Metamorphosen című, második hegedűversenyét fogja dirigálni. Ez a műve, melyet 1995-ben mutatott be Anne-Sophie Mutter és Mariss Jansons, szintén ahhoz a neoromantikus stílushoz tartozik, amelyhez az

Penderecki és Julian Rachlin

egyor radikálisan modern zeneszerző a hetvenes évek közepe óta egyre jobban közelít. Míg első hegedűversenyét – melyet egyébként Isaac Stern mutatott be 1977-ben – drámai-férfiasnak tartják, addig egyesek a másodikikat nőies lírájáért dicsérik. Hozzá kell tenni, hogy ennél sokkal bonyolultabb és színesebb ez a kompozíció: számtalan karaktert vonultat fel a vicces-játéktostól a himnikusig. A koncert szólistája a fiatal, litván születésű, 1741-es Guarnerin játszójú Julian Rachlin, aki számos neves karmesterrel dolgozott már együtt Levine-től Maazelig, és olyan kamarapartnerrei voltak, mint Argerich, Rosztropovics, Bashmet. Várkonyi Tamás

Megkésett premier

Kósa György Húsvéti oratórium – ősbemutató

Március 21. péntek, Mátyás-templom

A XX. századi magyar zeneszerzés Bartók és Kodály utáni generációját – Lajtha Lászlót, Veress Sándort és Kósa Györgyöt – napjainkban kezdjük újra felfedezni. Életműjük alapos feltárása világított rá arra, hogy ezen szerzők az 1920-as, 1930-as években (tehát Bartókkal és Kodállal egy időben) már jelentékeny műveket alkottak. E fontos, felfedezésre érdemes művek sorába tartozik Kósa György (1897–1984) oratóriumsorozata is (például a József 1931-ből vagy a Jób 1933-ból), melyből a Húsvéti oratóriumot március 21-én hallhatjuk a Mátyás-templomban, az Antal Mátyás vezényelte Miskolci Szimfonikus Zenekar és Nemzeti Énekkar előadásában. A háromrészes oratórium 1932-ben készült. Egy 1937-es, töredékes zeneakadémiai bemutatójáról tudunk. Kósa akkor kénytelen volt megváltoztatni az eredeti darabot. Az oratórium fúvós szólalimat orgona játszotta, és számos leegyszerűsítést is alkalmazni kellett, aminek következtében a darab szinte felismer-

hetlenné vált. A korabeli koncertet Molnár Antal zenetörténész vezette be: „Ha Kósa Györgyöt röviden jellemezni akarnók, aligha tehetnők jobban, mint szájába adva a következő felkiáltást: Emberek, szeressük egymást! Ebben a felszólításban benne van a szerző egész egyénisége. Szeressük egymást, mert az jóra vezet, míg a gyűlölet csak rosszra. Legyünk egyszerűek és egye-

nesek, mert a legszimplább út mindig a legtisztább út is. A bárány útja a kígyó tekergőzése helyett. Ne legyünk rafináltak, ne legyenek hát-só gondolataink. Nézzünk egyenesen egymás szemébe, fogjuk meg egymás kezét és haladjunk együtt becsületben. Ne akarjunk túltenni egymáson egyébben, csak jóságban. Ne az anyagi hatalmat lássuk céljaink végállomásának, mert ez az, ami háborúsághoz vezet. Mindennek békességet – mondja Kósa György, az ember. És oratóriumaiban ugyanezt mondja Kósa György, a művész. A koncerten szólistaként közreműködik: Boross Csilla, Létay-Kiss Gabriella, Lukin Márta, Keönch Boldizsár, Oláh Zsolt, Rezsnyák Róbert és Fried Péter.

Molnár Szabolcs

Fazioli és a puszpángfa

Kárászy Szilvia zongoraestje
Március 22. szombat,
MTA Roosevelt téri Díszterme

A Fazioli-zongorák első magyarországi bemutatóján olyan szerencsében volt részem, hogy Fazioli úr tolmácsként vele együtt ismertethettem e nemes instrumentumok elkészítésének módját. A mester nem volt rest, bátran sorolta azokat a számomra részben ismeretlen fajtákat, amelyek magyarra fordításával bizony meggyűlt a bajom. Ilyen volt a puszpángfa is, amelyről – szégyen, nem szégyen – ma sem tudom, hol terem és hogyan néz ki. Mindenesetre a Fazioli-zongorákban van ilyen. Persze, mint oly sok mindenben, a zongorák kiválasztásában is csak a szakértői ízlés tud eligazodni. Fazioli úr egyszerűsíti a helyzetet, és a legenda szerint azt mondja, hogy ő olyan fából készíti hangszereit, mint amilyenekből a Stradivarikat gyártották.

Kárászy Szilvia zongoraművésznő a Fazioli-instrumentumok nagy rajongója, valószínűleg így jöhetett létre immáron sokadik alkalommal a Tavasz Fesztiválhoz is kapcsolódó Fazioli-fesztivál, amelynek kiemelt hangversenyén (március 22., MTA díszterem) tőle

megszokott módon számos kuriózumnak számító alkotás is megszólal. Valószínűleg a publikum is leginkább a művésznő ösztönművészeti törekvéseiből született kompozícióira (Kárászy Szilvia: Zongoraverseny Fazioli-zongorára) lesz kíváncsi, bár nem hagyhatjuk figyelmen kívül az olyan szerzők alkotásait sem, mint Brahms, Chopin, Liszt és Rahmanyinov. Kárászy Szilvia oly sok más magyar művészhez hasonlóan bevallottan igyekszik megszüntetni a komoly és könnyű műzsa által sugallt műfajok közötti határokat, populárisra kívánja tenni a „szomorúzenét”. Ez az indíték nemes vágyból táplálkozik, ne feledjük, hogy Kodály Zoltán is – ha nem is éppen ugyanígy, de – a zene tágabb megismertetését tűzte ki céljául.

Bősze Ádám

Francia romantika és impresszionizmus

Vigh Andrea zenekari hárfaestje
Március 19. szerda, Zeneakadémia

Túlzás nélkül állítható, hogy a hárfa Vigh Andrea tevékenységének köszönhetően vált ismét koncerthangszerré Magyarországon. A több évezredes múltra visszatekintő, nemes és elegáns pengetős instrumentum az 1900-as évek elején még gyakori szereplője volt a hazai hangversenyéletnek, de aztán hosszú időre eltűnt, pontosabban „visszahúzódott” a zenekarokba. Vigh Andrea volt az, aki a kilencvenes évek elejétől – először a Forrás Kamarazenei Műhely keretein belül, később már szólístaként, illetve Horgas Eszter fuvolaművésszel duóban is – felfedezte a hárfa szép és gazdag repertoárját, s hangversenyeivel sikerült megtöltenie a Zeneakadémia nagytermét, ami egy hárfaestnél néhány évvel korábban még elképzelhetetlen lett volna. A koncertezés és tanítás mellett lemezfelvételeket is rendszeresen készít Vigh Andrea – férjével, Jakobi Lászlóval közösen – megalapította a Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivált, amely évről évre igazi zenei csemege a patinás Királyi Kastélyban, s amelyre a világ legismertebb hárfásai is szívesen elfogadják a meghívást.

A tavaszi fesztivál keretében rendezendő zenekari hárfaestjére Vigh Andrea francia repertoárt választott: a romantikus Camille Saint-Saëns és az impresszionista Claude Debussy művésztét állítja a középpontba. Különlegesnek ígérkezik Debussy dalainak (Szép este, Románc, Csillagos éj) előadása, amelyben Vigh Andrea Hajnóczy Júlia énekét kíséri. A koncerten közreműködik még Károlyi Katalin (próza) és Szabadi Vilmos (hegedű); a Budapesti Mozart Zenekar muzikusait a kéthónapos amerikai turnéjáról hazaérkező Kocsis Zoltán dirigálja.

ReA

Negyedszázad az énekkultúra szolgálatában

25 éves a Budapesti Tomkins Énekegyüttes
Március 17. hétfő, MTA Roosevelt téri Díszterme

Amikor a Budapesti Tomkins Énekegyüttes 1978-ban megalakult, a régizene-mozgalom még csak Angliában és Franciaországban kezdte meg térhódítását. Az időpontot tekintve mindenképpen úttörő vállalkozásnak számított egy olyan kamarakórus megalakítása, amely a Magyarországon szinte ismeretlennek számító szigetországi ének- és kóruskultúrát volt hivatott népszerűsíteni. Mindezt tették oly módon, hogy nem a megvalósíthatatlant tűzték ki célul, nem a töretlen hagyományú, az angol katedrálisokra jellemző hangzást kívánták elérni, hanem egy olyan meg-

szólalási módot választottak, amely – noha stílusában mellőzi a romantikus éneklésmódot, mégis – női hangokkal szólaltatja meg letűnt korok legfőképpen egyházi muzsikáit. A Dobra János által megfogalmazott minőségi követelményeknek a huszonöt év alatt szinte minden hangversenyükön megfeleltek. S ha voltak is olyan lelkes, néha fanatikus régizene-pionírok, akik csak és kizárólag a fiúszoprán alkalmazását tartották az említett műveknél elfogadhatónak, a Tomkins Énekegyüttestől soha nem vitatták el azt a tisztelegő célt és indítékot, hogy a magyar közönséggel is meg kell ismertetni ezeket a csodálatos muzsikákat. Nem utánozták a King's Singerst, nem próbálkoztak fiú kórusiskola felállításával, mindössze „csak” énekeltek. A közönség pedig megszerette őket. Így a mostani Tavasz Fesztiválon keresztmetszetműsoruk (Morley-, Tomkins-, Gastoldi-, Bárdos-, Bartók-, Kodály-, Karai-műveket is énekelnek) előadása mellett büszkén hirdethetik együttesük negyed évszázadának nagy hírét, fontosságát.

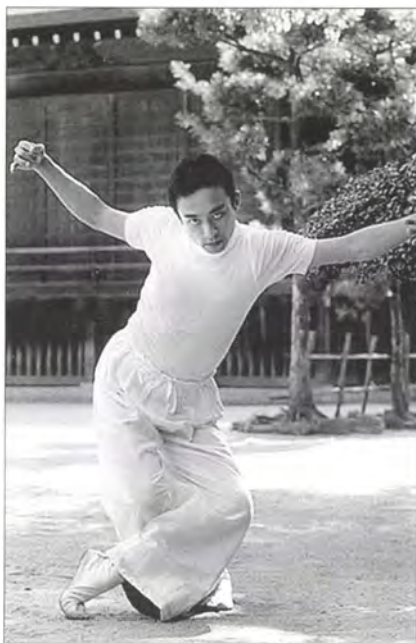
BÁ

Mi is az a Harubaru?

Harubaru

– Tavasz a Felkelő Nap országából
Március 20. csütörtök, Thália Színház

Japán-magyar koprodukció színhelye lesz a Thália Színház március 20-án. Az előadás címe – „Harubaru” – két japán szó, a „Haruka” (tavasz) és a „Baru” (távoli) összevonásából keletkezett. Az így alkotott kifejezés kettős értelmű: jelenti a magyar tavasz eljövetelének a távoli Japánból érkező ünneplését, valamint a távoli Japán bemutatását Magyarországon.

Műfaját tekintve a Harubaru táncszínházi darab, melyben ötvöződik a modern tánc, a japán klasszikus (tradicionális) zene, a modern zene és a képzőművészet. Az alkotók különböző kultúrájú országokból érkeztek: Sakurai Akiko, Takaku Keijiro és Arai Hideo Japánból, Hernádi Réka (festőművész, az előadás jelmezeinek és díszleteinek tervezője) és Pusztai Gábor ütőhangszeres előadóművész Magyarországról. Közreműködik még az Egyesült Államokban született, de tiszteletbeli japánnak számító Christopher Yohmei, shakuhachi-előadó. Az előadás két nagyobb színpadi műből áll. A két „harubaru” a kilégzés (A) és a belégzés (Un) mintájára kölcsönösen kiegészíti egymást. A két produkció előtt biwa-n, illetve shakuhachi-n előadott klasszikus japán művek hangzanak el. Ezek célja, hogy az előadók a közönséget ráhangolják az eredeti japán klasszikus zenére, ugyanakkor a színpadi mű előtti nyitány szerepét is betöltik.

MSZ

Adolph Sax is büszke lenne rájuk

A Raschèr Szaxofonzenekar koncertje

Március 25. kedd,
MTA Roosevelt téri
Díszterme

Március 25-én, Bartók és Toscanini születésnapján a Raschèr Szaxofonzenekar lép fel az MTA Roosevelt téri Dísztermében. Ha élne Adolph Sax, a hangszer feltalálója, bizonyára csodálkozna, mennyi szaxofonzenekar működik ma a világban Dániától az Egyesült Államokig. Az is lehet azonban, hogy elégedetlen lenne, hiszen 1839-es találmányát – melyet Hector Berlioz nevezett el 1851-ben – sokáig nem tartották a szimfonikus zenekar más hangszereivel egyenrangúnak. Bizet, Debussy és Glazunov néhány műve ellenére sokan még ma is inkább a könnyűzene hangszerének tekintik. Az, hogy a kortárszene is befogadta, Sigurd Raschèr, minden idők egyik legnagyobb szaxofonművészeinek érdeme. Ő közel százötven zeneszerzőtől rendelt művet hangszereire, és körülbelül

ugyanennyitől híres szaxofonkvartettje számára, melyet 1969-ben alakított. Évtizedekkel később, amikor helyén már lánya játszott, összehívták a világ legjobb szaxofonosait, hogy megalapítsák a Raschèr Szaxofonzenekart. A tizenkét tagot számláló együttest Bruce Weinberger, a kvartett egykori tagja vezényli. Hatalmas repertoárjuk eredeti művekből és átiratokból áll, melyek közül többet már lemezre is vettek. A Budapesti Tavasz Fesztivál ezen koncertjén Bach G-dúr – eredetileg orgonára szánt – fűgáját, Grieg Holberg-szvitjét, Brahms Haydn-variációit, Steve Reich New York Counterpoint című, 1985-ben írt kompozícióját és Michael Denhoff osztott szaxofonzenekart és nagydobot foglalkoztató Match című alkotását szólaltatják meg. *Várkonyi Tamás*

Tiszán innen, Dunán túl

Vendégünk egy város – Szolnok köszönti Budapestet Március 22. szombat

Ménesi Gergely és a Szolnoki Filharmonikusok

A Budapesti Tavasz Fesztivál „Vendégünk egy város” elnevezésű rendezvényén ezúttal Szolnok különböző művészeti együttesei mutatkoznak be. A Szigligeti Színház Thália-színházbeli vendégjátékának kivételével mind március 22-én lesznek láthatók-hallhatók Budapest különböző helyszínein. A Vörösmarty téren 14 órától gazdag program várja az érdeklődőket: a fúvósparádén

Szolnok Helyőrség Fúvószenekara lép fel, az ezt követő néptáncbemutató pedig hat táncegyüttes, akiket a Galga Zenekar, a Mátvás Király Művészeti Iskola Zenekara, a Biró Zenekar és a Sodrás Népzenei Kisegyüttes kíséri. A táncos-zenei produkciók közül néhányat gyerekek adnak elő. A reneszánsz bemutatón a Fioletto Reneszánsz Együttes lép fel. A Magyar Rádió Márványtermében este fél nyolckor két kórus ad közös hangversenyt. A Bartók Béla Kamarakórust Molnár Éva vezényli; műsorukon Schubert, Schumann, Rossini, Bartók, Kodály, Rautavaara és Kovács Zoltán egyeneműkari szerzeményei lesznek hallhatók. Az Amicus Énekegyüttes Varga Júlia vezényletével Debussy, Vaughan Williams, Orbán, Ligeti és Chilcott vegyeskari műveit szólaltatja meg. Este hét órakor, az Egyetemi templomban a Szolnoki Filharmonikus Zenekar lép fel olyan művekkel, amelyekben a zenekar hangszeres szólistáinak nyílik lehetőségük a bemutatkozásra. Ménesi Gergely vezényletével Vivaldi, Mercadante és Wagenseil versenyműveit adják elő, melyek között megszólalnak olyan örökzöld melódiák is, mint Albinoni Adagioja és Bach Airje a D-dúr zenekari szvitből. *VT*

Mérföldkő a Budapest Jazz Orchestra vándorútján

David Liebman és a BJO koncertje
Március 28. péntek,
Uránia Nemzeti Filmszínház

Újabb egyedülálló koncertet tervez a Budapest Jazz Orchestra, az ország egyetlen professzionális bigbandje, amelyik művészi törekvéseiben nem áll meg a szokásos repertoárnál. Szólisítáikat és a műsorukat mindig a legigényesebb törekvések jegyében állítják össze. Március 28-án, az Uránia Nemzeti Filmszínházban vendégük lesz a világhírű szaxofonos, David Liebman. A zenekar művészeti vezetője, Fekete Kovács Kornél A Vándor című nagyívű kompozíciójában Liebman a fő szólista.

A Vándorról a zeneszerző elárulta a Gramofonnak, hogy művének első formáját megrendelésre komponálta az EBU, az Európai Rádiós Unió nagyzenekarának, akikkel el is játszották tavaly májusban. Ebből adódóan kiegészített hangszerezést fog megszólalni, egyebek között öt trombitával, vadászkürttel, tubával, ütőhangszerekkel. A Vándor életútja körforgásként

jelenik meg a műben, a zeneszerző egy szóban úgy foglalta ezt össze, hogy ez a samsara. A hinduizmusból származó fogalom az élet körforgására utal. Ezt a jelentést erősíti, hogy a szerző által tavaly óta hat tételesre kiegészített művet bármelyik tétellel el lehet kezdeni, és bárhol be is lehet fejezni, bár eredetileg az elmúlásról szolt az első tétel.

A „cimszeretet” alakítja majd Liebman, akivel Fekete Kovács Kornél már játszott egyszer, zenekari tagként. Régóta leveleztek, a Gőz László vezette BMC-vel együtt keresték a megfelelő alkalmat a meghívásra. Most ez eljött, hiszen a fesztiválkoncert utáni két nap lemezre is rögzítik A Vándort.

Az Európában is sok sikert arató, ötvenhat éves amerikai szaxofonost még inasévei végén, a hetvenes években szerződtette Miles Davis. További mesterei Lennie Tristano, Elvin Jones és

Charles Lloyd voltak. Később saját együtteseibe indiai hangszereket is gyakran hívott, és a jazzrock nagyjaival is dolgozott, így például Chick Coreával. Az est másik műve, amely ugyan nem magyarországi bemutató, de felér azzal, olyannyira ritkán hallott műről van szó, Igor Stravinsky Ebony Concertója, melyben a szólista Borbély Mihály lesz. A harmadik darab, amely felhangzik, időben ugyan a legrövidebb, mégis ezt kellett a legtöbbet gyakorolniuk – árulta el Fekete Kovács Kornél. A világhírű kortárs zeneszerző, Eötvös Péter Paris-Dakar című művéről van szó, melyben a zenekar meg fogja mutatni, hogy Kovács László karmester vezetésével a kortárs zenét is közel tudják hozni a közönséghez. (Kovács Lászlóval készült beszélgetésünk lapunk 44–45. oldalán olvasható.) A darab harsonás szólistája Gőz László lesz.

Ez mindig nagy kihívás – ismeri el a zenekar művészeti vezetője –, de nem először játszanak inkább klasszikusnak tekinthető művet, ilyen volt Vukán György Puccini-témából írt szvitje, és áprilisban a Benczúr-házba kifejezetten kortárs ihletésű előadásokat tartanak. Fekete Kovács Kornél az est repertoárjával kapcsolatban azért megjegyzi, hogy nagy megtiszteltetés számára a két zeneszerzővel és David Liebmannal egy műsorban szerepelni.

Zipernovszky Kornél

Mediterrán kacagás – New York-i trombitás

Frank London és David Yengibarian
koncertje a tavaszi fesztiválon
Március 18. kedd,
Uránia Nemzeti Filmszínház

A Budapesti Tavaszi Fesztivál kiemelt jazzeseménye Frank London koncertje. A progresszív, avantgárd és klezmer programokban egyaránt aktívan közreműködő, New York-i illetőségű trombitás nem először jár Magyarországon – zenéjét sokaknak nem is kell már bemutatni. Mostani koncertje viszont azért ígérkezik izgalmasnak, mert az itthoni fiatal jazzgeneráció három tehetséges képviselőjével együtt tervezi műsorát.

Frank London a Klezmatics és a Hasidic New Wave zenekarokkal adott nagyszerű koncerteket a Budai Parkszínpadon rendezett WOMUFE világzenei fesztiválon, illetve a Szigeten. A New York-i művész nem csak azzal hívja fel magára a figyelmet, hogy különböző világzenei elemekkel, főleg a közép-európai klezmer hagyományokkal fűszerezi enyhén avantgárd irányú zenéjét – a közönség legjobban azért kedveli, mert fellépései mindig tele vannak humorral, zenei poéno-

Frank London

kal. London a klezmer mulatók világát lopja a jazzbe, a síralmakat pedig meghagyja a műfaj tradicionálisabb képviselőinek. A vidámság ráfér a magyar zenei életre, amelynek egyes képviselői a művészkedést néha összetévesztik a komolykodással. London igazi virtuóz, ezen felül jó értelemben vett kozmopolita, akinek számára a politikai határok a zenében nem léteznek. Nemcsak zsidó zenészekkel játszott már együtt, hanem balkáni cigány rezesbandával vagy arab fúvósok-

kal és ütősökkel, az etnikumokat pedig újabb meg újabb zenei programban igyekszik összekovácsolni. A budapesti koncerten színpadi humora három magyar zenész fiatalos lendületével párosul: az örmény származású David Yengibarian akkordionjával nagy sikerrel kapcsolja össze szülőhazája zenei dialektusát hangszereinek eredeti műfajával, az argentin tangóval. Barcza Horváth József bőgőjátéka abból a szempontból emlékeztet Pege Aladáréra, hogy akárcsak a magyar jazz nagy öregje, ő is a zene mindkét főágában otthonos: a jazztanszakkal párhuzamosan elvégezte a Zeneakadémia klasszikus nagybőgő szakát is. Talán ezért annyira biztos támasza zenésztársainak, szólói pedig fiatal kora ellenére is klasszikusan letisztult harmóniákban kalandoznak. Az ütőhangszeres Dész Andrásnak van a legtöbb köze a közel-keleti zenei nyelvezethez: különböző arab és izraeli dobjaival méltó ritmuskísérője lehet Frank London klezmerihletésű zenéjének. HMK

A Budapesti Tavaszi Fesztivál
mellékletet szerkesztette: Retkes Attila
Fotók: Budapesti Fesztiválközpont Kht.
Köszönjük Koch Andrea segítségét

Tisztelt Olvasó!

Évtizedek óta megfigyelhető az a szomorú tendencia, hogy az értékéközpontú zenei műfajok közönsége folyamatosan örepszik. Hangsúlyosan igaz ez Magyarországra, ahol a zenei intézményrendszer struktúrája a rendszerváltás idején megváltozott: megszűntek vagy legalábbis átalakultak azok az intézmények, amelyek a korábbi évtizedekben a szó legszélesebb értelmében vett ifjúsági zenekultúra ápolásáról, fejlesztéséről igyekeztek gondoskodni. Napjainkban a fiatal, tehetséges muzikusok helyzete cseppet sem könnyű, a klasszikus zenét érteni és élvezni tudó publikum utánpótlása

pedig – tisztelet a kivételnek – szinte teljesen hiányzik, s ez a folyamat a magyar kulturális élet egészére nézve beláthatatlan következményekkel járhat. A Gramofon a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatásával, Vass Lajos közigazgatási államtitkár úr személyes védnöksége mellett indítja most útjára új rovatát, a Talentumot, amely zenei neveléssel, ismeretterjesztéssel, ifjúsági zenekultúrával, tehetség-gondozással foglalkozik. Bízunk benne, hogy – a magunk szerény eszközeivel – mi is segíthetünk.

Retkes Attila főszerkesztő

A Gramofon Talentum című rovatának támogatója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Világhírű jazzkomponisták Portertől Legrand-ig Koncertsorozat a Magyarországi Roma Parlament Tavaszmező utcai koncerttermében

Oláh Kálmán szerint az előadás-sorozatnak pedagógiai és közművelődési jelentősége is lehet, mert az emberek általában nagyon keveset tudnak a XX. századi kultúra szerves részét alkotó jazztörténet nagy egyéniségeiről.

A Trio Midnight (Oláh Kálmán, Egri János, Balázs Elemér) részvételével, mutatja be a jazz leghíresebb zeneszerzőit az a sorozat, amely a Roma Parlamentben (Bp., Tavaszmező utca 6.) kezdődött február közepén. Az első estén vendég-szereplőként Piero Borri olasz dobos és Lakatos Pál gitáros közreműködött, s minden alkalommal szolistát is felléptetnek: a bemutatandó zeneszerző stílusára leginkább jellemző előadót. A szóbeli bevezetőket minden alkalommal Oláh Kálmán tartja.

Az első este műsorán lévő Cole Porter után március 13-án George Gershwin szerzeményeit adják elő Bontovics Katalin vendégszereplésével. Hogy kit is mutassanak be az elsősorban fiatal közönségnek, arról Oláh azt mondta a Gramofonnak, hogy egyrészt a hozzá közel állók, másrészt a jazzelőadók repertoárján gyakran szereplő szerzők közül válogatott – bár éppen Gershwin vagy Porter nem tekinthető jazzkomponistának. A sorozatot valószínűleg az év végéig folytatják, különös tekintettel arra, hogy az idei első esten telt ház, nagy siker volt. A kezdeményezés a Roma Parlament elnökétől, Zsigó Jenőtől származik, ő kérte fel Oláh Kálmánt egy olyan sorozatra, amelynek közművelődési szerepe is van. Az előző fél évben a modern jazz stílusait ismertették szintén kevés szóval és sok zenével, de a sorozat új lendületet kapott idén. Oláh Kálmán szerint az előadásoknak az ad pedagógiai jelentőséget, hogy például a Porter- vagy Gershwin-dalokat felületesen ismerik általában az emberek. Ha a dallamot fel is ismerik, nem tudják hova tenni, és jazzkoncerteken sem tudják hová kötni az örökzöldeket. Ha jobban megismerik egy-egy zeneszerző munkásságát – ezért szerepel egy szerző egy este –, megismerik annak stílusát, és hogy az hogyan épült be a jazz történetébe. Áprilisban Jerome Kern, májusban Michele Legrand művészete lesz terítéken.

Kiugrási lehetőség a tehetségeknek

Ősztől átalakulnak a Sine Morbo Művészeti Estek

A Sine Morbo Művészeti Estek fiatal fellépőire felfigyelt a zenei közélet, rengetegen megismerték őket egy szezon alatt is, és sorra jelentek meg róluk méltató kritikák. Az ifjú tehetségeket bemutató sorozat a jövő szezontól új formában folytatódik, emellett elindul egy országos megmérettetés is, a Sine Morbo Zenei Verseny.

Az ifjú tehetségek bemutatására szervezett sorozat ötlete a GlaxoSmithKline vezérigazgatójától, Leitner Györgytől származik, aki cégével már korábban is segítette a Forrás Kamarazenei Műhely működését, mert nagyon lényegesnek tartja a fiatal művészek bemutatását, támogatását. Mivel gyógyszerészeti cégről van szó, így partnereik között rengeteg az orvos, s róluk köztudott, hogy kiemelt érdeklődéssel fordulnak a művészetek, legfőképp a muzsika felé. Erről is sok szó esik a GlaxoSmithKline által megjelentetett újságban, amelynek szintén Sine Morbo a címe. A latin kifejezés orvosi területéről származik, a zárójelentések végén használatos, s azt jelenti a páciens egészségesen, azaz „betegség nélkül” távozott.

A Sine Morbo Művészeti Estek ötlete először két esztendővel merült fel, s Leitner György Jakobi Lászlóval, a Forrás Koncertek rendezőjével, a Jakobi Koncert Kft. vezetőjével neki is kezdett a munkának. Pályázatot írtak ki a fiatal muzsikusok számára, amelyre száznál több jelentkezés érkezett, s az aspiránsok nyilvános meghallgatáson bizonyíthatták be tudásukat. A támogatások odaítéléséről öttagú kuratórium döntött, s a bizottság munkájában Falvai Sándor, a Zeneakadémia rektora, Tihanyi László rektorhelyettes, Vigh Andrea hárfaművész, valamint Leitner György és Jakobi László vett részt.

Összesen huszonnyolc művészjelölt jutott 38 fellépési lehetőséghez (melyek között zeneakadémiai est és a Gödöllői Királyi Kastély dísztermében rendezett hangverseny is akadt). Tizenkilenc nemzetközi versenyen, illetve mesterkurzuson vehettek részt a Sine Morbo-sorozat segítségével. Volt, aki Schiff Andrásnál, Hamari Júliánál, Hans Sotinnál vagy Zsigmondy Dénesnél tanult, a külföldi megmérettetések sorában pedig megtalálni a touloni, a müncheni vagy a passau-i nemzetközi versenyt is. Emellett a fiatalok számos – a fővárosban és vidéken rendezett – konferencia keretében muzsikálhattak a tanácskozási résztvevőinek. A sorozat egyik legnagyobb szabású rendezvénye a november 22-ei gálahangverseny volt a Zeneakadémián, s ezen a koncerten a kiemelten támogatott művészek mellett sokan felléptek még a nyertesek közül.

A sorozat szervezői úgy döntöttek, a jövőben is lesznek Sine Morbo Művészeti Estek, továbbra is segítik a legjobb muzsikusok karrierépítését, de az eddigőtől eltérő formában. Jakobi László elmondta, hogy a legtehetségesebbnek ítélt két szolista, valamint a legkiválóbbnak bizonyult együttesnek még koncentráltabb módon igyekeznek támogatást nyújtani. A legjobbak egyike Hajnóczy Júlia, aki a Zeneakadémián Gulyás Dénes növendéke. A fiatal énekesnő 2000-ben II. helyezést ért el a Fiaci koncertművészek Nemzetközi Versenyén, majd megnyerte az Országos R. Strauss–R. Schumann Jubileumi Dalversenyt. A Nemzeti Filharmonikusokkal 2001 óta rendszeresen koncertezik itthon és külföldön. Nemrég pedig a Kodály Énekversenyen szerzett első díjat. Legközelebb, a Sine Morbo Művészeti Estek keretében április 25-én, a Zeneakadémia Nagytermében ad dalestet Hajnóczy Zsuzsa és Vigh Andrea kíséretével. A másik kiválasztott, Tóth Péter zongoraművész 1997-ben megnyerte a zene-

Harmincyolc koncerten összesen huszonnyolc művészjelölt jutott fellépési lehetőséghez. Mások versenyeken, kurzusokon vehettek részt.

iskolások wittenbergi nemzetközi versenyét. Grazban, 1998-ban részt vett az Ifjú Tehetségek Nemzetközi Koncertjén, ahol elnyerte a Zeneakadémia Biró Sári Emlékdíját. Az olaszországi Bovinóban 1999-ben megnyerte a nemzetközi felnőtt zongoraversenyt. Az amszterdami Concertgebouw-ban 2000-ben lépett fel, a Weimari és a Budapesti Nemzetközi Liszt Zongoraversenyen pedig úgy kapott II. díjat, hogy az I. díjat nem adták ki. A kiemelten támogatott együttes, az Ewald Rézfúvós Quintett hétesztendő múltja tekinthet vissza, hiszen 1996-ban alapította Kovalcsik András kürtművész, Káip Róbert harsonaművész, Kelemen Tamás tubaművész valamint két trombitaművész, Bakó Levente és Tarkó Tamás. A fúvósötös számos versenygyőzelmet szerzett, s nemzetközi versenyeredményeik közül kiemelkedik a Narbonne-i VII. Nemzetközi Rézfúvós Quintet Verseny I. díja, 2000-ben a Brémai Nemzetközi Trombitás Napok keretében rendezett verseny I. díja, Dél-Koreában az I. Nemzetközi Rézfúvós Quintet Verseny első- és különdíja, 2001-ben a II. Jan Koetsier Nemzetközi Rézfúvós Quintet Verseny I. díja. 2000-ben a Magyar Szerzői és Jogvédő Iroda Artisjus-díjjal tüntette ki az együttest a magyar kortárszene interpretálásáért, tavaly pedig Liszt-díjat vehettek át.

A következő évadban tizenöt Sine Morbo Művészeti Est vár az érdeklődőkre, s a sorozat keretében Hajnóczy Júlia és Tóth Péter, valamint az Ewald Rézfúvós Quintett öt-öt koncerten bizonyíthatja tudását. Az egyes programokkal a fővárosban, valamint négy vidéki nagyvárosban lépnek a közönség elé. Azok a fiatalok, akik a támogatott művészek körébe kerültek, a következő szezonban is számíthatnak konferenciákon való fellépésre. Az egyéb támogatásokat, a versenyekhez, kurzusokhoz, nagyobb hangversenyekhez nyújtott segítséget a következő szezontól már nem a GlaxoSmithKline, hanem egy másik cég biztosítja. Két vállalat tetszését is megnyerte a fiatal művészeket támogató, újszerű sorozat. Jakobi László mindkét céggel tárgyal, de még nem dönt el, hogy melyik folytatja a kezdeményezést. A GlaxoSmithKline pedig a különleges koncertsorozatok mellett országos zenei versenyt szervez, amelyre minden vidéki zene-művészeti főiskoláról és a Zeneakadémiáról jelentkezhetnek növendékek. A következő szezonban Sine Morbo Gordonkaversenyen mérhetik össze tudásukat a fiatalok, s ettől kezdve évente más-más hangszer képviselői versenyezhetnek majd. Réfi Zsuzsanna

Új sorozatunkban az első alkalommal általános helyzetképet próbálunk felvázolni a magyarországi gyerekkoncertekről, következő számainkban pedig egy-egy szűkebb témát vesszünk górcső alá.

Aki hosszú távon koncertrendezésre adja a fejét – legyen az zenekar vagy más szervező –, előbb-utóbb szembesül azzal a problémával, hogy a komolyzene közönsége „előregszik”, vagyis a koncertlátogatók többsége az ötven év feletti korosztályból kerül ki. Ez a felismerés pedig elvezet ahhoz a gondolathoz, hogy valamilyen módon gondoskodni kell az utánpótlásról, meg kell próbálni megnyerni a fiatalokat a komolyzene ügyének, illetve a gyerekeket már egészen korán, akár óvodás koruktól rászoktatni a rendszeres koncertlátogatásra és zenehallgatásra. Ennek egyik legkézenfekvőbb módja olyan hangversenysorozatok rendezése, amelyek kimondottan az ő életkori sajátosságaikhoz, érdeklődésükhöz és feltételezett befogadóképességükhöz igazodnak. Nem kizárva az elhivatottság és a küldetésstudat szerepét, szögezzük le, hogy a koncertrendezőknél elemi érdekük, hogy a gyerekek és a fiatalok lehető legszélesebb rétegeit éri el nekik szóló zenei programokkal, hiszen tőlük remélhetik, hogy – ha sikerül kialakítani bennük a komolyzene „fogyasztása” iránti állandó igényt – később, immár szülői vagy iskolai presszió nélkül, saját akaratukból válnak a hangversenyek törzsközönségévé.

Mi mindenre kell ügyelnie, hányféle szempontot kell mérlegelnie annak, aki belevág ebbe a cseppet sem egyszerű feladatba? Már-már közhelyszámba menő alapelv: a gyerekeknek szánt hangversenyeket legalább olyan alaposággal és igényességgel kell megszerkeszteni és előadni, mint a felnőtteknek szólókat, hiszen itt dől el, sikerül-e kivelelni a közelebbi és távolabbi jövő koncertlátogató nemzedékeit. Nem szabad lebecsülni a gyerekek minőségérzékét, és számolni kell azzal, hogy őket még nem kötik az udvariassági szabályok, képesek látványosan unatkozni, és nemtetszésüket őszintén kifejezni.

Az egyik legfőbb kérdés, hogy mit játsszunk az ifjú hallgatóság-nak. Erre a koncertrendezőknél nagyon sokféle választ adnak. Van, aki úgy gondolja, leginkább zenekari művekkel lehet megragadni a gyerekek figyelmét, azok közül is elsősorban a sok rézfúvós és ütőst felvonultató, „harsányabb” darabokkal. Nemeszser persze praktikus szempontok is érvényesülhetnek: csökkenteni lehet a próbák számát, ha az adott zenekar évadprogramjából válogatják az ifjúsági koncertek műsorát. Ilyenkor a műsorvezetők segítségével, illetve bizonyos járulékos elemekkel „felturbózza” teszik a fiatalok számára is emészthetővé ezeket a műveket. De erről később. Mások úgy vélik, a gyerekek figyelmét megosztja a zenekarból felőljük áramló információtömeg, ezért inkább szóló- vagy kamaradarabokat tűznek műsorra. Ez utóbbiak között egyébként könnyebb kevésbé ismerteket találni, így nem szükséges a viszonylag szűk „gyerekrepertoár”ra hagyatkozni, s változatosabbá tehető a

kínálat. Mert amúgy elég nehéz újat kitalálni. Sokan esküsznek a tematikus szerkesztés hatékonyságára, mondván, hogy az megkönnyíti az ismeretanyag rögzítést, s egységet teremt az elhangzó művek között – ám itt igen invenciózusnak kell lenni ahhoz, hogy valaki eredeti ötlettel tudjon előrukkolni. Különösen azoknak okozhat fejtörést a műsorösszeállítás, akik már hosszú évek óta rendeznek ilyen hangversenyeket. Vannak örökzöld témák, amelyek szinte minden évadban felbukkannak valamelyik ifjúsági sorozatban – az még a jobbik eset, ha nem ugyanannál a zenekarnál vagy koncertrendezőnél: a hangszerek világa, utazás a zene-történetben (koronként, stílusonként vagy országokként), mesezenék, állatzenék, évszakok a zenében – hogy csak néhányat említsünk.

Tágítja a lehetőségek körét, ha a zenét valamely más művészeti ággal kapcsolják össze. Legtöbbször a táncsal, a filmmel és a festéssel. Ilyenkor rá lehet mutatni az összefüggésekre, a kölcsönhatásokra, a különféle kifejezőmódok sajátosságaira – ugyanakkor ez a fajta társítás igen alkalmas arra, hogy lazítson a muzsika sűrű szövetén és színesítse a zenei élményt. Még a nagyon gyakran játszott darabok előadását is egyedivé teheti egy szerencsésen eltalált párosítás: Muszorgszkij Egy kiállítás képei című alkotása Ravel hangszerelésében az egyik listavezető – ám ha a zene hallgatása közben Cakó Ferenc varázsol elénk lélegzetelállító homokképeket, a művet jól ismerő felnőtt hallgató számára is nyomban egyedivé és különlegessé válik. Saint-Saëns műve, Az állatok farsangja is slágerdarabnak számít, de ha állatjelmezbe bújt muzsikusok játsszák el, a gyerekek vizuális étvágya is csillapodik. Csajkovszkij Diótörője úgyszintén dobogós helyezésre pályázhatna a népszerűségi versenyben, azonban hatása tovább fokozható, ha közben táncosok is pódiumra lépnek, vagy esetleg Walt Disney 1940-ben készült rajzfilmjében a szitakötőket látjuk, amint a Virágkeringőre táncolnak.

De vajon a társművészetek bevonásával valóban közelebb viszzük-e a gyerekekhez a zenét? Nem áll-e fenn annak a veszélye, hogy a nagy körítés eltereli a figyelmüket a lényegről? Nyilván nem lehet általános érvényű választ adni erre a kérdésre. Mindig az adott helyzet – de leginkább az előadás minősége és a gyerekek életkora – dönti el, segítik-e vagy hátráltatják a zenén kívüli elemek a zene befogadását.

De vajon a társművészetek bevonásával valóban közelebb viszzük-e a gyerekekhez a zenét? Nem áll-e fenn annak a veszélye, hogy a nagy körítés eltereli a figyelmüket a lényegről?

Talán nem indokolatlan egy rövid kitérő erejéig párhuzamot vonni a gyerekkönyvekkel. Egyes nézetek szerint az illusztrált mesekönyvek megkötik a gyerekek fantáziáját, nem engedik, hogy a meghallgatott/elolvasott történeteket a saját képzeletükre hagyatkozva jelenítsék meg. Sok igazság lehet ebben a véleményben, mégis azt látjuk, hogy a mesekönyvek túlnyomó többsége bőséges illusztrációkkal jelenik meg. (Az izléses, szép illusztrációk persze jótékonyan hathatnak a gyerekek vizuális fejlődésére.) Hasonló problémával találja szemben magát az a felnőtt is, aki mondjuk előbb néz meg egy regény alapján készült filmet, s csak utána olvassa el magát a könyvet.

De vissza a zenéhez! Jó néhány hangversenyszervező úgy próbál kilépni a megszokott korból, hogy a koncertprogramokat megnyitja más zenei ágak előtt is, ily módon bővítve a kínálatot. Egyre gyakrabban találkozni az ifjúsági bérletekben a népzenei, a

A Matáv Szimfonikus Zenekar gyerekkrajz pályázatának díjnyertesei (balra) és alkotásaik

I. Horváth Dániel (7 éves)

II. Bondor Adrienn (8 éves)

III. Aczél Dániel (9 éves)

jazznek vagy éppen a klezmer zenének szentelt műsorokkal. Arra az esetleges ellenvetésre, hogy ezek beiktatásával már eltérnek eredeti céljuktól, a komolyzene megismertetésétől és megszeretetésétől, a koncertrendezők általában azt felelik, hogy az igazi cél az értékes zene bemutatása – műfajtól függetlenül.

A gyerekkoncertek egyik kulcsszereplője – a muzsikuskok mellett – a műsorvezető. Legalább felerészben rajta múlik a koncert sikere. Ha képes azonnal megtalálni a hangot a közönséggel, és ügyesen előkészítve fölkelteni az érdeklődésüket az elhangzó művek iránt, illetve orientálni őket a zenehallgatásban – akkor a hallgatóság kellemes élményekkel távozik, és szívesen jön el legközelebb is. Ám ha túl hosszúvá nyúlik az egyes műveket bevezető/összefoglaló szöveg, a gyerekek fészkelődni, susorogni kezdenek, és nem biztos, hogy a következő alkalommal is lesz kedvük eljönni. Műsorvezetőnek elsősorban muzsikuskokat vagy zenei végzettségű szakembereket szoktak meghívni, de egy alaposan felkészült „civil” is jól el tudja látni ezt a feladatot, ha képes hitelesen és kellőképpen szívesen, netán némi humorral fűszerezve előadni a mondókáját. Jegyzetpapírt, „puskát” természetesen lehet használni, viszont nem szerencsés egy előre megírt szöveget egy az egyben felolvasni, hiszen úgy nem, vagy sokkal nehezebben alakul ki a közönséggel a szükséges kontaktus. Nem muzsikuskokat (például színészeket) többnyire azért hívnak, mert azt remélik, az ő hírnevükkel még több szülőt és gyereket csábíthatnak be a koncerttermekbe. Néhány helyen nincs szükség külsős műsorvezetőre, mert a zenekar karmesterének vagy igazgatójának személyisége és verbális képességei alkalmassá teszik őket erre a szerepre.

Nem csupán a műsorvezetőnek kell éreznie, mennyit beszélhet, a program szerkesztőjének is (aki persze gyakran azonos a műsorvezetővel) megfelelő hosszúságú zeneműveket kell válogatnia. Ehhez figyelembe kell vennie a fiatal közönség átlagéletkorát, hiszen egy 6-7 éves gyerek nem tud annyi ideig koncentrálni, mint egy 13-14 éves. Sokan ezért meg is adják, hogy sorozatukat nagyjából hány éves gyerekeknek szánják, vagy több bérletet indítanak, különböző korosztályoknak. Olyan is előfordul, hogy a program azonos, csak a műsorvezető igazítja szövegét a közönség életkorához. A legnehezebb dolga akkor van, ha az óvodástól az egyetemistáig minden korosztály képviselteti magát a nézőtérén. Az is meghatá-

rozza a műsorvezető hang-ütését, hogy a gyerekek szüleikkel, nagyszüleikkel, vagy pedig iskolai szervezésben, tanáraikkal, osztálytársaikkal jelennek meg a koncerten. Egyes hangversenyrendezők kimondottan ez utóbbi formát részesítik előnyben, s a koncerteket is elsősorban az ismeretátadás egyik formájának tekintik, míg mások a családi hangversenyek vonzerejében hisznek, s az élményszerzés fontosságát hangsúlyozzák.

A gyerekkoncertek időtartama általában egy és két óra között mozog: az egyórások szünet nélkül, a másfél-kétórások szünettel zajlanak. Nemegyszer az az egyetlen probléma, hogy nem találják el az ideális időtartamot: gyönyörű zenét hallunk, a műsorvezető(k) – mert néha több is van – érdekes dolgokat mond(anak), mégis úgy érezzük (de főleg a gyerekeink érzik úgy), túl hosszú az előadás.

A kínálat szerencsére bőséges, mindenki megtalálhatja benne a kedvére valót. Szinte minden hétvégére jut gyerekkoncert, olykor több is. Február 22-én, szombaton például egy vállalkozó kedvű család akár az egész napját hangversenytermekben tölthette: délelőtt tizenegykor és délután egykor a Forrás Koncertek művészei adtak farsangi koncertet a Zeneakadémián – természetesen Az állatok farsangját állítva a középpontba. Délután négy órakor a Szent István Zeneházban, a Pastorale sorozat idei első előadásán, a magyar barokk korából válogatott muzsikát és táncokat mutattak be, egy korabeli zenét játszó formáció és egy historikus táncegyüttes közreműködésével. Este hét órától a Rózsavölgyi Közösségi Házban, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar sorozatának negyedik koncertjére került sor Ismerkedés az ütőhangszerekkel címmel. Mint látható, valamennyi hangverseny tematikus szerkesztésű, és pontosan megfelel a fentebb felállított tipológiának...

Aradi Péter

„Minden körülmények között sikerült megőriznem a függetlenségemet”

Békés András Kossuth-díjas operarendező elismerésekről és intrikákról

Békés András Kossuth-díjas rendező három évtizeden át meghatározó szerepet játszott a Magyar Állami Operaház repertoárjának, stílusának, arculatának formálásában. Most – hosszú idő után először nyilat-

kozva – felidézi pályafutásának fontos állomásait, emlékeztet sikereit, sőt rendezői ars poeticáját is megfogalmazza.

Gramofon: Lánytestvéreivel ellentétben önben nem dúltak színesi ambíciók, viszont már ötévesen hegedűs csodagyerekként tartották számon...

Békés András: Lehetett némi tehetségem a zenéhez, mert tizesztendős koromra már hét osztályt el tudtam végezni a debreceni zeneiskolában. A hegedűjáték ugyan idővel abbamaradt, de a zene a kisebb muzsikálgatásokban – bendzsóztam, gitároztam –, a táncsal és pantomimmal való foglalkozásokban végig jelen volt az életemben. A diákévek után mégis a színművészetin kötöttem ki rendezőhallgatóként, miközben fotóriporterkedtem, sőt még egy reklámceget is alapítottam az egyik barátommal. A főiskolán aztán én lettem az „ügyeletes zseni”. És miután még negyedéves koromban ösztöndíjas szerződést írtam alá a Nemzetihez, amint megkaptam a diplomámat, azonnal szerződtek. Utána jött Kecskemét, ahol főrendező lettem, aminek következtében kénytelen voltam opereteket is színpadra állítani, de mivel a produkcióknak sikerük volt, megszerettem azt a műfajt is. Eközben viszont felfigyeltek rám Debrecenben, és amikor megalakult a Blum Tamás és Vámos László iniiciálta operatagozat, Blum nyomban megkeresett, mondván „neked operát kell rendezned”. Kaptam is folyamatosan felkéréseket tőle. Később, ezzel párhuzamosan Pesten az Ifjúsági és a József Attila Színháznál is dolgoztam, illetve '58-tól ismét elkezdtem vidékre, Szegedre járni. Volt egy autóm, azon. De utóbb eladtam, és az árából vásároltam magamnak egy jó magnót és egy szép hangzású zongorát, és anélkül, hogy bármikor is tanultam volna zongorázni, kerestem magamnak valakit, aki elkezdett összhangzattanra tanítani. Járdányi Pál felesége volt.

G.: Már háta mögött tudhatott több vidéki operai és prózai rendezést, amikor 1960-ban Nádasdy Kálmán a pesti Operaházhoz hívta...

B. A.: És ott a direktori szobában azonnal eldöntöttem, hogy ide jövök, ebbe a „zeneházba”. Mert úgy éreztem, minden, ami addig történt velem, ezért történt. Hozzáteszem, már harminchárom éves voltam, mégsem jutott addig soha eszembe, hogy operaházi rendező legyek. A színész és színházi rendezői képzést mindig egy kicsivel fontosabbnak éreztem.

G.: Kik segítették még az induláskor?

B. A.: Szabolcsi Bence például, aki egyik nap odajött hozzám az utcán. Már egy ideje a Házban dolgoztam, ismerte jól a rendezéseimet, de csak annyit mondott: „nagyon örülök, hogy maga soha semmit nem tesz a zene ellen. Meg kellene rendeznie a három Bartókot is. Ha feljön hozzám, eljátszom magának a Fából faragott királyfit.”

De örömmel gondolok Ferencsik Jánosra is, aki szintén hamar elfogadott. Egy Fidelio-produkcióban dolgoztunk először együtt. Már végigvettem többször az operát a szereplőkkel, amikor a premierhez közeledve eljött az egyik rendezői próbára Ferencsik is – akitől mellesleg mindenki nagyon tartott –, és leült hátul. Végigkövette, milyen instrukciókat adok, majd szó nélkül hazament. A művészek megrohantak: „Jézus Mária, itt volt Ferencsik, és nem mondott semmit. Mi lesz ebből?” Mi lenne? Ha valamivel nem lett volna megelégedve, biztos szóvá tette volna – válaszoltam. És nekem lett igazam.

G.: Az énekesek is könnyen befogadták?

B. A.: Igazi tehetségekkel soha nem voltak konfliktusaim. Ezenkívül nem ordibáltam fölöslegesen, nem mondtam olyasmit, ami bárkinek is sértette volna az önérzetét. De itt álljunk meg egy pillanatra: szerintem engem a mai napig nem fogadtak be az Operában! Bár örökös tag vagyok, úgy érzem, a Ház mindmáig nem bírt lenyomni a torkán. Az intézmény jó néhány vezetője sokáig érzékeltette velem, hogy tulajdonképpen nem is lett volna szabad idejőnnöm, mert nincs diplomám a zeneművészetiről. Nem favorizáltak, túlságosan „színházi” voltam sokak szemében. Hol bántott, hol nem bántott, tudomásul vettem. Abba is beletörődtem, hogy bizonyos feladatok olykor nem kaphattam meg, míg más igen. Szerencsére volt egy másik életem: délutánonként átmenekülhettem tanítani a színművészetire. És sok színháztól bőven kaptam felkérést izgalmas rendezésekre.

G.: Sok legenda kering egy különleges, veleszületett képességéről, amelynek révén egyből felfedezi a tehetséget. Amit pedagógusként remekül hasznosíthat...

B. A.: Már főiskolás rendezőhallgató koromban volt egy vizsgám, ahol ennek az említett ráérző képességemnek köszönhettem a jelest. Beültettek ugyanis a színésznövendékek vizsgáira, majd a végén kiküldtek, és kérték, hogy osztályozzam a delikvenseket. Utána ismét behívtak, kérték, mondjam el az egyes pontszámaimat, és mindenki döbbenetére, ítéleteim szinte kivétel nélkül tizedszázalékra egyeztek a tanárokéval. Később meg jártam a karmester-felvételikre. Beültem az egyik orgonaülésre, és azt játszottam, hogy amikor belép a dirigensjelölt és fölemeli a pálcát – vagyis még mielőtt beintene a zenekarnak –, eldöntöm, milyennek ítélem az illetőt. Áll és vár velem szemben, én pedig akaratlanul érzékelem, érdekel-e vagy sem. Odafigyel-e rá majd a zenekar vagy sem. Amióta karmesterverseny van a tévében, a játékokat úgy bonyolítom, hogy a muzsikálás után előre megmondom, a zsűritagok közül ki mennyi pontot ad majd ennek vagy annak a jelöltnek.

G.: Persze nemcsak ettől lett ismert, hanem mindenekelőtt rendezéseinek köszönhetően, amelyek közt ott sorakoznak a közönség emlékezetében ma is elevenen élő Verdi-, Puccini-, Rossini-, Kodály-, Muszorgszkij-produkciók. De bizonyára maradtak megvalósulatlan elképzelései is, amelyek az Operaház néhány irányítójának ellenállásán futottak zátonyra.

B. A.: Megszereztem például Amerigo Tot-ot díszlettervezőnek a Bánk bánhoz. Hiába. Bartókokhoz kigondoltam Szász Endrét. Nem akarták. Aztán egyszer cselhez folyamodtam. Forray Gábor készítet egy rendkívüli díszletet Strauss Elektrájához, de szinte biztosra vettem, hogy nem fogadják el. Összebeszéltem tehát a tervezővel, aki hamarjában leskiccellt egy igen gyenge változatot. Jött a bizottság, és mi bemutattuk nekik ez utóbbit. Pislogtak, húzták az orrukat. Mire

mondtuk, rendben, de van egy másik is nálunk. És letettük eléjük azt a verziót, amit mindketten szenzációsnak éreztünk. Azt pedig már kénytelenek voltak elfogadni. De a diszlet okozott ramazurit a Ringnél is. Én ugyanis az évek alatt arra jöttem rá, hogy a ciklus záródarabja egészen más, mint a korábbi három. Azokat romantikus zeneműveknek véltem, Az istenek alkonyát viszont ízig-vérig modern, szinte XXI. századi műnek. Úgy éreztem épp ezért, hogy más színpadtér kell hozzá. Ebből persze majdnem botrány lett, mindenestre a bemutató után rögtön meghívtak Wagnert rendezni Németországba. Augsburgban Trisztánt, Wuppertalban Walkürt rendeztem.

G.: Másutt is rendezett külföldön. Nem merült fel soha, hogy kint folytassa?

B. A.: Én magyar rendező vagyok, még A Rajna kincsében is magyarul gondolkodom. Mit csináljak, de nekem A walkürben is a Kádár-rendszer jutott mindig az eszembe... Igaz, mondták nem egyszer, hogy hívnának máskor is, de ahhoz az kellene, hogy bármikor rendelkezésre álljak. Én azonban nem akartam kint élni. De rendeztem Parmában, darabjaimat bemutatták Wiesbadenben, Athénban, Tokióban, Boleyn Annámat pedig Berlinben lelkesebben ünnepelte a publikum, mint a budapesti.

G.: Mit tekintett elsődlegesnek a rendezéseiben? A drámai csúcspontokra összpontosított vagy inkább a zenedramaturgiailag lényeges áriákra, duettekre?

B. A.: Pályám kezdetén az adott műveket igyekeztem színpadra állítani. És akkor Nádasdy azt mondta nekem, hogy nem darabokat, hanem az életet kell megrendezni, vagyis csak az a fontos, hogy a mű számomra és bennem miről szól. Nem lehet mindent kiagyalni, hagyni kell, hogy a zene hasson ránk. Az istenek alkonya esetében ennek például úgy tettem eleget, hogy egy szenzációs zenei felvétellel elvonultam egyedül egy lakásba, és négy napon át csak azt hallgattam. Időnként elájultam, majd újrakezdttem. A végén viszont fogalmaztam magamnak négy oldalnyi anyagot. És az lett az előadás. Talán meglepő éppen tőlem hallani, de úgy érzem, hogy nem helyes misztifikálni a rendező szerepét egy operaprodukcióban. Nem ő az első. Ha rendelkezésre állnak jól képzett énekesek, megfelelő zenekar és karmester, már megszülethet az előadás. Az a baj viszont, hogy manapság maga a zene leértékelődik. Egy zenés színháznak pedig szerintem mindenekelőtt arról kellene gondoskodnia, hogy pontosan, ihletetten zenéljenek benne. Ugyanis mindenekelőtt a zene érinti meg a közönséget. És csak aztán a „csomagolás”. Erről mindig egy Nádasdy-történet jut eszembe.

G.: Elmesélné?

B. A.: Még a harmincas években Nádasdy megrendezte Pesten a Bohéméletet, és el volt ragadtatva magától. Azután kiment a Scalába, és ott is megnézte ugyanezt a Puccini-operát. De rossz volt a diszlet, a jelmezek, a rendezés, a zenekar, a tenorista... Ő pedig repesett, hogy a pesti produkció jobb. Ám hallotta, hogy másnap Gigli lesz Rodolphe, és eldöntötte, hogy meghallgatja. És mit tesz Isten, ugyanazt a produkciót, diszletet, rendezést, zenekart szenzációsnak találta.

G.: Ön mindössze három évnyi főrendezőséget követően tüntetően korán, hatvanhárom évesen nyugdíjazását kérte az Operában. Miért vonult ki hirtelen, alkotóereje teljében a Házból?

B. A.: Mert elhatároztam, hogy többet nem szolgáltatom ki hátralévő lehetőségeimet a hatalmas repertoárgyárnak. És bár szerettem volna részt venni az Operaház megújításában, rájöttem, hogy az én életemben ez már nem történhet meg. Aminek sok oka van. De érzésem szerint talán a legdőntőbb, hogy még nem volt magyar kormány – az én életemben legalábbis nem –, amelyet igazán foglalkoztatott volna az Operaház sorsa. Pesten – berlini példát véve – szerintem már régen egy Komische Opernek és egy Staatsopernek kellene működnie, vagyis egy nagyoperának és egy drámai-színházi operának. De az Ybl-palotát és a lepusztult Erkel összekapcsoló, már évtizedek óta idejét múlt konglomerátum számomra már végképp emészthetetlen lett. Búcsúzóul még megrendeztem Vajda János Marióját, aminél korszerűbb és sikeresebb előadás még jó ideig nem adódott, de más rendezéseim, a Sevillai, a Pillangó és a Traviata is kiállták az idők próbáját.

G.: Nincs kitüntetés, amit ne kapott volna meg. Még a Kossuth-díjat is átvehette. Igaz, azt viszonylag későn...

B. A.: Ennél viccesebbnek érzem, hogy megkaptam az Erkel-díjat is, amit pedig tulajdonképpen csak zeneszerzőknek adományozhatnak. Még operaházi pályám elején jártam, amikor már úgy érezték, kel-

Békés András egyik utolsó emlékezetes operaházi rendezése volt az 1988-as Dido és Aeneas

Fotó: Magyar Állami Operaház

lene adni nekem valamilyen elismerést. Mire azonban eljutottak a megvalósításig, késő volt. Ott maradt viszont facéron egy Erkel-díj, azt odaadták. A Kossuth-díjat viszont valóban hatvannyolc éves korban kaptam meg, amikor már csaknem túl voltam mindenem. Én azonban minden kitüntetésemnél büszkébb vagyok arra, hogy minden körülmények között sikerült megőriznem a függetlenségemet. Hogy tiszta és önmagamhoz hű maradhattam.

Lindner András

Visszatért, bár valójában sosem távolodott el a Magyar Állami Operaháztól Petrovics Emil főzeneigazgató. 1986 és 1990 között ő vezette az intézményt, előtte és utána szerzőként, tanácsadóként, illetve bemutatók nézőjeként mindig lehetett vele találkozni. 2002 júniusában vállalta, hogy egy fél-évre ismét „tettetársá” lesz Szinetár Miklósnak, akivel így vagy úgy, hivatalosan vagy informálisan több évtizedes a szakmai kapcsolata. Amikor Szinetár újra megpályázta a főigazgatói posztot, a benyújtott tervben név szerint őt jelölte meg a főzeneigazgatói funkcióban. S noha az Operaház alapító okiratát visszaállították (a főzeneigazgató kinevezése megint a direktor hatásköre), a bürokratikus rendszabályok mégis előírták, hogy nyújtson be pályázatot. Nevetséges, értelmetlen formalitás – vélheti az olvasó. Petrovics Emil azonban szorgalmas ember, így nem bánta, hogy írásba kellett foglalnia mindazt, amiről persze határozott elképzelései voltak.

„Az elmúlt másfél évszázad főzeneigazgatói stallumát átértékeljük” – mondja. „A XIX. század második, a XX. század első felében az operaházakban gyakorló karmesterek töltötték be ezt a tiszteket. Erkel Ferenc vagy Gustav Mahler nemcsak igazgatott, hanem vezényelt is. A produkciók és az énekesek kiválasztását, a zenekarszervezői tevékenységet és bizonyos scenikai befolyást illetően a karmester határozta meg egy dalszínház karakterét. Sokkal korábbi példákat is említhetnek, Palestrina nemcsak vezette a Szent Péter székesegyház kórusát, hanem komponált is, Händel operatársulatokat hozott létre és irányította azokat (többnyire ugyan megbukott); Haydn, Weber operákat írt és vezette együttesét. Tehát a szerző, az előadó és a bürokrata ugyanaz a személy volt. Célja pedig az, hogy minél többet és szebbet nyújtson megbízójának, aki finanszírozta ezeket a vállalkozásokat, amelyek mindig igen sokba kerültek.”

Uralkodó rendezők és karmesterek

A XX. század utolsó évtizedeiben azonban gyökeresen megváltozott a helyzet, már alig található olyan operát, ahol karmester állna az intézmény élén. Petrovics Emil szerint „az irányítás szinte mindenütt átcsúszott rendezők kezébe. Ám a XX. század másféle újdonsággal is szolgált: karmester „superman”-ek születtek, akik Toscaninótól Karajanig bezárólag valósággal uralkodtak az operaházakban és a koncerttermekben. A színházművészet a hatvanas években fölfedezte a zenés színházat, az opera mifaját, a legjelentősebb scenikai kísérletek és újítások az opera „játszóterén” történtek. Jean-Pierre Ponnelle, Patrice Chéreau, Walter Felsenstein, Götz Friedrich erős rendezői iskolát teremtett, inkább ők, semmint a karmesterek határozták meg, hogy valamely együttesnek milyen a műsorpolitikája, a zenélésmódja. Külön adalék ehhez a történethez a historikus előadásmód térnyerése. Nikolaus Harnoncourt munkássága az általános konklúziót igazoló kivétel, ő nemcsak Bécsben, hanem Zürichben hosszú éveken át igen termékenyen működött együtt

Fotó: Magyar Állami Operaház

Ponnelle-lel. Egyre élesebb kérdésként fogalmazódott meg, vajon a karmester az adott mű megjelenítése ügyében meg tud-e egyezni a rendezővel? Karajan jellemző módon nem talált partnert, ezért rendezte a fontos előadásait ő maga, néha sikerrel, máskor sikertelenül.

Petrovics ellenben nem rendez, és nem vezényel – tehát a „partvonalon kívülről” mérhette föl, hogy a 2001-ben hivatalba lépett vezetők vajon mit céloztak meg az Operaház átalakításával. „A magyar, tágabban a közép-európai operajátszás hagyományához és praxisához semmi köze sem volt az elképzelésüknek, ami lényegében és elvileg az úgynevezett semi stagione rendszert erőltette, szűk repertoárral, szűk létszámmal” – mondja. „Gyakorlatban viszont maximum közepes olasz énekeseket hoztak, miközben a társulatban számtalan szebb hangú, jobb zenei fölkészültségű, sőt színpadi jelenségnek is meggyerőbb művész maradt méltó feladat nélkül. Bebizonyosodott, hogy ez teljesen kivihetetlen és az összemérés veszélyével fenyegető terv. A vendégek idegensége a gondosan felépített, de nem túl elragadó, mert a harminc évvel ezelőtti német avantgárdot példának tekintő rendezésekben csak kiemelte a koncepciók avittságát – a világon mindig a tegnapi dolgok a legkorszerűtlenebbek! Intő jelként áll előttünk a Moszkvai Nagyszínház példája, ahol lassan leépült a társulat. Sebaj, majd hívunk vendégeket – mondták. És ott ma szinte nem létezik normális operajátszás. Az út örült sebességgel lefelé, a műfaj széttűléséhez vezetett volna, épp időben sikerült behúzni a féket.”

Marad a repertoárszínház

„Mérlegelnünk kellett, mit lehet most kezdeni ezzel a két színházzal” – folytatja az áttekintést. „Mi a társadalmi, mi a nemzeti funkciója Budapesten a dalszínháznak? Nyilvánvaló volt, hogy az egyetlen lehetőség számunkra továbbra is a repertoárszínház, állandó társulattal. Amelyet persze fiatalítani kell, szakmailag fejleszteni, meg még sok mindent tenni. De nem lehet bővíteni népszínházat csinálni az Erkel Színházból, és 14 ezer forintos, luxus helyáras színházat az Ybl-palotából. Leszállítottuk a helyárasokat, és ugrásszerűen nőtt a látogatottság. Ha megvalósul Győriványiék kvázi üzleti koncepciója, éppen azok maradtak volna ki az intézmény hétköznapjaiból, akik a műfajt éltetik, mert szeretik, mert az életük szerves részévé vált, hogy évtizedek óta bizonyos estéken, ugyanazon a helyen ülnek és élvezik – jobban vagy kevésbé –, amit a Magyar Állami Operaház nyújt nekik. A hangzatos nevű, új és exkluzív bérleteknek csak negyedrészt adták el. A kispénzű értelmiségiek, tanárok és tisztviselők majdnem kisorsultak innen. A panaszos levelekből arról értesültünk, hogy a hagyományos bérletek megszüntetésével számtalan embernek okoztak keserűséget. Úgy hiszem, sikerült őket kárpótolni a pótlólagos bérletezéssel. Nagyon alaposan végiggondoltam, hogy mi dolgom lehet nekem ebben a szituációban, mi vállalhatok? Az világos volt, hogy nem akarom a házat igazgatni, a korom, az érdeklődésem nem indít arra, hogy milliárdokkal gazdálkodjam. A díszletek, a varrodák, a cipészműhely ügyeit már nem szeretném intézni, amikor főigazgató voltam, ezekkel is törődtem. Azt tűztem ki a magam feladatául, hogy folyamatosan felügyeljem a zenekar, az énekkar, a magánénekesek és a korrepetitorok teljesítményét. Szereposztásokat, továbbá műsorterveket állítok össze, amelyeket természetesen a főigazgatóval teljes egyetértésben valósítunk meg. Felmértem: a zenei ismeretanyagommal kevesen tudnának vetekedni.”

„A koromból, a több évtizedes zeneszerzői pályából is adódik, hogy 'képzett' vagyok az énekesek és a muzikusok természetrajzában” – mondja. „A színházművészeti valamint a zeneművészeti egyete-

men évek óta oktatok operaelemzést, a színházi praxisom során szcenikai ismereteket is elsajátítottam – mindezt figyelembe véve, hasznosan munkálkodhatom. Az elmúlt hónapokban rengeteg előadást néztem végig és levontam a következtetéseket, hogy mit kell tennünk. Amióta az Erkel Színház az Operaház igazgatása alatt működik, mindig is két zenekar dolgozott, csak hogy a kettéosztás nem volt sem merev, sem megszegyenítő, miszerint az egyik, mondjuk az Andrásy úti muzsikusz jó, a másik, a Köztársaság téri meg nem. A két zenekar együttműködésére szükség van, bizonyos darabok (például a múlt hónapban felújított Salome) akkora apparátust igényelnek, hogy az Operában előadhatatlanok az Erkel-beliek beszállása nélkül és viszont.

Természetesen mindkét együttesnek jól, még jobban kell dolgoznia. Lényegében ugyanez vonatkozik az énekkarra, a Borisz Godunov nem adható elő csak az egyik kórusal. Megjegyzem, a terrorisztikus kettéosztás itt súlyosabb sérüléseket okozott, a sebeket fertőtlenítettük, lassan gyógyulnak... Az énekesek és a karmesterek 1952 óta szintén mindkét házban felléptek. Úgy vélem, hogy olyasvalakinek, aki azt se nagyon mutatta meg, hogy világosan üt négyet, sem szakmai, sem erkölcsi judiciuma nem volt hozzá, hogy muzsikustársakat megbélyegezzen. Megfigyeltem, nagyszerű énekesek állnak a karrierjük zenitjén, a pálya alkonyán járók között is páratlan művészekkel találkozni. Erős nemzedék van felnövőben a Zeneakadémián és az Operaház stúdiójában. Kisebb feladatokat kapnak különféle előadásokban, a mesterséget szerintem a gyakorlatban és kellő alázattal lehet igazán megtanulni. A színházi közösségben van valami céhszerű, a tanonc-legendy-mester hierarchián érdemes végighaladni."

A szereposztás rejtelméi

„Összegezve: megszámlálhatatlan tehetség jár-kél a falak között, a látható-hallható teljesítmény mégsem arányos ezzel, nem mutatja a valódi képességeket. A jelenség egyik oka, hogy némelyik szereposztás katasztrófális. Rosszul összeállított csapatok mennek színpadra. Az elődök semmifajta komoly elemzést nem folytattak, hogy például a Figaro házasságát hogyan lehet kiosztani? Az igaz, hogy a Figaro bariton szerep, és a gróf is az. Igaz, hogy Susanna szoprán és a grófné is az. Elég két baritont és két szopránt választani? Nem. Az ideális megszólalásban egymáshoz passzoló, egymást hangját kiegészítő egyéniségeknek kell színpadra kerülniük. Susanna nem lehet nagyon nagyon sovány és a grófné nagyon molett, mert elvész az illúzió, és amikor a negyedik felvonásban ruhát cserélnek, a legodaadóbb operabolond is azt mondja: ugyan már... Nem lehet azután egy érett és erőteljes asszony-hangot összeengedni egy kezdő, volumenben még csekély hanggal, hiszen egyenrangú zenei szövegmókat intonálnak egy-egy duettben. Elfogadtatni, megértetni, hogy kinek mi és mennyi való, ezt tartom a legkeményebb programnak. Szisztematikus, elég lassú és persze tévedésektől sem mentes munka előtt állok. Az a feladatom, hogy javasoljak, kellő nyomatékkal kiálljak azért, hogy olyan darabokat játsszunk, amelyekre van énekes. Hogy optimális, harmonikus szereposztások legyenek. Én is elég későn értettem meg, hogy ez a harmonizáció milyen művészi minőséget jelent. Domingo próbáján történt sok éve, az Aidában vendégszerepelt Budapesten. Láttam a próbán, hogy az együttesekben nagyon figyelt arra, mennyi hangot adjon, és mindig alkalmaz-

kodott a többiekhez. Nagy feladatomban tartom, hogy a pályáról kifelé tartók kezét gyöngéden megfogjam és „hazakisérjem” őket, ám szabad bejárást biztosítsak nekik abba a házba, ahol eltöltötték az életüket, és annyi gyönyörűséget szereztek a publikumnak."

Külföldön az egykor ünnepezt énekesek sokszor méltó búcsúnak tartják a kis karakterszerepeket is. Petrovics Emil úgy látja, „ez alkati kérdés. Van, aki hajlamos kis szerepet énekelni, örül, hogy kimehet a színpadra. Akinek azonban egész életében sztáralőrjei voltak, azzal nem lehet így megegyezni, mert nem fogadja el az élettől ezt a 'provokációt.' Sokan megrohantak az elmúlt hetekben, hogy ezt énekel-

nék, azt a szerepet szeretnék. Kezdek kifogyni a nemek különböző variánsából. Márpedig ígéretet nem szeretek, inkább a konfliktusosabb, de távlatilag hasznosabb megoldást választom, elmagyarázom, hogy miért nem. Az Operaház énekesei sokat tudnak és sok mindent nem tudnak. A stílusismeretük csekély, rossz a szövegmondásuk, nem tudnak mozartosan, verdisen, wagnerosan frazeálni. Részből azért, mert a korrepetitorok igen különbözőek. Az első együttes próbán derül ki, hogy ötven ötféleképp énekelik az adott művet, de akkor már hibás a szöveg beidegzettsége. A régi híres korrepetitorok, mint Kulka János vagy Blum Tamás, szédületesen zongoráztak, de tudták azt is, hogy egy Wagner-frázis mit jelent. Ezen a téren változtatni kell, a korrepetitorok munkája sem lehet esetleges, diszharmonikus. Kovács János első karmester a zenekari produkció csiszolásán fáradozik, másra alig ér rá. A fizetésemelések lassan hatnak, egy-egy folyosói találkozás már nem panasznapp, hanem arról is szót váltunk, hogy milyen remek volt a Ring előadásain játszani."

Előkészíteni a nemzedékváltást

„Létrehoztam egy zenei tanácsot, állandó tagjai a vezénylő karmesterek és a vezető korrepetitorok, és néhány színpadi ember, esetenként tíz-tizenöt főre egészül ki a testület, amely aktuális javaslatokat tesz és ellenőrzi a javaslatunkat. Magam mellé vettem egy asszisztent: Kesselyák Gergelyt kértem föl, aki hallatlanul színpad-érzékes, ugyanakkor kitűnő zenész. Azt kértem tőle, nagyon alaposan ismerje meg ezt a társulatot, és itt alakítsa ki a szakmai meggyőződése szerint legjobb csapatokat. Hangsúlyoztam: ezt és itt. Az évi négy bemutató tisztességesen teljesíthető vállalás. Az utóbbi években elhatalmasodott a szcenika architektúrális hangsúlyozása, rettenetes diszlettömegek vannak a színpadon, amelyek napokig tartó fölállítása és lebontása ellehetetleníti a próba- és műsorrendet, egy részük ráadásul korszerűtlen és csúnya. A szakmai múltam dokumentálja, hogy számomra legalább olyan fontos a színpad, mint a zene. Szeretnék összhangot teremteni a kettő között, mert a harmonia az utóbbi években meglehetősen megingott. Kérdezte, hogy milyen távúak a terveim? Együtt kezdtük Szinétár Miklóssal, folytatom, amíg bírom. A megbízásom négy évre szól. Ha arra gondolok, hogy Ronald Reagan 74 évesen futott neki másodszor az elnökségnek, úgy hiszem, elég fiatal vagyok. Nem akarok dirigálni, próbálni, utazgatni, hanem egyfolytában vigyázni szeretnék az énekesekre, ösztönözni a zenekart és az énekkart és kitűnő betanító garnitúrát szervezni, hogy majd átadhassam a stallumomat valakinek azok közül, akik tölem itt egy-két dolgot megtanultak."

Albert Mária

VÁRAKOZÁSTÓL AZ UTOLSÓ KERINGŐIG

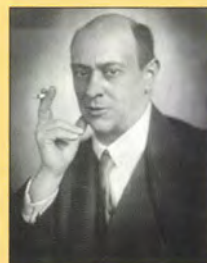
Alexander von Zemlinsky

ZEMPLINSKY ÉS SCHÖNBERG

Zsótér Sándor rendezésében két egyfelvonásos opera kerül színre március 29-én a Magyar Állami Operaházban. *Zemlinsky* A törpe című darabja *Oscar Wilde*: Az infánsnő születésnapja című műve nyomán született. A darab címszereplője *Csák József*, *Donna Clarát* *Wierdl Eszter*, *Ghitát* *Herczenik Anna*, *Don Estobant* pedig *Bátki Fazekas Zoltán* alakítja. *Schönberg* *Várakozás* című művét, amely egy szerelmi dráma végkifejletét megjelenítő monológ, *Anja Sijja* előadásában hallhatja a közönség.

A Zemlinsky- és a Schönberg-opera dirigense *Kovács János*.

A két darab díszlettervezője *Ambrus Mária*, a jelmezeket pedig *Benedek Mari* készítette.

Arnold Schönberg

Dohnányi Ernő

DOHNÁNYI-OPERA AZ ERKELBEN

Dohnányi Ernő négy színpadi műve közül talán a legnagyobb sikert A vajda tornya című opera aratta, amelyet 1922-ben mutattak be. A szövegíró, *Hans Heinz Ewers* a *Kőmfes Kelemenné* balladájával rokon témát albán népmeséből merítette és helyezte át székely -magyar környezetbe.

A Dohnányi-operát április 16-án mutatják be az Erkel Színházban, s az előadás rendezője *Nagy Viktor*, karmestere pedig *Dénes István*.

A főbb szerepeket *Rác István*, *Massányi Viktor*, *Bándi János* és *Frankó Tünde* alakítja.

A díszletet *Csikós Attila*, a jelmezt pedig *Rátkai Erzsébet* tervezte.

Rösler Endre és Rigó Magda (1937)

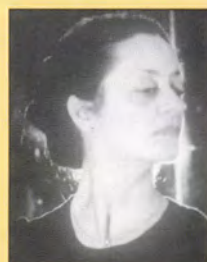
Wolfgang Amadeus Mozart

MOZART ÉLETE TÁNCBAN ELBESZÉLVE

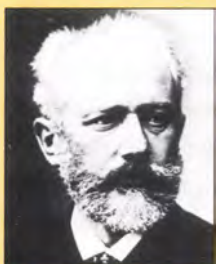
Wolfgang AMADEUS Mozart címmel két részes balett-est kerül színre május 3-án az Operaházban. A koreográfiát *Pártay Lilla* készítette, s ő állította össze Mozart-muzsikákból a kísérezőzenét is. A darab, amely a Requiem hangjaival kezdődik és fejeződik be, végigkíséri a zseniális zeneszerző életét, születésétől egészen a haláláig.

Mozartként *Delbó Balázs*, *Komarov Alexander* és *Szegő András* lép színpadra.

Az est dirigense *Csányi Valéria*, a díszlet *Horesnyi Balázs*, a jelmez pedig *Vágó Nelly* alkotása.

Pártay Lilla

Pjotr Iljics Csajkovszkij

PIKK DÁMA KÜLFÖLDI ÉS MAGYAR MŰVÉSZEKKEL

Számos vendégszereplője van az Operaházban május 31-én színre kerülő Csajkovszkij-operának, hiszen rendezője *Vagyim Milkov*, dirigense *Jurij Szimonov*, a díszlet *Viktor Volszkij*, a jelmez pedig *Rafael Volszkij* alkotása. A *Pikk Dáma* szereplői között van *Andrej Breusz*, *Maria Gavrilova*, *Anatolij Fokanov*, *Budai Livia*, *Bándi János*, *Meláth Andrea* és *Daróczy Tamás* is.

Jurij Szimonov

MADARÁSZ – ŐSBEMUTATÓ

„Az opera a szeretetről, illetve annak tragikus hiányáról szól, egy család életének és a családtagok halálának drámai tömörségű képeiben. Így a darab másik „főszereplője” a halál, amely állandó jelenlétével ad súlyt, értelmet a szereplők tetteinek, s mond ítéletet életük értékéről. S végül: fontos szereplője a műnek egy dallam. Egy dallam, amelyet a női főszereplő mindvégig keres, s csak halálában lel meg, ahogy talán mindnyájan

Madarász Iván

így keressük- halálunkig – életünk dallamát” – mondja *Utolsó keringő* című operájáról a zeneszerző, *Madarász Iván*.

A darab június 21-én kerül színre az Operaházban, *Medveczky Ádám* dirigálásával. Az *Asszonyt Iván Ildikó*, a *Szakácsnőt Takács Tamara*, a *Férjet Fried Péter*, a *Férfit* pedig *Daróczy Tamás* alakítja. A díszletet *Csikós Attila*, a jelmezeket pedig *Csikó György* tervezte. Az előadás rendezője *Szikora János*.

Művészpálya három pilléren: opera, egyházzene, dalirodalom

Meláth Andrea és a korszakok párbeszéde

Az idei Budapesti Tavasz Fesztivál egyik kiemelt művésze Meláth Andrea, aki négy különböző programban is közreműködik, közülük kettő magyarországi ősbemutató. Az öt éve diplomázott mezzo-szoprán méltán büszke arra, hogy tevékenységében egyaránt fontos szerepet tölt be az opera, az egyházi zene és a dalirodalom – mindegyik műfajban dinamikusan fejlődő repertoárja a reneszánsztól egészen napjainkig nyúlik.

Foto: Gramofon-archív

Gramofon: Szakmai elismerései közül a legelső volt, amikor Bayreuth-i Ünnepi Játékokon ösztöndíjasként vehetett részt. Nagyon korán kezdett foglalkozni a wagneri zenedrámákkal...

Meláth Andrea: Nyilván nem lehet elég korán megszeretni, de azzal tisztában vagyok, hogy a hangfajomban lévő énekesek negyven felé kezdenek Wagner-operát énekelni – akárcsak Christa Ludwig, aki a kedvenceim közé tartozik. A

bayreuth-i ösztöndíjak elsősorban élményszerzésre valók. Tíz nap alatt bejárhattuk az egész wagneri birodalmat, a Festspielhaus, találkozhattunk Wagner unokájával, aki megmutatta a színház működését, fejtágító előadásokon vehettünk részt, este pedig nézhettük az előadásokat, miközben Bayreuth-ba hat évre előre nem lehet jegyet kapni – ez '96-ban, még főiskolásként különösen nagy élmény volt. Egyébként a Wesendonck-dalokkal pályáztam a Wagner-bizottság előtt, de nem csak az ösztöndíjat köszönhetem ennek a ciklusnak: ezzel lettem az év énekesé Madeirán 1997-ben, egy évvel később pedig ezzel diplomáztam a Zeneakadémián.

G.: A fiatal művészeknek napjainkban nem csak a gyakorlásra kell koncentrálni: nem árt néhány jó kapcsolat, ügyes rábeszélő-készség. Vajon az énekművészek körében is megszokott az önmenedzselés?

M. A.: Nekem ilyen karizmám nincsen, de hál' Istennek, nem is vagyok nagyon rászorulva, mert szerencsém volt, és elég korán megismert az itthoni közönség. Minden fontosabb magyar zenekarral jó a kapcsolat, gyakran hív az Opera, a Filharmónia, van elég feladat, nem kell kilincselnem. Gyökeresen más a helyzet persze, ha külföldi ambíciói vannak az embernek. A külföldi operák színlapjait az ügynökségek versenye alakítja ki. Ennek a közvetlen következménye, amit már a közönség is tapasztal, hogy nem mindig a legjobb énekes kap meg egy-egy szerepet, hanem az, aki mögött erősebb lobbí működik. A kapcsolatokat tudatosan kell építeni, de nem mindenki érzi ezt feladatának. Én sem értek hozzá: megvan a magam feladata, és arra fordítom az energiáimat. Előénekléssel nem tudom ugyanazt nyújtani, amit a színpadon: a lelkes zenerajongónál nem ismerek jobb inspiráló erőt.

G.: Sok mai szerző foglalkozik magyar költők verseinek adaptációjával. Vajon a schuberti dalokhoz képest más művészi-technikai megközelítés szükséges a hiteles előadásukhoz?

M. A.: Szerintem egy ember csak egy technikát tud megtanulni, és ezt próbálja alkalmazni minden zenei környezetben. A kérdés talán inkább az, hogy a zenei vagy a szöveg részét kell-e hangsúlyozni a műnek. Nagyon sok XX. századi dalban nincs is hagyományos értelemben vett dallam, kézenfekvő, hogy itt egy Sprachgesang-szerű, a szövegre, a hangsúlyokra figyelő tolmácsolást kell alkalmazni. De nem érzem, hogy az alapvető hozzáállás más lenne. Büszke vagyok, hogy Purcelltól Ligetiig semmi sem idegen tőlem. A régiék ugyanazért zenésítettek meg Lehna- meg Goethe-verseket, amiért a maiak például Weöres Sándort: hihetetlen „könnyű” ezekre a versekre dallamot írni eredendő zeneiségük, ritmikájuk miatt.

G.: A zongorakísérője évek óta Virág Emese, és közsímet az énekes és kísérelője közti szoros kapcsolat. Vajon min múlik a választás, önök mikor és hogyan találkoztak össze?

M. A.: Amikor negyedik évfolyamon voltam Sziklai Erikánál, Emesét hozzá osztották be korrepetitornak. Akkor még nem dolgoztunk együtt, de hamar kiderült, hogy közös érdeklődéssel fordulunk a mai szerzők – Soproni József, Vajda János, Orbán György – művei felé. Emese akkor 48-as Petőfi-töredékekre írt Vajda-dalokkal ismerkedett – amiket most, a tavaszi fesztiválon elő is adunk –, és megkeresett, hogy van-e kedvem vele együtt kidolgozni a műveket. Soproni Józsefhez is teljesen véletlenül jutottam: be kellett ugranom egy nagynevű énekes helyett, és végül azóta a műveinél ragadtam. Nagy örömmel merülök a kortárszene mélységeibe, hiszen különös kihívás, hogy ezeknek még nincs etalon értékű előadása, nekünk kell kinyitni a rózsaszirmait. A legjobb, amikor a szerzőnek először mutatjuk be a művet, és azt mondja: nem gondolta, hogy így is elő lehet adni izgalmasan, mert az ő eredeti koncepciója más volt.

G.: Mennyire nyitottak itt a különféle megvalósítás lehetőségei?

M. A.: Ez attól függ, hogy mennyire meggyőző a verzió. Ezeknek a műveknek hajszálpontos a lejegyzése, és van olyan szerző, aki nem enged az elképzeléseiből. Ilyenkor úgy is van leírva, hogy azt csak egyféleképpen lehet előadni. Ligeti Sípval, dobbal-ciklusában például minden egyes gesztus úgy van rögzítve, hogy ott nagyon behatároltak az előadó saját lehetőségei. Ráadásul a bécsi előadáson átlagon felül nehéz dolgom volt az ütőhangszeres kísérelt miatt. Az Amadinda Ütőegyüttessel játszottam együtt, és a zongora, illetve a zenekar megszokott segítségei helyett most merőben más hangzásvilág szólt mellettem, ami inkább a ritmust hangsúlyozta ki, és ez újabb nagy kihívást jelentett. Ennek ellenére nagyon élveztem a próbát és az előadást is, az Amadindával mindig nagyon jó együtt dolgozni, és Ligeti instrukciói sem csak arra az egy alkalomra szóltak.

G.: Az idei Budapesti Tavasz Fesztiválon különlegesnek ígérkezik az Odüsszeusz hazatérése koncertszerű bemutatása a Budapesti Kamaraoperával közösen. Ön mit vár a produkciótól?

M. A.: Nem újdonság együtt zenélni Moldován Domokos együttesével, hiszen három évvel ezelőtt már Purcell Dido és Aeneasát adtuk elő több helyszínen is, sikerrel. (Moldován Domokról és a Budapesti Kamaraoperáról cikkünk a 42. oldalon – a szerk.) Nagyon izgatott vagyok egyébként, mert két nappal az Odüsszeusz után egy másik bemutatóm is lesz: március 29-én a Mátyás templomban Cherubini d-moll Esterházy miséjét éneklek először a magyar közönségnek. A misét Pál Tamás kutatta fel Olaszországban, azt hiszem, csak Ricardo Muti vezényelte egyszer valamikor – méltatlanul elfeledett darab.

H. Magyar Kornél

Gounod Faust-ja Szegeden, Alföldi Róbert rendezésében

A hétköznapok drámái

Most visszkapják a franciák – gondolhatták Alföldi Róbert szegedi Faust-interpretációja láttán azok, akiknek lehetőségük volt megismerni Jean-Paul Scarpitta Hány János-rendezését a Montpellier-i Operaházban.

Scarpitta teljesen elhagyta a nálunk megszokott és rögeszme-szerűen konzervált „tschikosch-gulasch-paprika” sallangokat, és szürreális mesévé transzformálta Kodály Zoltán művét, amelyről így végre kiderült, hogy impresszionista zenei hatása Debussy és Ravel erejével vetekszik. Hasonlóképpen járt el Alföldi Róbert a Szegedi Nemzeti Színházban, ahol a Nizzai Operával együttműködve – a FranciArt kiemelkedő eseményeként – Gounod Faustját állította színre.

A franciaországi Hány-előadáson narrátorként közreműködő Gérard Depardieu-höz mérhető nagyságokat ugyan nem vonultatott föl a szegedi Faust-produkció, de minden főbb szerepre francia vendéget hoztak – a budapesti Francia Intézet segítségével. A címszerepet Daniel Galvez-Valejo énekelte. A Margitot megszemélyesítő Raphaëlle Farman Cherubini Anachreon című operájában Vénuszt formálta meg nemrég Toulonban A csárdáskirálynőben lép föl. Ugyanitt korábban A mosoly országában szerepelt: hangja az operett műfajához áll közelebb, de színpadi gyakorlata miatt jó benyomásokat keltett Margitként. Fernand Bernadí repertoárja a Pelléas és Melisande Arkel királyától A szöktetés a szerjából Ozminjáig, s most is őt láttuk a produkció sztárjának. Vincent Monteil karmester Prága és Nizza között ingázva hasznos kitérőt tett Szegedre, együttműködése Alföldivel igen termékenynek bizonyult. A Francia Intézet honlapja a magyar színházi élet fenegyerekének nevezi a színész-rendezőt. Nos, Alföldi koncepciója a hagyománytisztelők számára bizonyosan mehökkentő, ám azt ők sem tagadhatják, magyar színpadon ritkán végigvitt következetességgel alakította a romantikus Faustot ma érvényes, átélhető és befogadható történetté. Az opera szépélgés nélkül, de drámai emelkedettséggel szöjlön a hétköznapjainkról. Szegeden ez történt, Kovalik Balázs és Zsótér Sándor ilyen szemléletű munkáinak méltó folytatásaként. AM

A Budapesti Kamaraopera Monteverdi-bemutatója

Claudio Monteverdi kevésbé ismert, kései operája, az Odüsszeusz hazatérése március 27-én – a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében - koncertszerű előadásban lesz hallható az MTA dísztermében, a Budapesti Kamaraopera társulatának előadásában. A magyarországi bemutatót szeptemberben a mű színpadi változatának premierje követi a Kiscelli templomban.

Moldován Domokos, a Budapesti Kamaraopera művészeti vezetője sokoldalúságával régi polihistorokat idéz: az egykor néprajzi és művészettörténeti tanulmányokat végzett Moldován több szociológiai témájú dokumentumfilm készítője, az örmény kultúra aktív itthoni népszerűsítője – és évtizedek óta foglalkozik a kora barokk ze-

Monteverdi és Moldován – évtizedek óta együtt Fotó: Moldován Márton Domokos

nés színpad és különösen Claudio Monteverdi művészetével. Az 1991-ben alakult Budapesti Kamaraopera is főként a műfaj történetének első remekműveire koncentrált. A produkciók létrehozása nagy anyagi áldozatokat igényel a független társulattól, ám az erőfeszítéseket eddig mindig igazolta a közönség fogadtatása: óriási siker koronázta például 1998-ban, az opera műfajának 400. évfordulóján megrendezett előadást, amelyen Jacopo Peri Euridicéjét, az első teljes egészében fennmaradt operát vitték színpadra. Érdekes, hogy a témát 1607-ben Monteverdi is feldolgozta: az Orfeo a kora barokk mester első remekműve, mellesleg a zene tudósok szerint meghaladja Peri operájának színvonalát.

Az Odüsszeusz hazatérése 1640-ben, az immár rendkívül sikeres és népszerű Monteverdi utolsó alkotói korszakában keletkezett. Az idős mester magabiztosan kezeli a maga által kifejlesztett műfaj eszközeit. A hosszú cselekményt időről időre mellékepező törik meg – hűen Homérosz eposzának szerkezetéhez –, ám ezek a kitérők egyben komikus színpadi helyzetekkel szórakoztatják a közönséget. A mű középpontjában Pénélopé áll, akinek részletgazdag drámai jellembrázolása a darab egyik leghaladóbb művészi vívmánya.

Az Odüsszeusz hazatérése 1640-ben, az immár rendkívül sikeres és népszerű Monteverdi utolsó alkotói korszakában keletkezett. Az idős mester magabiztosan kezeli a maga által kifejlesztett műfaj eszközeit. A hosszú cselekményt időről időre mellékepező törik meg – hűen Homérosz eposzának szerkezetéhez –, ám ezek a kitérők egyben komikus színpadi helyzetekkel szórakoztatják a közönséget. A mű középpontjában Pénélopé áll, akinek részletgazdag drámai jellembrázolása a darab egyik leghaladóbb művészi vívmánya.

HMK

Szereposztás

Az előadás szereplői: Timothy Bentsch (Odüsszeusz), Meláth Andrea (Penelope), Szappanos Tibor (Telemaco), Lehőcz Andrea (Euriclea), Jónás Krisztina (Melanto), Honinger László (Eurimaco), Gulyás Dénes (Eumete), Rozsos István (Iro), Bárány Péter (Anfinomo), Laczó András (Pisandro), Jekl László (Antinoó), Gonzalez Mónika (Minerva és Fortuna), Hegyi Barnabás (L'Umana Fragilita), Szerekován János (Giove), Szécsi Máté (Nettuno).
Közreműködik a Savaria Barokk Együttes, vezényel: Németh Pál
Zenei konzultáns: Csengery Adrienne
A Budapesti Kamaraopera Monteverdi: Odüsszeusz hazatérése című opera összes szerepeire rendezett mesterkurzus zárókoncertjének tanára: Mario Cecchetti

Boldog órák és kriminális jelenetek három síkon

Nicholas Maw: *Sophie's Choice* – Ösbemutató a londoni Királyi Operában

Bedford negyedik earl-je tehet a dologról, aki 1603-ban úgy vélte, hogy azt a füstös, piac-szerű nyomortelepet a Floral és a Tavistock Street között nagyszabású és elegáns, az úgynevezett jobb embereknek való környékké érdemes alakítani. Valahogy így kezdődött a Covent Garden negyed újkori története. Hamarosan megjelent (és ma is kéthetente megjelenik!) az első magazin, amely a városrészt életével, programjaival foglalkozik.

Nemsokára London leghíresebb utcája lett Bow, ahol Mister Barry korintoszi oszlopokkal díszített bejárattal színháza megnyílt 1732-ben (ugyanebben az esztendőben nyitotta ki kapuit a szegényház is). Szép dolog a hagyomány: az utcanevek, a Covent Garden Színház – a XIX. század végétől Királyi Opera – ma is ugyanazok. Az arányok ugyan kissé megváltoztak, a Bow Street-i klasszikus bejáraton persze némi meghatottsággal lép be az ember, de előbb megcsodálja azt a modern – és valljuk be – nem túl szép „héjat”, amelyet a 1999-es korszerűsítés során a ház köré építettek. Felújították a Floral Hallt, amely a virágárusok árkádjával kötötte össze a színházat. A csarnok megszüpítését egy közép-amerikai milliárdos finanszírozta, és „szerenyen” ragaszkodott a keresztapasághoz... Mister Vilar neve az ifjú tehetségeket gondozó programnál is föltűnik. A Királyi Opera menedzserei, úgy látszik, rugalmasab-

bak, mint a rigorózus bayreuthi Wagner-utódok, akik a cukornád-ültetvényes pénzét elfogadják, de hallani sem akarnak arról, hogy a neve bármi csekély módon összekapcsolódjon a Zöld dombbal. Akár sznob a messziről érkezett vendég, akár nem, kíváncsian és izgalommal veszi szemügyre a világ egyik opera-fellegvárát. Az úri közönség egyik része hitelesíti a legendának vélteket, a kabátját párnaként gyűri össze és a szünetben a bársonnyal, selyemmel kárpitozott folyosók padlatán ülve dobozból fogyasztja szendvicset. Mások persze a Florall Hall büféjét keresik föl. A napi színlapon percen pontosan föltüntetik a felvonások és a szünetek hosszát. Ezúttal hosszú és megrendítő este ígérkezik: Nicholas Maw öt felvonású új operáját adják, *Sophie's Choice* címmel. William Styron regénye Sophie választ címmel jelent meg magyarul az Európa Kiadónál, és néhány évvel ezelőtt nálunk is játszották Alan J. Pakula filmjét, a címszerepben a ragyogó Meryl Streepel.

A *Sophie's Choice* nem az első színpadi műve a Grantham-ben született Maw-nak. (Ebben a Lincolnshire-i kisvárosban nőtt föl a Vaslady, Margaret Thatcher is.) Az 1964-ben kelt *One Man Show*-val sikert aratott Ausztráliában. Az 1970-es *The Rising of the Moon*-t Wexfordban, a brit kortárszene egyik központjában játszották, és bemutatták Grazban és Brémában is. Maw pályája egyébként kamarazenei darabokkal indult, majd másfél évtizedet fordított a 96 perces *Odyssey* megkomponálására. A *Rising* betanu-

lásáról nem voltak jó emlékei, ezért csak 1990-ben gondolt ismét operára, mégpedig a Styron-regény alapján. A Királyi Opera eleinte nem érdeklődött az ötlet iránt, de – kivált hogy sikerült megállapodnia az együttműködésről a BBC-vel – 1996-ban elkezdhetette a munkát. Sokat időzött Washingtonban: Styron nem messze, Connecticutban lakik, mégsem találkoztak, de gyakran beszéltek telefonon. Maw maga készítette a librettót, az író nem működött közre, de jóváhagyta a szövegvégkönyvet. A zeneszerző végignézte Pakula filmjét, de más elemeket emelt ki a majdnem 750 oldalas könyvből.

Maw-nál megkettőződik a mesélő, Stingo (magyarul Girnyó) alakja. A narrátor személyes hangon tekint vissza 1947 nyarára, amikor a történet játszódik. Bizonyos drámai szituációkban oda is áll

fiatal önmaga mellé, és nemcsak kommentálja az eseményeket. A regény egy ifjú író-jelölt találkozása két súlyosan sebzett személyiséggel, Sophie-val és Nathannal. Sophie lengyel, antiszemita családban nőtt föl, mégis megjárta Auschwitzot, ahol mindkét gyermekét elveszítette. A zsidó Nathan sosem volt Európában, de hallott a holokauszt borzalmairól. Kettőjük mennyi és pokol kapcsolatába bevonják a Connecticutból érkezett gyámoltalan, de érzékeny fiút. Boldog órák és kriminális jelenetek váltakoznak három síkon, a narrátor elbeszéléseiben, a Stingo, Sophie és Nathan jelenében, valamint Sophie rémálmaiban.

Maw választotta ki a főszerepre Angelika Kirschlagert, és ebben tökéletesen egyetértett vele a karmester, Sir Simon Rattle és a rendező, Trevor Nunn. Rattle és Nunn nem először dolgoztak együtt, nemrég sugározta a Mezzo Gershwin *Porgy és Bess*-ből készült közös operafilmjüket. Maw zenéje egyéni hangú, de nem dermesztően modern – Puccini és Britten hangzásvilága közé helyezhető. Kitűnő hangszerelő, finom, szinte kamarazenei fordulatokat írt az intimebb jelenetekhez, a drámai tónusai sem erőltetettek. Ám jobb lett volna, ha a szövegvégkönyv végső formáját egy rutinos dramaturg alakítja ki. Bár a zenei anyag kitölti az öt felvonást, a darab mégis terjedős.

Az előadás szenzációja az osztrák mezzo, Angelika Kirschlager, aki Sophie-val debütált a Királyi Operában. Nagyszerű színésznő, karcsú és erőteljes, a múlt és a jelen közti váltásokban Meryl Streep erős versenytársa. Pedig húsz perc után kivette a filmet a videójából – mondta –, mert nem akart hasonlítani. A hangja mozgékony, a magasságai könnyedek és biztosak, sajnálhatjuk, hogy Magyarországon nem énekelt, és kevés a remény ennek a fiatal sztárnak a meghívására a szomszédos Bécsből. Nathant Rodney Gilfry játszotta, hozzá is a felsőfokú jelzők illenek. A repertoárja a *Così fan tutte* Guglielmo-jától A vágy villamosa Stanley Kowalskijáig igen gazdag. Jó lenne őt is látni-hallani Budapesten. Stingót a fiatal Gordon Gietz énekelte, az orvos kis szerepében Alan Opie-t, Höss alakjában Jorma Silvestrit ismerhettem meg. Trevor Nunn rendezése hagyományos, költői és mégis modern. A díszletelemek hitelesen jelzik a színhelyeket, de nincsenek nyomasztó monumentumok a helyszíneken. Rattle pálcája alatt csodálatosan szólt az operazene, az ünneplés karmester még mindig szereti a zenét, és ez a szeretet átsugárzik a produkcióban.

Albert Mária/London

A címszereplő, Angelika Kirschlager és a zeneszerző, Nicolas Maw

Fotó: Gramofon-archív

Egy szerény karmester színes élete

Kovács László vezényel, zongorázik, filmzenét ír és tanít

A zene sokféle formája érdeklí. Nem csoda, hiszen családjában akad kántor, trombitás, énektanár, sőt bárzongorista is. Kovács László lassan két évtizede irányítja a Miskolci Szimfonikus Zenekart, öt éve karmestere a Rádiózenekarnak, s 1986 óta a PRO

BRASS együttes dirigense. Több mint két évtizede tanít a Zeneakadémián, s hosszú ideig vezette a Nyírbátori Zenei Tábor, ahol irányításával minden nyáron százhusz fiatal muzsikált. Komponált már zenét indiai filmhez, és dalesteknek is rendszeres közreműködője, Marton Évával több közös koncertet adott a világ különböző pontjain. Évente hatvan-hetven hangversenyt dirigál, vendégként megfordult már szinte Európa minden országában, a tengerentúlon és Indiában. Kortárs művek előadásáért az elmúlt esztendőben kilenc díjat kapott, s átvehette már a Liszt- valamint a Bartók- Pásztory-díjat is.

Gramofon: Mindezek ellenére keveset hallani Önről, nincs igazán reflektorfényben. Ennek a karmestereknél szokatlanul szerény, visszahúzódo személyisége az oka vagy inkább a közel húsz éves vidéki létnek „köszönhető”?

Kovács László: Valószínűleg mindkettőnek. Múltkorában is kicsit elszomorított, hogy az egyik kedves muzsikuskolléganő egy budapesti próba végén megkérdezte, nem akarok-e a fővárosban dolgozni. Hát, ha a szakmában ennyire tudják, hogy mit csinálok... Persze tudom, ez részben az én hibám, hiszen ha kérdeznék, szerényen, visszafogottan mesélek a feladataimról, pedig a mai világban ez már nem működik. De mit tegyek, én nem tudom előadni azt, mint az egyik sztárkarmesterünk, aki lelkesen mesél arról, hogy az ő felütése világszínvonalú...

G.: Az is nehezé teszi a helyzetet, hogy hiába ad valaki számos kiváló koncertet vidéken, ennek a híre ritkán jut el a fővárosig.

K. L.: Pedig mi Miskolcon igyekeztünk megpróbálni mindent. Olyan vendégművészeket hívtunk az együtteshez, mint Shlomo Mintz, Jean-Pierre Rampal vagy Lamberto Gardelli. Bármekkora volt is a reklám, mégsem jött senki a fővárosból. Vidéken ötször akkora eredményeket kell produkálni, mint Budapesten, hogy felfigyeljenek rá. Hiába mesélem el valakinek, hogy mennyire kidolgozott, jó előadásaink vannak, nem igazán hiszik el. S aztán, ha véletlenül hallanak egy miskolci koncertközvetítést, akkor persze mondják, hogy milyen jól játszott az együttes. Az viszont eszükbe sem jut, hogy a többi ötven hangversenyünk is ilyen, csak azt nem közvetítik.

G.: Az sem segít valamelyest, hogy a Magyar Televízió Karmester-versenyének középdöntőiben közreműködik a Miskolci Zenekar?

K. L.: Talán némi ismertséget ez is ad. Azt egyébként a fővárosi zeneéletben mindenki tudja, hogy a miskolci együttes jó. De hogy mennyire az, azzal nincsenek tisztában, mert az életben nem halották meg őket muzsikálni.

G.: Nagyon fiatalon, huszónhét évesen lett a zenekar művészeti vezetője és zen igazgatója, s közel húsz éve tölti be ezt a funkciót. Ennyi együtt töltött idő remek lehetőséget nyújt az építő munkához, de talán kicsit bőrtönbe is zárja az embert, s az évek múltával minden megszokottá válik.

K. L.: Valóban nem könnyű évről évre bizonyítani. Az első közös négy esztendő után az együttes kezdett nagyon jól szólni, sokat fejlődött, alakult a társaság, ahogy én magam is. S való igaz az is, hogy két évtized után komoly kihívást jelent, hogy továbbra is érdekes maradjak a zenekar számára, s olyan vezető legyek, aki tud új instrukciókat adni, más és más megvilágításba helyezni az adott művet. A titok szerintem abban rejlik, hogy nem pár pillanatnyi tűzijátékkal kell fenntartani a figyelmet, hanem folyamatosan ügyelni kell a humánus hangvételre, és a zenekar különböző, ügyes-bajos dolgainak a normális kezelésére.

G.: A nagy „szerelmet”, az Operaházat is a miskolci együttes miatt hagyta ott.

K. L.: Igen, ez valódi szerelem volt, s elmondhatatlanul boldog voltam, amikor a Ház korrepetitora lettem. Pedig tizennyolc éves koromig ki nem állhattam a vokális zenét, még Beethoven IX. szimfóniájának is csak az első három tételét voltam hajlandó meghallgatni. Aztán főiskolásként az egyik pozanos kollégánknak gondjai akadtak, s fél évig én helyettesíttem az Operaház zenekarában. Ettől kezdve a műfaj rajongójává váltam, örültem, hogy főiskolásként is korrepetitorkodhatom, a diplomám megszerzése után pedig állást kaptam a dalszínházban. Nagyon szép öt évet töltöttem az Ybl-palotában, bár az első időszak rettentő nehéz volt, hiszen nem ismertem igazán a repertoárt, s az énekesek mindennap más darabbal érkeztek. Hétfőn Varázsfuvola, kedden Tosca, szerdán Trubadúr, s bármennyire jól blattoltam, bizony előfordult, hogy két-három akkordot melléüttem, s olyankor döbent tekintetek meredtek rám. De hamar belejöttem, s nemsokára már előadásokat is dirigálhattam. Egy karmester számára szerintem ez a legjobb iskola, életfontosságú tapasztalatokra lehet szert tenni az Operaházban. De aztán felkérést kaptam a Miskolci Szimfonikus Zenekartól. Az együttes ismert engem korábban, hiszen egy esztendő *Mura Péter* mellett töltöttem, mint másodkarmester, s a Nyári Játékokon rendszeresen dolgoztam a zenekarral. Mikor Péter nyugdíjba ment, felkértek az együttes irányítására. Számomra hatalmas kihívást jelentett ez a feladat, de nem lehetett az Operaházzal párhuzamosan csinálni, így választanom kellett. A dalszínházban a karmesterek utolsó sorába tartoztam, s most dönthettem a lassú, de biztos előrelépegetés és a gyors karrier között, amelyben akár el is bukhatok. Úgy határoztam, kipróbálom, hogy mire vagyok képes, s a legfiatalabb tagja lettem a miskolci együttesnek. Mindenki többet tudott nálam, de el kellett velük hitetnem velük, hogy amit én akarok, az jó, bár eltér attól, amit addig csináltak. Tavaly, amikor lejárt a szerződés, a zenekar titkosan szavazott, s megkaptam a voksok hetvenöt százalékát. Erre nagyon büszke vagyok.

G.: Azért az opera valamilyen szinten továbbra is része az életének, hiszen dal- és operaestek karmestere, zongorakisérője, s a világhírű szopránnal, Marton Évával is a világ számos pontján lépett fel.

K. L.: Ezek a koncertek egy szerencsés találkozásnak köszönhetőek. Amikor hosszú idő után *Marton Éva* először adott itthon egy jótékonysági koncertet a Budapest Kongresszusi Központban, engem kértek fel az est karmesterének. Remegett mindenkinek a keze-lába, az enyém is. Az első néhány perc nem volt könnyű, de utána Éva megérezte, hogy jó lesz ez az együttműködés, s rengeteget segített. Remekül sikerült a koncert, s azóta sokat dolgoztunk együtt a világ különböző tájain, számos koncertjét kísérhettem karmesterként, illetve zongoristaként. Ezeket a dalesteket azért is szeretem, mert jó kapcsolatban maradtam a hangszerrel, s mindenfajta kamaramuzsikálást nagyon élvezek. Énekesekkel különösen nagy élmény játszani, hiszen ha érzi valaki, hogy hol akar levegőt venni a másik, mikor szeretne gyorsabban illetve lassabban haladni, akkor igazi összhang születik kettőjük között, s ez óriási dolog.

G.: Harsona és karmester szakon végzett, de tanult zeneszerzést is és kiválóan zongorázik. Hogyan, melyik hangszerrel kezdődött?

K. L.: Zenesz családban születtem, ahol ha amatőrként is, de azért mindenkinek köze volt a muzsikához. A családban akadt kántor, fúvószenekari trombitás, sőt színvonalas lokálokban zongorázó művész is. A szüleim énektanárok voltak, így nem keltett nagy meglepetést a családban, hogy háromévesen már elkezdtem zongorázni. Olyan jól ment, hogy később minden héten koncerteztem a zeneiskolában. A koromhoz képest ügyesen játszottam, olyannyira, hogy amikor tizenhárom évesen eljártam magamnak a Kék rapszodiát, úgy éreztem, nincs mit tanulnom. Abahagytam hát a zongorázást, s inkább a focit választottam, tagja lettem a helyi csapatnak. Egy véletlennek köszönhetem a harsonát, a barátaim ugyanis fúvószenekarba jelentkeztek, s amikor elmentek hangszert válogatni, engem bántott, hogy mindebből kimaradok. Velük tartottam hát, s nekem a tenor-

Kovács László: „vidéken ötször akkora eredményeket kell produkálni, mint Budapesten, hogy felfigyeljenek rá”

kürt jutott, majd néhány hét után a pozan következett. De ekkoriban még eszembe sem jutott, hogy a zenész pályát válasszam, elektromérnök akartam lenni. Bár nem voltam tisztában azzal, hogy mit is takar ez a foglalkozás, de volt egy gitárzenekarom, érdekelt a rockzene, s tudtam, az ilyen bandáknál erősítőkre, hangfalakra is szükség van, úgy gondoltam hát, egy elektromérnök az, aki ezekhez remekül érthet. A szüleim liberálisan álltak a dologhoz, rám hagyták az elektromérnökséget egészen a nyolcadik utáni nyárig, augusztus végén aztán elcipeltek a debreceni konzervatórium pótfelvételijére. Sikerült bekerülnöm a pozan szakra, a következő évben pedig zongorára, aztán jött a zeneszerzés, s a dolog el volt döntve. Tudtam, éreztem, hogy a zenét kell hivatásomul választanom.

G.: S a vezénylés?

K. L.: Tizenhat éves voltam, amikor összehoztunk egy zenekart a barátaimmal, s én dirigáltam Händel *Vizienéjét*. A zongoratanárom később azt javasolta, ne a karvezetés szakra, hanem rögtön a karmesterképzőre jelentkezsek, ahová fel is vettem. A pozan és a vezénylés jól kiegészítette egymást. A hangszernek sokat köszönhetek, hiszen egy remek társasággal, a fúvósokkal bulizhattam végig a főiskolás éveket, ráadásul pedig beülhettem zenészként az együttesekbe, s kiváló karmesterektől tanulhattam. A zeneszerzést soha nem gondoltam komolyan, nem is születtek kompozícióim.

G.: Úgy tudom, azért nem fordított teljesen hátat a komponálásnak, hiszen filmzenét is írt.

K. L.: Az az eset a kivételek közé tartozik és tulajdonképpen egy véletlennek köszönhető. Magyarországon akarták ugyanis felvenni egy indiai filmnek a hanganyagát, s a zeneszerző úgy gondolta, elénekelje a dallamokat, aztán abból majd születik valami. A történet vége az lett, hogy *Pejtsik Péter* barátommal öt nap alatt írtunk egy ötvenperces filmzenét, ami egész sikeres lett. Még az is elképzelhető, hogy lesz folytatás ...

G.: A tanítás is fontos része az életének?

K. L.: Igen, mert kifejezetten szeretek fiatalokkal, gyerekekkel dolgozni. A nyírbátori zenei tábor is nagy-nagy öröm volt minden évben, igazi pihenés. A Zeneakadémián az összes első- és másodéves réz-, valamint fafúvós hozzám jár. Ezekon a foglalkozásokon a zenekari darabok fúvós állásait vesszük át. Ehhez az aprólékos munkához valóban olyan karmester kell, akinek vannak fúvós tapasztalatai. Az órákon egyébként ugyanaz folyik, mint a zenekari próbákon, csak itt nem „zavarunk” bennünket a vonósok.

G.: Tanítás, a miskolci együttes és a Rádiózenekar, dalesték, nyári zenei tábor, számos koncert más együttesekkel. Hogyan fér bele mindez huszonnégy órába?

K. L.: Nehezen, de nagyon élvezem, és szerencsére jó a fizikai kondícióm is.

Egyedül a családomat sajnálom, mert kevés időt tudok velük tölteni. S persze, hogy mindez jól működjön, kell az a két évtizedes karmesteri tapasztalat, az a sok réteg, amely a művek többszöri előadása során az emberben egymásra rakódik. S mára már megtanultam azt is, mi kell ahhoz, hogy jól dirigáljak. Szinte kívülről kell vezényelnem a darabokat, s akkor ilyen sok feladatot is teljes biztonsággal tudok ellátni. A közeljövőben mindezekre nagy szükségem lesz, mert várnak a miskolciak, a BM és a Matáv-zenekar egy-egy koncertre, a Budapest Jazz Orchestra pedig egy CD-felvételre. Ugye rosszul nézne ki, ha mindezek mellett elégedetlen lennék a pályámmal?

Réfi Zsuzsanna

A Nemzeti Filharmonikusok Kocsis Zoltán vezényletével bemutatják

Köves Éva: Csendélet

2003. április 7.

hétfő 19.30

Zeneakadémia

Ravel

Mendelssohn

Rahmanyinov

Dvořák

Joshua Bell

Nemzeti Énekkar

2003. április 27.

vasárnap 19.30

Zeneakadémia

Sztravinszkij

Bartók

Ravel

Rahmanyinov

Károlyi Katalin

2003. június 3.

kedd 19.30

Zeneakadémia

Ligeti

Webern

Ravel

Sztravinszkij

Sosztakovics

Jean-Yves Thibaudet

Baráti Kör telefonszám: 411-6636

Honlap: www.filharmonikusok.hu

Kodály Zoltán
Gordonkaművek
összkiadás
Perényi Miklós
– gordonka
Várjon Dénes
– zongora
Takács-Nagy
Gábor – hegedű
Hungaroton Classic
●●●●●

Kodály zeneszerzői terméséből, valljuk be, a hangszeres kamaradarabok iránt korántsem mutatkozik akkora érdeklődés, mint amilyen az életmű egyéb területeire (kórusművek, daljátékok, zenekari alkotások stb.) irányul. Ám aki a Hungaroton gondozásában most megjelent három korongos album programját végighallgatja, nem csak felfedezi magának Kodály gordonkára írt kompozícióinak világát, hanem egyre mélyülő vonzalommal közelít, majd rendszeresen vissza is tér hozzá. Perényi Miklós – habozás nélkül állítom – kongeniális tolmácsolása érzékletesen tárja elénk a tizenhat évesen szerzett szalondarab (Romance lyrique) szerethető melódiáitól a roppant eredeti Duón, a pálya kiugró sikereként elhíresült Gordonka-zongora szonátán, s a korszakos jelentőségű Szólószonátán át az érett mester öszikéinek nevezett Epigrammáig ivelő út drámai vonulatát, melyhez személyes köze van. A borítón látható archív fotó is tanúsítja, hogy a Tanár Úr elmélyülten dolgozott saját otthonában az egykori csodagyerekekkel, a tizennégy évesen már Rómában művészdiplomát szerzett ifjú csellistával. Perényi interpretációjának hitelességéhez csakugyan nem fér kétség, előadása azonban jóval több mint autentikus: költői en szárnyaló és bensőségesen intuitív.

Az első korong szencziója számomra a Duó (op. 7), ez a hangszerválasztás szempontjából is rendhagyó – nevezetesen hegedűre és gordonkára szánt – mű, amelyben Waldbauer szerint „alighanem határozottabban szólal meg Kodály heroikus hangja, mint bármely más kamarazenei alkotásában.” Reinitznek viszont a III. tétel hallatán „szinte vizionárius kényszerítő erővel jelenik meg az embernemjárta csúcsok magányos vándora” – s ez a képzet épp oly találó, mint az előbbi. Kodály ugyanis 1914-ben, svájci túrázásából a hadüzenet hírére hazaindulva, egy határmenti kis faluban fogott munkához, ahol kényszerűen vesztegelnie kellett: „Itt jelent meg hirtelen a duó víziója” – írja a londoni bemutató közreműködőinek szóló levélben. „Hogy mások valaha megtalálnak benne akár a hegyóriások leírhatatlan nagyságából, akár egy hirtelen háború homályos sejtelmeiből valamit, nagy kérdés marad” (az idézetek forrása Breuer János tanulmánya). Nos, ami Perényi csellóján, s az ugyancsak világszínvonalú partner, Takács-Nagy Gábor hegedűjén megszólal, az etalonértékű válasz a rezignált-reménykedő kodályi kérdésre. A második lemez fókuszában az op. 4-es gordonka-zongora szonáta áll, amelynek budapesti premierje (1910. március 17., öt nappal a párizsi ősbemutató után) Kerpely és Bartók előadásában valósult meg, s rövid időn belül előkelő helyet vívott ki magának a kontinens csellistáinak repertoárjában. Perényi és Várjon Dénes elbűvölő közvetlenséggel kelti életre a mű pompás melódianyagát és műves struktúráját, belemerülve a kamaramuzsikálás mennyei élvezetébe. A harmadik CD-n tündöklő finálé a szólógordonka-irodalom koronagyémántja: az op. 8-as szonáta, a maga nagyszerűségében, ahogy szerzője megálmodta. Kodály Zoltán és Perényi Miklós ebben a produkcióban közös kézjegyét írta fel világunk arculatára.

Kerényi Mária

Bartók Béla
A kékszakállú
herceg vára op. 11.
Cornelia Kallisch –
mezzo, Fried Péter
– bariton,
Stuttgarter Rádió
Szimfonikus
Zenekara SWR
Vezényel:
Eötvös Péter
Hänsler Classic –
Karsay és Tsa
●●●●○

Egyszer szívesen megnézném Bartók A kékszakállú herceg vára című operáját Eötvös Péter dirigálásával, Polgár László Kékszakállú-alkításában, és Kovalik Balázs rendezésében. Úgy tűnik ugyanis, hogy az én ízlésemnek megfelelő produkcióra még várnom kell. Vannak jók, mint például a Boulez-féle (Polgár, Norman), vagy a jelen felvétel is. Maradéktalan, kivánnivalót nem hagyó tolmácsolásról nem tudok, de talán soha nem is lesz ilyen. Mig egy Telemann-féle Tafelmusik nem is kísért, hogy ilyenre törekedjem, Balázs Béla és Bartók Béla esetében ezt kifejezetten helyénvalónak érzem. A kifogástalan felé vágyódás, a teljes elfogadás hajszolása már-már közös lehet Judit vágyaival is. Ez a kusza irodalmi hagyományokból táplálkozó mű folyamatos újrhallgatásra ösztönöz. Eddig az említett Boulez-, illetve a Ferencsik-féle (Nyeszterenko, Obrascova) felvétel jelentette az ebbéli mindennapi kenyeret. Most viszont bizony mondhatom, hogy Eötvös Péterék lemeze társul hozzájuk. Legfőképpen persze a dirigens elképzelései miatt. Nem azért emelem ki őt, mert Cornelia Kallisch és Fried Péter teljesítménye nem lenne elfogadható, hanem azért, mert egészen újszerű megvilágításba helyezi Bartók muzsikáját. Véleményem szerint ugyanis kamarazenei ötletek vezérlik az előadásban. Hasonlíthatnám a régizenei mozgalom nagy produkcióihoz is, amelyek helyenként a reveláció erejével hatottak egy-egy „kivülről” tudott alkotás esetében.

Vegyük csak a mű elejét! A bevezető dallam utáni sikolszerű motívum az eddigi – általam hallott – tolmácsolásokban plasztikus, udvarias. Itt pedig olyan, amilyenek lennie kell: ijesztő (a szó pozitív értelmében). A mp utasítást mintha figyelmen kívül hagyták volna elődei! Pedig jelentős a szerepe, a kezdetkor intonált melódia nem csak a magyar földre hatoló gyökerekre utal, hanem az egész opera drámai alaphangját hivatott megteremteni. Ez a jajszó motívum már másfelé mutat, mint Debussy hasonló tónusú Pelléas-a. Az eleve elrendelt tragédia pillanatai ezek. Vagy itt van a kíséret kérdése. Számos olyan előadás létezik, ahol a dirigens az énekesekhez igazítja a zenekart. Eötvösnél szó sincs ilyenről, precíz együttélés jellemzi minden taktusában. Szerintem különleges az ötödik ajtó kitarulásánál játszódó jelenet is. Ferencsik Jánosnál például hatalmas „zenei massa” zúdul a hallgató nyakába. Jelen esetben is megszületik a katarzisélmény, de talán még imponálóbb, hogy vissza-visszajátszva, újra- és újrhallgatva műves ötvösmunkának tűnik a felépített zenei textus. Rétegről rétegre, instrumentumról instrumentumra haladva fedezhetjük fel e csodás hangszerelés minden egyes színtét.

Mivel egy ilyen terjedelmű recenzióban minden egyes újdonságra a figyelmet felhívni lehetetlen, bátran ajánlom a Tisztelt Olvasónak ezt a felvételt, igaz csak abban az esetben, ha megszokott Kékszakállújai után hajlandó újra mélyre szállni, e lelki történet zegzugos barlangjaiba.

Bősze Ádám

HÍREK

A Matáv Szimfonikus Zenekar sikere Németországban

2002 novemberében a társulat **LIGETI András** zeneigazgató, Liszt-díjas Erdemes Művész vezetésével és **ifj. SZALAI Antal** hegedűművész közreműködésével három koncertet adott **Ansbachban, Wolfsburgban és Kölnben**. Különösen ez utóbbi jelentett emlékezetes eseményt, hiszen a kölni Filharmónia koncertteremben 2500 néző hallgatta végig a hangversenyt, amely három ráadással fejeződött be.

2003. február 13-án a Zeneakadémián Brahms Hegedűversenye és Bruckner 3. szimfóniája zajos sikert aratott a kínai vendégkarmester **EN SHAO**, illetve a káprázatos tehetségű ifjú magyar hegedűművész, **KELEMEN Barnabás** előadásában.

Kelemen Barnabás és En Shao a Valentin-napi hangversenyen

2003. február 13-án a Zeneakadémián Brahms Hegedűversenye és Bruckner 3. szimfóniája zajos sikert aratott a kínai vendégkarmester **EN SHAO**, illetve a káprázatos tehetségű ifjú magyar hegedűművész, **KELEMEN Barnabás** előadásában.

Meglepetés-koncert gyermekeknek

Az Ifjúsági bérlettel rendelkező kis vendégek részére rendhagyó hangversenyt ad a Matáv Szimfonikus Zenekar 2003. május 10-én, a **Magyar Vasút-történelmi Parkban**.

Ifjú csillagok gálakonzertje a Vigadóban

A Matáv Szimfonikus Zenekar 2003. május 21-én nagyszabású gálakonzertet ad a Pesti Vigadóban, **két nemzetközi versenygyőztes fiatal** közreműködésével.

A koncert házigazdája az AKZO NOBEL multinacionális vállalat, amely kiemelkedő fiatal tehetségek bemutatására évről-évre a világ különböző pontjain, a legjobb zenekarokkal ad koncertet. Magyar zenekarok közül **elsőként a Matáv Szimfonikus Zenekart kérték fel** a sorozatban való közreműködésre. A gálakonzert karmestere Ligeti András, a két fiatal **Jean Dubé** francia zongoraművész, az Utrechti Nemzetközi Liszt Zongoraverseny győztese, és a román **Marius Brenciu**, aki a Cardiffban rendezett "Singer of the World" verseny első helyezetteje.

Hangversenyeink

ZENEAkadÉMIA, MÁrcIUS 7. PéNTEK, 19.30

ZENEAkadÉMIA, MÁrcIUS 8. SZOMBAT, 19.30

Verebics Ipolya

- **R. STRAUSS:** Don Juan
  - **WAGNER:** Wesendonk-dalok
  - **R. STRAUSS:** Don Quixote
- szólisták: **VEREBICS Ipolya**, **BÁRSONY Péter**, **VARGA István**
vezényel: **LIGETI András**

ZENEAkadÉMIA, MÁrcIUS 14. PéNTEK, 19.30

- **BRITTEN:** Tavasz Szimfónia
  - **KODÁLY:** Budavári Te Deum
- vezényel: **Malcolm GOLDRING**

ZENEAkadÉMIA, ÁPRILIS 4., PéNTEK 19.30

- **BACH:** Parasztkantáta N° 212
- **ORFF:** Carmina Burana

Kertesi Ingrid

Marosvári Péter

Massányi Viktor

szólisták: **KERTESI Ingrid**, **MAROSVÁRI Péter**, **MASSÁNYI Viktor**
közreműködik a Magyar Rádió Énekkara és Gyermekkara
(karigazgató: **Strausz Kálmán** és **Thész Gabriella**)
vezényel: **LIGETI András**

ZENEAkadÉMIA, MÁJUS 16., PéNTEK 19.30

Várjon Dénes

- **SZTRAVINSZKIJ:** Tűzmadár – szvit
  - **PROKOFJEV:** I. zongoraverseny
  - **SZTRAVINSZKIJ:** Petruska
- szólista: **VÁRJON Dénes**
vezényel: **LIGETI András**

Matáv Zeneház: Budapest, IX. Páva u. 10-12. Jegyek elővételben a Matáv Szimfonikus Zenekar Jegyirodájában (1065 Budapest, Nagymező u. 19. • Tel.: 302-3841, 428-0791, 428-0793 • Fax: 302-3842 • e-mail: ticket@axelero.hu • Honlap: www.ticket.axelero.hu), valamint a Zeneakadémia, a Filharmónia Budapest Kht. és a Pesti Vigadó jegypénztáiraiban kaphatók.

Donizetti
 Lammermoori Lucia
 Lucie Ashton –
 Natalie Dessay,
 Edgard Ravenswood –
 Roberto Alagna,
 Henri Ashton
 – Ludovic Tézier,
 Arthur Bucklaw
 – Marc Laho,
 Raymond
 – Nicolas Cavalier,
 Gilbert – Yves Saelens

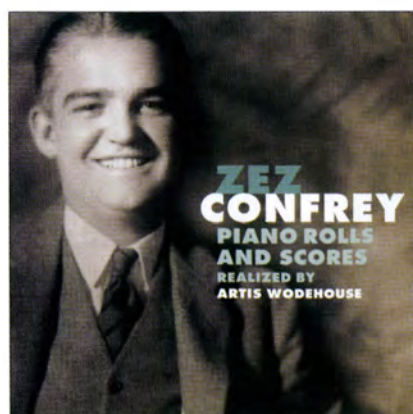
A Lyoni Nemzeti Opera Zene- és Énekkara; vezényel: Evelino Pido
 Virgin Classics – EMI

Az ember hajlamos azt gondolni, hogy a piacon kapható számos Lammermoori-felvétel után meglepetés már aligha várható egy újabb album megjelenésétől, bármilyen sztárparádéval kecsegtessen is. Meglehet, az esetek jelentős részében ez így is van, de a Lyoni Nemzeti Opera 2002 januárjában rögzített produkciója a ritka kivételek kategóriájába tartozik. Elsősorban azért, mert a mű általánosan ismert olasz nyelvű eredeti verziója helyett a párizsi Théâtre de la Renaissance 1839-es premierjének francia szövegű változatát szólaltatja meg, amihez a szerző nemcsak jóváhagyását adta, hanem még bizonyos módosításokat is eszközölt a partitúrában. Az így világra jött Lucie de Lammermoor magát Berliozt is megnyerte, pedig ha valaki, hát ő aztán kegyetlen kritikusa volt a Lucia di Lammermoor két évvel korábban lezajlott debütálásának, s Donizetti párizsi térhódítását nem nézte jó szemmel. A Lucie sikere azonban minden várakozást fölülmúlt, tömegek ünnepelték a hirtelen ágynak esett komponistát: „... ideözönlött a kórus, a zenekar, az énekesek, egy egész fáklýásmenet, s az ablakom alatt énekeltek a Luciát” – írja a bemutatót követő napokban. „Ez az opera bejárja majd Franciaországot, s időről időre hoz néhány frankocskát vidékről is...” Nos, ha a Donizetti által említett „vidéken” például a Lyoni Nemzeti Operát értjük, látható, hogy a jóslat valóra vált.

Az előadás Ricordiék 2000-ben sajtó alá rendezett kritikai kiadására épül, melynek lektorálását Evelino Pido, a felvétel karmestere végezte, Donizetti operáinak ismert specialistájaként (a Decca 1996-os Bájital-video-kazettáján is ő vezényli a lyoni társulatot). Anyagismerete és a szerző iránti vonzalma valóban rendkívüli, olvasatában a darab atmoszférája lenyűgöző, interpretációja azonban túlzásoktól sem mentes (önkéntes tempók, hatásvadász cezúrák). A szereplőkre térve feltűnő, hogy az epizodista Gilbert (alias Normanno) penzuma a szokottnál hangsúlyosabb, Alisa viszont hiányzik a francia verzióból. Érdekes új részletek tűnnek fel még az örülési jelenetben is, de a legizgalmasabb élményt a Lucie-t fenomenálisan alakító Natalie Dessay egyedí fioritúrái és kadenciái keltik, amelyeknél nyaktörőbket eddig még senki mástól nem hallottam. A koloratúrcsillag mellett a tenorista, Roberto Alagna is élete kiemelkedő teljesítményét nyújtja Edgard impozáns megformálásával. A szicíliai szülőktől örökölt latin temperamentum domináns eleme Alagna művészetének, ahogy a voce olaszos fénye és természetes áradása is, ám a popénesnek indult mai operasztrár autodidakta múltját felesleges emlegetni ilyen levegőtechnika és hangiskolázottság mellett. Feltűnően szép matéria Ludovic Tézier baritonja (Lord Ashton), s nagy reménységre jogosít a fiatal spintotenor Marc Laho (Arthur). A Lyoni Nemzeti Opera kvalitásos zenekara rugalmasan követi Pido utasításait, a fuvolaszólista Julien Beaudiment játéka becsületére válik a nagy francia fúvósiskolának.

Kerényi Mária

Zez Confrey:
 Piano Rolls and Scores
 Warner Classics

Nem tudom, ismerik-e Korenchy Gábort? Jőmagam is csak egyszer találkoztam vele, tavaly decemberben az Ernst Galériában, ahol éppen az ő gyűjteményét állították ki. Nos, ez az ember mindent gyűjt, ami régi és hangot ad ki magából. Az említett bemutatón tátva maradt a szájam a csodálkozástól, hiszen nem is sejtettem volna, hogy ilyen sokféleképpen akarták megragadni a muzsikát a gramofon születése előtt élő nemzedékek. Zenélő bábjátékok, kalitkába zárt madárka, megelevenedő festményfigurák szolgáltatták a muzsikát. Persze a tárlat nagy részét így is a gramofonok adták, de felfedezhettünk olyan pianókat is, amelyek lyukacsos papír „olvasásával”, muzsikák közreműködése nélkül szólaltatták meg a darabokat. Ez a technika egyáltalán nem elavult, csak a megvalósításnál találkozhatunk ma már modernebb eszközökkel. Van ugyanis olyan orgonagyár, amelyik az elkészült instrumentumba visszajátszási lehetőséget is biztosít, igyekező, de túlszárnyalni nem tudván az orgonista nélküli templomokba rendszeresített magnókántort.

A művész nélküli zenei szolgáltatás hol kényszerből, hol kényelmességből még ma is népszerű. Azonban kérdés, milyen kompozíciók gépesíthetők? A jelen CD-n hallható darabokhoz, stílusuknál fogva is hozzátartozik a gépies ritmusérzék, ettől is válnak régi korszakok hírnökeivé, némafilmek kísérőivé. Zez Confrey művei, illetve átdolgozásai szórakoztatóak. Köszönet Artis Wodehouse-nak, aki már ötödik albumát jelenteti meg, pianolatekercseken rögzített alkotásokból. Nem az eredeti pianolatekercsek olvasására is alkalmas zongorákra szólal meg a gyűjtemény, hiszen ahhoz már tényleg elvakult rajongónak kell lenni, hogy valaki recsegő-ropogó, felhangolhatatlan instrumentumokon élvezze ezt a muzsikát. Artis Wodehouse a számítógépet hívja segítségül, olyan szoftvert alkalmazva, amelyik képes az egykori pianolatekercsekből muzsikát varázsolni, mindezt az anyagot pedig (a lemezen található művek nagy részéről beszélünk) egy Disklavieron keresztül szólaltatja meg. Így lehetséges az, hogy nem teljesen gépzene hallunk, hiszen egykoron is lehetett szabályozni a dinamikát és a ritmust, mégpedig egy pumpa segítségével, amit bátran nyomkodhatott az ügyetlenebb zongorista is, hiszen a futamok pörgetéséhez nem kellett értenie, annál jobban kellett ismernie viszont a darabot, hogy tudja, mikor módosítson az előadás menetén. Itt is – némi számítógépes utómunkának köszönhetően – néha becsapva érezzük magunkat, hiszen egy-egy agogika úgy hangzik, mintha a hangszer mögött művész is ülne.

Gershwin darabjait eredetileg a Nonesuch adta ki, de ez az album már a Warner Classics label gondozásában jelent meg. Így történhet, hogy Zez Confrey szórakoztató muzsikájához könnyebben hozzáférhet a XX. század első felének szórakoztató zenéje iránt érdeklődő hallgató. Bár aki igazán kíváncsi ezekre a szerkezetekre, keresse meg Korenchy Gábort...

Bősze Ádám

Kelemen Barnabás–Vásáry Tamás
 Brahms: Hegedű-zongora
 szonáták G-dúr, A-dúr, d-moll **Hungaroton**
 Kelemen Barnabás – hegedű **Classic**
 Vásáry Tamás – zongora ●●●●○

Johannes Brahms három hegedű-zongora szonátáját tavaly márciusban, mindössze négy nap alatt vette lemezre Kelemen Barnabás és Vásáry Tamás. Ez már önmagában elismerésre méltó teljesítmény. A felvételen érződik, hogy nem most találkozott először a két művész. Jól hallani, hogy kitűnően ismerik egymást és számtalan közös produkció alatt csiszolódtak össze. Ez lehetővé teszi számukra, hogy még akkor is összehangoltan játsszanak, ha nem figyelnek egymásra. Megvan tehát a szólamok önállósága, ugyanakkor „öntudatlanul” is koordináltak, ami kamarazenélésüket magasrendű muzsikálássá avatja. Kelemen Barnabás hangszerjátéka ezúttal is rendkívül érzékeny, hegedülésének kifejezőereje gyakran a verbális megnyilatkozás érthetőségével vetekszik. Muzsikálása árnyalatokban gazdag és minden részletében átgondolt. Vásáryra szintén jellemző a zenei anyag tökéletes birtoklása, de zongorázása gyakran nyers, néha túl kemény, amellyel sokszor igen távol kerül a dallamok gyengédségétől, a delicatezzától, amely általában a Brahms-művek hangos részeit is jellemzi. Mindazonáltal számos gyönyörű pillanatban bővelkedik a lemez: megragadó például, ahogyan a zenei anyag gyakori elbizonytalanodását a két művész hangszerével megjeleníti. A lemez nagy értéke Brahms utolsó, d-moll szonátája, amelynek előadása klasszissal jobb és értőbb az előző kettőnél. Itt Vásáry zongorázása is teljesen más: áttetsző zongorahangja egybeolvad Kelemen meleg hegedűhangjával. Előadásukban a második tétel koráldallama maga a melódia apoteózisa, a harmadik pedig játszi könnyedségű intermezzo. A negyedik tétel technikai nehézségei tolmácsolásukban mellékessé válnak, így a brahmsi zene átütő ereje teljes mértékben érvényesül.

Várkonyi Tamás

Csalog Gábor
 Franz Schubert: Moments musicaux, op. 94, D 780; Impromptus, op. 142, D 935;
 Tétel zongorára, A-dúr, D 604 **BMC**
 Csalog Gábor – zongora ●●●●○

A BMC Csalog Gábor új CD-jével, melyen Schubert népszerű zongoraművei hallhatók, könnyűnek egyáltalán nem nevezhető, túltelített piacra lépett be. Művészi szempontból ez a döntés tökéletesen érthető és védhető. Nem fosztható meg ugyanis egy egész (vagy több) generáció (értve az alatt e generáció előadóit és zenefogyasztóit is) attól, hogy ha van Schubertől mondanivalója – függetlenül attól, hogy az essenciális, vagy nem – e mondanót a rögzítés által diskurzus tárgyává tege.

Csalog Schubert-játéka karakteres, de nem abban az értelemben, hogy azonnal felismerhető. Valami különös titok lengi be Schubert kompozícióit, ami részben Csalog tartózkodó előadásmódjával is magyarázható. Hosszú szakaszokat szólaltat meg kiegyenlített dinamikával, egyenletesen csobogó lüktetéssel. A kompozíciókat egy-egy atmoszféra lelkesíti át. Csalog szemlélődik, de nem a meditáló játékmód értelemben. Mintha kívülről, egy kicsit távolról, üvegen keresztül nézné, hallgatná saját zongorázását. Talán nem tűnik belemagyarázásnak, de olyan, mintha benézne egy ház ablakán, s bent a meleg szobában önmagát látná, zongorázás közben. Schuberti dalhelyzet. Kora romantikus megkettőzött kép, megkettőzött személyiség. A leszorított hangzásból, tompított világításból, melodramatikus fojtogatottságból ki-kitör egy-egy markánsabban fogalmazott gesztus erejéig. De az örömteli vagy indulatos felcsattanások nem ösztönösek; művi gesztusok, írnam, ha ez a kifejezés nem lenne a magyar nyelvben pejorativ. Artisztikus, írnam, ha a magyar nyelvben e kifejezéshez nem tapadna a szépelgő jelentés. Szépen megoldott, írnam, ha ez nem lenne „szakmaiaskodó”. Titokzatos, írnam, ha nem tudnék rá jobb szót.

Molnár Szabolcs

Piotr Anderszewski **Virgin Classics** –
 J. S. Bach: Partiták 1, 3, 6 **EMI**
 Piotr Anderszewski – zongora ●●●○○

A magyar és ukrán felmenőktől származó Piotr Anderszewski nemrégiben személyesen is bemutatkozott a budapesti közönség előtt, amikor januárban a Zeneakadémia nagytermében adott szólóestet. A zongoraművész tanulmányait a lyoni és a strasbourgi konzervatóriumokban, az USA-ban, majd a varsói Chopin-akadémián végezte. Az 1990-es Leeds-i zongoraversenyen nagy feltűnést aratott Beethoven Diabelli-variációival, majd az utolsó fordulóban visszalépett. Anderszewski igazi berobbanására így egy évvel később, a londoni Wigmore Hallban adott hangszintén a Diabelli-variációkkal aratott zajos sikert a közönség és a kritikusok előtt egyaránt.

Bach nem számít a fiatal zongorista titánok első számú célpontjának, s nem véletlenül: nem könnyű egyéni hangú, ugyanakkor „hiteles” olvasatot produkálni, s nagy bátorság kell ahhoz, hogy vállalja az ember a megmérettést a szinte etalonná vált híres felvételek (Gould, Richter, Lipatti stb.) súlya alatt. Emellett komoly veszélynek teszi ki magát a fiatal muzsikus a kritikusok előtt is, hiszen mindenki „jobban tudja”, hogyan „kell” Bachot játszani – s jaj annak, akire egy zenetudós ki-mondja a megfellebezhetetlen verdiktet: stílustalan. Anderszewski Bachja első hallásra furcsán eklektikusnak tűnt. Nem fél megadni a lipcsei mester műveinek az őket megillető szabadságot, nem vonul vissza a „bevált” megoldások bástyái mögé, mer játszani a dinamikával, a tempóval. A felvétel mégis fogva tartja a hallgatót, a bő húsz perces partiták tételfüzerei sem esnek darabokra. Anderszewski játékának legrokonzenesebb vonása mégis az, hogy ezt a megtervezettséget a legtöbbször elegánsan és sikerrel bújtatja improvizatívnak tűnő megoldások köntösébe.

Zsoldos Dávid

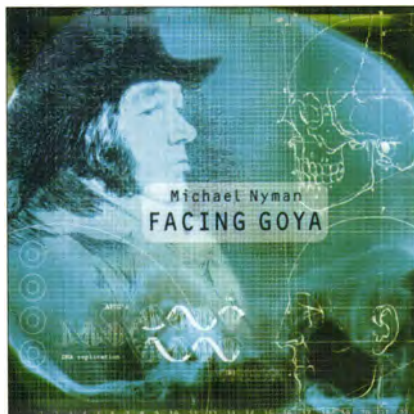
Leos Janáček Jenůfa (Brnói változat)
 Karita Mattila, Anja Silja, Eva Randová,
 Jerry Hadley, Jorma Silvasti,
 a Covent Garden Királyi Operaház
 Ének- és Zenekara, vezényel:
 Bernard Haitink

**Erato-
Warner**
 ●●●●●

Túl két Supraphon-felvételen (Frantisek Jílek, Jaroslav Vogel) a cseh muzsika brit nagyköveteivel, Sir Charles Mackerras-szal létezett lemez e műről. Most Bernard Haitink előadásával bővült a sor, s a továbblépés révén talán mélyebb gyökeret ver Janáček felettebb értékes alkotása a szűkebb cseh érdeklődési körön túl is. A századforduló körüli években írt opera zenéje igen szép. Janáček mélyebb érzések kifejezését kereste a nyelv és a dallamvilág kapcsolatában, s e mű ékes bizonyossága annak, hogy szódallamkutatása elérte célját, a morva népzene és paraszti érzelmvilág karakteres, hű érzékeltetését. Janáček népiessége egyéni és egységes. Maga a történet is különös, megragadó. Nem csak Janáček zenéje, Gabriela Preissová librettója is a morva paraszti élet, s általában véve az emberi lélek világába nyúlik Jenůfa, Buryja nagymama, sógornője, továbbá a jóképű Cteva Buryja és a jólelkű Laca Klemec tragédiákkal teli történetével. A teljes cím fényt vet a zeneszerző elképzelésére: Jenůfa jeji pastorkyca, azaz: Jenůfa, az ő mostohalánya. Kiragadott részletek, összefüggések, múltba, mélységbe nyúló kapcsolatok.

Az előadás remek. A finn Karita Mattila fénykorát éli. Érdekes ismét hallani Anja Silját, Bayreuth egykori csillagát, aki utoljára két, hely és idő tekintetében nem is távoli opera, a Lulu és a Wozzeck címszerepében aratott nagy hanglemezszikert, bizony régen már. Jorma Silvasti a finn, Eva Randová a cseh opera jeles egyénisége. Jerry Hadley szereplése külön öröm: Bernstein egykori tenoristája nem marad el nagyobb hírverés kíséretétől. Haitink a várakozásnak megfelelően igényesen, ihletetten vezényli az élő előadást.

Zay Balázs

Michael Nyman
 Facing Goya – opera négy felvonásban
 Winnie Böwe – szoprán, Marie Angel
 – szoprán, Hilary Summers – alt,
 Hary Nicoll – tenor, Omar Ebrahim
 – bariton, Michael Nyman Band,
 vezényel: Michael Nyman

**Warner
Classics**
 ●●●○○

Nem ideális befogadói helyzet egy operát pusztán CD-ről megismerni. Azzal a látszólagos előnnyel kecsegtet, hogy kikerülhet a színpadra-állíthatóság kérdése. Nem ismerem Nyman operájának sem a santiagoói, sem a karlsruhei előadását. Bár sejtéseim vannak a mű színpadi megvalósításának esélyeiről és korlátjairól, a Facing Goya színházi értékeiről ezúttal a recenzensnek szerencsére mégsem kell beszámolni. Bár a szöveg hagyományos megzenesítését Nyman elutasítja, a színpadisták ellenére érdemes néhány szóban összefoglalni. Az opera három különböző időpontban játszódik. Napjainkban, az 1930-as és az 1980-as években. Főszereplője egy műkereskedő nő, aki elhatározza, hogy megkeresi Goya elveszett fejét. Nyman operájának alapötlete ugyanis egy újságcikkre vezethető vissza, mely arról szólt, hogy Goya koporsójának felnyitása után felfedezték, hiányzik a festő koponyája. A műkereskedő célja először csak annyi, hogy a tetet és a fejet újra egymás mellé helyezze. A koponya morfológiai tulajdonságai alapján „tulajdonosának” szellemi képességeire, esetleg mentális zavaraira következtethetünk. A harmincas évek ideológiai környezetében ezt a mesterséges szelektív szolgáltatába kívánják állítani bizonyos tudósok. A műkereskedő (aki ezek szerint időutazó) igazolva látja, hogy eredeti elgondolása helyes volt. A nyolcvanas években játszódó harmadik felvonásban viszont a felvirágzó biotechnológia csábításának engedve a koponyából kinyerhető összejt felhasználásával Goya klónozására szánja el magát. A negyedik felvonásban aztán maga Goya is felbukkan és a klón-ügy által felvetett problémák megoldása az ő kezébe kerül.

Molnár Szabolcs

Minden ami zene!

**Minőségi
komolyzene,
komplett operák,
óriási jazz választék,
meditációs és
világzene.**
**Különleges
gyűjtemények,
10, 20, 40, 100 CD-s
válogatások!**

**Keresse a
hipermarketekben
vagy rendelje meg
a www.carmen.hu
internet-áruházunkból**

**Magyarországon
forgalmazza
a H & H '92**

EMI
CLASSICS

Klasszikus és jazz újdonságok!

GREAT RECORDINGS
OF THE CENTURY

PAGANINI
24 Caprices

Michael Rabin

EMI
CLASSICS

BIZET
Carmen

GHEORGHIU
ALAGNA

HAMPSON
MULA

LA LIGIERE
ORCHESTRE "DES ELIMENTS"
ORCHESTRE NATIONAL
DU CAPITOLE DE TOULOUSE

PLASSON

EMI
CLASSICS

BEETHOVEN
SYMPHONIES

SIMON RATTLE · WIENER PHILHARMONIKER

EMI
CLASSICS

JOE
LOVANO
VIVA
CARUSO

BENNY CARTER

AMERICANS
SWINGING
IN PARIS

KENNY CLARKE

AMERICANS
SWINGING
IN PARIS

www.emimusic.hu

ECONOVUM

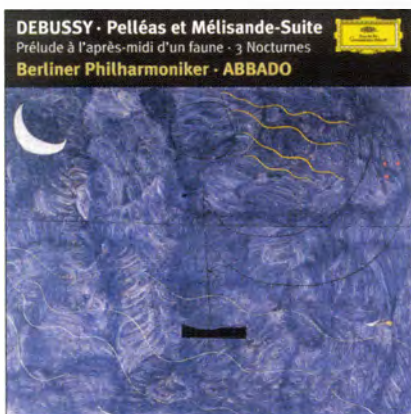
„Iványi prof. és Társai”
Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Az ECONOVUM „Iványi prof. és Társai” Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

az alábbi szolgáltatásokat ajánlja:

- Stratégiai diagnosztika és akciótérvezés SWOT- és portfólió-elemzéssel
- Szervezettefejlesztés, reengineering és javadalmazási rendszer korszerűsítése
- Átfogó költség-gazdálkodás (Total Cost Management) kiépítése és költségcsökkentő értékelemzés végigvitele
- A kaliforniai Newport University magyarországi képviselőjeként – rugalmas, távoktatási formában – magyar vagy angol nyelven amerikai közgazdász és doktori fokozat megszerzésének lehetővé tétele

Információ: 06/30/940-4342

DEBUSSY · Pelléas et Mélisande-Suite
Prélude à l'après-midi d'un faune · 3 Nocturnes
Berliner Philharmoniker · ABBADO

Deutsche Grammophon – Universal ●●●●●

Debussy Három noktürnje számomra azon kitüntetett zeneművek közé tartozik, amelyeket biztosan magammal vinnék arra a bizonyos „lakatlan szigetre”, emellett a felvételt dirigáló – sajnos súlyosan beteg – karmester nevéhez is számos maradandó lemezelményem fűződik. Várakozásomat tovább fokozta, hogy a Faun fuvolaszólójának előadását nem a zenekar fuvolása, hanem a kitűnő Emmanuel Pahud vállalta magára; kíváncsiságomra a koronát pedig a lemezen szereplő utolsó – általam még sohasem hallott – mű, az Erich Leinsdorf karmester által a Pelléasból készített koncert-szvit felvétele tette fel.

A lemez hangzásképe kitűnően egyensúlyoz a Debussynél sokszor oly bántóan reálisnak ható, részletgazdag plaszticitás és a mégoly atmoszferikus, ám a zenét szinte értelmezhetetlenné tevő impresszionista „szongás” között. Tanulságos volt újrhallgatni Abbado harminc évvel korábban, a Bostoni Szimfonikusokkal készített Három noktürn-interpretációját is. A két zenekar hangzása, a felvétel „nézőpontja” is eltérő, de a karmesteri koncepció is érezhetően megváltozott e három évtized alatt. Abbado és a berliniek csodás összhangja nem hagy kívánnivalót maga után. A Pelléas-szvit a lemez csúcspontja: az élő felvétel sokszor emlegetett sajátos íze, a karmesternek a mű iránti személyes elkötelezettsége kivételes zenei élményt teremt. Biztos vagyok benne, hogy a felvétel alapjául szolgáló – 1998 decemberében, Berlinben adott – koncert fantasztikus hangulata inspirálta a DG lemezszerkesztőit e korong megszületésére. Hálásak lehetünk ezért, hiszen a lemez hallatlan igényességgel dokumentálja a XX. század egyik utolsó Maestrojának – a XX. század egyik első Maestrojáról rajzolt – lágy ecsetvonásait.

Zsoldos Dávid

Zehetmair Quartett · Robert Schumann
Schumann: a-moll vonósnégyes op. 41 no.1,
A-dúr vonósnégyes op. 41 no.3
Thomas Zehetmair – I. hegedű,
Ulf Schneider – II. hegedű,
Ruth Killius – brácsa,
Francoise Groben – cselló

ECM –
MusiCDome
●●●●○

Elképesztően magas technikai színvonal, virtuozitás, fantázia jellemzi a Zehetmair Quartet új Schumann-lemezét. Vonósnégyesükön kikevert árnyalataik a Ravel-kvartett szingazdagságát juttathatják eszünkbe, ami akkor sem negatívum, ha Schumann műveivel hozzuk kapcsolatba. A muzsika állandóan továbbgördül, a „zenefolyam” szabadon áramlik eredeti előadásukban. Rendkívül izgalmas, szinte letaglózó előadás, melynek intenzitása egy pillanatra sem lankad. Az olykor nem egyszerű zenei összefüggések előadásukban teljesen közérthetőek lesznek. Noha ezek a vonósnégyesek – ritmikai komplexitásuk és a játszhatóság határait néha sűrűlő állásaik miatt – a műfaj legnehezebbjei közül valók, Zehetmair és együttese játszva veszi az akadályokat. A dallamvonalak, dinamikai jelek, tempóutasítások náluk egységet alkotnak és újra gesztusokká, mozdulatokká állnak össze. A finom hangnemi váltások, harmóniak kiemelésével, a néha éterien áttetsző hangzással különleges élményt szereznek a hallgatónak. Mindezt úgy fogalmazhatnánk meg egyszerűbben: életre keltik a zenét. Az op. 41-es sorozat harmadik darabja (A-dúr) valamivel nehezebben érthető, ismétléseivel néha hosszadalmassá nyúló muzsika, de a vonósnégyes hangzása itt is magával ragadó. Az a-moll kvartett (op. 41 no.1) megszólaltatása azonban lenyűgöző. Elképzeléseik azt sugallják, hogy azért játszották lemeze ezeket a műveket, mert olyan mondanivalóuk van velük, mint eddig senki másnak. Az együttesnek nincs gyenge pontja; tagjai minden szempontból egyenrangú partnerek. Ha nem lenne elkoptatott a szó, azt mondanánk, hogy a Zehetmair Quartett legújabb Schumann-lemeze: szenzáció.

Várkonyi Tamás

Keller Quartett · Alfred Schnittke · Dmitri Shostakovich
Alexei Lubimov · Klavierquintett · Streichquartett Nr. 15
Lento

Keller Vonósnégyes
Schnittke: Zongoraötös,
Sosztakovics: XV. vonósnégyes
Keller András – I. hegedű, Pilz János
– II. hegedű, Gál Zoltán – brácsa,
Szabó Judit – cselló, Alekszej Ljubimov – zongora

Az 1987-ben alapított, világszerte sikerrel koncertező Keller Vonósnégyes ezzel a lemezével is következetesen halad tovább azon az úton, amelyen a kilencvenes évek közepén elindult. A kvartettirodalom standard repertoárja mellett Keller András és társai egyre gyakrabban játszanak modern zenét, egyre többször egészülnek ki kvintetté, s egyre szívesebben adnak tereket különleges műfaji kísérleteknek. Az új album az elmúlt évtizedek szovjet zenéjét állítja a középpontba, Alfred Schnittke és Dmitrij Sosztakovics műveinek segítségével. A néhány éve elhunyt, német nemzetiségű, de évtizedeken át szovjet állampolgárságú Schnittke életművét Zongoraötöse, míg az ellentmondásos megítélésű, de mára klasszicizálódott Sosztakovics oeuvre-jét a kései XV. vonósnégyes reprezentálja. A két mű egyaránt az 1970-es évek elején keletkezett, s egymás mellé rendelésüket az is indokoltá teheti, hogy Schnittkére fiatalabb éveiben bevallottan erősen hatott a nála egy generációval idősebb Sosztakovics stílusa, kompozíciós eszköztára. További, tematikus rokonságot jelenthet, hogy mindkét darab valamiféle Requiem-jelleget hordoz: Schnittkénél ennek mozgatórugója egyértelműen édesanyja halála volt, Sosztakovicsnál ilyen „külső” motívum nem lelhető fel. A Keller Vonósnégyes – és a zongoraötösben velük játszó egykori Neuhäuser-tanítvány, Alekszej Ljubimov – interpretációját nemcsak technikai felkészültség és mesterségbeli tudás tekintetében találjuk rendben lévőnek, hanem azért is, mert rendkívül nyitottan, ha úgy tetszik, toleránsan, s ugyanakkor mély érzelmi töltéssel közelít ehhez a cseppet sem könnyű repertoárhoz.

Retkes Attila

ECM NEW SERIES

DREYFUS JAZZ

Forgalmazza a MusiCDome
Cím: Budapest, XIV.
Fogarasi út 5.

Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekesites@musicdomekft.hu

Költözik a Vörösmarty téri MCD Zenezalon Szebb, tágasabb bővebb profilú lesz az új szaküzlet

Mint bizonyára az a Gramofon olvasói előtt is ismert, az elmúlt közel tíz esztendőben az MCD Kft. üzemeltette a **Vörösmarty téri** – a hajdani ORI palotában található – **MCD Zenezalon**. Üzletünk több évtizedes múltra tekint vissza és ezen idő alatt méltán vált a hazai és nemzetközi komoly- és könnyűzene-kedvelő közönség záradokhelyévé. Folyamatosan igyekeztünk a lehető legszélesebb, ugyanakkor a lehető legigényesebb választékot kínálni, mindemellett számtalan akcióval és dedikálással szereztünk örömet vásárlóinknak. Vendégkönyvünk tanulsága szerint, mások mellett megfordult nálunk Michael Jackson, Jean-Michel Jarre, a Slayer, vagy a ha-

alig egy macskaugrásnyira, a meglehetősen impozáns Le Meridien és Kempinski szállodák tőzsomszédságában, a Deák Ferenc utcában nyitjuk.

Új szaküzletünk több lesz, mint egy egyszerű hanglemezbolt: a több mint 560 négyzetméternyi terület – az eddig megszokottnál is szélesebb zenei választék prezentálása mellett – módot nyújt arra, hogy vásárlóink számára a hazai és nemzetközi könyvsikerek lehetőség szerint legnagyobb választékát kínálhassuk. Természetesen helyett kapnak a kultúrcikkek piacából mind nagyobb szeletet maguknak követelő műsoros DVD lemezek, illetve VHS kazetták is.

zai sztárok közül Sebestyén Márta, a Republic és Cseh Tamás is. Sajnos – de talán szerencsére is – kinőttük az üzletet, de egy közeljövőben kezdődő építkezés okán is február 26-án búcsút kell vennünk a számunkra (és titkon reméljük vásárlóink számára is) oly kedves környezettől. Természetesen ez a búcsú inkább csak néhány nap szünetet jelent, hiszen 2003. március 1-én 10 órától egy vadonatúj meglepetéssel szolgálunk mindazok számára, akik kedvelik a romantikus belvárosi sétával, nézelődéssel egybekötött kulturális csemegézést. Mivel cégünk folyamatosan törekszik arra, hogy helyreállítsa a belvárosi – szaküzletekben történő – kereskedelem utóbbi időben erősen megtépázott nimbuszát, ezért új üzletünket a Vörösmarty tértől

Szeretnénk, ha leendő vendégeink, vevőink és természetesen a Gramofon olvasói is mihamarabb megismerkednének áruházunkkal, ezért a megnyitó hétvégen, vagyis március 1-én és 2-án a szokásos egyéb promóciós tevékenységek mellett Magyarországon unikumnak számító akciókkal kedveskedünk a hozzánk ellátogatóknak. A számtalan ajánlat közül csak egy: a szombati és a vasárnapon korlátozott példányszámban már 9 (kilenc!) Ft-os egységártól kínálunk akciós CD lemezeket és kazettákat.

(x)

Han-Na Chang – Prokofjev

Prokofjev: e-moll szinfonia concertante
gordonkára és zenekarra, Op. 125, C-Dúr
szonáta gordonkára és zongorára, Op. 119

Han-Na Chang – cselló, Londoni
Szimfonikus Zenekar, vezényel és
zongorán kísér: Antonio Pappano

EMI
Classics

Érdekes utat járnak be a csellóversenyek. Dvořák állítólag nem szerette a hangszert, egy mára elfelejtett gordonkaverseny azonban olyan hatást gyakorolt rá, hogy megírta a zeneirodalom kevés nagy csellóversenyének egyikét. Prokofjev küszködött az anyaggal: I. csellóversenyével nem is volt elégedett a zeneszerző, így utóbb átdolgozta. Ennek az átdolgozásnak a bemutatóján vezényelt – életében először és utoljára – Szvjatoszlav Richter. Prokofjevnek azonban ez a verzió sem tetszett igazán, így ismét átdolgozásnak vetette alá a darabot, s ezzel jött létre az e lemezen is hallható Sinfonia concertante. Han-Na Chang és Antonio Pappano interpretációja igazán remek. Sokkal karakteresebb és expresszívabb, mint Yo Yo Ma és Lorin Maazel Sony-felvétele a Pittsburgh-i Szimfonikus Zenekarral. A műben az avantgárd hangvétel és a kevésbé kényeszerű, nagyobb mértékben célszerű romantikus modor keveredik egymással felettebb előnyös módon.

Han-Na Chang temperamentuma, szólamformálása megfelel a két darabnak. Csellójának hangja erős, némi fanyarság járja át, a zene lüktetését és a húrok rezgését egyaránt érezni. Antonio Pappano újabb meglepetést szerzett azzal, hogy nemcsak romantikus operakarmesterként, hanem a XX. századi zenekari muzsika és kamarazene dirigenseként, illetve pianistájaként is abszolút meggyőző produkciót tud nyújtani. A Csellószonáta esetében lehetett volna itt-ott finomítani a gordonkajátékon, s talán előnyösebb lett volna több teret engedni a zongorának, melynek hangja nem vész el, de némiképp háttérbe szorul. Kézenfekvő a gondolat: érdekes volna egyszer Prokofjev és Sosztakovics megfelelő koncertjeit párosítani.

Zay Balázs

Sonja és Shanti Sungkono

Dmitrij Sosztakovics: Concertino két zongorára, op. 94; Szergej Rahmanyinov: I. szvit, op 5; Claude Debussy: Egy faun délutánja (M. Ravel átírta); Francis Poulenc: Szonáta

Sonja és Shanti Sungkono – zongora

TIM-H&H '92 Kft.

●●●○○

A kritikus könnyen – vérmérséklet szerint – rosszra vagy jóra csábul, ha két keleti szépség – vadító vörös ruhában, ráadásul egyik kacéran (meztláb) még a zongorára is feláll – néz rá egy CD borítójáról, hogy hallgassam meg Rahmanyinov vagy Poulenc valamelyik művet. Az ő előadásukban. A két indonéz lány – Sonja és Shanti Sungkono – engem rosszra csábit. Abban az értelemben, hogy lemezüket kemény előítéletekkel kezdem hallgatni. Mint az előítéletekről oly gyakran, persze most is kiderül, hogy nincs alapja. Az évek óta Németországban élő ikerpár sajnos kénytelen élni a helyzetükből, megjelenésükből adódó PR lehetőségekkel. Pedig jelen CD-jük már pusztán műsor-összeállításával is kellően vonzó. Kitűnő kompozíciók és egy érdekes átírat hallható ezen a felvételen. Kierlelten, virtuóz módon megoldva. Nem állítom, hogy különösebben ihletett tolmácsolás a Sungkono ikreké, néha (megmosolyogtatóan) túlzó gesztusok jellemzik előadásukat, a két játékos dinamikai egyensúlya sem tökéletes. Viszont nagyon megbízható, pontos és tiszta ritmizálással oldják meg még a legnehezebb helyeket is. Jellemző módon Rahmanyinov lassú zenéivel nem tudnak igazán mit kezdeni. Ami játékukból egyelőre hiányzik – a szín, az artikuláció gazdagsága –, itt megboszszolja magát. A Faun délutánja Ravel-féle átíratban viszont feltűnik az építkezés igénye és megoldottsága, valamint a játék spontaneitása. A legsikerültebb előadásban Poulenc Szonátája hangzik el. A jövőben érdemes lesz figyelni a két fiatal muzsikusra. Ha továbbra is az igényes repertoárépítés jellemzi munkájukat, akkor talán egyszer vörös ruhájukat fehérre cserélhetik és le szállhatnak a zongoráról.

Molnár Szabolcs

Hollósy

Zongoraterem

és Hangszerbolt

Bp., Teréz krt. 37.

Tel.: 312-7975

Nem könnyű manapság megfelelő hangszert találni.

Ebben próbál segíteni cégünk széles választékával.

Nálunk a legolcsóbbtól a legdrágáig, a 100 éves, antik hangszerektől az új, márkás hangszerekig megtalálhatja az Ön

számára legmegfelelőbbet.

A Hollósy Hangszerboltban

- akusztikus és digitális zongorák
- szintetizátorok

- keyboardok
- hangtechnikai berendezések

széles választékát kínáljuk.

Hangszereink ára egy év garanciát tartalmaz.

A könnyebb vásárlást többfajta futamidejű és konstrukciójú,

igen kedvező részletfizetési lehetőségeink segítik.

A jó döntésben szakszerű tanácsokkal és udvarias kiszolgálással segítjük Önt.

Csellómánia
Kortárs magyar
kompozíciók
a Budapesti
Csellóegyüttes
előadásában

Hungaroton Classic

●●●●○

A Déri György és Boldoghy Kummert Péter vezetésével működő Budapesti Csellóegyüttes évek óta különleges színpoltja a hazai hangversenyéletnek. Nemcsak a szokatlan hangszerösszeállítás (tizenkét cselló) hívta fel rájuk a figyelmet, hanem eredeti tehetségük és összesíztolt, érett produkcióik is. Cellomania című lemezüket a repertoárjukban egyébként is meghatározó magyar kortárszenének szentelik: az albumon Kovács Zoltán, Király László, Gyöngyösi Levente, Vajda János, Hollós Máté, Bánlaky Ákos és Melis László művei hallhatók. A kortárszenétől egyáltalán nem kell megijedni: a kompozíciók többsége kifejezetten dallamcentrikus, „fogyasztható” muzsika. Különösen érdekes hangzóélményt nyújt Vajda János Quasi una fantasia és Hollós Máté Dodicelli című szerzeménye, valamint a címadó darab, Melis László szellemes parafrázis-sorozata, a Csellómánia.

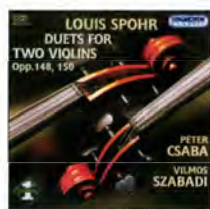

Maxim Vengerov
Csajkovszkij
és Sibelius
Hegedűversenye
Vezényel: Claudio
Abbado, Daniel
Barenboim

Warner Classics

●●●●○

A kilencvenes évek közepén készült, tehát technikailag is igen korszerű, de rohanó világunkban mégis szinte „archívna” minőségű felvételeket kínál a Warner Classics mérsékelt árú sorozata, az Elatus újabb darabja. Az album főszereplője napjaink egyik legismertebb, emblematisz hagedűse, Maxim Vengerov, aki Csajkovszkij, illetve Sibelius Hegedűversenyét játszotta lemezre. Ez a kompiláció két különböző CD-ről készült, így nem meglepő, hogy a két versenyműben hallható zenekar sem azonos: Csajkovszkij kompozíciójában a Berlini Filharmonikusokat Claudio Abbado vezényli, a finn komponista mesterművében a Chicagói Szimfonikusokat Daniel Barenboim dirigálja. A Csajkovszkij-interpretációban érződik, hogy ez Vengerov zenei anyanyelve: játéka nemcsak perfekt, hanem természetes is. Sibeliuséhoz ekkor talán még nem volt elég érett: technikailag rendben van, de hiányolom az „északi fényt”.

Csaba Péter
és Szabadi Vilmos
Louis Spohr: Duet-
tek két hegedűre
Csaba Péter
és Szabadi Vilmos
– hegedű

Hungaroton Classic

●●●○○

Szabadi Vilmos 1996 óta kizárólag a Hungaroton számára készíti hanglemezeit, s ez a több nemzetközi díjjal is honorált együttműködés kifejezetten termékenynek, gyümölcsözőnek bizonyult. Új lemezén – amely az angliai székhelyű Louis Spohr Society felkérésére készült, s a kora romantikus német-francia mester két hegedűre írt duettjeit tartalmazza – Szabadi kamarapartnere sem akárci: Csaba Péter, a nemzetközi híró karmester és hegedűművész, számos külföldi kamarazenei fesztivál alapítója és művészeti vezetője. Nem először játszanak együtt, s az összszakottság, egymás gesztusaira, hangszínére, dinamikai váltásaira való maximális odafigyelés a felvétel nagy érdeme. Amiről nem ökö tehetnek: Spohr F-dúr és D-dúr duettjének zenéje kellemes, szabályosan lekerekített, de hatvan percen keresztül hallgatva bizony kissé unalmas – még világpremierként is.

Nikolaus
Harnoncourt
Schubert és
Mendelssohn művei
Km.: Concertgebouw
Zenekar, Berlini
Filharmonikusok

Warner Classics

●●●○○

És még egy, ugyancsak szupersztárokat felvonultató lemez az Elatus sorozatból. A „téma” ezúttal a kora romantika: egy slágerszám (Schubert Nagy C-dúr szimfóniája) és egy ritkaság (Mendelssohn: A szép Melusine – nyitány) kapott helyet azon a CD-n, amelynek felvételei 1992-ben, illetve '96-ban készültek. A karmester a historikus előadói praxis meghatározó személysége, a modern zenekarok élén végzett munkáját legfeljebb „kellemes kirándulásnak” tekintő osztrák Nikolaus Harnoncourt, a két zenekar pedig az amszterdami Concertgebouw és a Berlini Filharmonikusok. Szép lemez, mely szélsőségek és különbözőbb érzelmi hullámzások nélkül – néha talán kissé túlságosan is objektíven – kaulozolja a hallgatót a német kora romantika ábrándos és kalandos világában. Egy kicsivel több „Sturm und Drang-hangulat” megítélés szerint jót tett volna a kétségkívül színvonalas, néha mégis álmosító előadásnak.

Újévi koncert
Bécsben 2003.
január 1-jén
Bécsi Filharmonikusok,
vezényel: Nikolaus
Harnoncourt

Deutsche Grammophon – Universal

●●●●○

Úgy tűnik, a régizene osztrák apostolának, Nikolaus Harnoncourt-nak a Teldec kiadóval kötött, „élethosszig” tartó exkluzív szerződése már a múlté. Erre utal, hogy a 2003-as újévi koncert – amelynek dirigálására a Bécsi Filharmonikusok választmánya ismét a hetvennégy éves maestrót kérte fel – felvételét nem a Teldec, hanem a Deutsche Grammophon jelentette meg. A dupla CD-t egyébként még a szokásosnál is gyorsabban piacra dobták: egy hét sem telt el a koncert után, amikor január 7-én már világszerte megjelent a lemezboltok polcain. A lemeztől egyébként nehéz bármi újat mondani: hozzá a szokásos, kedélyes bécsi hangulatot, s van rajta néhány ritkábban hallható, de a slágerszámokhoz hasonlóan szellemes darab, például idősebb Johann Strauss Kínai galoppja vagy Josef Strauss beszédes című Deliriuma.

Robert Levin
Beethoven: G-dúr
zongoraverseny,
II. szimfónia
(kamarazenei verzió)

Deutsche Grammophon – Universal

●●●●○

A középgenerációhoz tartozó amerikai zongoraművész és zenetudós, Robert Levin nemcsak virtuóz és érzékeny játékaival vagy elméleti tanulmányainak megalapozottságával hívja fel magára a figyelmet, hanem – e kettő ötvözeteként – a bécsi klasszikus repertoár előadói gyakorlatának megújítására irányuló törekvéseivel is kivívta a szakma elismerését. Fantáziászerű cadenzái új arculatot kölcsönöztek néhány versenyműnek, amelyeket zongorista kollégái az elmúlt évtizedekben a szó szoros értelmében az unalomig játszottak. Levin Beethoven-albuma is különleges: a G-dúr zongoraverseny és a II. szimfónia kamarazenei verzióját szólaltatja meg. A zongoraversenyben az Orchestre Révolutionnaire et Romantique tagjaiból alakult vonósötös kíséri, míg a szimfóniát zongora-hegedű-cselló trióként játsszák el. Az album több mint érdekes kísérlet: friss szemléletű, teljes értékű produkció.

WARNER CLASSICS HUNGARY

HAPPY BIRTHDAY

Zenei tréfák, átdolgozások, stílusjátékok
Gidon Kremer, Kremerata Baltica

VIVALDI GORDONKAVERSENYEK

Sonatori de la Gioiosa Marca

PERGOLESI: MARIAN VESPERÁK

Az Oxfordi New College Énekkara
Edward Higginbottom

BRUCH HEGEDŰVERSENYEK

Chloë Hanslip

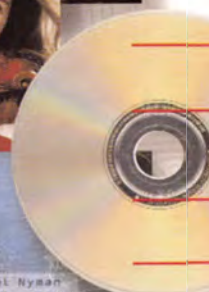
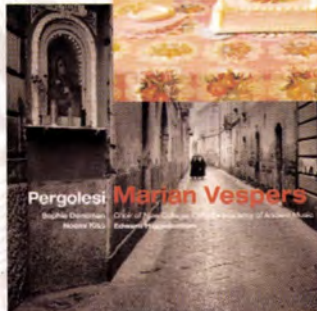
JANÁČEK: JENŰFA

Karita Mattila, Anja Silja, Jerry Hadley
Bernard Haitink

NYMAN: FACING GOYA

Michael Nyman Band

www.warnerclassics.com
www.warnermusic.hu

Váci Hangszerház

2600 Vác, Kossuth u. 15.
Tel./fax: 06 27/510-500, 510-501
E-mail:
imrohanga@mail.digitel2002.hu

Kezes nélküli hitellehetőség!

Új és használt hangszerek adás-vétele, komoly- és könnyűzenei kották nagy választékban.

A Gramofon magazinban szereplő CD-k megvásárolhatók, megrendelhetők az

MCD Könyv- és Zeneáruházban

(V. Deák Ferenc u. 19.) ahol kiemelt klasszikus és jazz választékkal várjuk kedves Vásárlóinkat, továbbá belehallgatási lehetőséget biztosítunk a vásárlás megkönnyítésére!

Az MCD üzletlánc további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI. Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.
Nagytétényi út 35-37.

Újraélheti a zenét!

Üzletünkben a gregoriántól a kortárs zenéig hanglemezen mindent megtalál – ha mégsem, kívánságát előjegyezzük, számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról kérjen további felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene
Jazz
Népzene
World Music
Gyerekenek

A Déli Pultól egy percre a CD Centrumban

XII. Magyar Jakóbinusok tere 4
Tel.: 355-38-08

Nyitva:
H-P: 12-19
Szo: 10-13

Rendelés postai útonvétel is

Itzhak Perlman
Mozart-album
Km.: Berlińi
Filharmonikusok

EMI Classics

Itzhak Perlman azon kevés gyakorló hangszeres muzsikus közé tartozik, akik számára a vezénylés nem csupán valamiféle pótlék – kissé ironikusan fogalmazva: gyakorlást helyettesítő elfoglaltság –, hanem valódi, saját maga és a közönség számára is többletértéket nyújtó művészi teljesítmény. A nagyszerű izraeli-amerikai hegedűművész új lemezén hangszeréhez sem lett hűtlen: maga játssza Mozart G-dúr hegedűversenye (K. 216), illetve a K. 546 jelzésű Adagio és Fuga szólóját, s közben vezényli a Berlińi Filharmonikusokat. Az albumot – amely egyébként koncertfelvétel – a Jupiter-szimfónia zárja, melyben Perlman természetesen nem szólózik, „csak” vezényel. Igazi Mozart-lemez született, élénk színekkel, sok-sok ötlettel, invencióval. Perlman érdemeit az sem csökkenti, hogy a rutinos, profi Berlińiek valószínűleg karmester nélkül is tökéletesen el tudták volna játszani ezt a programot.

Yehudi Menuhin –
The Album
Royal Philharmonic
Orchestra

Centurion Music –
TIM–H&H '92

A londoni Royal Philharmonic Orchestra társulatát sok – és részben jogos – bírálat érte az elmúlt tíz évben. A kritikusok egy része szerint repertoárjuk túlságosan kommerszé vált, az üzleti siker érdekében szinte mindent elvállalnak. Ez egyfelől igaz, de másfelől arról sem szabad megfeledkezni, hogy a „királyi” zenekar népszerűségének köszönhetően olyan közönségréteghez is eljuttatja a klasszikus zenét, amely egyébként aligha találkozna vele. A közelmúltban megjelent, régi felvételekből összeállított CD-n Yehudi Menuhin vezényli a zenekart, s előadásukban romantikus kompozíciók (Csajkovszkij, Dvořák és Elgar művei) csendülnek fel. Nem teljes művek, mindenképp csak egy-egy tétel, s a lemezt hallgatva mégis felvillan valami a XX. századi zene egyszemélyes „intézménye”, Menuhin személyiségéből.

Sir Simon Rattle
Holst: A bolygók,
Britten: Sinfonia
da Requiem
Vezényel:
Sir Simon Rattle

EMI Classics

A londoni központtal működő EMI hanglemezkiadó teljes joggal lehet büszke „saját nevelésű” sztárjára, Sir Simon Rattle-re. A negyvenhét éves dirigens több mint húsz éve fűzi exkluzív szerződés az EMI-hoz, s ez az együttműködés rendkívül termékenynek bizonyult. Rattle és az általa vezetett Birminghami Szimfonikus Zenekar bekerült a nemzetközi zeneélet körforgásába, majd közvetlen élmezőnyébe, az EMI katalógusa pedig gazdagabb lett egy nyitott gondolkodású, a konvenciókkal egyáltalán nem törődő, tipikusan új generációs karmesterrel. A most megjelent, digitálisan korszerűsített felvételek a nyolcvanas években készültek: Rattle a Philharmonia Orchestra élén Gustav Holst misztikus darabját, A bolygókat, saját zenekarával pedig Britten Sinfonia da Requiem című művét szövegezte meg – rendkívül szuggesztíven, elementáris erővel.

Erich Bergel
Brahms négy
szimfóniája
Kolozvári Filharmonikusok, vezényel:
Erich Bergel

BMC Records

Emlékeznek még Erich Bergelre? A kilencvenes közepén elhunyt, erdélyi szász karmesterről kevesen tudják, hogy egykor Herbert von Karajan személyes támogatásának köszönhetően indult el a nemzetközi karrierje, és sajnos az is feledésbe merült, hogy a mostoha körülmények ellenére milyen fontos szerepe volt az erdélyi zenekultúra fejlesztésében. Talán ennél is többet mond ars poeticája: „A zene alapvetően mindig istentisztelet. Naponta hálát adok Istennek, hogy zenészt csinált belőlem.” A BMC Records-nál most dupla CD-n megjelent, 1994-ben készült koncertfelvételen Bergel – a Kolozvári Filharmonikusok élén – Brahms négy szimfóniáját vezényli. Súlyos, veretes zene ez, technikailag és zenei megvalósításában sem hibátlan, de minden pillanatában őszinte és hiteles tolmácsolásban.

**Arturo Benedetti
Michelangeli**
Koncert Luganóban
(1956)
Vezényel:
Hermann Scherchen

Aura Music – Mevex

Az idősebb generációnak bizonyára még ma is sokat mond Arturo Benedetti Michelangeli, a zseniális olasz zongoraművész neve. Örömmel értesültünk arról, hogy jó néhány koncertfelvételének digitális újrakiadása – amelyeket az olasz Aura Music jelentet meg – Magyarországon is hozzáférhető. Ez az album például egy 1956 júniusában, a svájci Luganóban adott koncertet elevenít fel, s nemcsak Michelangeli, hanem a karmester, Hermann Scherchen személye miatt is különösen érdekes. Két, jelentősen eltérő szemléletű és vérmérsékletű, egymást mégis maximálisan tisztelő, sőt kifejezetten inspiráló muzsikus nagy találkozása ez, Mozart B-dúr és Schumann a-moll zongoraversenyében. A két concerto között egy valódi ritkaság, egy sokáig elveszettnek hitt Mozart szimfóniatétel szólal meg, az Orchestra della Radiotelevisione della Svizzera Italiana remek előadásában.

Nikolaj Znaider
Bravo! – Virtuosis Et
Romantic Encores
for Violin
Nikolaj Znaider
– hegedű

RCA Red Seal – BMG

Lehet-e közismert miniatűrökből, tipikus ráadászámokból úgy összeállítani egy albumot, hogy ne csak gyönyörködtesen és szórakoztatosan, hanem lehetőség szerint szóljon is valamiről? Ez volt a fő kérdés, mielőtt a CD-játszóba belehelyeztem a neves hegedűművész, Nikolaj Znaider Bravo! című, jórészt romantikus stílusú, népszerű darabokból álló albumát. Nos, már az első percekben, Wieniawski Polonaise de Concert-jét, majd Sarasate Andalúz románcát hallgatva meg kellett állapítanom, hogy Znaidernek nem jutott eszébe semmiféle koncepció. Egyszerűen csak felfűzte egymás mellé ezeket a darabokat, megmutatva, hogy fölényes hangszertudás birtokosa. S hogy kinek is ajánlható egy ilyen album? Azoknak, akik a klasszikus zenében is inkább a szórakozást keresik, mint az elmélyülést.

Marton Éva
Puccini-áriák
és -románcok
Marton Éva
– szoprán

Miskolci Operafesztivál Kht. ●●●●●

A személyi villongásoktól sem mentes, s éppen ezért kissé hányatott sorsú, de mégis egyértelműen sikeres Miskolci Nemzetközi Operafesztivál tavalyi rendezvénysorozatának „állít emléket” az a CD, amelyen (koncertfelvételtől) Marton Éva néhány jól ismert, de többségében ritkaságértékű Puccini-áriát és -románcot énekel, a Kovács László vezényelte Miskolci Szimfonikus Zenekar és Miskolci Kamarazenekar, illetve Kovács László mint zongorakísérő közreműködésével. Marton Éva hangjából még mindig hihetetlen drámai erő sugárzik, érzelmi-dinamikai mélységei fantasztikusak, de Puccini lírájára, a késő romantikus és verista itáliai opera költőiségére is fogékony, érzékeny. Kovács László és a zenekarok teljesítménye is mindvégig kifogástalan. Értékes kordokumentum ez a lemez – nem csak Puccini-rajongóknak.

Händel
Rinaldo
Vezényel:
René Jacobs

Harmonia Mundi – Karsay és Tsa ●●●●○

Az elmúlt egy-két évtizedben a barokk operadalom egyik legkedveltebb darabjává lépett elő Georg Friedrich Händel Rinaldo című alkotása. Nem véletlen, mert a korabeli, gazdagon díszített áriákból építkező olasz operastílus szépen, törésmentesen ötvözi Händel szigorúan ellenpontozó, kifinomult, „akadémikus” stílusával, s az ehhez kapcsolódó, jellegzetes kompozíciós eszköztárral. Most a régizenejászás egyik legismertebb alakja, René Jacobs vállalkozott arra, hogy (osztrák–német–francia koprodukcióban) lemezre veszi a Rinaldót, a címszerepben Vivica Genaux-val, a Freiburger Barockorchester közreműködésével. Világos, szépen formált előadás ez – kitűnő egyéni teljesítményekkel. Komoly esély van arra, hogy sokáig ezt az interpretációt tekintjük majd etalonnak, s megítélésem szerint még azok is elismerik az előadás erőit, akiknek a barokk operáról vallott felfogása gyökerelesen eltér Jacobsétól.

GRAMOFON

Banse és Schiff
Debussy
és Mozart dalai
Juliane Banse
– szoprán, Schiff
András – zongora

ECM – MusiCDome ●●●●●

Lapzártánk idején ugyan még nem lelhető fel a lemezboltokban, de április első napjaitól már érdemes lesz keresni azt a varázslatos lemezt, amelyen a nyugat-európai és amerikai kritikusok által is szuperlatívuszokban méltatott német-svájci szoprán, Juliane Banse Debussy- és Mozart-dalokat énekel, zongorista partnere pedig Schiff András. Kettejük együttműködése a kilencvenes évek közepén, a Schiff által létrehozott Mondsee-i fesztiválon kezdődött, de közös lemezt még sohasem készítettek. Talán úgy gondolták, érdemes még érlelni, csiszolni a közös hangzást, egészen addig, míg tökéletes nem lesz. Most elérkezett a pillanat, s úgy véljük, Banse és Schiff duettje egészen új távlatokat nyithat a dalirodalom interpretáció-történetében. Ezernyi árnyalat, finoman megrajzolt kontúrok, elmosódó pasztellszínek – lenyűgöző előadás.

Baldassare Galuppi
I. Gusztáv,
Svédország királya
– opera seria

Hungaroton Classic ●●●●○

A Hungaroton – nemzetközi szinten örvendően sikeres – repertoárpolitikájának ismeretében ma már cseppet sem meglepő, ha egy kiadványuk borítóján ott találjuk a feliratot: First Recording vagyis az adott mű legelső hanglemezfelvétele. A kiadó régóta fontosnak tartja, hogy olyan újdonságokkal lépjen elő, amelyek egyetlen más hanglemeztársaság katalógusában sem szerepelnek. Garantáltan ilyen újdonság a saját korában elismert, halála után gyorsan elfeledett olasz preklasszikus komponista, Baldassare Galuppi I. Gusztáv, Svédország királya (Gustavo Primo, re di Svezia) című, 1740-ben keletkezett operája, amelynek szövegeknyvét nem kisebb szerző írta, mint Carlo Goldoni. Körülmenyes, kicsit statikus, de szép részletekkel teli opera seria ez, kitűnő előadásban. A főszerepeket Károly Edit, González Mónika és Mario Cecchetti alakítja, közreműködik a Savaria Baroque, vezényel Fabio Pirona.

Bartók Béla
A készakállú herceg vára
Vez.: Eötvös Péter
Hänssler Classic

Händel
Rinaldo
Harmonia Mundi

Spyro Gyra
Original Cinema
Telarc

Russ Freeman
Drive
Concord

**MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
A KARSAY ÉS TÁRSA KFT.**
1021 Budapest, Versec sor 15.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: karsaygy@axelero.hu

Marc-Antoine Charpentier
Egyházzenei művek
Vezényel:
Vashegyi György

Hungaroton Classic

Marc-Antoine Charpentier, a Bachnál másfél generációval idősebb francia barokk mester magyarországi felfedezése egyértelműen Vashegyi Györgynek köszönhető. A kimagasló tehetségű fiatal karmester – a korhű hangszereken játszó Orfeo Zenekar és a Purcell Kórus alapítója – koncertszínpadon és lemezstúdióban egyaránt méltó emléket állított Charpentiernek, precízen megformált, ugyanakkor érzelmgazdag előadásaival. Új lemezén egyházzenei alkotások hallhatók: egy nagyszabású – csaknem hatvanperces – mise és egy, a maga műfajában ugyancsak terjedelmes motetta – mindkettő latin nyelvű. A nyolc, kitűnően felkészült énekes szólista hangja diszkrétan emelkedik ki az ugyancsak gondosan kimunkált, összecsiszolt hangzásképp egészéből. Figyelmet érdemel a cselló-orgona-csemláló-theorba összeállítású continuo-csoport stílusos játéka.

Bach-keresztmetszet
Johann Sebastian Bach művei (20 CD)
The International Music Company
(TIM) – H&H '92

Johann Sebastian Bach életművéből az elmúlt időszakban – különösen az ezredfordulón, halálának 250. évfordulóján – többféle összkiadás, tematikus válogatás is született. Nemrég jutott el Magyarországra a német TIM kiadványa, amely húsz CD-n ad keresztmetszetet a monumentális bachi életművéből, s nemcsak a repertoár, hanem az előadók miatt is különösen izgalmas. A digitalizált archív felvételekről többnyire a múlt század közepén működött, legendás előadók játéka elevenedik meg: a Wohltemperiertes Klavier két kötetét például Edwin Fischer játssza, további billentyűs kompozíciókat többek között Michelangeli, Lipatti, Horowitz vagy éppen Myra Hess, az orgonadarakok többségét Albert Schweitzer, a kantátákban pedig olyan énekes szólistákat hallunk, mint Marian Anderson vagy Hans Hotter. A gyűjtemény nem hiányozhat a Bach-hívők lemezpolcáról.

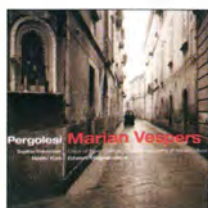

Tekerőlant-sorozat
Michel Corrette művei
Mandel Róbert
– tekerőlant,
Jean-Christophe Maillard
– duda

Hungaroton Classic

Hurdy-Gurdy series vagyis Tekerőlant-sorozat címmel indult útjára a Hungaroton új ciklusa, amely a tekerőlant hagyományos – jórészt reneszánsz és barokk – repertoárjának felfedezésére vállalkozik, a hangszer Európa-szerte ismert virtuóz játékos, Mandel Róbert főszereplésével. A tekerőlant mellett ezeken a lemezekon a duda (elterjedt nevén: musette) is rendszeresen helyet kap majd, a francia Jean-Christophe Maillard előadásában. A sorozat első darabja a XVIII. században élt, kalandos sorsú zeneszerző, az ugyancsak francia Michel Corrette tekerőlantra, dudára és continuóra írt darabjaiból válogat. Rácsodálkozhatunk a két – eddig jórészt népzenei környezetben megismert – hangszer magasrendű műzenében is felhasználható erőnyere. Mandel és Maillard kamarapartneri: Németh Pál (fuvola), Ratkó Ágnes (csemláló), Kállai Nóra (cselló) és Spányi Miklós (orgona).

Pergolesi
G. B. Pergolesi egyházzenei művei

Erato – Warner

A tragikusan fiatalon, huszonhat évesen meghalt olasz barokk mester, Giovanni Battista Pergolesi egyházzenejéből eddig szinte kizárólag a megrázó szépségű Stabat Mater ismerjük. Most itt egy válogatás – csaknem két óra zene – Pergolesi más, liturgikus ihletésű kompozícióiból, illetve részben hangszeres kamarazenejéből. A dupla CD gerincét olyan, korábban publikálatlan vesperások alkotják, amelyek csak a közelmúltban, Malcom Bruno rekonstrukciója nyomán váltak hozzáférhetővé. Megszólal továbbá egy rendkívül invenciózus és érzelmgazdag Magnificat, több kisebb egyházzenei darab, s köztük egy-egy instrumentális szonáta. A gondosan szerkesztett és kivitelezett albumon az oxfordi New College kórusát és a The Academy of Ancient Music világhírű együttesét Edward Higginbottom vezényli. Örömmel fedeztük fel, hogy a szólisták sorában honfitársunk, Kiss Noémi is szerepel.

G. Ph. Telemann
Párizsi kvartettek
Freiburger
BarockConsort

Harmonia Mundi – Karsay és Tsa

A René Jacobs-szal régóta együttműködő Freiburgi Barokk Zenekar művészeiből alakult Freiburger BarockConsort szívesen kutatja a XVII–XVIII. századi hangszeres irodalom még feltáratlan területeit. Az együttes – Karl Kaiser (fuvola), Petra Müllejans (hegedű), Kristin von der Goltz (cselló), Hille Perl (viola da gamba), Lee Santana (lant) – új lemezén a Bach és Händel árnyékában meghúzódó, rendkívül termékeny és a maga korában sikeres német barokk mester, Georg Philipp Telemann úgynevezett Párizsi kvartettjeit kötötte csokorba. Ezek a kamaradarabok onnan kapták nevüket, hogy sajátos textúrájuk (három szólistikusan kezelt dallamhangszer és continuo) miatt elsősorban Franciaországban arattak sikert. A színes, változatos muzsika és a jó egyéni teljesítmények miatt ennek a lemeznek más országokban is van esélye a kedvező fogadtatásra.

Benedict Randhartinger
Dalok
Meláth Andrea – ének,
Virágh Emese – zongora

Hungaroton Classic

Benedict Randhartinger nevét eddig alighanem csak a legfanatikusabb zenerajongók, esetleg a Schubert-kutatók ismerhették. A hosszú életű osztrák szerző (1802–1893) ugyanis gyerekkori barátja és iskolatársa volt Schubertnek, s az 1820-as évek közepén ő ajánlotta be Randhartingert Széchényi Lajos gróf (Széchényi István bátyja) személyi titkárnak. S ezzel el is érkezünk a „magyar kapcsolathoz”, hiszen Randhartinger kéziratainak jelentős részét az Országos Széchényi Könyvtár őrizte meg az utókornak. Igaz, ezek az autográfok hosszú időn át „lappangtak”, létezésükről senki sem tudott, vagy legalábbis senki sem publikálta őket. Randhartinger születésének bicentenáriuma adott alkalmat a Hungarotonnak, hogy megjelentessen egy lemezre valót Randhartinger – szépen megformált, izléses, Schubert stílusát követő – daljaiból, Meláth Andrea és Virágh Emese szokás szerint kiváló előadásában.

Lux Nox együttes S(M)S

BMC Records

Sokáig gondolkodtunk, melyik műfajba soroljuk a Lux Nox együttesnek a BMC Recordsnál megjelent lemezét. Végül – jobb híján – kortárszenének tekintettük, s ezért került a klasszikus szekcióba. A billentyűs hangszereken játszó ifj. Kurtág György nevével fémjelzett kvartett – társai: Chris Martineau (brácsa és ének), Isabelle Cirla (melissza), Roland Ossart (baszszusklarinét és szoprán saxofon) – tagjai nemcsak előadók, hanem kivétel nélkül aktív zeneszerzők is, akik azonban általában nem a szó hagyományos értelmében vett, papíron vagy elektronikusan rögzített kompozíciókat írnak, hanem műfaji és stíliserő kategóriákba nem sorolható, eredeti, kreatív, improvizatív muzsikát. Lemezük – amely a S(M)S címet kapta – feszült figyelmet igénylő kísérlet, amelynek „keretjátékát” egy mobiltelefon menürendszere alkotja.

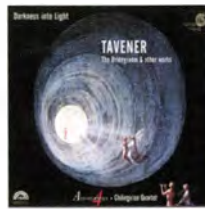

Madarász Iván Elektroakusztikus kompozíciók az EAR együttes előadásában

Hungaroton Classic

A közepnemzedékhez tartozó Madarász Iván nem tartja magát kifejezetten „elektronikus” zeneszerzőnek, de az utóbbi évtizedben mégis szoros és folyamatos munkakapcsolatba került a hazai elektroakusztikus zenekultúra fejlődésében kulcsszerepet játszó, Sugár Miklós vezetésével működő EAR együttesrel. Ennek az együttműködésnek bizonyítéka Madarász új szerzői lemeze, amelyen kivétel nélkül elektroakusztikus darabok hallhatók, bár valamennyi az úgynevezett live electronic technikával készült, vagyis élő hangszerek is szerepelnek bennük. Egészen meghatározó élményt nyújt a Tandori Dezső versére írt Talizmán (a költeményt a lemezen Madarász maga mondja el), de érdemes megismerkedni a többi darabbal – Archai-archi, Egyperces történetek, Tabulatúra, Orfeusz gesztusai, Dionüszosz geometriája – is. Utóbbi kettő egyébként dramaturgiaiailag szorosan összetartozik.

Fény és sötétség Középkori egyházzene és John Tavener művei

Harmonia Mundi – Karsay és Tsa

Mesmerizing – Megigéző. Ezzel a jelzővel illetve a San Francisco Chronicle című, tekintélyes amerikai lap kritikusa azt a produkciót, ami most – a Harmonia Mundi gondozásában – lemezen is megjelent. A Darkness into Light című album – a címadásnak megfelelően – mindvégig a sötétség és a fény kontrasztjára, s egyúttal a középkor, illetve a modern idők szembeállítására épül. A latin nyelvű egyházzenei tételek egy kortárs szerző, John Tavener – részben ugyancsak liturgikus ihletésű, de kompozíciós eszköztárában kifejezetten modern – alkotásaival váltakoznak. Az előadói apparátus egy énekes kvartett (Anonymous 4) és egy vonósnégyes (Chilingirian Quartet), ami a vokális és instrumentális zene látszólagos ellentétét is előtérbe helyezi. Az eredmény: misztikus lemez, amit izléstől függetlenül nevezhetünk „megigézőnek” vagy inkább egy kicsit bizarrnak.

Vonósszextettek kamarazenekari átiratban Stuttgarter Kamara- zenekar, vezényel: Benjamin Hudson

Good International – Varga

A Stuttgarter Kamarazenekar nevét itthon nemcsak a komolyzene rajongói, hanem a jazzkedvelők is ismerhetik, hiszen két évvel ezelőtt nagyszerű zongoristánkkal, Oláh Kálmánnal vették lemezre Bach Goldberg-variációinak sajátos „crossover-változatát”. Azt az albumot az újabban már nem csupán Ázsiában, hanem Európa-szerte is mind ismertebb dél-koreai Good International kiadó gondozta, s náluk jelent meg a stuttgarti legújabb CD-je is. Brahms kamarazenei termésének két, ritkán hallható darabja, a G-dúr és B-dúr vonósszextett szólal meg, de nem eredetiben, hanem Ian MacPhail kamarazenekari hangszerelésében. A felerősített vonósok, a dúsabb hangzás nem tett rosszat Brahms zenéjének, sőt szinte tovább gazdagította, árnyalta azt. A Benjamin Hudson vezényelte Stuttgarter Kamarazenekar teljesítménye mindvégig kifogástalan, néha több is annál: magával ragadó.

Johanna Beisteiner Sor, Weber, Diabelli, Schubert és Llobet művei Johanna Beisteiner – gitár

Gramy Records

A fiatal osztrák gitárművésznő, Johanna Beisteiner szülőhazája mellett gyakran koncertezik Németországban és Olaszországban, s mostanában Magyarországra is rendszeresen ellátogat. Ennek az az oka, hogy 1998-ban találkozott magyar kortársával, Gulya Róbert zeneszerzővel, aki Fairy Dance címmel gitárdarabot írt neki. Gulya – igaz, most nem szerzőként, hanem zongoristaként – Johanna új, Budapesten készült szólóalbumán is közreműködik. Az albumot egy spanyol és egy katalán szerző (Fernando Sor, illetve Miguel Llobet) alkotása foglalja keretbe, de az az osztrák-német klasszika és romantika is képviselteti magát, egy Weber-divertimentóval, egy Diabelli-szonátával és egy Schubert-szerenáddal. Johanna Beisteiner kitűnő technikájú, érzékeny gitárjátékos, aki bensőséges hangú, szép lemezt készített.

Tolga Kashif Queen Symphony

EMI Classics

Freddie Mercury, Brian May, Roger Taylor és John Deacon vagyis a Queen együttes a maga sajátos módszereivel már a hetvenes évek végétől azon fáradozott, hogy lebontsa az egyes zenei műfajok közötti, többnyire mesterségesen épített falakat. A populáris dallamvilág és a rockzenei hangszerelés ellenére jó néhány Queen-dalban előfordultak szimfonikus effektusok, amelyek nagyzenekari hangszerelésben érvényesülnek leginkább. Ezt ismerte fel a negyvenes, pályáját hagyományos „komolyzenével” kezdő, sikeres londoni zeneszerző és karmester, Tolga Kashif, aki hattételes szimfóniát komponált Queen-motívumokból, így a többi között a Radio Gaga, a Bohemian Rhapsody és a We Are The Champions témáiból. A megszólaltatásra ki más vállalkozhatott volna, mint a Royal Philharmonic Orchestra, angol kórusokkal kiegészülve. Érdekes vállalkozás, kísérletnek jó, többnek aligha tekinthető.

**JOHN SURMAN
JACK DEJOHNETTE
LONDON BRASS
FREE AND EQUAL
ECM-MCD**

Vagyunk úgy néhányan, hogy minden újabb jazz-kiadványt ösztönösen a 60-as évtized, kedves jazz-periódusunk prizmján keresztül figyelünk, s többé-kevésbé mindannyian úgy hisszük talán, hogy a későbbi jazz-tendenciák szinte kivétel nélkül már a műfaj Kali-jugájához tartoznak. Örülünk tehát, amikor olyan előadó friss CD-je kerül a hallóterünkbe, aki harminc-negyven évvel ezelőtt érett művésszé, s személyes stílustörténe-

tében – a váltások, kísérletek, sőt, esetleges megbicsaklások ellenére is – alapvetően máig hű maradt ifjúkora zenei értékeihez. Világosan érzékelhető ez Paul Bleytől Ornette Colemanen át Schlippenbachig jónéhány muzsikuss példáján. Közéjük tartozónak vélem John Surmant is, aki az angol avantgarde jazz egyik meghatározó figurájává nőtt korai lemezein, más kortárs kísérletezők (pl. Mike Westbrook, John McLaughlin, Mike

Gibbs) albumain, illetve a The Trio nevet viselő alkalmi társulásban. Hely híján nem térhetek ki részletesebben a projektek és formációk sokaságára, melyekhez Surman mindig a maga invenciózus módján járult hozzá: elég, ha szólófelvételeit említem, valamint parádés akcióját a Petőfi Csarnokban, amikor egy 30-as évekbeli grúz némafilmhez rögtönzött zenét. Muzsikáiban a megkomponáltság, a kötött struktúra, valamint a szólista improvizatív szabadsága szinte mindig egyenlő fontossággal bír, s még olyan, romantikus részletekben gazdag lemezein is, mint a Private City, sikerre tudta vinni a különböző stílusok, illetve zenei elemek szimmetriáját.

A Free And Equal nem az első albuma, amin nagyobb ívű darabok komponistájaként nyújt nagyszerű teljesítményt. A mostani lemez elsősorban elődje érzésem szerint nem is a korábbi Surman/DeJohnette CD, hanem az 1996-os Proverbs And Songs, valamint a Trans4mationnal készített felvétele. John Surman ezúttal a fúvós-együttesre (és szólistákra) írott zene mesterének mutatkozik. A tiztagú London Brass – leggyakrabban barokk művek és kortárs darabok megszólaltatója – elsősorban nem kísér, hanem hol tuttiban, hol szólistákká alakulva együtt alkot a szaxofonossal és dobossal. Talán erre is utal a cím

**SCOLOHOFO
OH!**

**Joe Lovano – tenor-
és szoprán-saxofon
John Scofield – gitár
Dave Holland – bőgő
Al Foster – dob
Blue Note – EMI**

Bevallom, kissé zavarban vagyok ettől a zenétől. Ugyanis nem sokan mernek manapság ilyet játszani. Ami itt szól, nem más, mint valódi jazz – feketén-fehéren. Mert mit is hallhatunk már sok-sok éve (jazz címen): improvizatív világzenét, harmóniaszegény etno-jazzt, latin fiestát, vége-láthatatlan groove-programokat, poszt- vagy ál-avantgárdot, és más, ehhez hasonlókat. Az egyre tágabb és egyre elmosódottabb műfaji keretek közt azért akadnak biztató kísérletek, sőt figye-

lemreméltó produciók is, de ez a minden áron eredetiséget célzó kényszeres törekvés, uralkodó trendnek tűnik – bármilyen abszurd is. Nem mintha a muzsikuskok elfelejtettek volna jó jazzt játszani – néha egy-egy „tribute”, vagy pihentető sztenderdezés okoz még némi zavart –, de az útkeresési láz talán soha nem volt ennyire jellemző, mint napjainkban. Szinte már ez számít a fő-csapásnak – nyilván az egyre hevesebb ingerekre vágyó közönség kegyeit keresendő.

Pedig, ez a bizonyos SCOLOHOFO is teljes-séggel eredeti zene. A négy muzsikuss saját szerzeményeit játssza a lemezen; igazi jazz-témákat, igazi jazz-felfogásban. Egyik-másik szám ismerősen cseng. Azt is hihetnénk, hogy valami régi örökzöldet hallunk, pedig ezeket a darabokat csak a zenészek saját, korábbi formációitól hallhattuk. Olyan érzetünk is lehet, mintha a számokat nagy idők, nagy mesterei irták volna (pl. Monk), vagy egyszerűen – csak mert nagyon jók – megszeretjük mindahányat; legalábbis a harmadik-negyedik lejátszás alkalmával. És talán pont ez az oka annak, hogy minimális esély sincs arra, hogy a nagyközönség elfogadjon egy ilyen produkciót, mert nem hat azonnal. Az ilyen zenére szokták sokan reflexszerűen azt mondani, hogy unalmas és öncélú.

Mert, a már szélesebb körben is ismert csillag, Davis oldalán ugye Scofield, Holland és Foster is szerethető volt, Lovano meg akárhány alkalommal is nyeri el az „Év tenorszaxofonosa” elismerést a legrangosabb szakajtó kritikusaitól, ha a feje tetejére áll, akkor sem képes kivívni a szűk szakmai eliten kívüli közönség szeretetét.

Mind a négyen hangszeres művészek, egy műfaj legkiválóbb élő képviselői. Tudjuk, hogy egy ilyen, szinte natúr zenét ők bármikor, másfél óra alatt feljátszanak (próba nélkül is). Nyil-

„equal” szava. Dominálják a lemezt a megkomponált egységek, de Surman változatlanul nagy szerepet szán az improvizatív tömböknek is, hiszen úgy tartja, a spontán zenélésben szintén mindig megvan a „kompozíciós” technika.

Ami a lemezen hallható, az tulajdonképpen a 2000 októberében a norwichi katedrálisban bemutatott mű (eredetileg That's Right volt a címe) fél évvel későbbi koncertelőadása a Robert Wyatt dobos igazgatta Meltdown Festivalon, a londoni Queen Elizabeth Hallban. Surman először szigorúbb értelemben vett fúvós kamarazenében gondolkodott, és négytagú rézfúvós-zenekarral akarta bővíteni duóját. Amikor a London Brass érdeklődést mutatott a közös munka iránt, nem habozott, s tíztagú fúvós-kórusra írta (át) a fejében motoszkáló zenei ötleteket.

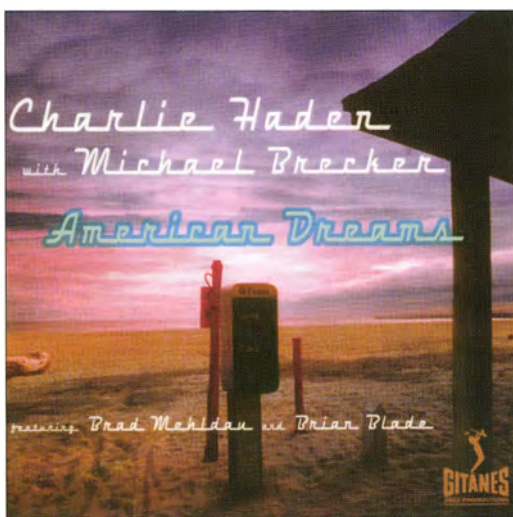
Abban a kérdésben, hogy az eredmény vajon egy jazz-zenész kortárs darabja, vagy egy kortárs zeneszerző számos jazz-elemmel tarkított kompozíciója, esetleg valami más lett, nem feltétlenül érdemes a hallgatónak markánsan állást foglalnia. A címkéknél valószínűleg sokkal fontosabb, hogy az ötvenkilenc éves John Surman változatlanul alkotóereje teljében van, s ismét olyan zenével ajándékozta meg hallgatóit, amit érdemes megismerni.

Máté J. György

ván azért, mert hatalmas a tudásuk, a tapasztalatuk, a rutinjuk, és irgalmatlanul profik, de sokkal inkább azért, mert ezen a szinten már nincs semmi hatásvadász trükk vagy blöff. Képtelenek a hangszertudásuk, zenei invencióik alá menni. Úgy játszanak, mintha meggyőződésük lenne, hogy az emberek fogékonyak a titkaikra, varázslataikra: áradóan, átszellemülten, érzékenyen – ráadásul jazzt. Azt a zenét, mely formailag alig különbözik a műfajra szakosodott iskolák tematikájától, vagy akár egy színvonalasabb vendéglátóhely háttér-bandájától. Itt is a négy (olykor szvingelve), a jellegzetes coolos, bopos harmóniak, az improvizáció, és persze a hamisítatlan, jazzes dialektus uralkodik – a felszínen. Csakhogy mindez olyan izgalmas, gazdagon kibontható témák körül zajlik, olyan egyedülálló hangszerezési megoldásokkal, olyan technikai biztonsággal és olyan mélyen muzikálisan, amit csak és kizárólag ez a négy muzsikós tud – külön-külön, kétséget sem hagyva kiletűkről, és mint az Oh! című lemez bizonyítja, együtt is.

Egy ilyen kivételes egyéniségekből álló zenekar produkciója manapság mégsem kelt olyan izgalmat, mint például a '60-as évekbeli all stars formációk. Lehet, hogy manapság nincs elég időnk, esetleg érzékenységünk az effélékre?

Matisz László

**CHARLIE HADEN
WITH MICHAEL BRECKER
AMERICAN DREAMS**

Verve-Universal

Charlie Haden – bőgő

Michael Brecker – tenorszaxofon

Brad Mehldau – zongora

Brian Blade – dob

●●●○○

A hazaszeretet szép dolog. Pontosabban magától értetődő kéne hogy legyen, olyasmi, aminek eszünkbe sem kéne jutnia – akárcsak az, hogy köszönünk a trafikosnak. Valaha talán természetes is volt, hogy részei vagyunk annak a tágabban értelmezett közösségnek, melyet a közös nyelv, kultúra, történet tart össze, aztán a túl sok spekulálás, relativizálás, a rosszul feltett kérdések miatt kialakuló bizonytalanságban a hazaszeretet ideáját elrángatták a helyéről, ma már jobb esetben azt mondjuk rá: szép dolog.

A hazaszeretettől ihletve muzsikálni szintén szép dolog, de kínosan ügyelni kell az arányokra, a forma és a hangnem megválasztására. A jazz történetét végigkíséri a szülőhazához való kötődés motívuma. Mint a legfontosabb amerikai művészeti produktum, a jazz leválaszthatatlan a bölcsőországához való viszony kérdéséről, mely néha fájdalmas, néha dühvel teli, néha rajongó, néha pedig szelíd volt.

Az American Dreams leginkább megindultan ünnepélyes, melankolikus hangvételű, amit a tizenháromból nyolc számban közreműködő 34 tagú vonószekerek emel ki. A hangszerelések maga Haden, Quartet West-beli kollégája, Alan Broadbent, valamint Jeremy Lubcock és Vince Mendoza dicséretes munkái, utóbbi egy kompozícióval is hozzájárult az albumhoz. A számok nagy része ilyen vagy olyan értelemben klasszikusnak mondható: a többi közt Metheny-től és Maystól a Travelst, Jarrett-től a No Lonely Nightst és a Prism-t, Ornette Coleman-tól a Bird Foodot, Brad Mehldau-tól a Ron's Place-t, a Horvitt-Hague-kettőstől pedig a Young and Foolisht dolgozta fel Haden, tőle pedig a címadó darab és a Nightfall származik. A ze-

nekar összeállításáról elmondható, hogy egyrészt eleve garantálhatja a sikert – hiszen Mehldau és Blade a legünnepeltebbek közé tartozik a fiatalabb generációban, Brecker pedig, aki Haden régi társa, valószínűleg szó szerint érti, hogy a határ a csillagos ég, szinte mindent elért már, amit jazzmuzsikus elérhet. Irányultságukban, felfogásukban elég közel állnak egymáshoz, bopos alpműveltségükhöz az újításra való hajlam társul. Most lágyabb, érzelmesebb, merengőbb hangjukat szölgatják meg, s inkább csak Brecker ragadtatja magát néhol tüzezebb futamokra, ami nem válik a zene hátrányára.

Rossz hang nincs itt egy sem, valami más gond viszont van. A lemez koncepciója, a túlságosan nyilvánvalóvá tett mondanivaló bekebelezi a zenét. Ami legfeljebb kiindulási pont kellett volna hogy legyen, s aminek csak áttételesen szabadott volna megjelennie a lemezen, az lett a középpont, az nehézkedett rá giccsesen arra, ami akár mestermű is lehetett volna. Sem az America the Beautiful, sem az Aranyoskám című film betétdalaként ismert It Might Be You, sem a másik Bergman-Grusin dal, a Love Like Ours nem volt szerencés választás, a szírupos vonások is egy idő után emélyítően hatnak.

A kor, amelyben élünk, nyilvánvaló magyarázattal szolgál Haden megközelítésére, s nála egyébként sem új vonás az amerikai álmot megfogalmazása. A zenélés, különösen, ha jazzről van szó, viszont nem szólhat másról, mint a megfoghatatlan, a transzcendens egy-egy pillanatra való megtapasztalásának élményéről, legyen a művész amerikai, európai vagy akármilyen hazából származó. Különbözik meg a varázslat.

Bércesi Barbara

4 GENERATIONS OF MILES

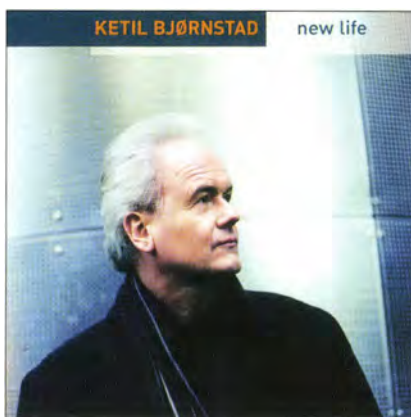
Chesky-Karsay és Tsa

●●●○○

Hallgatom a vadonatúj, New York-ban egy klubban tavaly májusban felvett CD-t immár vagy negyedszer, és egyre több bennem a kérdőjel. Miért Miles 4 generációja a lemez címe? A kvartettben Jimmy Cobb dobos (1929-ben született), George Coleman tenorszaxofonozik (1935), Ron Carter bőgőzik (1937). A '29 és '37 közti nyolc évben született mindhárom muzsikus 1960 táján tűnt fel a jazzben, néhány éven belül kerültek kapcsolatba Miles Davisszel, vagyis ez eddig egyetlen generáció. Marad a gitáros Mike Stern (1953), aki a nyolcvanas évek elején játszott Miles zenekarában, ő kétségtelenül más generáció. A hiányzókat hiába keressük.

De nézzük a repertoárt, hátha ott a magyarázat, talán Davis egész életművéből, 1945-től 1990-ig merítették az előadók. Erről szó sincs, az összes szám eredeti Davis-felvétele az ötvenes-hatvanas években keletkezett, kb. tíz éven belül: All Blues, Freddie Freeloader, On Green Dolphin Street, My Funny Valentine stb. A kvartett az egész műsort egyazon stílusban játssza végig. A lemez címe egyszerű csúsztatás, a műfajban kevésbé járatos hallgatók meglepetésére.

Talán mindez megbocsátható lenne, ha a CD-n rendkívüli színvonalú produkciót hallanánk, de ehelyett erősen hétköznapi, hankinű zenélésnek lehetünk fültanúi. Jimmy Cobb és Ron Carter hajdan varázslatos alapokat hoztak Miles Davis és mások lemezein, ennek sajnos nyoma sincs. Coleman tenorszaxofon-játéka nem több mint tisztességes középszer. Stern gitározása alapjában korrekt, bár hangulatában, stílusában nincs sok köze az ötvenes-hatvanas évek Daviséhez. Túlságosan elektromos gitárjának az erősítőn állandóan használt chorus-effektje egy idő után idegesítő. A kompromisszumokat elutasító Davis, ha élne, nem biztos, hogy hozzájárult volna egy ilyen jellegű lemez kiadásához. *Deseő Csaba*

KETIL BJØRNSTAD

NEW LIFE

EmArcy-Universal

●●●○○

Az utóbbi években Ketil Bjørnstad viszonylag rendszeresen készített lemezfelvételeket. 2000-ben a korábbi, jórészt ritkaságnak számító felvételeket tartalmazó Early Years jelent meg, 2001-ben pedig a Grace mutatta be újabb, az etno-jazz irányába mozduló elképzeléseit. Ennek köszönhetően talán már nem kell olyan részletesen bemutatni a hallgatóság számára a norvég zongoristát. Szólószongorás lemezt, tudtommal, eddig nem készített, s hogy most mégis társ nélkül ült le hangszeréhez, arra a lemez apropójául szolgáló, megható mozzanat adja meg a választ. 1997-ben Bjørnstad megtudta, hogy az oslói Major Studiót be akarják zárni. Azt a stúdiót, ahol sok norvég és más országból érkező muzsikus vette fel lemezeit, s Bjørnstad első, a Polygramnak készült albuma is itt született. Mielőtt végleg búcsút vett volna szép emlékeitől, hamar lefoglalt egy napot a stúdióban, bár még nem tudta, mit fog játszani. Végül úgy döntött, régebbi szerzeményeit adja elő szólóban, élőben, vágások nélkül. Ezek közül néhány, például a Blue Man és a By the Fjord, az Early Yearsről is ismerős lehet. A Bjørnstadra jellemző líraiság, és melankólia így, kísérő zenészek nélkül még plasztikusabbá válik, mint nyitott könyvet tárja fel a hallgatóságnak érzelmeit, de nem esik a személykesedés csapdájába, nem bőditják el saját hangzatai. Egyértelműen kihallható klasszikus iskolázottsága is, nem is igazán jazzlemez a New Life, inkább „kamarazenei” gyűjtemény. Nem átütő hatású, s nem korszakos jelentőségű, de őszinteségével sokakhoz közel férközhet. A borítószövegben Bjørnstad reménykedik, hogy zenéjén átszüremkednek mindazon érzések, amelyek benne éltek a felvétel alatt: a szomorúság miatt, hogy elvesz a múlt egy darabja, s hogy többé nem látni az ablakból a gyönyörű fát az utcán. A jó hír pedig, hogy a stúdió végül megmaradt. *Bécsi Barbara*

MICHEL GODARD

CASTEL DEL MONTE II

Enja-Varga

●●●○○

Ahogy az utóbbi évtizedekben a jazz szívesen olt magába szinte bármilyen más műfaj válogatás nélkül, úgy kelt életre muzeális hangszereket is. A hosszú, kígyózó fúvóhangszer, a szerpent megjelenése viszont ezúttal sokkal inkább műfajok posztmodern találkozását jelzi. Michel Godard-nál ez már-már megszokott; lemezeinek kategorizálását azóta nem tartjuk érdemesnek, mióta a Gramofon jazzrovata foglalkozik velük. Amellett, hogy a francia tubás önálló lemezprogramjaiban mindig van némi gyengéd klisépuffogatás, szöveg nélküli filmek zenéjét vagy világzenei sztárokat idéző olcsó atmoszféra, mégis egyértelműen felismerhető az ezek mögött rejlő koncepció. Nem szabad szem elől téveszteni: egy csapat mediterrán zenész produkciójáról van szó, akiknek sokkal hitelesebb a hangja így, a jazz leglazább kereteit is többször újragondolva, mintha leállnának szvinget gajdolni. Stílusuk az improvizatív műfajok mellett nagykanállal merít az olasz és francia madrigál hagyományából is, amitől a szólisztikus részek sokszor inkább emlékeztetnek sajátos trubadúrszerenadrá, semmint autonóm rögtönzésre. Godard szerpentjének fátyolos hangján sokszor bontakozik ki remek szólam, de mégsem léggé fajsúlyos a szerepe, ami alighanem magának a hangszernek a fogyatékoságával magyarázható – ezért tették félre a fúvósok még a XIX. század közepén. Furcsa, hogy Godard ezt nem ismerte fel rögtön az elején. Sokkal erőteljesebb Gabriele Mirabassi klarinét-soundja – ez főleg akkor nyilvánvaló, ha meghallgatjuk egymás után a Szerpent-zsoltárt és a Klarinét-zsoltárt. Mirabassi az olaszoknak olyan, mint Dresch a magyaroknak – nélküle nincs olasz jazz. Feltűnő még az énekes Linda Bsiri jelenléte is, ám az ő furcsa, itt-ott orgiasztikus artikulációja sokszor bántó és szerintem nehezen illeszthető a zene szövetébe. *H. Magyar Kornél*

STEFANO DI BATTISTA
'ROUND ABOUT ROMA
 Blue Note – EMI

Vince Mendoza szerintem korunk egyik legnagyobb hangszerezője. A félreismertetlen hangzás csak a legnagyobbak sajátja és Mendoza közéjük tartozik. Bátran használ széles, nagy hangképet sok vonással úgy, hogy a zene édes lesz, mint egy finom tiramisú. A megfjethetetlen titok abban rejlik, hogy mégsem válik egy pillanatra sem émellyítővé. A magabiztos szimfonikus hangszerezési ismeret erre még nem garancia, inkább a tehetség adta arányérzék. Általában a felesleges ritmikusokat ritkán bízzák vonósokra, mivel az európai hagyomány hajlamos a késésre, ami szétkeni a ritmikái életet. A vonósok lágyító hatását Mendoza is kihasználja, de meglepően pontos ritmizálásra ösztökéli a zenekart.

Stefano Di Battista grandiózus szaxofonos. Vastag, férfias hangja nem nélkülözi a líraiságot. Határozott, ellentmondást nem tűrő játékka leginkább természetesnek tűnik, nem édesíti túl a zenei szövetet, de nem is áll vele kontrasztban. Nem tartom elképzelhetetlennek, hogy felismerhető, vagyis saját stílusjegyekkel bírja a játékka, de mivel ez az első lemez, amit tőle hallottam, nincs összehasonlítási alapom. Mindenesetre Európa egyik legerősebb szaxofonosának érzem így első hallásra, és a híre ezt a benyomást megerősíteni látszik.

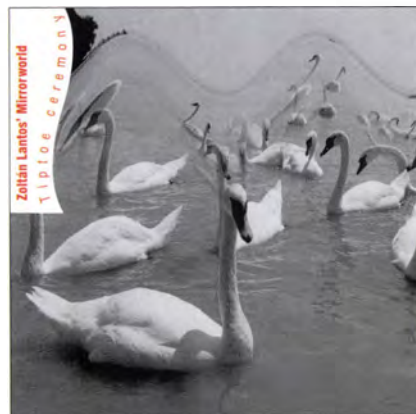
Nem tudom, hogy létezik-e olyan jelenség, hogy olasz jazz, mindenesetre nemrű került hozzám az olasz származású Joe Lovano operai ihletésű lemeze, és noha kissé több ironiával, de Battistához, Mendozához hasonló finomsággal kezeli a könnyű olasz zenei ihletettséget jazz. A Rómeó és Júlia dallama Battistánál, vagy az O Sole Mio Lovanonál éppolyan természetes, mint a Broadway-show dalai a jazzlemezek zömén. Viszont az olasz operákra jellemző édes drámaiságot csak náluk hallottam jazz közegben, hitelesen megszólalni. *Juhász Gábor*

JULIA HÜLSMANN TRIO
WITH REBEKKA BAKKEN
SCATTERING POEMS
 ACT – CD Bár

Egy oslói énekesnő meg egy berlini zongorista eredeti, érdes és mégis intim zenét hozott létre a kortárs jazz műfajában. A dologban semmi rendkívüli nem volna, de szinte kizárólag „e.e.cummings”, a múlt századi amerikai költő szövegei indították el fantáziájukat. Hülsmann a verseken kívül egyedül a hozzá hasonlóan fiatal harmincas Bakken hangjából merített inspirációt. Bakken száraz, de azért érzelemgazdag, kicsit Joni Mitchellre és Karin Krogra egyaránt emlékeztető hangja tökéletesen alkalmas erre a feladatra. A zeneszerző főleg a huszas-harmincas évek versei közül válogat, néhány későbbivel kiegészítve. Furcsa összefüggésekre világít rá, hogy a jazz még főleg a szving és a nagyzenekari stílus kialakulásánál tartott, amikor Cummings legendás kisbetűt papírra vetette. Őt inkább a Bartók- és Sztravinszkij-féle skatulyában tartjuk. Természetesen jazz alkotók nem először nyúltak amerikai költőkhöz, de ilyen erős Cummings-feldolgozást még nem hallottam – egész lemez talán nem is született még. Cummings eredeti ortográfiája részben hatalmas szívét-lelkét hivatott elrejteti. Szövegei a hold, a tavasz, az alvó város stb. toposzai révén nagyon is alkalmasak daloknak. A német Hülsmann az amerikai költészetből az amerikai gyökerű zenei közegben magától értetődően, tökéletesen megformált, lényegileg mai dalokat szerzett. Az énekessel egyenrangú szerepet visz a trió, amelyben mindig indokolt helyen szólalnak meg a beszélő, lendületes zongoraszólók. Modernkedés kizárva, amikor a magnó segítségével az énekes egyszerre két szólamban szólal meg, vagy amikor elektromos billentyűs hangszert is hallunk, csakis teljesen funkcionálisan jelentkeznek. A lemezen hallható két „sláger” is. A műélvezet a „dalszövegek” követése nélkül is biztosan teljes lesz, az anyag annyira átütő. *Zipernovszky Kornél*

ZOLTÁN LANTOS' MIRRORWORLD
TIPTOE CEREMONY
 BMC Records

Lábujjhegyen járni a tapintat, az odafigyelés, az alázat jele. Aki a muzsikálásban alázatos, az nem harsog, nem akarja magára felhívni a figyelmet, nem cirkuszi hókusz-pókuszokkal nyeri el hallgatósága tetszését. A kísértés pedig nagy, ha belegondolunk, a hegedülés több évszázados pályafutása során micsoda technikai színvonalat ért el. Lantos Zoltán hegedűjátéka teljesen egyéni, utánozhatatlan – mégsem egyénieskedő. Mindenféle csomagolás, kompromisszum nélkül, teljes hitelességében juttatja el hozzánk zenei invencióit. Technikai tudása fölényes, improvizáció még a hosszabb, nyolc-kilenc perces kompozíciókban sem válnak parttalanná. Bámulatos arányérzékkel, mindig megfelelő időben lendül előtérbe, vonul háttérbe, hogy nem kevésbé egyszerű társai – akik közül Juhász Gábor és Dresch Mihály játéka a legintenzívebb – kiteljesíthessék a kompozíciókat. De ne gondoljunk mondjuk a free-jazzre jellemző spontán kísérletezésre, itt mind a kilenc szám improvizációs szakaszait gondosan megkomponált téma és kíséretszólamok fogják körül. Akik már ismerik valamelyik korábbi Mirrorworld formáció hangzásvilágát, bizonyára egyetértenek velem abban: ez a muzsika sajátos modern jazz. (Nevezhetjük etno-jazznek is, de hát vajon ki, vagy mi nem „etno”?) Legkevésbé sem etnopanasz. Ázsiai hangulatát a hangszerezés adja: a hegedű és indiai testvére, a tarangini, a megannyi érdekes ütőhangszer, az elektromos és akusztikus gitár, az ének, a szaxofonok és furulyák itt magától értetődően hol európai módon, hol pedig indiai, arabos használatlaltal vagy éppen magyar népzenei frazeálással szólalnak meg. Annak ellenére, hogy bőgő vagy basszusgitár nincs az együttesben, a lemez hallgatása a teljes hangspektrumban lebilincselő akusztikus élmény. „Csak igényeseknek!” *Pödör Bálint*

Megjelenés előtt Herbie Mann második „magyar” lemeze

Amikor Herbie Mann 2000-ben 70. születésnapját ünnepelte, olyan koncertet rendeztek a tiszteletére, amelyen ő is játszott. Ez szolgált ismerkedési estként a magyar etnojazz néhány előadója és a legendás amerikai fuvolás között – mesélte lapunk érdeklődésére Borbély Mihály. Addigra Szigeti Péter és mások tevékenységének köszönhetően (lásd interjúnkat, Gramofon 2000. június, 32–33. o.) Mann az elküldött lemezekről ismerte a magyar zenészeket, és a koncert során annyira meg is barátkozott velük, hogy néhány nap múlva felvételeket is készítettek.

Így került a Quartet B és Mann közös előadásában a Jelek című szám az Eastern European Roots című lemezre. Ezt Herbie Mann maga adta ki, mint beszámolt róla Borbélyéknak, neki ez így sokkal jobban megérte: a nagy kiadók terjesztő hálózatának hiányát az ő esetében is elensúlyozza az, hogy interneten bárki megrendelheti a lemezt. A Quartet B-ben ebből az alkalomból Szandai Mátyás bőgőzött (az egyébként akkor külföldön tanuló Horváth Balázs helyett), György Mihály gitározott és Sárvári Kovács Zsolt dobolt. Azóta a Mann–Borbély együttműködésnek újabb gyümölcsei születtek, 2002 októberében teljes lemezanyagot vettek fel, melyen a Quartet B újabban egyre gyakoribb vendége, Lukács Miklós cimbalmozott.

Borbély először Ráduly Mihály rádiófelvételein hallott cimbalmot 1972 táján. Már akkor nagyon megfogta a John Coltrane-i világ és a magyar népzene kifejező ötvözése. A Quartet B a Dresch-sel is gyakran szereplő Balogh Kálmánt is felléptette már, de az ő ajánlatára meghívott Lukács Miklós egyre szorosabb kapcsolatokat ápol velük – a zenekar márciusban megjelenő saját albumán is hallhatjuk játékát.

A Fonóban, majd a Jazz Gardenben rendezett Herbie Mann koncertekhez hasonlóan az új anyag (Herbie Mann & Carpathian Basin Street Band) a Quartet B-n kívül hallható többek közt Dresch Mihály és Babos Gyula is. A kvartett, kiegészülve Lukáccsal és Mannel, idén év elején is játszotta a jelenleg végső simitások elé néző lemez anyagát, méghozzá Cannes-ban, a Midemen. Ugyan nem a „hivatalos” programban szerepeltek, a fellépéseket Mann producere szervezte, de szakmai közönség így is nagy

számban volt jelen a koncerteken. Mann csak elenállhatatlan ajánlat fejében adná oda a lemez kiadását, de terjesztési ajánlatokra így is nyitott. Amennyiben a magyarországi terjesztésről lapunk bármilyen újdonsággal tud szolgálni, arról honlapunkon (www.gramofon.hu) beszámolunk.

Mint Borbély elmondta a Gramofonnak, a Kárpát-medencei, részben magyar származású Herbie Mann akkor fedezte fel gyökereit, amikor hét évvel ezelőtt súlyos betegség támadta meg. Ez egyébként – tette rögtön hozzá – nem volt érezhető Cannes-i fellépésükön. Sőt, az a néhány idős mesterre kifejezetten jellemző inspiráló lendület áradt belőle, amelyről egyébként a Balázs Elemér Group tagjai is meséltek a szintén idén év elején lezajlott Charlie

Mariano-felvételeken. Korábbi interjúnkban egyébként Borbélyékről meg Mann mondta azt, hogy ők tudják, „hogyan lehet felszítani a tüzet”.

Herbie Mann annak idején ráébredt, hogy Braziliától a Távol-Keletig bejárt sok kontinenst, és az etnikus zenék jelentős részét integrálta is saját produk-

cióiba, de éppen Kelet-Európában, ahonnan felmenői származnak, nem járt még közel 70 éves koráig. Borbély tapasztalatai szerint Charles Lloyd, Archie Shepp és még néhány további legendás jazzalkotó a korábbiaknál intenzívebben fordul a Kárpát-medence egészének népzenejéhez. Mann Magyarországot egyébként regionális zenei központnak tekinti, bár máshol is járt a régióban. Számára a hagyomány megújításában Bartók és Kodály ugyanúgy példakép, mint a népzenei elemek szublimálásában.

Borbély Mihály – aki egyébként a jazztanszéken tanít, s három esztendeig annak vezetője is volt – arra is emlékeztetett, hogy a jazz gyökerei nagyon szerteágazóak. Mindig ezer alkotóelemből állt össze, amit a jazz egy adott korban jelentett, és az európai klasszikus és népzene már a létrejötténél is fontos szerepet játszottak, természetesen az afro-amerikai zenei alapokon. Mann és a magyar etnojazz muzsikusok folytatódó együttműködése ezért is olyan különlegesen fontos számára. Az idén 73 éves mester, ha egészsége engedi, nyáron újra ellátogat magyar muzsikus barátaihoz.

Zipernovszky Kornél

SLIDE HAMPTON AND THE WORLD OF TROMBONES

SPiRiT OF THE HORN

MCG–Karsay és Tsa

●●●●●

A trombonistákra általában jellemző a jovialis, baráti szellem. Ennek köszönhetően számos olyan együttes, ill. felvétel jöhetett létre, melyek fúvós szereplői kizárólag harsonások voltak Kay Winding és J. J. Johnson két trombont szerepeltető kvintettjétől az Urbie Greent kísérő 20 tagú harsonaegyüttesig bezárólag. Slide Hampton 1977-ben jelentette meg első World of Trombones albumát. Napjaink két jelentős harsonása, Steve Turre és Robin Eubanks is Hampton tromboneegyüttesében találkoztak. Hampton néhány héttel e felvételek előtt töltötte be hetvenedik életévét, számtalan felvételt készített, több ízben járt nálunk is, a Gramofon nemrég számolt be egy Dizzy Gillespie emlékezőnek felvételeiről, melynek főszereplője volt.

Itt a két fő szólistán kívül 12 harsonát és ritmusszekciót felvonultató együttest hallhatunk. A felvételek koncerten készültek 2002. májusában, ami a muzsikusok tökéletes intonációját, és hibátlan együttjátékát tekintve különlegesen nagy teljesítmény. A korábbi albumot általában intonációs problémák jellemezték. Az új CD-n Bill Watrous, a jazzharsonázás egyik legnagyobb élő alakja a koncert kiemelt szólistája, itt is hozza hibátlan, félelmetes formáját. Watrous és Hampton egyébként ez alkalommal dolgoztak együtt először. Hampton jobban játszik, mint valaha, nemcsak technikailag. Stílus szempontjából ő az, aki a Coltrane-i elveket legkövetkezetesebben meg tudta valósítani a harsonán.

A 25 évvel korábbi World of Trombones felvételi hangszerelei számomra ötletesebbnek, szebbnek tünnek, ott az előadás, de nem a szólisták voltak száz százalékosak. A mostani lemezről fordított a helyzet. Itt a hangszerelek fáradtabbak, viszont az összes szereplő játéka feltétlen csodálatot érdemel.

Friedrich Károly

Az első lemez címe: East-European Roots

BENNY GREEN, RUSSEL MALONE
JAZZ AT THE BISTRO
 Telarc-Karsay és Tsa

Évtizedekkel ezelőtt Oscar Peterson és Joe Pass duó koncertlemeze a kedvencem volt. Megismételhetetlennek éreztem és annak érzem ma is. Akkor azt hittem, az avantgard és a fúziós jazz után az a stílus nem jön már vissza, de nem lett teljesen igazam – hál' istennek, teszem hozzá rögvést. Russel Malone és Benny Green stílusa hasonló, egyénisége különbözik nagy elődeiktől. Az az érzésem, hogy ez a két úriember egyszerűen ott vette fel a fonalat, ahol a rock és a free térhódítása előtt a jazz megtorpant.

Malone, az egyik legfoglalkoztatottabb jazzgitáros, robbanékony, vérbő, jól artikulált játékát már számos lemezen volt szerencsém hallani, és soha nem éreztem a legkisebb csalódást sem. Benny Green Peterson mellett tűnt fel, a hatás máig érezhető, de már nem nyomasztó. A petersoni szédületes balkéz-basszus vezetései helyett sokszor homofón akkordokkal mozog a dallam, néha a gitárdallammal együtt.

A régi társak első duólemezüket a St. Louis-i, „The Bistro” névre hallgató kis jazzklub figyelmes, melegszívű közönsége előtt vették fel. A lemez ettől rendkívül életszagúvá vált, a bekiabálások, szólók utáni tapsok néha majdnem olyan hangosak, mint maga a zene. Elgondolkodtató, hogy egy „bisztróban” a hallhatóan oldott közönségből senki nem zavarja beszélgetésével a többi koncertlátogatót – itthon ennek a kultúrája még nem alakult ki.

Green és Malone lemezén nem érhető tetten egy hiba sem. Persze lehet, hogy több koncert legjobban sikerült felvételeiből válogatták az albumot, de az sem lepne meg, ha egyszerűen csak hibátlanul játszanának, mindenesetre a koncertekre jellemző bátor bevállalás a jazz igazi szerelmeseinek kedves lemezévé emelheti a Bistro-béli albumot.

Juhász Gábor

GADÓ GÁBOR
ORTHODOXIA
 BMC

Az Orthodoxia immár a negyedik az 1999 óta a BMC gondozásában mondhatni éves rendszerességgel megjelenő Gadó opuszok közül. Jazz-életünk sajátos globalizációjának figyelemreméltó jele, hogy a Franciaországban élő, és itthon ritkán hallható Gadó éppen ezeknek az albumoknak köszönhetően van a figyelem középpontjában, és így távollétében is meghatározó jelenség.

A BMC-nek sikerült az ECM-hez hasonlóan, de attól szerencsére markánsan különbözően, kialakítani egy nagyon karakteres konglomerátumot, melyen belül a négy Gadó mű számomra egy – valószínűleg és remélhetően lezáratlan – ciklust alkot. Az 1999-es Nem elég egy pillantás amolyan vázlatkönyv. A 2000-ben megjelent Angyali üdvözet (jómagam akkor az év lemezének szavaztam) a nagy európai elődöket (Michel Portal, Francois Jeanneau, Yochko Scheffer, Louis Sclavis) felvonultató francia post-coltrane jazz kevésbé folklorizáló, a hallgatót átölelve meditáló remekműve, és az első lépés „hazafelé”. 2001. az igazi hazaérkezés, mindenki együtt a tanyavilágban, Saint-Exupery és Richard Bach helyett Pilinszky. Nagy körtánc és összeölekezés, persze a Gábortól megszokott aszkézissel.

Az Orthodoxiát hallgatva ambivalens érzések kavarognak bennem. Lehet, hogy a hazafelé vezető út már idegen volt? Ez a Magyarország már nem az a Magyarország, és ezért kellett tovább vándorolni visszafelé az úton, a Balkánon át a fizikai és lelki hősivatagba? Vállalni a szenvedést Dosztojevskijjével, hiszen a szenvedés kapcsolja össze az embert az isteni dolgokkal? Vajon a hallgató vállalja-e majd mindezt a szabadság reményében? Én most megtettem.

Szigeti Péter

VIENNA ART ORCHESTRA
ART AND FUN
 Mercury-Universal

Jellegzetes postmodern gesztussal ünnepelte fennállásának negyedszázados évfordulóját a bécsi székhelyű, nemzetközi összetételű kreatív zenei műhely. Mathias Rüegg zeneszerző-hangszerelő az elmúlt 25 évben született több mint 450 szerzeményéből kiválasztott nyolcvannat, s addig rakosgatta, illesztgette őket, amíg kikerekedett belőlük a VAO műsorának és stílusjegyeinek keresztmetszetét nyújtó, a jelenlegi csapat által lemezre játszott jubileumi CD alapanyaga. De nem érte be ezzel: a felvételeket átadta Martin Koller gitárosnak, aki a ráadás-CD-n mellékelt, mindenféle elektronikai és stúdiótrükkkel élő remixváltozatokkal újabb dimenziót nyitott meg a VAO zenéjének értelmezése előtt. Jóllehet minden szerzemény legalább négy korábbi darab részleteit foglalja magába. Az utalásos rendezőelv építőelemként felhasználja, ezzel időtleníti a múlt lenyomatait (filozófiai paradoxon: elkészültével ez a lemez is a múlt részévé vált), s egyúttal szakít a hagyományos szerkesztési gyakorlattal is. A szerzemények egyfajta „végtelen kompozíció” érzetét keltve újabb és újabb, az előzőhöz szervesen illeszkedő, vagy azt ellenpontosító témára váltanak, amelyeket a legtöbb esetben hangszerző-lők kötnek össze. Motivumok, hangzatok, hangzások (akusztikus-elektromos), hangszínek, hangulatok, ritmusok, játéktechnikák, képzetársítások ritka tárháza a lemez. Az együttes régi tagjai közül Harry Sokal (szaxofon) és Karl Bumi Fian (trombita) ma is a kiapadhatatlan fantáziájú Rüegg játszó társai, de az újabbak, mint Adrian Mears és Christian Muthspiel (harmonika), Florian Bramböck (altszaxofon) vagy Andy Scherrer (tenorszaxofon) hasonló kvalitásokkal járulnak hozzá a VAO-szellem életben tartásához.

Turi Gábor

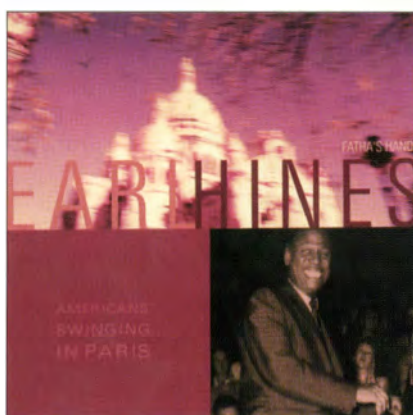
EARL FATHA HINES
THE EARL
Past Perfect – H&H '92

Magyarországon még jazzkedvelő körökben is meglepően kevesen ismerik Earl Hines nevét, pedig ő tekinthető a modern jazz-zongora stílus megalapozójának. A huszas évek második felében Hines volt Louis Armstrong első olyan zenésztársa, aki nem csak követni tudta a műfajt akkoriban feje tetejére állító és forradalmasító zseniális trombitást, hanem egyenrangú partnereként, tartalmas zenei dialógust folytatott vele. 1927–28-ban készült közös felvételeik méltán tekinthetők jazztörténeti mérföldköveknek. Saját hangszerén Hines épp úgy egy évtizeddel megelőzte pályatársait, mint annak idején Armstrong a trombitásokat.

Az 1929 és 1941 közötti időszakból tallózó „The Earl” című albumon Armstrong nélkül halljuk a zongoristát, akiről saját nagy vetélytársa, a swingstílusú zongorázás másik kialakítója, Teddy Wilson mondta a következőket: „Hines gyönyörű, lehegerlő ritmikával használta a billentyűket. Excentrikusabb ritmusokat alkalmazott Art Tatumnál és Fats Wallernél is.”

A huszas és harmincas években készült felvételek ékesszólóan alátámasztják a nagy rivális bókját, sőt bizonyítják, hogy kortársaihoz képest Hines mennyire előrehaladott volt harmóniailag is. Ő volt az első jazz-zongorista, akinél a jobb kéz a fúvósokéhoz hasonló szólamvezetést produkált. Ez a rá módfelett jellemző melodikus következetesség az őt követő nemzedék zongoristáit is nagymértékben befolyásolta.

Bizonyítékként melegen ajánlom az albumról a következő számokat: „Caution blues”, „A Monday Date”, „I Ain't Got Nobody”, „Rosetta” és az 1940-ben két legendás new-orleansi ze-

EARL FATHA HINES
FATHA'S HANDS
AMERICANS SWINGING IN PARIS
EMI

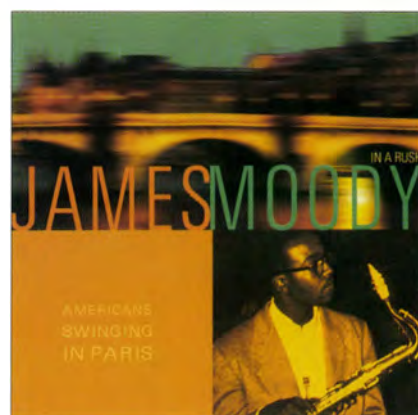
nésszel, a klarinétos Sidney Bechet-vel, valamint a dobos Warren „Baby” Dodds-szal közösen felvett „Blues in Thirds”-öt.

Hines 1928-tól két évtizeden át saját zenekart vezetett több-kevesebb sikerrel. A „The Earl” című album huszonhárom felvétele közül csak hét készült nagyzenekarral, de azokat is a zongorista-zenekarvezető uralja.

1948-tól Hines mások zenekaraiban játszott, egy ideig Armstronggal is, akivel azonban rivalizált, s épp ezért nehezen fértek meg egymással. Az ötvenes években Hines valóságosan eltűnt a porondról és csak 1964-ben „fedték fel” újra. Az akkori közönség, kiváltképp Európában valóságosan elámult attól a hihetetlenül gördülékeny, sima, elegáns, de mégis szípközön ötletes játéktól, amely az 1965-ben Párizsban, kíséret nélkül készült felvételeit tartalmazó „Fatha's hands” albumot is jellemzi. Saját kedvenceim erről: az „I Cover the Waterfront”, a „Second Balcony Jump”, a „Blue Because of You” és a „Sixty-five Faubourg”.

Amikor az ember ezeket a számokat hallgatja, nem az a benyomása, hogy jazztörténeti kirándulásra ruccant vissza a múltba, hanem érvényes, izgalmas, meglepetésekkel teli zenét hall egy olyan jazzóriástól, aki hatvan évesen is frissnek, érdekesnek hangzott, és aki a saját maga által negyven évvel korábban lerakott alapokból építkezve volt képes megújulni.

Pallai Péter

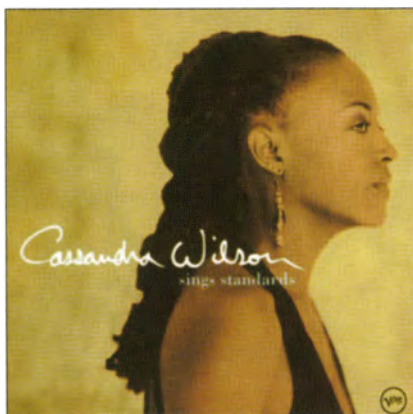

JAMES MOODY
IN A RUSH
AMERICANS SWINGING IN PARIS
EMI

Nemrégiben húsz CD-ből álló sorozatot indított útjára az EMI: amerikai jazz-zenészek párizsi felvételeiből válogattak. A listán elsősorban a tegnapelőtt – értsd: az ötvenes évek – sztárjai találhatók, de a sorozat gondozói néhány esetben eltértek ettől a gyakorlattól, és modernebb felfogásban készült muzsikákat is újra kiadtak: így került a kollekcióba például Slide Hampton '69-es session-je Joachim Kühnnel és Ørsted-Pedersennel. A sorozat újabb bizonyítéka annak, hogy Párizs sok éven át európai jazzfővárosnak számított, hiszen az EMI vállalkozása már a második párizsi jazztörténeti sorozat az utóbbi években: a Gitanes eddig több mint száz CD-t jelentetett meg párizsi klubokban és stúdiókban felvett zenei kincsek-ből, s a hírek szerint a sorozat folytatódik!

James Moody, aki 1946-tól Gillespie együttesében szaxofonozott, hamarosan más sztárok (Howard McGhee, Milt Jackson) mellett is feltűnt, majd 1948-ban kiadta első saját lemezét. Egy évvel később Párizsban telepedett le, s a legkülönbözőbb formációkban próbálta ki magát. Lemezünkön saját vezetésű együtteseinekül a Jack Dieval Quartet, a Kenny Clarke Orchestra, valamint Ernie Royal trombitás The Duke Knights nevű csapata tagjaként játszik. Szólóiban ortodoxia-ellenes boppernek mutatkozik, s az előadásaiból sugárzó jövedv és fiatalos energia (25 éves, amikor az itt hallható felvételek készültek) korántsem azt jelzi, hogy lepkesúlyú zenebohócot hallgatunk. Mintha ő is tudta volna, hogy Moodyból csak egy van, amikor az őt zavartan lemisztető vagy a keresztnevével szólító futó ismerősöknek bátorítóan odavetette: „Moody, just call me Moody.”

Máté J. György

CASSANDRA WILSON
SINGS STANDARDS
jmt/Verve – Universal

Cassandra Wilson az első perctől, azaz a '80-as évek közepe óta az egyik legmisztikusabb jelenség a jazzvilágban. Nálunk csupán 10–12 éve ismert, de azon kevés jazzművészek egyike, akinek nevét azonnal megjegyzi, aki egyszer is hallotta énekelni. A személye és hatása körüli misztikus ködnök több oka is van. Az egyik, amire némiképp rácsófol a mostani, sztenderdek tartalmazó lemez, hogy különleges előadói adottságai miatt jó néhány olyan, kifejezetten az ő számára írt dal került a repertoárjába, mely ezt a született tulajdonságát jól hangsúlyozta; időközben néha el-előtűnt a nyilvánosság elől, majd úgy bukkant fel újra, hogy legfeljebb sejteni lehetett a hangját valahol a háttér vokálban. Az elmúlt években nem egy híresség felvételén szólalt meg így, például David Sanborn, Dave Holland és David Sanchez lemezein is. De a negyvenéves fekete énekesnő légiesnek, nem eviláginak tűnő hatása elsősorban persze összetéveszthetetlen tónusú alt hangjával indokolható. Ez a hang annyira különleges, annyira egyéni, hogy aki először hallja, kissé zavarba jön, és legfeljebb arra mer tippelni, hogy emberi lénytől származik.

Cassandrának ez a tulajdonsága egyszerre áldás, és ha nem is átok, de bizonyos hátrány. Ugyanis amíg a hang, a tónus varázsa gyönyörködteti a hallgatót, addig – ezen a válogatáson – lassan kiderül, hogy ezzel a született adottsággal nem olyan könnyű jazzt énekelni. Cassandra különösen akkor van hátrányban a legendás, nagy jazzénekesnőkkel szemben, amikor improvizálni, scattelni kellene, mely ebben a hangfekvésben nehézkesebb. Félreértés ne essék, nem tudásbéli hiányosságról van szó, inkább a talentumnak egy csöppet sem szokványos kombinációjáról, mely talán épp emiatt annyira becses.

Matisz László

UJJÉ A LIGETBEN NAGYSZERŰ...
AZ ELSŐ MAGYAR HANGLEMEZGYÁR
BUDAPESTI FELVÉTELEIBŐL 1908–1913
ALEXANDER'S RAGTIME BAND
GYPSY RAGTIME FROM HUNGARY
1905–1919
Pannon Jazz

A jazzmuzsika mint rögtönzött műfaj igazi hordozója a mindenkori hangfelvétel. A műfaj kialakulása nagyjából egybe esik a hangrög-zítésével, ezért sok átfedés van a jazz zene és a hanglemezyártás története között. A hazai lemezkiadás (h)öskorának hangdokumentumait tartalmazza e két CD. Az Első Magyar Hanglemezgyár elsők között kezdett hazánkban lemezgyártással és forgalmazással foglalkozni. A válogatás felvételei széles stilisztikai skálán mozognak. Többek közt Erkel Himnusza, egy Verdi, két jól ismert Richard Wagner operarészlet, id. Johann Strauss Radetzky indulója, ill. egy Csokonai dal Blaha Lujza előadásában reprezentálják a komolyabb műsorszámokat. Indulók, Lehár-, és Zerkovitz-dalok, Rákóczi-nóta, ill. cigányzene képviselik a könnyebb műfajokat. Néhány amerikai kompozíció is megtalálható, de ezek az akkori előadási gyakorlatnak megfelelően nélkülözik a jazzes frazeálást vagy ízt, megszólalásukban néhány szórványos szinkópától eltekintve semmivel sem különböznek a fentebb felsorolt daraboktól.

A másik CD cigányzenekarok által előadott egzotikus, külföldi eredetű szórakoztató zenét, ennek nagy részeként Amerikából származó szinkópált zenéket, ragtime-okat és cake walk-okat is tartalmaz. Európába e stílusok a századforduló körüli világiállítások alkalmából érkeztek, és meglepő, hogy milyen hamar részévé váltak a budapesti zenei izlésnek. A zenekarok színvonalai mai szemmel sem hogy kívánivalót.

Nehéz dolga volt a hangrestaurátornak. Az első CD hangzása szimpatikusabb nekem, bár több a mellézkörej, mégis kellemesebb. A második lemezen a zajsűrű sokszor kellemetlen „csöhangot” produkáltak. Friedrich Károly

JAZZ ÉS VILÁGZENE

ESC

ENJA

Tropical Music

Asphalt Tango

**Magyarországon
forgalmazza**

Varga István
(ist.varga@axelero.hu)

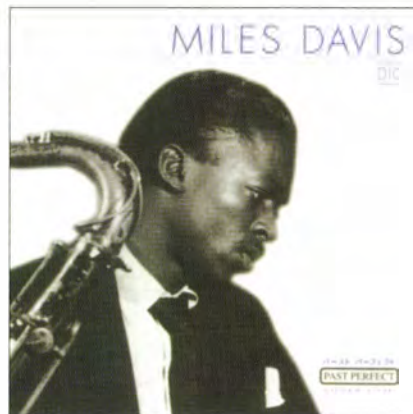

MODERN JAZZ QUARTET
LA RONDE SUITE
 Past Perfect – H&H '92

Az ötvenes évek elején nyilvánvalóvá vált, hogy a jazz Charlie Parker által lefektetett újításai tovább nem folytathatók, ezért más megoldások után kellett nézni. E CD-k felvételein nagyjából ugyanabból az időszakból a modern jazz dilemmájának két különböző megoldási kísérletét követhetjük nyomon.

A Modern Jazz Quartet Milt Jackson és John Lewis körül, a Dizzy Gillespie big band tagjaiból alakult a 40-es évek végén. A Gillespie zenekar fellépésein időnként kvartettben is játszottak, majd felvételeket is készítettek, melyeken Ray Brown, ill. Al Jackson bőgöztek, valamint Kenny Clarke vagy Al Jones doboltak. Kezdetben csupán Quartetnek nevezték magukat, 1952 végétől használták a Modern Jazz Quartet elnevezést. A névváltozás mögött azonban komoly koncepcióváltás is volt. A modern jazzt megpróbálták a vendéglátóipari, szórakoztató zenei környezetből magasabb szintre emelni, komoly koncertműfajjá alakítani. Ehhez a jazz eddigi téma-improvizáció-téma koncepcióján túl kellett lépni, igényesebb formai megoldások irányába. Az európai (főként XVIII. századi barokk) kompozíciós zene hagyományainak tudatos alkalmazásával teljesen új ízek jelentek meg játékaikban. Ebben az időszakban a cool jazz elképzelései a levegőben voltak, így a kvartett az érzelmi mozgásterét egy egészen keskeny sávra szűkítette le. Mindehhez John Lewis szokatlan zongorázása is járult, sokszor akkordok helyett egy-egy kis dallammal kísért.

E CD-n már az új koncepciót alkalmazó M. J. Q. hallható. Az összeállítás is állandósult, Kenny Clarke dobol, aki 1955-ig maradt, ill. Percy Heath hallható, aki az együttes hivatalos 1974-es feloszlásáig, sőt az ezt követő turnékon is mindvégig, Milt Jackson 1999-es halálá-

MILES DAVIS
DIG
 Past Perfect – H&H '92

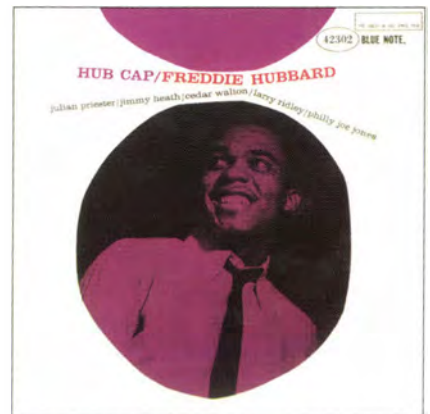
ig, azaz a kvartett utolsó fellépéséig bőgözött. A kvartett komplett, 1954-es Django című Prestige albuma hallható a lemezen (3-10.), a három utolsó felvételt 1952-ből való.

A Miles Davis-darabok a Blue Note számára készített Tempus Fugit kivételével szintén a Prestige felvételei. Az első négy darab esetében a Blue Room kivételével az ifjú Sonny Rollins első szárnypróbálgatásait hallhatjuk. A második négy felvétel háromnegyed évvel később készült, Rollins itt is hallható, illetve az akkor 18 esztendő Jackie McLean, aki ezúttal járt első ízben lemezstúdióban.

A harmadik négy felvételen Davis Al Cohn és Zoot Sims társaságában hallható. Mintha az ötvenes évek végén divatosabbá vált west coast stílust hallanánk már 1953-ban. Davis soha többé nem játszott ilyen zenét, akkor sem, amikor szinte mindenki így játszott. A Compulsion azon a legendás napon készült, amikor Charlie Parker és Sonny Rollins tenor szaxofonon játszanak egy Davis vezette felvételen. A Blue Note felvételen J. J. Johnson és Jimmy Heath hallható, a Tune Up pedig kvartettfelvételt John Lewis, Percy Heath, ill. Max Roach társaságában. Érdemes megjegyezni, hogy a 15 felvétel közül 9-en Lewis zongorázik, 7-en pedig Heath bőgözik.

Tanulságos, milyen más megoldásra jutott John Lewis az M. J. Q. cool, third stream zenéivel, ill. Miles Davis, akinél sokszor éppen Lewis zongorázott. A west coast kísérletek is egy később nagyon elterjedt játékmódot vetítenek előre, de a többi felvételen az 50-es évek második fele, és a 60-as évek uralkodó jazzirányzatának, a hard bop stílusnak a kialakulását követhetjük nyomon.

Friedrich Károly

FREDDIE HUBBARD
HUB CAP
 EMI – Blue Note

Természetesen nem új felvétellel van dolgunk; a 65 esztendő trombitás egészségi állapota miatt jó néhány éve az aktív zenélés befejezésére kényszerült. Harmadik Blue Note-albumának anyagát 1961-ben rögzítették, a Van Gelder stúdióban. A hajdanán ott készült legendás felvételek új, remixelt sorozatának része a mostani Hub Cap-CD. Az évszámokból az is kiderül, hogy a zenekarvezető-szólista csupán 23 éves volt akkor, de a formáció többi tagja is hasonlóan pimaszul zsenge életkorban volt képes ilyesmire, ami a lemezen hallható (Jimmy Heath volt a „legöregebb”, a maga 34 évével). Vagyis nem véletlen, hogy amikor annak idején arról kérdezték Miles Davist, hogy hogyan látja a műfaj jövőjét, Freddie Hubbardot nevezte meg, akit igazán kedvel az új generáció ifjú trónkövetelői közül. És nem is csodálkozott senki azon, hogy néhány év elteltével valóban Davis helyébe lépett, Hancock, Haynes, Shorter és Carter partnereként.

Valószínűleg épp a Hub Cap volt az a lemez, mely végérvényesen bizonyította, hogy Freddie nem csupán megtanulta a leckét, és szorgalmasan követi a trendeket. Ugyanis ezen a felvételen – az elsők között – ő maga jelöli ki azt a hard-bopos irányt, melyet a következő években Art Blakey Jazz Messengers zenekarának szólistájaként szinte etalonná tesz a napjainkig is ható mainstream jazz vonatkozásában. Nemcsak hangszeres virtuozitását, magvas, telt trombita-soundját, hanem szerzői, hangszerelői ténykedését is fényesen demonstrálja a hajdani hangfelvétel. A ma már jazztörténeti jelentőségű lemez frissességét ma sem könnyű felülmúlni azoknak, akiknek – és még akadnak néhányan – továbbra is ez a jazz egyetlen és kizárólagos főcsapása.

Matisz László

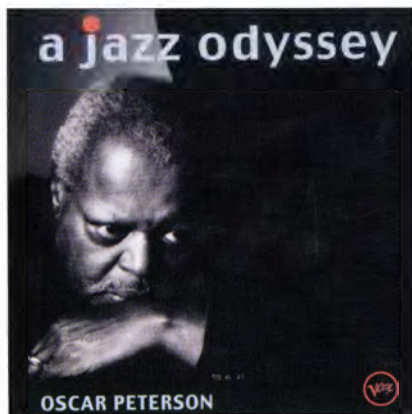
STEVE TURRE
ONE 4 J
 Telarc – Karsay és Tsa
 ●●●●○

Mondhatni alulinformált vagyok a jazzharsonázás jelenével kapcsolatban, így csak sejtem, a szakma kiket tart ma a legtöbbre. Azt azonban évek óta érzékelem, hogy Steve Turre fáradhatatlanul küzd a szaxofonnál és trombitánál sajnos népszerűtlenebb fúvóshangszer méltóbb elismertetéséért. S amennyire meg tudom ítélni, sikerrel egyeztetni össze művészi és miszcionáriusi tevékenységét. Több lemezén dolgozott együtt harsonás/basszusharsonás kollégákkal, jelezve: a nemes cél közös. Albumainak világa között pedig az terem átjárást, hogy gondosan kimunkált szerzeményeiben hol a társakkal közös zene ősi afrikai gyökereit, hol e zene legendás évtizedeit, hol pedig egyéb zenei vonzalmait (latin muzsikák) jeleníti meg.

A One 4 J innen nézve nem sok újdonsággal szolgál. Amióta Turre a Telarc kiadó „recording artist”-ja, hangszeres szólólistája lett, észrevehetően alkalmazkodott a kiadó mainstream ízléséhez, s visszatért a hagyományosabb formákhoz. A cím „J” betűje főhajtás J. J. Johnson nagysága előtt. Turre az indianapolisi mestert tartja a hangszer elsősorú apostolának, s öt harsonaművész, valamint egy kiváló ritmusszekció társaságában főleg Johnson szerzeményeit szólaltatja meg.

A végig élvezetes muzsikán túl a CD fő vonzereje számomra az, hogy Turre nem egyszerűen a hangszerest, hanem a komponistát, a hangszerelőt, és – nem utolsó sorban – az embert csodálja J. J. Johnsonban. Úgy véli ugyanis, hogy a jellem, a személyiség aurája hallhatóvá alakul, mihelyt valaki megszólaltatja hangszerét. Márpedig Turre emlékei szerint J. J. Johnson személyiségéből az a bizonyos misztikus erő áradt, amit csak a kivételesen nagy emberek közelében érzünk.

Máté J. György

OSCAR PETERSON
A JAZZ ODYSSEY
 Verve – Universal

Mind a jelen recenzió tárgyát képező válogatásalbum, mind Oscar Peterson önéletrajza a Jazz Odüsszeia hangzatos címet viseli. Mindazok a szuperlatívuszok, melyek a nyilvánvalóan elsősorban promóciós célzatú kiadványban sorakoznak, Peterson esetében nem tekinthetők túlzásnak. Hősünk mint magányos hegyecsúcs emelkedik a modern jazz-zongorázás ötvenegynéhány éves történetében. A Jazz at the Philharmonic sorozat producere, Norman Granz fedezi fel a negyvenes évek végén, és egycsapásra a koncertsorozat egyik sztárja lesz a swingkorszak és a bebop közötti átmenet legnagyobb egyéniségeinek, Art Tatum-nak, Nat King Cole-nak, Erroll Garner-nek valamennyi előnyös stílusjellemzőjét egyesítő Peterson. Legalább olyan technikás mint Tatum, de kiegyensúlyozottabb, erőteljesebb a billentése, és kísérni is tud. Ugyanolyan bluesérzettel átszőtt, modern balkézsólamot játszó és mégis átütő lüktetéssel telí a játéka, mint Nat Cole-nak, aki a negyvenes évek végén a JatP meghatározó pianistája, és nem utolsó sorban végeláthatatlanul árad belőle az invenciózus improvizációzhatag, közérthetően, de közhelymentesen, mint Erroll Garner-ből.

A mainstream akkor még nem az általánosan uralkodó vonulat átfogó neve volt, hanem a swingkorszak legindividuálisabb és legmodernebb fúvós, gitáros és énekes sztárjainak modern ritmusszekcióival kísért kombinációja. Ennek a csúcseit produkálta egy bő évtizedig a Verve, Granz lemezcége, és Peterson volt a felvételek túlnyomó többségének kísérője és szólótársa egyaránt a kollégák és a közönség gyönyörűségére. Ezt a korszakot igyekszik dokumentálni a Jazz Odüsszeia, kiegészítve néhány, a Verve Music Group által azóta bekebelezett más label későbbi felvételeivel, kissé zavaróan és feleslegesen.

Szigeti Péter

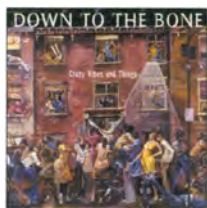

Stan Getz
CAFÉ MONTMARTRE
 EmArcy – Universal

Behélgő expozícióval indul Kenny Barron zongorajátéka. Az első pillanatokban – ha fülönfogót játszanánk – azt is gondolhatná az ember, hogy könnyű éttermi zongorázás következik. Ám a zene exponenciális tempóban iramlík az éteri művészet régióiba – ahogy Stan Getz hangszere is megszólal. A tematikus korong két koncerten felvett anyaga a szaxofonos drámai hangvételű búcsúja odaadó közönségétől. Getz az 50-es években járt először Koppenhágában, és a 80-as években tért vissza, hogy szinte heti rendszerességgel tartson klubot a dán közönségnek a Café Montmartre-ban. '87-es, hatvanadik születésnapján adott koncertje a kvartettel – szembenézve a betegség első jeleivel – már tudatos búcsúzás, ám az utolsó fellépésére később, 1991-ben került sor. Talán ezért van, hogy a négy év különbség ellenére a zenei anyag hihetetlenül homogén. Bár az utolsó koncerten már csak duóban játszott Barronnal, ez szinte semmit sem változtat az egységes hangvételen.

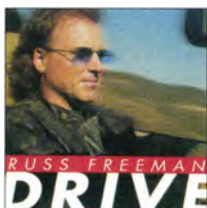
A 64 éves Getz játéka nekem azt a pszichés állapotot idézi, ami nagyon hasonlít Richard Strausséra a Négy utolsó ének komponálása közben. Az eszközkészlet olyan egyszerűsége jellemző erre az állapotra, aminek az elsajátításához valójában nincs szükség egy egész művészpálya tapasztalatára – nem ehhez van rá szükség. Jól ismert, kissé nazális tenorszaxofonja – amellyel kísérte Astrud Gilberto énekadallamát, a XX. század egyik legnagyobb slágerét – ezúttal hatyúdálát éneklí. Minden hangba, gesztusba külön üzenetet rejt hallgatójának, és a feszülten lassú tempó, ez a felfokozott közlésvágy teszi izzóvá Getz játékát ezen a lemezen. Csak a legnagyobbak képesek a legegyszerűbb nyelven a legnemesebb dolgokról szólni. Örülök, hogy Getz lemeze az élő példa erre. I'm Okay – jól vagyok. Készen vagyok.

H. Magyar Kornél

DOWN TO THE BONE
CRAZY VIBES
AND THINGS
GRP-Universal
●●●○○

És újra a groove a kulcsszó. A 70-es és 80-as évek funkja és soulja találkozik a jazzel félúton, no meg egy kis dance stílus is társul a XXI. századi hangulathoz: röviden ez lehet a Stuart Wade vezette DTTB zenéjének jellemzése. Ez a banda első és valószínűleg egyetlen lemeze a GRP-nál, de nem az első azok közül, amelyek ebben a stílusban készültek. Hogy hányadik azok közül, amelyekből épp az említett alkotóelemek sava és borsá hiányzik, azt nem tudom, remélhetőleg a mostani a kivétel. A legalapvetőbb probléma a ritmusszekcióban keresendő. Nincs dobos, csak egyetlen számban, helyette dobprogram lüktet meglehetősen „egyenesen”, ami nem táncolásra serkent, inkább elandálít, pedig valószínűleg az előbbi lett volna a cél. Ám a basszus és a billentyű sem menti meg a helyeztet, nem élvezetből játszának, lukasak és vértelenek a riffek. Hosszan ismétlődnek a periódusok szóló nélkül, hogy bármi érdekfeszítő történne, az a néhány szóló is csak rutinmunka. **BB**

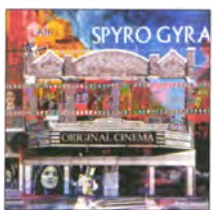
RUSS FREEMAN
DRIVE
Concord
-Karsay és Tsa
●●●○○

Ez a Russ Freeman nem az – üzenem azoknak, akik a West Coast zongoristára gondoltak. Van ám egy másik Russ Freeman is – üzenem azoknak, akik a gitárosra asszociáltak, a zongoristára gondolva. A Drive című albumot a gitáros jegyzi, aki nagyjából negyvenéves, és nevét a crossoverkedvelők a Rippingtons nevű együtteséből ismerhetik. Mind a nyolc lemezük előkelő helyezést ért el az eladott példányszámok alapján, több az első tíz közé jutott. Freeman eddig csak egy karácsonyi albumot készített szólólistaként. Két billentyűssel közösen rakta le a zenei alapokat, melyekre gitárszólókat játszott akusztikus és elektromos gitáron. Két vendég is hallható, Chris Botti trombitán és Eric Marienthal szaxofonon. A darabok mind Russ Freeman kompozíciói, két kivétellel újak, ezek már Grover Washington Jr és Don Henley CD-in szerepeltek. A lemezen hallható zene nem okoz meglepetést a Rippingtons ismerőinek, kellemes, könnyű, háttérzenét hallhatunk. **FK**

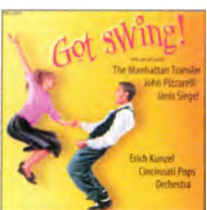
MACEO PARKER
MADE BY
MACEO
ESC-Varga
●●●○○

Ritkán van a budapesti közönségnek olyan szerencséje, mint most: a lemez megjelenéssel szinte egyidőben láthatja Maceo Parkert április 30-án. Az egyik belső borítófényképen a legendás, mesteri szaxofonos három különböző „blues-brother” pozícióban mutatkozik, de azért a lemez annál többet ad, mint amennyire ebből a képből következtetni lehet. Parkert véletlenül fedezte fel James Brown, aki dobos fivérét akarta szerződtetni, de azután a szaxofonos húsz évig meghatározó muzsikusa lett. Maceo szólópályája a kilencvenes években indult be igazán, azóta ontja a lemezeket – újabbban az ESC-vel, az új anyagot is Bonnban rögzítették. Maceo ma is azt a hitvallást követi, hogy „2% Jazz, 98% Funky Stuff”, de a számok és a szólólisták, meg az örökmozgó ritmus gondoskodnak róla, hogy színvonalas szórakoztatás szülessen. A közölségnek tett engedmények pedig könnyen feledhetőek. **ZK**

SPYRO GYRA
ORIGINAL
CINEMA
Heads Up/Telarc
-Karsay és Tsa
●●●○○

A Spyro Gyra együttes a nyolcvanas években tűnt fel az amerikai jazz színpadán, lemezei azóta elképesztő mennyiségben jelennek meg. A csapat legismertebb tagja a szaxofonos Jay Beckenstein, a repertoár nagybővű felének szerzője. A gitáros Julio Fernandez járassa a szaxofon után a legtöbb szólót, és három szám komponistája. Nem vártam csodát az új lemeztől, de azért ennél többre számítottam. Profi muzsikusok, jólfészült előadás, komoly stúdiómunka, a zenei tartalom azonban minimális. Egyik szám olyan, mint a másik, bántóan egyhangú, érzelme- és izgalommentes, kommersz produkció. Arra a kérdésre, hogy vajon mi lehet a Spyro Gyra sikerének titka, válaszom a következő: az effajta zene jól használható háttérként a legkülönbözőbb alkalomokra, vagy tölteleknek bármilyen rádióműsorba. Mégis olyan, mint egy gyorséttermi saláta, se íze, se buze, mégis sok fogy belőle. **DCS**

ERICH KUNZEL
CINCINNATI POPS
ORCH.
GOT SWING!
Telarc
-Karsay és Tsa
●●●○○

Ha volna ennek a magazinnak tánczenei rovata, akkor ennek a miniatűr birálatnak ott volna a helye. De a szving tánc és a jazz előadóművészet útjai Charlie Parkerék óta végleg különváltak, a szving tánc világhódító mai divatjának zenei kísérete popzene. Persze, ez így igazságtalan ítélet, a Kunzel-féle zenekar, meg a 4+1 énekes helyenként jazzes stílusban szólalnak meg. Csak hogy ez tánczene, alárendelt, kísérő szerepben van, és nem él azokkal a lehetőségekkel, amelyeket a szvingkorszakban a zenekari hangszerelők és a bravúros hangszeres szólólisták kihasználtak (egyenesen ezzel a fent nevezett szaxofonos és a bebop útját, miközben rendületlenül szórakoztatták a táncoló párokat). Pizzarelli énekesként és gitáron, Janis Siegel a Manhattan Transfer énekkvartett tagjaként és szólóban többre képesek, mint amit maestro Kunzel pálcájának intésére előadnak, de attól még ezt a zenét nagyon is jó hallgatni. **ZK**

ANNE DUCROS
CLOSE YOUR
EYES
Dreyfus Jazz
-MusiCDome
●●●○○

A 2001-ben Billie Holiday-díjjal kitüntetett Anne Ducros az egyik legjobb európai jazzénekesnő. Aligha véletlen, hogy lassan két évtizede tartó pályafutása során a műfaj olyan emblematisz egyéniségeivel játszott együtt, mint Michel Petrucciani, Didier Lockwood, Ray Brown, Jacky Terrason vagy Stefano di Battista. A lemezeket illetően nem túl termékeny: általában hatévente jelentkezett új produkcióval – igaz, a nagyon kedvező fogadtatásban részesült Purple Songstól a mostani CD-ig csak két esztendő kellett várnai. Az új lemezt egy állandó trióval (Benoit de Mesmay – zongora, Sal La Rocca – bőgő, Bruno Castellucci) készítette, de vendégként itt is felbukkan egy nagy név: a németalföldi jazz doyenje, Toots Thielemans harmonikázik. Ducros szerencsére nem lett hűtlen a régi és új standardekhez, amelyekben igazán erős: a szerzőgárda Vernon Duke-tól John Lennonig, Michel Legrand-tól Stevie Wonderig terjed. **ReA**

**LÁSZLÓ
ATTILA BAND**
**ONCE UPON
A TIME**
BMC Records
●●●●○

Hatalmas ivű, izgalmas, sokszereplős meséket mond a László Attila Band legújabb korongja. A zenekar vezetőjének, illetve Oláh Kálmán zongoristának magyar lemezen ritkán megcsodálható mesemondó kedve van: ez ad különleges ízt a Once Upon a Time-nak – adtuk hírül az akkor még megjelenés előtt álló lemezeiről előző számunkban. Talál az Egyszer volt... cím, és nagyon fontos a Band egysége: ebbe a zenei szövetbe illeszkednek bele a vendégzölísták: különösen Tommy Campbell dobos, Lantos Zoltán hegedűs (Turn To East!), és a fuvola-fagott-oboa kolorit érdemel említést. Ez utóbbi, és a vonóskar biztosította aláfestés a hagyományos jazzrock produkciójánál sűrűbb, teltebb hangzásról gondoskodnak azokban a számokban is, amelyeket a közönség a kiegészítések nélküli kvintettől ismer. Mégsem következett be stílusváltás az egyik (ha nem a) legsikeresebb és legnagyobb hagyományú magyar jazzrock formációnál: csak néhány hangsúly került máshová. ZK

BERGENDY JAZZ
**HUNGAROTON
JAZZ HISTORY 9**
Hungaroton

Érdekesen alakul, már két-három évtized távlatában is, hogy mit tartunk történelminek: ez a sorozat újra felveti annak sürgető szükségét, hogy az 1945 és 1990 közötti magyar jazztörténetet hitelesen megírja valaki. A sorozat előző darabja Szabados György Esküvője (erre a következő számunkban visszatérünk), amiről közhely azt mondani, hogy korszakalkotó. Ha viszont a Bergendy Jazzt fülönfogó játékban feltesszük egy fiatal szakembernek, szinte biztosan beesül. Legalábbis történelminek nevezhető, hogy Bergendyék milyen bátor, izgalmas, határozottan úttörő irányt követték. A krimi tévésorozatok hőskorából származó szignálenekre tessék gondolni, amikor a funk mindig kreatív zenélést jelentett. Különösen a '72-es és '75-ös kompozíciók (Bergendy mellett Tóth János Rudolf és Hajdú Sándor) és hangszeres teljesítmények abban a bizonyos jazztörténetben külön fejezetet érdemelnek. ZK

**JACKY
TERRASSON**
SMILE
Blue Note-EMI
●●●●●

Terrasson mosolyog. A Párizst idéző nyitószám-ba én Lully-t vagy Rameaut vélem behallani, de csak a bevezetőben, azután „hot” jelleget vesz fel a trió muzsikálása, nem teljesen hátrahagyva a klasszikus zene európai jellegének jónéhány jegyét. Mindezt a könnyedség és az átgondoltság megkapó arányával: derű, tágas fényesség az előadás az első pillanatától kezdve. Nekem Terrassonról most már mindig az fog eszembe jutni, hogy európai-amerikai. A klasszikus műveltség ott van az ujjában, kihallatszik a billentéséből. Az őtödik csillag indoka számomra az, hogy – bár könnyen fogyasztható ez a lemez, ezért nehéz tudomásul venni a súlyát – koncepció és egységes hangzás, művészi megvalósítás, a műfaj népszerűsítésére való alkalmasság tekintetében nagyon kevés ilyen tökéletes lemez születik: Terrasson „mosolya” teljesen természetes, szórakoztató. Pontosan annyit ad, amennyit egy sorlemeztől várhatunk, és ha a lejátszón felejtjük, azt sem bánjuk meg. ZK

**THOMAS
CHAPIN TRIO**
**MENAGERIE
DREAMS**
Knitting Factory
– CD-Bár

Thomas Chapin legendává vált azáltal, hogy nem túl sok felvétele egytől-egyig a 90-es évek amerikai avantgarde jazz zenéjének ékköve. Már 5 éve nem hallgathatjuk Chapin szaggató fúvós szölamait: a zenésztársak, akiknek volt módjuk haláláig együttjátszani vele, kimagasló tehetségként emlegetik. Utolsó albumainak egyikén John Zorn is felbukkan, miközben a Mario Pavonéval (bőgő) és Michael Sarinnal (dob, gongok) alakított trió tombol a megalkuvás nélküli ezredvégi kortárs jazz közepén. Szerencsére már itthon is hozzáférhetőek a Knitting Factory lemezei, így a teljes életmű is. Talán nem ez a legjobb Chapin-lemez, de kétségkívül a legvadabb. A free jazz rajongói biztos nagyot élveznek majd, amikor az egyedi, máshol nem hallható fúvós izekben megmártózik, különösen ha észreveszi a fuvola főszerepét. Chapin ma egyre inkább hiányzik, a kivesző invenciók és a nyomoló epigonok korában. VZ

Minden, ami a fújáshoz kell!

**FON
TRADE MUSIC**

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

Amit kínálunk:

- a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját: nálunk ezeket nem csak megrendelheti, de kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.
- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az óvodai zeneoktatásban használatos Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka.

Így magától értetődő a garancia...

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14.
Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158,
E-mail: fontrade.music@matavnet.hu

BESH O DROM
NEKEMTENEMMUTOGATOL!
 ASPHALT TANGO

Hazánk első számú Balkán-pop együttese, a Besh o droM megjelentette második lemezét. A megalakulása, 1999 óta az egyik legeredetibb magyar csapat koncertjei iránt elsősorban a fiatalok körében óriási az érdeklődés. Előző lemezük, a 2000. évi

Macsó himzés a várakozásoknak megfelelően platinalemezz lett. (Az erről szóló kritikát lásd a Gramofon 2000. decemberi számában.) Megjegyzem, a Besh o droM csak most lett igazán macsó banda, mert ezen a lemezen Szalóki Ági nagyszerű énekhangját sajnos nélkülöznünk kell! Hallhatunk viszont az újonnan rögzített 90 percnyi anyagból egy órányi fantasztikus műsort. A zenekar javaslata szerint a közeljövőben induló internetes honlapjukról azok a számok is letölthetők lesznek, amelyek most nem kerültek rá a lemezre. Az előző albumhoz képest ici-picivel több elektronika és még szellemesebb címek lepnek meg. A Neyem, neyemben egy török fafuvola, a csábító hangú *ney* a főszereplő. A Csángó Menyhártról meghallgatása után esik le, hogy a Django Reinhardt stílusú, up-tempo swing gitározás és a hasonlóan lendületes csángó népzenei ritmika önkéntelenül adódó összeházasításáról van szó. Mindig is jellemezték repertoárjukat az ötletes címek és szövegek, zenei poékok, vicces zenei idézetek. Ilyen volt például a köz-

kedvelt James Bond-téma a Pusztítóban, itt pedig a régi TV Híradó főcíme az Igényes legényes kezdéseként. A rézfúvósok stílusos játéka számomra telitalálat az elementáris Cigansko oróban. Tökéletes hitelességgel és virtuozitással szólaltatják meg a jellegzetes, cifrázós dallamokat, a közkedvelt Kocani Orkestar vagy Ferus Mustafov felvételeket juttatva eszünkbe. A legeredetibb a Csujogató, amelyben kemény hip-hop alapok fölött reppelik (csujogtják) a legények a magyar népi vaskos szövegeket. Önkéntelenül mosolygásra késztetnek – na persze, nem mintha már nem ismernénk ezeket, hanem mert ilyen zenei környezetben, balkáni cigányzenét elektromos hangszerekkel vegyítve a hatás különösen elsöprő. A zenekar az első öt-száz CD-jét diákoknak, kedvezményesen, közvetítő nélkül árusította. Ezzel kívánta elejét venni, hogy legalább nagyszámú, de kispénzű, fiatal rajongótáborában illegális CD-másolás útján terjedjen a lemez. Vegyük csak meg, megéri az árát!

Pödör Bálint

A MI RÁDIÓNK
– A MI ZENÉNK
A RÁDIÓ C
CIGÁNY ZENEI
VÁLOGATÁSA

Budapest egyik legjobb zenét játszó rádiója a Rádió C. Az adó munkatársai most kiadott válogatásukon a legjobb magyarországi cigány zenéket mutatják be mindenkinek, aki szereti a pörgős és dallamos zenét. Jó az időzítés: az autentikus roma zene soha nem látott virágzása tapasztalható az utóbbi években. Amikor a nyári fesztiválokön baseballsapkás fiatalok a diszkósátorban uralkodó alvadt hangulatot meguntva átmennek a szomszédba, hogy roma zenével frissítsék magukat, akkor valóban azt lehet mondani, hogy ez a műfaj manapság a legszélesebb rétegeket érinti meg. A cigány zene széles palettája a Ternipe vagy a Parno Graszt autentikus hangzásától Balogh Kálmán multikulti zenéjén keresztül Snétberger Ferenc, sőt Pablo de Sarasate letisztult művészetéig terjed. Épülésére szolgáljon azoknak, akik sokat akarnak tudni a zene titkos fogásairól.

HMK

JONY ILIEV BAND
MA MAREN MA

Asphalt Tango – Varga

Gatyát szorosra felkötni, mert jön a hiányzó láncszem a balkáni romák sorából: Jony Iliev a bolgár cigány zenész család nyolcadik sarja természetesen elég érett zenész ahhoz, hogy lemezét zeneileg tökéletesnek nevezzük. Sok helyen markáns közel-keleti hatás érvényesül mind a harmóniában, mind a ritmusvilágban, máshol inkább a 30-as évek New Orleans-i zenei világa köszön vissza. Néha mintha a szófia-i facérok újrafogalmaznák a Dire Straits stílusát. Erőtlen Kusturica-utánérzetek érezhetők az Arizona vagy a Godzila című darabokban. Általában szenvedek, elvagyódom a tengerentúlra, de azért még nagyon jól vagyok – szól Iliev egyszerű, de zeneileg nagyszerű üzenete, ékes bizonyítékként annak, hogy nem csak filozófiával lehet művészetet létrehozni.

HMK

FERUS MUSTAFOV
THE HEAT OF
BALKAN GYPSY
SOUL

Tropical Music – BMG

Ez a balkán jazz, ami itt szól. A groove-ok alapját karakteres bopos basszus, dobfelszerelés és percussion támogatja, a dallamok viszont természetesen a zenészek háza tájáról származnak. A saxofonos Ferus Mustafov saját kerületében, Macedónia fővárosának, Szkopjének a romanegyedében szedte össze zenész barátait, hogy csináljon velük egy sikerzenekart. Annyira természetesen írjuk már le ezt a lazaságot a romákról, ha zenéről van szó, hogy hajlamosak vagyunk megfeledkezni arról, milyen virtuóz művészekről van szó. Erről persze leginkább ők tehetnek, akik szinte minden hónapban az előzőt felülmúló új lemezt adnak ki. Spontán megszólalású, homogén stílusú balkáni zene harmonika, klarinét és szaxofon hosszú párbeszédeivel, eleven és nagyon kifejező témákkal.

HMK

FONÓ ZENEKAR
MIXTURA CULTIVALIS
 Fonó Records

A kétfelé nyíló papírtok elején öregített-stilizált fénykép (argentotípiá), a zenekar hat tagja. Belül fotókartonba bújtatva baloldalon kis füzetecske, jobboldalon bordó papírtasakban a lemez. A füzetben két oldalas bevezető, az összes dalszöveg, vala-

mint minden blokkhoz rövid ismertető (magyarul és angolul), a lemezen zene (magyarul, cigányul, ruszinul). Bár a zenéről fogok írni, de nem hagyhattam említés nélkül a kiadvány külsinét, mert a Fonó Recordstól megszokottan igen szép és nagyszerű összhangban áll a zenei anyaggal.

A zenei anyaggal, ami – rögtön le is írom – szintén igen jól sikerült (aprócska zavaró tényezőként említeném, hogy egy-két szám között nem hagytak elég szünetet, vagy pont a túl rövid szünet megléte a baj, mert ezek a számok mintha „egymásra esnének”). A kilenc blokkba rendezett tizennégy szám nem csak területileg, hanem kulturálisan is széles képet nyújt a magyar nyelvterület és környezete népzenejéről. A változatosság másik rétege a megszólaltatott hangszerek széles köre. Alapvetően vonós zenekar lemezével van dolgunk, de Agócs Gergely jóvoltából egy-egy szám erejéig megszólal a furulya, a duda és a tárogató is, és nem utolsó sorban jó férfi énekek, stílusbő előadással. Ennek a hangnak jó társa Herczku Ágnes énekesnő. Kettőjüköz kapcsolódik a

lemez szerintem egyik legjobb száma, a második blokk, a magyarszlovák keserves és magyar – utóbbi külön táncfajta Magyar-szlovát. Agócs furulyázik, Herczku énekel. A keservesben még túlzottan lehet érezni az egymásra figyelő koncentrációt, de a magyarában, amelynek ritmusa amúgy is érdekesen feszes, a furulya és az ének szövege közötti díszítésbeli különbségek különleges feszültséget hoznak létre.

Rögtön a nyitó szám egy különlegesség, többszólamú ének Magyarbördől (Szlovákia). A többszólamú éneklés meglehetősen ritka a magyar népzeneben, itt szlovák és ruszin hatást tükröz. A ruszin népzene maga is megjelenik, az album végén egy dal a Vándor Vokál közreműködésével, és egy hangszeres szám szólal meg. A sokféleség arra a kulturális gazdagságra hívja fel a figyelmet, amelyet Kelet-Európa népzenei hordoznak, és egyúttal megvilágítja azt a folyamatot is, melynek során ezek a zenék egymással érintkezve, egymásra hatva gazdagítják egymást.

Kárpáthy Bálint

KALÁKA
EGYETEMI
SZÍNPAD '76

Gryllus kiadó

A Kaláka együttes 70-es években adott koncertjeit ma sokan a világszene első itthoni megszólalásaiént méltatják. Gryllus Dániel, Gryllus Vilmos, Huzella Péter és Radványi Balázs hangszerelése négy instrumentumra és négy énekhangra emlékezetes koncertek egész során csendültek fel, melyeknek egyik meghatározó helyszíne volt az ELTE Bölcsészkarának Duna-parti épületében működött Egyetemi Színpad. 1976-os kiadatlan koncertfelvételek szerepelnek a lemezen, amely a gyűjtők polcainak alighanem becses dísz lesz. A versfeldolgozásokat hallgatva könnyű megérteni az együttes egykori rendkívüli népszerűségét. Ez a CD azonban elsősorban felnőtteknek szól, a rövid kis etűdök sorából pedig kiemelkedik a Garcia Lorca versére szerzett négytétel torreadorsírató, amely a megrendítően hirtelen elhunyt Latinovits Zoltánnak állított emléket.

HMK

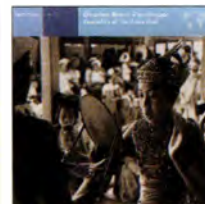
DREAM
OF THE ORIENT

Archiv/DG-Universal

Ismét egy remek vállalkozás, amely az európai zenetörténet gyökereit igyekszik felfedni. A téma ezúttal az iszlám zene hatása, és ebben olyan remek partnerek találunk közös hangra, mint a Concerto Köln kamarazenekar, illetve a török Sarband hangszeres együttes. Az izléses és szép zenei nyomozás eredménye egy sajátos tükör felállítás, melynek egyik oldalán autentikus arab és török népi dallamok hallhatók, a másikon pedig az ezek által többé vagy kevésbé ihletett zenekari művek a bécsi klasszika mestereinek – Mozartnak, Glucknak, Süßmayrnek vagy a XVIII. század végén élt Joseph Martin Krausnak – a tollából. A hasonlóság meglepő, de a lemez nem ettől jó, hanem attól az itt-ott háttorzongató kontraszttól, amely valójában nagyon élesen elkülöníti egymástól a két zenei kultúrát, és amelynek feltárására csak egy XXI. századi zenei találkozás képes.

HMK

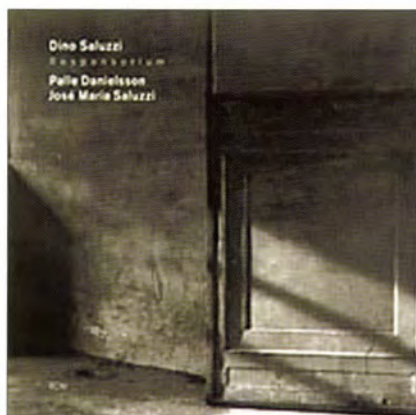
GAMELAN
SEMAR
PEGULINGAN
EXPLORER
SOROZAT

Nonesuch – Warner

Az indonéziai Bali szigetének zenéje nem csak bizar hangszer-összeállításával hívja ki magának a világ különleges hangzásai között is a legelőkelőbb helyet. Az istenek szigetének különleges hangszeregyüttese, a gamelan az egyetlen dob kivételével csupa fémtövezetű hangszerekből áll. Balin a zene udvari és népi rusztikus formái között szinte alig észrevehető a különbség – ahol a művészet úgy átjárja a mindennapokat, mint errefelé, ott a kulturális különbségek is elhalványulnak. A CD-n hallható stílus egy ritka gamelanfajta, az úgynevezett Semar Pegulingan hangszereire szólal meg. Éterien tiszta hangzás, rendkívül kifinomult ellenpontok jellemzik ezt a zenét – ideális lehet azok számára, akik elkezdőnek megismerkedni a gamelánzene rejtelmes világával, mely Európa számára több mint száz éve, Debussy óta maga a nagytitok.

HMK

DINO SALUZZI
RESPNSORIUM
ECM – MusiCDome

A cím tökéletesen irányítja a figyelmet a lemez súlypontjára. Válaszok. A Responsorium válaszol Saluzzi előző lemezére a „Cité de la Musique”-re ahol trióban játszik, de ezúttal gitáros fia mellett a bőgős nem Marc Johnson, hanem a Svéd Palle Danielson. Jelzés az is, hogy nem Dino Saluzzi neve alatt jelent meg, hanem ez a Dino Saluzzi Trio első CD-je. A rezonóriumok a közepkorból ránk hagyományozódott egyházzenei formák, kórus és pap váltakozó énekei, néha visszatérő szakaszokkal. Ez a zeneszerzőnek az azonosság–különbözőség problematikáját jelenti, a zene bármilyen paraméterére kivetítve. Anyagra, hangzásra, formára egyaránt. A „Los hijos de Fierro”-ban a triótémából kiválik egy szólólista, néha csak egy-egy hangra, néha teljes litániaszerű akkordmenetekkel kísért improvizációra. Ez a közösség és az egyén viszonya. A „Dele..., Don!” című darab közepén látens korált, ki nem mondott, mégis jelenlévő dallamot-személyiséget rajzol a közösség egy szabad unisonóban, majd nyolcütemes válaszokat ad rá egyenként mindegyik zenész. A három hangszer kombinációs lehetőségei végtelennek tűnnek. Előfordul, hogy a bandoneon önmagával játssza a felelgetős játékot, ami természetéből következik. Talán nincs még egy hangszer, ahol jobb és bal kéz ennyire kötött pozícióban, mégis ennyire függetlenül működhetne. A kompozíciók erős struktúrák, nagyívű, mégis aprólékosan kidolgozott formák, megépítve ámulatba ejtően szép, finom anyagból. A hangszerek kiegyensúlyozottan veszik körbe a hallgatót, így a hangképben végbemenő változások az érzéki csalódás és a valóság közti felismerhetetlen sávban mozognak. A világ, a zenei világ, sőt a világzenei világ rengeteg kérdést tesz fel, alkotóknak és hallgatóknak. A Dino Saluzzi Trio ennél többet tesz: válaszol.

Grillusz Sámuel

DJABE
TÁNCOLNAK A KAZLAK
Gramy Records

A Djabe együttes legújabb albuma a zene és a festészet közti hidat hivatott erősíteni, egészen személyes indítással: a zene a gitáros Égerházi Attila édesapjának, a 2001-ben elhunyt Égerházi Imre festőművésznak 15 alkotásához kapcsolódik. Ezek mindegyike megtalálható a lemez kísérfüzetében, alkalmat adva a zenei és a képzőművészeti alkotások összehasonlítására. A személyes viszony nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem mutatható meg egy lemez segítségével, befogadóként csak az elkészült művek viszonyait lehet látni. A darabok innen nézve inkább kapcsolódnak a képek témájához, mint azok festői megfogalmazásaihoz. Az ilyen tematikus kapcsolat nagyon szép példája a „Gyimesi hegyek” című Kovács Ferenc-Barabás Tamás duó, ahol utóbbi nagyon szép ütőgardonhangot csíhol basszusgitárjából, sőt a gyimesi zene egyedülálló lüktetéseit is érzi. Ez valóban igazi világzene. A lemezen sok tradicionális hangszer hangja szerepet kap, viszont az általuk beszélt nyelv nem mindig egyértelműen azonosítható. Ilyen párbeszédre adhatott volna lehetőséget a „Hajdúböszörményi utcarész”-ben tabla (Szalai Péter) és basszusgitár válaszolatos szólója. Nehéz kapcsolatot találni a Hóviharban tétel egésze és a közepén szereplő Égerházi Imre által készített népdalfelvétel között. A vendégzsolisták, Ben Castle szaxofon- és Steve Hackett gitárművész érzékenyen alkalmazkodnak a zenekar zenei világához, nekem mégis a hegedűn és szárnykürtön rendkívül invenciózus Kovács Ferenc szólói tetszenek a legjobban, ő tavaly szintén készített egy lemezt, a képzőművész édesapa Kovács Ferenc szobrai alapján. Herceg Judit énekhangja különösen szép szín, kár hogy néhány unisonóban kicsit samplerszerűen hat. A lemez hangképe egyébként nagyon sokrétű, minden réteg mögött szól még egy.

G. S.

BOBI CÉSPÉDES
REZOS
Six Degrees

Szóljon a kubai joruba hip-hop! Bobi Céspedes, a népszerű kubai énekesnő évszázados nyugat-afrikai gyökereit népszerűsíti: szövegei elsősorban a joruba vallás isteneit megszólító imák. Szélesebb értelemben alapvetően az egész világra rácsodálkoznak egy alapvetően spirituális gondolkodású, kulturális gyökereihez ragaszkodó énekesnő tolmácsolásában. A zenei ötletek is elsősorban az Egyesült Államokban élő Céspedes nevéhez fűződnek, kidolgozásuk, hangszerelésük a billentyűs Oriente López és a gitáros-producner Greg Landau munkái. A tradicionális zenei alapok több helyen is kurtán-furcsán kidolgozott funkys és hip-hopos groove-okba vannak ágyazva, amelyek gyakran nem jök másra, mint hogy elidegenítsék az énekesnő ihletett és sokszor elragadtatást érzékeltető altját az egész zenei környezettől. A tanulság: főleg afro-kubai zenével piszkálniuk olyan amerikai stúdiózenészeknek, akik köszönőviszonyban sincsenek annak szellemiségével. Üdítők, bár sehol sem revelatív erejük az ütőhangszeres Nengue Hernández és a trombitás Julius Meléndez saját betétjei, szólóepizódjai. Az afrikai mágiában alapvető szerepe van a ritmusnak, minél gazdagabb és dinamikusabb kompozícióinak – ilyen értelemben meglehetősen szentségtörők azok a ritmikus megoldások, melyeket a samplereken működő One Drop Scott kilúgozott az elektronikából. Álmatag felvételek, romlékony zenei anyag, legföljebb DJ-knek érdemes használni további vagdosásra, zenei fodrok átvételére.

H. Magyar Kornél

SIKEREK ÉS ÚJDONSÁGOK A FONÓTÓL

Herczku Ágnes

Arany és kék szavakkal | In Gold and Blue

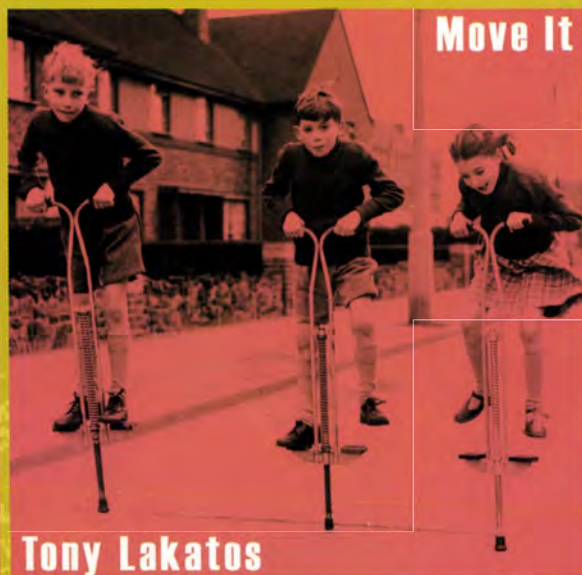
Herczku Ágnes: Arany és kék szavakkal

(FA-208-2)

Erdélyi és felvidéki szerelmes népdalok.

„Ezek a dalok kendőzetlen vallomások a szerelem minden gyötrelméről és gyönyöréről, olyanok, amiket az ember legszívesebben magában énekel.”

(Herczku Ágnes)

Move It

Tony Lakatos

Tony Lakatos: Move It

(FA-205-2)

James Brown-beszólás, Club 54-érzés, Headhunters-lüktetés – mindez a világhírű magyar szaxofonos sikerzenéjében.

Parno Graszt: Rávágok a zongorára

(FA-202-2)

A paszabi majális már Európában is hódít! Az első magyar lemez, amely bejutott a European World Music Charts összesített Top 10-es listájába.

Fonó Zenekar: Mixtura Cultivalis

(FA-908-2)

A népszerű Hegedős együttes tagjainak új felállása Herczku Ágnes közreműködésével.

Ízelítő a magyar népzene sokszínű hangzásvilágából, az érzéki énekszóloktól a sejtelmes tárogatón át egészen a kedvenc vonószekari összeállításokig.

FONÓ
Records

1116 Budapest, Sztregova u. 3.

Tel./Fax: 203 1751, 203 1752

fono@fonorecords.hu

www.fonorecords.hu

**ANDREA BOCELLI
SENTIMENTO**
Philips – Universal

A népszerű olasz tenor Bocelli ezúttal Lorin Maazellel közösen készített lemezt. Maazel a felvételeken nem csak a Londoni Szimfonikus Zenekar karmestereként hanem hegedűs kíséreként is közreműködik a produkcióban. A tematikusnak is nevezhető kiadvány ötlete is Maazel-

hez fűződik, akit régóta érdekel a XX. század elejének az a divatja, amikor tenor szólísták hegedűvel közösen adtak elő népszerű áriákból, dalokból összeállított műsort. A legnagyobb alakja ennek a vonalnak az ír tenor John McCormack, aki Fritz Kreislerrel közös műsoraival meghódította egész Európát. A Sentimento hangszerelése is ezt a hangulatot idézi – a recept többi összetevője azonban már a megszokott sztártenor-lemezeket idézi. Rodrigo, Liszt, Rossini, Offenbach kompozícióira írt olasz nyelvű, szerelmes hangvételű szövegek a hosszú távú siker zálogának bizonyulnak. Bocelli ismét jön, énekel és győz.

HMK

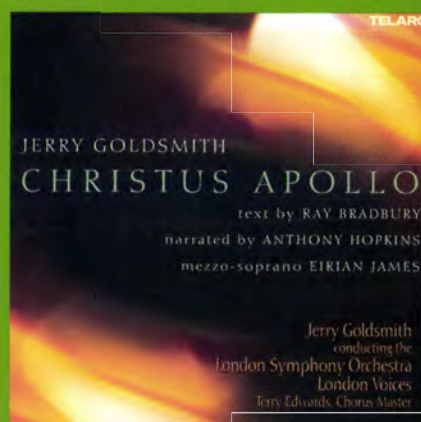

**STEPHANIE
DE KOWA
TWO FACES**
BMG Classics

A művészcsaládban felnőtt német Stephanie de Kowa maga is csinos kis tehetség. A berlini főiskolai tanulmányai közben, 1998-ban nyerte meg a müncheni Richard Strauss Énekversenyt és egy japán turné

után a fellelgyárba, Bayreuth-ba is pályázott előéneklésével. Stephanie azonban több arcot akar, legalább kettőt – és íme, erről szól első szólólemeze, amely Lehár Ferenc népszerű dalával indít (Vágyom egy nő után) és egy angol nyelvű slágerrel zár. Stephanie mindent megtesz, hogy a Tosca egyik legszebb áriájának, a Vissi D'Arténak éppúgy megfeleljen, mint Lionel Richie egész másféle hangú kihívásokat tartogató szuperslágerének, a Hellónak. A vizsga mindkét terepen sikeres, ha a technikai szempontokat nézzük. Stephanie azonban érezhetően valóban vizsgadrukkban van, és ezért az egyes tételek hangulati görbéje sehol sem leng ki számottevően. Jól megcsinált, szép lemez a Babelsberg Filmorchester kíséretével, mellőzve minden veszélyes ízt és szagot.

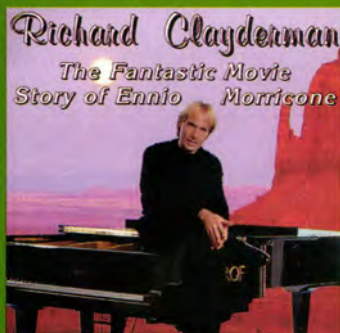
HMK

**JERRY GOLDSMITH
CHRISTUS APOLLO**
Telarc – Karsay és Társa

Az amerikai filmzeneszerzők egyik doyenjének, Jerry Goldsmith-nak mitikus témájú oratóriuma már a címében is izgalmas. Azt az őskeresztény hagyományt hordozza, amely a Krisztus világmegváltó titkát szívesen hasonlította a görög Apollón már jól ismert alakjához, és így igyekezett megérthetővé, átélhetővé tenni azt. Az analógia persze rendkívül termékenyen hat a fantáziára, és gyorsan univerzális távlatokba röpít. A zene-mű szövegét Ray Bradbury írta, metaforikus töltetű üzenetében a teremtés nyolcadik napjáról beszél, és a betlehemi csillag mögötti világegyetem hatalmas távlatairól és lehetőségeiről. Nem először igazolódik a közhely, hogy a jó sci-fi szerzője nem lehet más, mint felkészült teológus és etnográfus, hiszen a tudományos fantasztikum egyik alapinspirálója a mítosz. A veretes szövegek Anthony Hopkins prózaelőadásában és Eirian James mezzo-tolmácsolásában hallhatóak. Goldsmith kompozíciója pedig a hiteles filmzenék feszültségét árasztja magából, komoly, mégis hallgatható, sőt lebilincselő modern zene, amely egyben tisztelgés az egyik legelső sci-fi, a 2001 – Űrodüsszeia zeneszerzője, Ligeti György előtt is.

HMK

RICHARD CLAYDERMAN
THE FANTASTIC
MOVIE STORY
OF ENNIO
MORRICONE
 Bohemian
 Music Service –
 H & H '92

A romantikusabb
 lelkületű magyar

(zene)rajongóknak is régóta kedvence a szép szőke francia zongorista-herceg, a ma már nem is annyira fiatal, de vékony szálú haját mindig lelkesen lobogtató Richard Clayderman. Miután a Ballade Pour Adeline-nel örökre beírta magát a giccs aranykönyvébe, állandó alkotótársa, Olivier Toussaint produceri és zeneszerzői közreműködésével sorozatban jelenteti meg lemezeit – köztük néha egészen színvonalasakat is. Ezúttal Ennio Morricone legsikeresebb filmzenéiből gyűjtötték össze egy lemezre valót, többnyire Medley-k azaz slágeregyvelegek formájában, a Volt egyszer egy vadnyugattól A Mester és Margarétáig. Túláradó romantikában most sincs hiány, a végére előkerülhetnek a zsebkendők, de minden iróniánk ellenére ismerjük el, hogy az előadás nagyon korrekt.

ReA

VÁRADI ROMA
CAFÉ:
JÁROK-KELEK
A VILÁGBAN
 BMG

A cigányzene napja-
 inkban reneszánszát
 éli Magyarországon,
 de nem elsősorban
 hagyományos for-
 májában, hanem a

popbizniszbe transzformálva (Romantic), illetve a Nagycsedi Fekete Szemek-féle mulatós verzióban. A két, említett produkciónál zeneileg sokkal izgalmasabb a Váradi Roma Café bemutatkozó albuma, amely a Járok-kelek a világban címet kapta. A Váradi-testvérpár (Gyula és Róbert), valamint unokatestvérük (Berki Artúr) és a gitáros Botos Tibor alkotta kvartett a tradicionális cigányzene motívikáját jazz-elemekkel, kedélyes bossa novákkal, remek hangszerszólókkal ötvözi. A lemezen nóta-parafraízisok mellett az együttes nevéhez méltó, kávéházi szalonzene is megtalálható, sőt erejükből még egy invenciózus Gipsy Kings-feldolgozásra is futotta.

ReA

www.djabe.hu

DJABE

táncolnak a kazlak

az Arany Zsiráf
 és eMeRTon díjas zenekar
 Égerházi Imre festményeire
 komponált új stúdió albuma

„A Djabe ismét túlszárnyalta
 a magának amúgyis magasra tett mércét.”

A lemezbemutató turné márciusi állomásai:

március 6. GYŐR	Árpád út 44.	Petőfi Sándor Művelődési Ház
március 12. VESZPRÉM	Dózsa György út 2.	Városi Művelődési Központ
március 15. BÉKÉSCSABA	Derkovits sor 2.	Ifjúsági Ház

BANAI SZILÁRD · KOVÁCS ZOLTÁN · KOVÁCS FERENC · ÉGERHÁZI ATTILA · BARABÁS TAMÁS · SIPOS ANDRÁS

A felvételen közreműködik: STEVE HACKETT (Genesis),
 BEN CASTLE (Sting, Marillion, The Brand New Heavies).

GRAMY RECORDS: 1092 Budapest, Ráday u. 40., telefon: 06 1 217 1121, fax: 06 1 218 0166, e-mail: mail@gramy.hu, www.gramy.com

A Gramofon hangtechnikai rovatának új sorozatában nem „audio-gurukat”, hanem magukat az előadóművészeket kérdezzük arról, vajon mekkora jelentőséget tulajdonítanak a hangtechnika vívmányainak a zeneművészet fejlődésében. Elsőként egy olyan együttes tagjainál érdeklődtünk, akiknek sok esetben sokkal inkább szükségük lenne mikrofonok erdejére, mint másoknak – az Amadinda tagjai (Rácz Zoltán, Váczi Zoltán, Holló Aurél és Bojtos Károly) azonban inkább a természetes hangzás hívei és stúdióigényeik is ezt a filozófiát tükrözik.

Fotó: Gramofon-archív

A DVD megjelenése sokat jelenthet az ütőhangszeres műfajnak

Gramofon: Hogyan ítélik meg az élő produkció és a felvétel jelentőségét egymáshoz képest?

Rácz Zoltán: Nekem nagyon fiatal koromban, 1980-ban volt egy nagyon rossz tapasztalatom: egy párizsi ütőhangszeres együttes lemezét kaptam meg. Hazahoztam, meghallgattam, és nagyon megijedtem, mert kétségeim támadtak, hogy érdemes-e lemezt csinálni ebben a műfajban egyáltalán. Az ütőhangszeres műfajnak ugyanis fontos része a vizualitás, noha nem a legfontosabb, természetesen, de a hiánya mégis fáj az audio-felvételen. Azóta persze sok lemezt készítettünk, de a kétely húsz év alatt sem oldódott fel teljesen. Talán ezért alakult úgy, hogy mindig nagyon megfontoltuk a műsorainkat, mielőtt fölvtük. Kivételt képez persze a Cage-összkiadás, ott nem haboztunk, mert úgy éreztük, hogy ennek a repertoárnak a felvétele alapvető fontosságú. Erről úgy sem tudunk jobbat mondani Bartóknál, aki szerint a lemez egyedül arra jó, hogy a szerző eredeti szándékát megörökítse. Egy bizonyos olvasatot rögzít, és minél közelebbi ez az olvasat a szerző szándékához, annál értékeesebb a felvétel. A Cage-összkiadás azért fontos, mert a személyes kapcsolat révén nagyon aprólékos és részletes instrukciókat kaptunk, és ezek birtokában vágtunk neki a sorozatnak. Egyébként Cage kifejezetten az élő zenében hitt, az ütőhangszeres zenében is azt tartotta szépnek, hogy az minden alkalommal máshogy szól. Alapvetően mi is különválasztjuk a koncertjeinket a stúdiómunkától, nagyon veszélyesnek érezzük a koncertlemezeket. Az néha működik, hogy meghallgatjuk a koncertfelvételeinket és amelyik jó, azt kiadjuk.

Váczi Zoltán: A hangosítás nálunk azért nem jelent minden esetben problémát, mert csak a halk hangszereket szoktuk külön hangosítani. Nem kedveljük a közeli mikrofonozást, mert a hangzás tere ezáltal elvész. Inkább egy központi mikrofon veszi a zenét – ebben a tekintetben markánsan eltér az ütőhangszeres zene más műfajoktól, bár a legtöbb esetben itt is meg kell teremteni a teret. Ez már az utómunkastúdiók keserves feladata szokott lenni, nálunk viszont nincs rá szükség, szeretjük a természetes hangzást.

R. Z.: Szerintem ez az egész probléma már-már filozofikus, a hangfelvételhez is a zene magas fokú megértésére van szükség, nem csak az élő produkcióhoz. Sajnos nagy külföldi lemeztársaságoknál több problémánk volt a zenei rendező hanyagsága miatt, mint itthon, ahol Zakariás István és Pécsi Ferenc hangmérnökökkel mindig remek felvételek születtek.

G: Jól gondolom, hogy a hangosítás a zenében kicsit olyan, mint a mikroszkóp a képek világában: ez által is olyan világ tárulhat fel, amely szabad érzékekkel nem hallható...

R. Z.: Igen, van is példa ilyen művekre, a Synergy együttes egy dinnyét hangosít ki, Cage pedig a Child of a Tree és a Branches című darabjaiban is egy kaktuszt állít az egyik szőlőbe, amelynek a tüskéit kell pengetni. Mindkettőhöz különlegesen érzékeny tűmikrofonokra van szükség.

Holló Aurél: Nagyon fontos egy bizonyos hangtisztaság követelménye, de a márkák területén nem mi vagyunk otthon, hanem a hangmérnökök.

R. Z.: Nálunk elég komoly stúdióidőt emészt fel az, amíg a mikrofonozást elvégezzük. Ezt a munkát próbáljuk megkönnyíteni úgy, hogy központi mikrofont alkalmazunk, mert ez a darabok többségére jó. Egyébként így is szeretünk részt venni a felvétel minden egyes mozzanatában, ideértve az utómunkálatokat is. Az ütőhangszeres repertoárt még a legjobb zenei rendező sem tudja úgy kezelni, mint más műfajokat, és talán ezért történt meg az, aminek nem örültünk, hogy a Ligeti-életművet feldolgozó lemezsorozatban egy hibás verzió került a végleges anyagra, ami itthoni munka során biztos nem történt volna meg.

V. Z.: A legjobb verzió kiválasztása egyébként annyira nehéz, hogy egyetlen embernek szinte lehetetlen, ami mentségére szólhat a Ligeti-anyag felelősének. Szerintünk minél több fül hallja a felvételeket, annál tévedhetetlenebb a végső döntés.

G: Az új hanghordozók, az úgynevezett többcsatornás hangtechnológia mennyire változtathatja meg az önök felvételeinek hangzását?

H. A.: A surround technológia valóban sok olyan lehetőséget adhat a mi műfajunknak, ami hatékonyabbá teheti a művészi kifejezőeszközeit. Én azonban szívesen hallgatok ma is bakelitlemezeket, mert hitelesebbnek, sokkal inkább valóságúnak érzem ezek hangélményét.

R. Z.: Szerintem a DVD megjelenése sokat jelenthet a mi műfajunknak. A vizualitás az Amadinda megalakulása óta nem tud akkora szerephez jutni a zenénkben, mint amekkora a jelentősége. Az ütőhangszereknél természetes a közönség igénye arra, hogy lássa is a hangok születésének folyamatát. Már tárgyalások folynak arról, hogy a közeljövőben DVD-t is kiadjunk, mert felvételen csak így derül ki világosan, hogy mit és min is játszunk, amikor egy darabot előadunk.

H. Magyar Kornél

A muzsika és a technika határmezsgyéjén

A legpontosabb műszaki adatokat is felülírja az érzékelt zenei hangzás minősége

Amikor több mint egy évszázaddal ezelőtt elkészült az első hangfelvétel, akkor ezzel egyben a technika és a zene egy korábban nem létezett, új kapcsolata is megszületett. Az első évtizedekben ez a kapcsolat még eléggé különösen alakult, hiszen a technikát a műszaki korlátok jócskán behatárolták, míg a művész legfőbb gondja az volt, hogy e körülményekhez miként alkalmazkodjék. Éppen a mostoha technikai körülményekből adódóan a felvételeket még „műszaki emberek” készítették – ahogyan ezt a korabeli esztétika-irodalom is említi, mert hogy a zenei felvételeket csupán „hangműszaki kérdésnek” tekintették. Később, a technika fejlődése nyomán, a hangzási lehetőségek bővülésével csakhamar kiderült: a stúdiókban olyan munkatársakra is szükség van, akik úgy műszakiak, hogy a művészetet is értik, és olyan művészeknek kell irányítaniuk a felvételeket, akik szemében a műszaki kérdések sem idegenek.

A zene és a technika határán így jött létre a hangmérnöki és zenei rendezői tevékenység. Kettőjük hivatását az ötvenes években különösen szentesítette az a felismerés, hogy a hangfelvétel nem egyszerű reprodukció, hanem „produkció”. Vagyis nem elegendő az elhangzottak szolgái leképezése, hanem feladatuk ugyanúgy alkotó jellegű, mint pl. a fotóművészi, aki a háromdimenziós világ egy-egy darabkáját saját művészi látásmódjával tárja nézői elé, hiszen a pódiumon elhangzottakat a zenei rendező és a hangmérnök is a saját izlésvilágán keresztül teremti újjá a hangszórók közegében. A mágneses, majd később a digitális hangrögzítésnek, és a stúdiótechnika egyre gazdagabb számítástechnikai háttérének köszönhetően a rendezői és a hangmérnöki tevékenység mellé felzárkózott az utómunka, mert a felvételek ma már többnyire nem a stúdiókban, hanem a vágóasztalon nyerik el végső formájukat. Nem véletlen, hogy a hanghordozók „stáblistáján” mindhármuk neve szerepel.

megfelelő akusztikai környezetet. Különös, hogy éppen ez utóbbi két tényezőről igen keveset hallani, mintha az elektroakusztikus átvitel útvonala a hangszórónál be is fejeződne. Félreértés ne essék: nagy szükség van a hangtechnikai készülékek korrekt reklámjára, szolgáltatásaik megbízható ismertetésére, mert a mennyiségi kínálatban könnyen elsikkad az érték, miközben a vásárló egyre tanácsalanabb. Ám abban is segítségre szorul, hogy megvásárolt hangszóróit hogyan helyezze el, s milyen akusztikai környezet biztosítja a legjobban, hogy valóban olyannak hallja a zenét, amilyennek azt az előadók és a felvétel készítői megálmodták.

Ebben a tekintetben sajnos nagy a lemaradás, pedig a számtalan kitűnő lejátszó-készülék, erősítő és hangszóró megérdemelné az azonos színvonalú akusztikai környezetet. (Sajnos még a reklámokon is látni helytelenül elhelyezett hangszórókat.) Miért is olyan fontos ez a kérdés? Mert az átviteli rendszer soros, azaz bármely elemének hibája a végponton is érzékelhető. S hogy a fenti – látszólag tisztán műszaki – kérdés mégis mennyire „határterületi”, azt a készülék-tesztek is bizonyítják: a legpontosabb műszaki adatokat is felülírja az érzékelt zenei hangzás minősége, és a meghallgatásra szolgáló helyiségek akusztikájával kapcsolatban is – bár számos tulajdonságuk műszerekkel mérhető –, a döntő szót csakis a hallott hangkép minősége alapján mondhatjuk ki.

Technikai értelemben az átviteli lánc valóban a hangszórókkal és a meghallgatás akusztikai környezetével végződik, ám az igazi „végpont” maga a felvételt hallgató ember. Hogyan hallgassuk lemezeinket, mit várhatunk egy felvételtől, és mi az, aminek megvalósulása még a mai napig is reménytelen? És egyáltalán, mi a „gépi” hangzás: egy koncert elektroakusztikai korlátok által kényszerűen lecsupaszított árnyéka, vagy valóban önálló művészet, amely hatását tekintve esetleg fel is veszi a versenyt az élő zenével, csupán egy másfajta élményt kínál? És hol valósítható meg jobban a zeneszerző vagy az előadó elképzelése: a pódiumon vagy a hangszórókban? E kérdések boncolgatásával jutunk el a hangfelvétel-esztétika ma még csak szárnyait bontogató tudományához, pedig az értő, tudatosan befogadó felvétel-hallgatásnak ez is az egyik alapja. Mert ahol művészet van, ott törvényszerűen megjelenik az esztétika. A hangfelvételeket illetően ez két szálon fut: a felvételek szubjektív megítélése adott (nemzetközileg kidolgozott) szempontok szerint, szinte elemeire bontva elemzi a „gépi” hangzás egyes jellemző tulajdonságait, míg a szorosabban vett hangfelvétel-esztétika már inkább a kompozíció egészét, az összhatást vizsgálja.

A fenti néhány gondolat is jelzi, hogy a hangfelvétel megteremtette a zene és a technika határterületi tevékenységeit, szüntelenül gazdagítva azok elméleti háttérét és gyakorlatát, kialakítva egy új művészet szemléleti módját. Nem tisztán zenei vagy műszaki kérdésekről van tehát szó, melyek legtöbbször az említett két szakterület egyike sem érzi igazán a magáénak, ám a hangfelvételeket szerető ember számára ezek annál többet mondanak.

Ezért gondoltuk úgy, hogy a Gramofon következő számaiban e kérdésekkel közelebről is megismertetjük olvasóinkat: írunk majd a hangfelvételek történetéről, esztétikai kérdéseiről, a „gépi” zene hallgatásának akusztikai körülményeiről, és megszólaltatjuk azokat, kiknek nevét csak apró betűkkel olvashatjuk a lemezek kísérfüzetében, ám a hangzás élménye az ő munkájuknak is köszönhető. Reményeink szerint tehát bebarangoljuk a zene és a technika határmezsgyéjét.

Ujházy László

Egy feledésbe merült ritkaság a reprodukált hang történetéből: hangos levelezőlap az ötvenes évekből

Fotó: Gramofon-archív

Ahogy a hangversenyteremben kialakuló zenei élményt is meghatározza a hangszerek minősége, elhelyezése, valamint a terem jó vagy rossz akusztikája, úgy ehhez hasonlóan a hangfelvétel hallgatása is igényli a minél jobb minőségű készülékeket, valamint ezek – és különösen is a hangszórók – átgondolt elhelyezését és a

Gramofon Bestsellers

Klasszikus

1. Vivaldi: Mando-
linversenyek (Biondi)
Virgin-EMI
2. Biber: Requiem (Savall)
Alia Vox - Karsay és Tsa
3. Melis László:
Örmény legenda
BMC Records

Jazz

1. Norah Jones:
Norah Jones
Blue Note-EMI
2. Dresch Quartet f.
Archie Shepp:
Hungarian Bebop
BMC Records
3. Lee Ritenour:
Rit's House
GRP Universal

Crossover:

1. Andrea Bocelli:
Sentimento
Phillips Universal
2. Vázsonyi János:
Shades of Bach
BMC Records
3. Beszélj hozzá. Filmzene.
Milan Records

Új rovatunk ezentúl rendszeresen közöl eladási sikerlistát, amely az utóbbi három hónapban az alábbi boltok által legnagyobb számban eladott klasszikus, jazz- és crossover lemezeket tartalmazza. Bestseller lemezek adatait közöljük tehát, de a legjobb jelző megilleti az alábbi könyv- és lemezboltokat is. Az olvasók nemcsak a sikeres lemezeket, hanem a Gramofon legfrissebb példányát is megvásárolhatják vagy megrendelhetik ezekben a lemezboltokban, szerte az országban. Címlistánk végén azokat a könyvesboltokat és koncerttermeket is felsoroljuk, ahol lapunkat rendszeresen megvehetik.

Budapest Music Center

Bp. IX., Lónyai u. 41.
Tel.: 1/216-7894

CD Bár

Bp. VIII., Krúdy Gyula u. 6.
Tel.: 1/388-4281

CD Bár Buda

Bp. II., Kacska utca 22.
Tel.: 20/911-6486

CD Centrum

Bp. XII.,
Magyar Jakobinusok tere 4.
Tel.: 1/355-3808

Concerto Hanglemezbolt

Bp. VII., Dob utca 33
Tel.: 1/268-9631

Fonó Budai Zeneház

Bp. XI., Sztregova u. 3
Tel.: 1/203-1751

Gramofon Hanglemezbolt

8000 Székesfehérvár, Ősz u.
Tel.: 22/314-444

Kodály Zoltán Zeneműbolt

Bp. V., Múzeum krt. 21.
Tel.: 1/317-3347

MCD Könyv és Zeneáruház

Bp. V., Deák Ferenc utca 19.
Record Zenebolt

3100 Eger, Dózsa György tér 2.
Tel.: 36/517-756

Roger's

4024 Debrecen,
Batthyány u. 22.
Tel.: 52/454-768

Rózsavölgyi Zeneműbolt

Bp. V., Szervita tér 5.
Tel.: 1/318-3312

Victor Audio Hanglemez

szaküzlet

6000 Kecskemét,
Vörösmarty u. 6

Tel.: 76/417-672

Violin Video és Zene Shop

Nagykanizsa,
Zrínyi M. u. 15

Tel.: 93/313-376

Babó Könyvesbolt

4400 Nyíregyháza,
Dózsa György u. 8

Tel.: 42/313-302

Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt

7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
Tel.: 72/310-427

Írók Boltja

Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.
Tel.: 342-0179

Könyvpavilon

7100 Szekszárd
Szent István tér 1-3.

Tel.: 74/413-860

Matáv Szimfonikus

Zenekar Jegyiroda

Bp. VI., Nagymező u. 19.
Tel.: 1/302-3841

Óbudai Társaskör

Bp. III., Kiskorona u. 7.
Tel.: 1/250-0288

Odeon Videotéka

Bp. XIII., Hollán Ernő u. 7.
Tel.: 1/349-2776

Zeneakadémia

Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.
Tel.: 1/342-0179

Klasszikus és Jazz

GRAMOFON

Alapította:

Iványi Margó, Böszö Ádám
és Retkes Attila, 1996-ban

Igazgató-főszerkesztő:

Retkes Attila

Rovatszerkesztők:

Albert Mária (zenés színház)
H. Magyar Kornél
(crossover, világzene)
Retkes Attila (klasszikus)
Zipernovszky Kornél (jazz)

Címlepfotó:

Universal Music

A szerkesztőség címe:

1037 Budapest,
Szépvölgyi út 99.
Telefon: 430-2872
Fax: 436-0101
E-mail: info@gramofon.hu

A Gramofon honlapja:

<http://www.gramofon.hu>

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai előkészítés:

Publicitas Art-Media Kft.

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Print Kft.
Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó
címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára
3000 forint.

www.gramofon.hu

A Klasszikus és

Jazz Online

hetente friss

hírekkel jelentkezik

A Gramofon kiemelt támogatói

Raiffeisen
BANK

antenna hungária

matáv

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA